WÓRCZOŚĆ

MIESIĘCZNIK LITERACKO-KRYTYCZNY

U. I. C. C.
APR 24 1970
LIBRARY

12

TWÓRCZOŚĆ

GRUDZIEŃ

1948

Naklejka przedstawia głowę Adama Mickiewicza z pomnika
dłuta Zbigniewa Pronaszki

DRUKARNIA NARODOWA W KRAKOWIE
M. — 36455

STARUSZKI

Smutne popołudnie niedzielne
smutne smutkami staruszek
które drepcą ku oknom
starą dróżką wydeptaną w dywanie
między stołem a łóżkiem
między lustrem a fotografiami
między krzesłem a sztuczną palmą

oparte później o ramę okienną
patrzą w dół na ulicę
i stąd ta żałosność
popołudni niedzielnych

oczy staruszek
wypłakane spłoszone
tęskliwe i łagodne
oczy zwrócone już ku zanikowi

orzeszki bez jądra
miski bez ofiary
przedsionki zmroku
fragmenty dawnej muzyki
studzienki zasypane
niebiosa zaciągnięte
noce bez brzasku
drzwiczki zapadłe
chrzcielnice wyschnięte
wody bezlustrzane

wy oczy staruszek
dla was świat jest niczym
dla was piękno jest niczym
dla was brzydota jest niczym

wy oczy staruszek
co godzin nie śledzicie
co już za dniem minionym się nie oglądacie
wy oczy staruszek

staruszki kuśtykają ku śmierci
a tych kilka przystanków
to tylko śmieć na hafcie
to tylko róg zagięty na powłóczce
to tylko spadła okruszyna
nic innego przystanki te nie oznaczają

ręce staruszek
bardziej żółte od mułu pod trumną
otwarte i puste
wy ręce staruszek
żagielki styksu
bliźnięta modlitwy
berła sprofanowane
gniazda kurczu
dygotki osamotnienia
zagonki żył
orędowniczki oniemiałe
chorągiewki zwinięte
bocznice opuszczone
marnotrawczynie zubożałe
ciężarki bezsenności

wy ręce staruszek
szeleszczące listami
poskręcane w czekaniu daremnym na jutrznię
poskręcane od cierpień
poskręcane od modlitw
wy ręce staruszek
tak zapominające
o szyi męża
o włosach dzieci
wy ręce staruszek
silne na tyle
by utrzymać chusteczkę do otarcia łzy
by utrzymać obrazek w trumnie
by utrzymać krzyż gdy ręce się zacisną
wy ręce staruszek

staruszki w swym kąciku
zgarbione zapomniane
staruszki którym dzieci odeszły i zmarły
staruszki nieczułe już na drzwi skrzypnięcie
płaczące jedynie ze słabości oczu

włosy staruszek
w czepeczkach wstydliwych
siwizną pachnące
wy włosy staruszek

dymie rzadki głów dogorywających
przyłbico przebita
popiele wspaniałości
trzepotanie chorągwi
srebro nietopniste
koszulo śmiertelna
wiano śmierci
smutki grzebieni
koronki zbutwiałe
biały wstydzie śmiertelności

wy włosy staruszek
nie trzaskające już przy odgarnianiu
nikt w was swej głowy nie zanurzy
nikt w ich topnieniu ust swych nie umoczy
nikomu nie są szatą już nagości
nikomu nie są źródłem pożądania
wy włosy staruszek
wiatr ich nie roztarga
miłość nie rozplecie
tylko smyczek byłby z nich mizerny
do melodii pogrzebnych
wy włosy staruszek

staruszki pełne mroku i odwrotów
ręce na krzyż na łonie dwa martwe przedmioty
na łonie tym pałacu dawnym życia
o domu życia domu rozwalony
dach kolan już zerwany sieroctwa tam gniazdo
staruszki moje drzemiące pod światem

o łona staruszek
siatko dziecięcych płaczów i narzekań

tłumiki szlochów męskich
wy łona staruszek

kołyski puste
pieluszki wyziębnięte
mogiłki chwil miłosnych
czary odczarowane
schrony kości żałosnych
kryjówki ruchów zapomnianych
namioty wywrócone
zgliszcza wywiane
przytułki różańcowe
opuszczone rezerwy przyszłości

wy łona staruszek
żadna głowa ich nie zalegnie
gorycze razem spiętrzone tu leżą
słodycz latami w nicość przemieniona
tylko ręka zaniku tu nasienie sieje
wy łona staruszek
już brzemienia miłości by nie udźwignęły
konający by na nich nie wyzionął ducha
a niemowlę by się rozpłakało
gdyż szkielet tam ziębi

wy łona staruszek
dwójszczęścia nogą nie oplatujące
bo moszcz wspaniały życia w nich wystygnął
wy łona staruszek

martwe popołudnie niedzielne
smutne od twarzy starych kobiet
w których już nic się nie odbija
prócz biadolenia prócz choroby
nie ma już wspomnień nie ma snu spoczynku
nie ma tęsknoty ni nadziei
tylko starość tylko czerw jeszcze śpiący

wy twarze staruszek
z zasłoną przeszłości tak ciężko wiszącą
tylko skórę odgarnąć a pod nią już śmierć
wy twarze staruszek

osiki bezlistne
monstrancje nie wzniesione
mozaiki strapienia
delty łez
maski przesunięte
cmentarzyska uśmiechów
heraldyko niedocieczona
pomarszczone jabłka wiadomości
plastry wybrane
protokóły znikomości

wy twarze staruszek
cień dawnych dotknięć je zasępił
cień pocałunków utraconych
zwietrzały od łez soli finał przywiązania

te oczy staruszek
te ręce staruszek
te włosy staruszek
te łona staruszek
te twarze staruszek

o smutne popołudnie niedzielne
na krzyżu starych kobiet

Przełożył *Kazimierz Andrzej Jaworski*

PIÓROPUSZ

Wszystko co piękne jest przemija,
Wszystko co twoją miłość woła:
Zarysy gór i mórz przyboje,
Wspaniałe miasta, ciche sioła
I kolorowe ludzi stroje,
I par tańczących wdzięczne koła,
Drobniutka stopa, cienka szyja.

Wszystko co piękne jest przemija.
Ponad rzekami mosty nocą,
Światła płynące z biegiem wody
I te co stojąc w niej migocą,
Odbite w rzece gwiazd ogrody,
Gdy chwilę z falą się szamocą,
A powiew wiatru je zabija.

Idąc przez świat przemierzasz noce
Świateł krzesanych ludzką ręką.
O szczyty nieba załopoce
Rakieta strugą ognia cienką,
Potem jak stwór podmorski dłonie
Różnych kolorów rozpościera,
Jak spadochronów tysiąc płonie,
W śpiewie wybuchów już umiera.
Ledwie zielono-purpurowa
Da żółtej i błękitnej miejsce,
Gdy srebrnosiwa, wielogłowa
Pokrywa noc swych kropli chrzestem.
Potem kurtyny gęstych świateł
Spoza baletów białych dziewczyn
Rosną pod szczyty drzew stuletnie,
Nim jowiszowy grzmot królewski

Dłonią tych fontann nie rozetnie
W feerii, co jest stubarwnym kwiatem.

Wszystko co piękne jest przemija:
Wykwint i zbrodnie dawnych czasów
Skrzętnie zebrane po muzeach,
Niedbale śpiące na katedrach,
Gotyk, płonący z kolumn lasu,
Etrurie, które któż wyśpiewa,
Byk z Apadany z głową w cedrach
Powały, w którą rogi wbija.

Nad Inwalidów martwym placem
Niebo szerokie — chmur witraże
I w Chartres szkieł barwnych kalejdoskop,
Z luster i kolumn, i kryształów
I malowideł te pałace,
W których się bawić w chowanego
Ktoś pomysłowy mógłby bosko,
I spotykanych kobiet twarze
Pochłania gęsty czas pomału.

Szlachetne miasta, ras przypływy.
Siwe Paryże czy Marsylie
Żółtawe — prędko trzeba żegnać.
Wszystko co piękne i szczęśliwe
Wątłą przychylność zyska Nieba
I może trwać tak krótką chwilę.

Mijają miasta, w miastach domy
Przesuwa dłoń niedostrzegalna
I są jak stos zapalnej słomy
Oczom, co patrzą z placu Alma.
Ale i oczy na pomniku
Przechodzą w nic nieuniknienie,
I kamień trwałość ma okrzyku,
Który wzbudziło uniesienie.
Trwałość? Czym jest na świecie trwałość?
— Tym, czym brzęczenie kastanietów,
I w wieczne nie oblecze ciało
Nic na tej ziemi dłoń niczyja.
I dla kilofów i poetów
Wszystko co piękne jest — przemija.

Wszystko co piękne jest — zostaje.
Misterne ogni sztucznych gaje,
Prawdziwych pól i lasów barwy,
Huczący dzień jak dom otwarty,
Spotkanych kobiet wdzięk wciąż nowy,
Nad jeziorami ryb połowy.
Wszystko, co czas przed nami zwija,
Co było raz, już nie przemija.
Ziarno rzucone w wieczność świata
Jak biały puch nad pustką wzlata,
I nic nie może unicestwić
Ani anioła, ani bestii.
Gdy tylko raz kto co zobaczy,
Gdy tylko raz kto co pomyśli,
Ani ze szczęścia, ni z rozpaczy
Żadna już dłoń nic nie wykreśli.
Żadna niepamięć nie wymaże
Spotkanej w tłumie jasnej twarzy,
Ani dziewczyny uśmiechniętej,
Ani piosenki na chodniku,
Cienia na chmurze, fali wzdętej,
Kamiennej wieży, ptaków krzyku,
Dobrego słowa, wściekłej furii,
Francji, Egiptu czy Etrurii,
Cielca ze starej wieży w Chartres,
Obłoków, które goni wiatr,
Promieni, które dzień roznoszą,
Łon wzdymających się rozkoszą;
Dni przemijania, dni tworzenia
Jak wieczność są, jak wieczność trwałe.
Kamień uśmiechem jest, pieśń ciałem,
Wieczność urasta ze spojrzenia.
Ślad stóp na piasku, dłoni w rzece,
Choć przejdzie tędy tabun dni,
Raz położony wiecznie tkwi —
Zawierzmy jego się opiece!
Miejmy tę chwilę zaufania,
Że na granicy dwojga chwil,
Z których już jedna w przeszłość spadła,
A druga jeszcze przyszłość wchłania,
Nie są złudzenia i widziadła,
Lecz pruje wieczność prawdy kil,
Ogromny okręt, który zna
Swe położenie w sieci dróg,

A w nim lunety i kompasy,
Zmierzą przestrzenie, pojmą czasy
I okręt trwa jak mocny gród,
A miasto trwa jak władztwo ciągłe
I jest iglicą w niebo wpiętą,
Na nim uśmiechy jak chorągwie
Ludzi i pieśni głoszą święto.

Wszystko co piękno jest — zostaje,
Nie da się nic wymazać nigdy.
Chwila obecna na kształt igły
Dwie szmaty czasu z sobą spaja.
Jedna z nich wstecz gwałtownie sfruwa,
Drugą przed nami wiatr łopoce.
Lecz, gdybyś chciał omijać noce
Kryjąc się w las gęstego snu
I gdybyś chciał zaprzeczyć dniom
Kryjąc się w muzyk mocnych fugach,
Igła uderzy, ze szmat dwu
Uszyje wieczność — ducha płaszcz,
I pojedziemy tym tramwajem.
Wszystko co piękne jest — zostaje.

Wszystko co piękne jest przemija!
Wszystko co piękne jest — zostaje:
Światy, kotwice, sny, tramwaje,
Muzyka co się z ziemi wzbija,
Orszak co zmierza do kościoła,
Światło co z falą rzeką płynie,
Kamiennych placów mocne koła.

W noc święta w lipcu oglądałem
Promienie smukłe reflektorów,
W nich blask posrebrzał nietoperze.
Jasne portale, łuki, wieże
Wtedy zdawały się być ciałem
Świecących w mroku morza stworów.

A znowu w dzień, smagany gradem
Pod drzew szpalerem zgiętym w łuki
Szedłem nieczuły na uśmiechy,
Na błyskawice, sny i grzechy,
Na kobiet wdzięk, bogactwo sztuki,
Na mirt obietnic, sławy diadem.

Wszystko co piękne jest — zostaje;
Choć nawet czas i ten przeminie.
Przyjazny uśmiech wskrzesza kraje,
Zazdrosny gest złocone skrzynie
Zamyka obcym — bez korzyści
Najmniej widocznej choć dla siebie.
Nos Makowskiego „Skąpca" błyśnie
Nad stosem złota. Złoto z gmachów
Zejdzie, a inne złoto w niebie
Huta wieczoru porozlewa.
Spokój jest w groźnych tańcach strachu.
Ludzie, okrzyki, burze, drzewa,
Śmieszne materie nieulękłe,
Zwierzęta, kwiaty na polanie...
Wszystko przemija co jest piękne,
Wszystko co piękne jest zostanie.

Paryż, 24 lipca 1948.

HENRYK BATOWSKI

Z NIEZNANYCH WYPOWIEDZI I LISTÓW MICKIEWICZA

Tak bardzo niestety uszczuplone przez wojnę archiwa polskie kryją — mimo wszystko — nadal jeszcze niejedną niespodziankę mickiewiczowską. Wśród nich — czasem nawet znajduje się jeszcze jakiś autograf poety lub rzecz niemal mająca wagę autografu. Oto parę drobiazgów, jakie nasunęły się przy sposobności poszukiwań związanych z tematem „Mickiewicz a Słowiańszczyzna".[1]

I
MICKIEWICZ I LEON THUN

W znanym już dawno liście czeskiego działacza odrodzenia narodowego Wacława Hanki, pisanym do Mickiewicza do Drezna w dniu 5 maja 1832 r.[2], znajdujemy przy końcu następującą wzmiankę: „Oddawca listu tego jest p. hr. Thun, mój bardzo zdarzony, ukochany uczeń, jakich paniczów bym ojczyźnie więcej życzył". Nie wiemy niestety nic bliższego — ani jak wypadło spotkanie naszego poety z owym Thunem, ani o którego na pewno z przedstawicieli tej dość licznej czeskiej rodziny arystokratycznej chodziło. Z wyrażenia Hanki, że oddawca listu, ów Thun jest „Czechem ciałem i duszą"[3] jeszcze również nic nie wynika, albowiem takich było również dwu — starszy wiekiem Józef Maciej, 1794—1868, późniejszy aktywny uczestnik przygotowań do Zjazdu Słowiańskiego 1848 r., oraz młodszy — Leon Thun, 1811—1888, późniejszy gubernialny prezydent w Czechach w r. 1848 (wzięty do niewoli w czasie walk na barykadach przez rewolucjonistów czeskich). Obaj ci przedstawiciele rodziny Thunów brali pewien — umiarkowany, jak cała po czesku czująca grupa arystokracji czeskiej — udział w ruchu narodowym, pisali o sprawach czeskich, itd. Przypuścić możemy w każdym razie, iż w wypadku listu z r. 1832 chodziło o drugiego z wymienionych, gdyż jego wiek raczej pozwala sądzić, iż był on uczniem Hanki.

Otóż z nazwiskiem Thun spotykamy się u Mickiewicza po raz drugi w dziesięć lat później: poeta nasz, wtedy w roli profesora w *Collège de France*, wspomina owo nazwisko, omawiając pracę — tym razem wymienia wyraźnie imię — Leona Thuna („comte Leo de Thun") — 4 wykład roku III, 27 grud-

nia 1842. Tytułu pracy nie cytuje dokładnie — określa ją ogólnikowo: *Slavisme chez les Bohêmes*.[4]

Praca pod takim tytułem istnieje rzeczywiście — wyszła po niemiecku, pt. *Der Slavismus in Böhmen* — ale ukazała się ona aż w r. 1845.[5] Przy tym autorem jej nie jest Leon Thun, lecz drugi ze wspomnianych tu członków tej rodziny, Józef Maciej Thun. Jasne jest zatem, że Mickiewicz nie mógł mieć tej broszury na myśli, przy czym zresztą streszczenie jej wywodów nie pokrywa się z treścią pracy, której tytuł tak dziwnie zbiega się z określeniem poety-profesora. Ów przedziwny naprawdę zbieg okoliczności, który każe się wprost zastanawiać, czy Józef Maciej Thun właśnie tytułu dla swej broszury nie obrał pod wpływem Prelekcyj Mickiewicza — zwiódł niejednego, w tym tak znakomitego badacza dziejów literatur słowiańskich jak Jan Máchal, który w swym jubileuszowym artykule sprzed 50-u lat „Mickiewicz a Czechy" przyjmuje, że poeta nasz istotnie pracę J. M. Thuna miał na myśli.[6] Dopiero polski badacz tego zagadnienia K. Górski w wiele lat później twierdzenie owo należycie sprostował.[7]

Informacje o treści wywodów Thuna, dosyć zresztą nieścisłe, świadczą mianowicie, podobnie jak dokładna wskazówka o imieniu, że Mickiewicz miał na myśli broszurę L. Thuna pt. *Über den gegenwärtigen Stand der böhmischen Literatur und ihre Bedeutung von Leo Grafen von Thun*, wydaną w Pradze właśnie w tym r. 1842, w którym poeta-profesor zajął się bliżej współczesnymi sobie sprawami czeskimi. Niestety w spisie słowiańskich książek Mickiewicza tej broszury nie znajdujemy.[8]

Omówienie broszury Thuna przez Mickiewicza znalazło należne sobie miejsce w podstawowej pracy M. Szyjkowskiego o „Udziale polskim w czeskim odrodzeniu narodowym".[9] W II tomie tego dzieła zasłużony historyk literackich stosunków polsko-czeskich omawia „pseudocytaty", jak się wyraża, Mickiewicza z broszury Thuna, często wykazujące znaczną — czasem i nadmierną — swobodę poety-profesora w stosunku do omawianej książki (tj. przypisywanie Thunowi wypowiedzi, których u niego w rzeczywistości nie znajdujemy).

Łatwo nasunie się nam pytanie — a szkoda, że nie postawił go sobie i nie usiłował rozwiązać któryś z poprzednich monografistów tematu „Mickiewicz a Czechy" — czy słowa naszego poety nie dotarły do Thuna i czy nie wzbudziły z jego strony jakiejś reakcji. Byłoby to całkiem możliwe. O ile istnieje jakaś pozostałość archiwalna po tym austro-czeskim polityku, opłaciłoby się w niej w tym celu poszperać. Na razie zadowólmy się jednym pośrednim źródłem informacji.

Do rzędu pilnych słuchaczy Mickiewicza należał spośród pobratymców słowiańskich także Czech z Moraw Franciszek Zach, późniejszy wieloletni agent polski w Belgradzie.[10] W okresie wykładów poety był on w Paryżu i rozmawiał z nim wiele, w charakterze informatora, o współczesnej literaturze czeskiej; najprawdopodobniej on to zwrócił Mickiewiczowi uwagę na książkę Thuna,

ż informował o niej np. Lelewela.[11] Był też, jak zobaczymy, pośrednikiem dzy Thunem a naszym poetą.

) tym informuje nas obszerny list Zacha do Czartoryskiego, pisany Paryżu 10 kwietnia 1843 r., przechowywany wraz z całą korespondencją) czesko-polskiego dyplomaty w Archiwum Czartoryskich w Krakowie. Oto łowne tłumaczenie początku tego listu, gdzie znajdujemy wyżej wymienione le.[12]

Mości Książę,

rzeczytałem p. hr. Zamoyskiemu jeden list p. hr. T. oraz swoją odpowiedź ów list. Wydaje się, że on przydaje temu pewną wagę, ponieważ zlecił mi omunikować Panu jedno i drugie. Potrzebowałem tego uzasadnienia, gdyż czej moje wystąpienie wydawałoby się Panu opartym na pozorach.

rzesłałem p. T. ten wykład p. Mickiewicza, w którym jest mowa o jego le o obecnej sytuacji Czech. P. T. zlecił mi następującą misję:

»P. Mickiewicz omylił się co do mego stanowiska, stan naszego obecnego ołożenia jest mu nieznany; jego sposób pojmowania słowiańskości i mój nie gadzają się, wydaje się, przynajmniej według tego wykładu, że on przyuszcza, tak jak Węgrzy, nadejście jednego [jedynego] państwa słowiańskiego, o uprzednim oddzieleniu się ich [Słowian] od ich obecnych rządów. Jest o wielka omyłka. Szczerze podzielam przekonanie, że kwestia narodowa ddziela się od kwestii polistycznej, gdy chodzi o granice państwowe. Kominacja, która łączy Czechy z Austrią, wydaje mi się właściwsza niż jakaolwiek inna, a żadna przyszłość dla mnie możliwa do pojęcia, nie pozwala ni ujrzeć innej [kombinacji], jeżeli rząd austriacki zechce stosować do Słowian asadę równości uprawnień narodowych. Bogu za to chwała, spotykamy się tym coraz bardziej. Właśnie intencjom przychylniejszym rządu zawdzięczamy już to oddalenie się wszystkich przyjaciół słowiańskości w Czechach d rewolucyj politycznych, a cel tych, którzy ich pragną, nie przestaje być iebezpieczny przez to, że z roztropnością odsuwa on chwilę wykonania, raz przez to, że jest obojętne [dla tych ludzi], czy uznają za państwo wierzchnie Polskę czy Rosję.«

P. Mickiewicz polecił mu odpowiedzieć za moim pośrednictwem:

1° że nie pragnie bynajmniej jednego państwa słowiańskiego, że sprzeciwia się jakiejkolwiek państwowości zwierzchniczej, zarówno polskiej jak rosyjskiej.

2° że nie wierzy, by Słowianie austriaccy mogli, w przyszłości, pozostać odporządkowani swemu obecnemu rządowi, ponieważ gdy idea słowiańska *l'esprit slave]* zastąpi ideę austriacką, będzie musiał w wyniku tego nastąpić ząd narodowy słowiański, jak kwiat i owoc nowego życia.

3° że Czechy są powołane do odegrania wielkiej roli wśród Słowian, ale s ich jeszcze nie nadszedł.«"

Zach dołącza do tego sprawozdania — czy wiernie oddaje ono słowa Thuna lickiewicza? — swoje nader liczne uwagi na temat roli i możliwości poliznych narodu czeskiego, zmierzając ku stwierdzeniu, że Czesi i inni Sło-

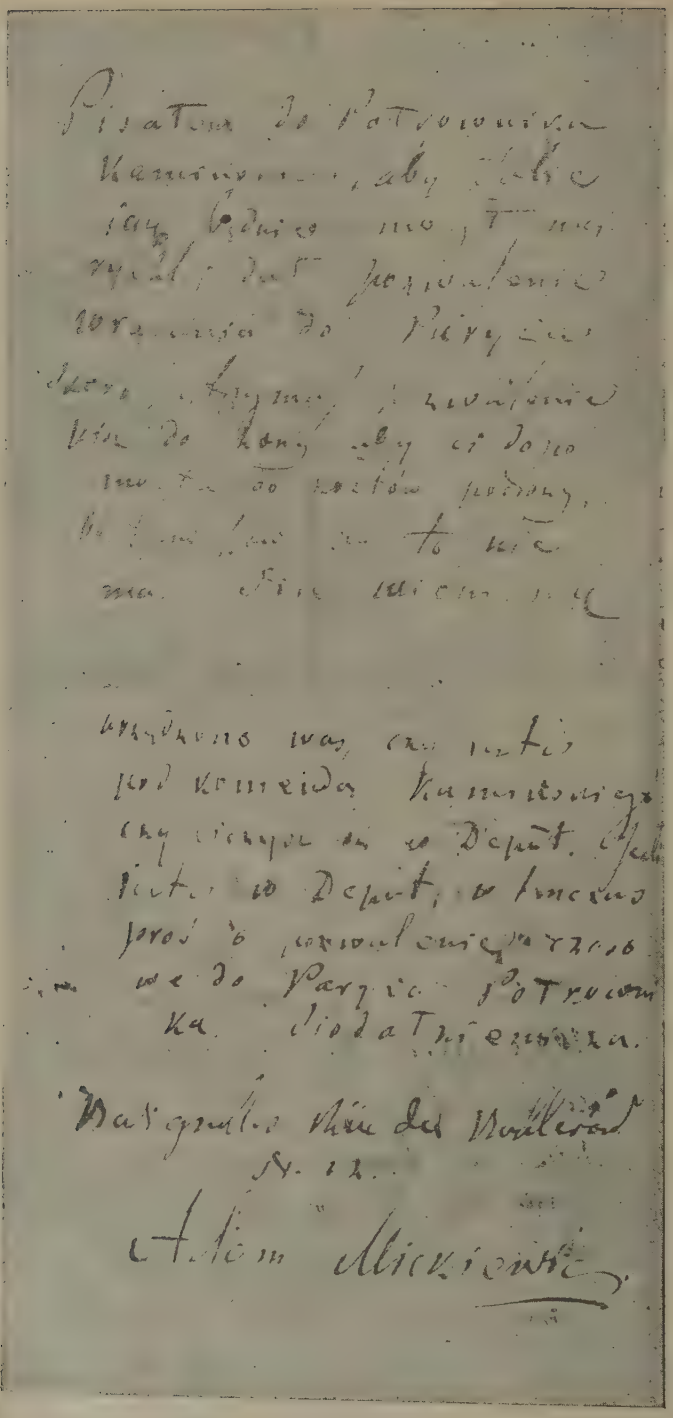

Fotokopia listu Mickiewicza do M. Chodźki z lipca 1848; rps Arch. Czart. nr 5341, f. 311—

wianie muszą zdążać ku samodzielności, i że pozostawanie niektórych narodów słowiańskich w granicach Austrii jest tylko czasowe. Ciekawe i słuszne jest określenie ruchu słowiańskiego: „Słowiańskość nie jest więc bynajmniej dążeniem do jakiegoś jedynego państwa słowiańskiego, lecz zbliżeniem ludów jednego pochodzenia dla pomagania sobie wzajemnie do zdobycia własnej niepodległości narodowej, a żaden z tych ludów nie pragnie jej ustąpić lub sprzedać swemu sąsiadowi". Są to słowa niewątpliwie zgodne i z ówczesnym mickiewiczowskim, i obecnym naszym pojmowaniem ruchu słowiańskiego, z tą różnicą tylko, że dziś narody słowiańskie nie muszą sobie pomagać wzajemnie do zdobywania niepodległości, lecz pomagają sobie, by jej bronić.

II

NIEZNANY LIST MICKIEWICZA Z R. 1848.

W Archiwum Czartoryskich w rękopisie 5341, zawierającym różne listy emigracyjne z okresu przed i po r. 1848, głównie zaś papiery Alfonsa Potrykowskiego, znalazł się autograf Mickiewicza[13] — niewielka, dwustronnie zapisana kartka papieru.

Jest to list do Michała Chodźki[14], członka Legionu Polskiego i autora interesujących o nim wspomnień, pisany w połowie lipca (?) 1848 r. Jest on podobny do innych znanych listów poety, łączących się z tym tematem, tj. z powrotem niektórych Polaków do Paryża, np. list podobnej treści do Geritza.

Oto treść listu:[15]

„Pisałem do Połkownika Kamińskiego, aby Tobie jak będzie mogł najrychlej dał pozwolenie wracania do Paryża. Skoro otrzymasz pozwolenie pisz do żony aby Ci dopomogła do kosztów podróży, bo funduszów na to nie ma. Nie wiem, jak urządzono was, czy jesteś pod komendą Kamińskiego, czy liczysz się za Deput. Jeśli jesteś w Deput, w ten czas proś o pozwolenie czasowe do Paryża Połkownika Siodołkiewicza.

Batignolles, Rue du Boulevard N. 12.

Adam Mickiewicz."

Zwraca uwagę niemal identyczność początku powyższego listu i wspomnianego już listu do Edw. Geritza także z lipca 1848 — „Dziś piszę do pułkownika Kamińskiego, aby cię jak najrychlej odkomenderował do Paryża...".

Wspomniany tu list do pułk. Kamińskiego nie jest listem z 17 lipca 1848, w którym poeta zawiadamia, że członkowie Legionu winni na razie wytrwać.[16]

III

LIST DO WŁ. CZARTORYSKIEGO Z LISTOPADA 1855 R.

Znany już, jeden z ostatnich listów, jakie Mickiewicz w swym życiu napisał, ostry atak przeciw Wł. Zamoyskiemu w obronie Czaykowskiego-Sadyka paszy, datowany 19 listopada 1855 ze Stambułu, znajduje się w tłumaczeniu francuskim w rękopisie Arch. Czartoryskich nr 5339, fol. 533—9. Przy porównaniu

tego tekstu z tekstem polskim już ogłoszonym,[17] znajdujemy pewne różnice, jakkolwiek nieistotne. Polegają one głównie na skróceniu. Pożyteczną może być rzeczą porównanie obu tekstów.

Konstantynopol, 19 listopada 1855.

Mości Książe.

Od przyjazdu z Burgas nie miałem już serca pójść do was rozmówić się;[18] rozmowa bez zobopólnej szczerości byłaby gadaniną, jeśli nie czym gorszym; zresztą powtarzałbym wam to, com już mówił, i dodawałbym jeszcze rzeczy, których nie miło słuchacie, zamykając się w zwykłym wam dyplomatycznym milczeniu.

To, co mówiłem dawniej, mówiliście, aby doniesione było Księciu ojcu waszemu. Uczucia, które dla niego podzielam z tylu rodakami, wkładały na mnie obowiązek szczerego objawiania prawdy; spisałem mu naszę ostatnią rozmowę; nic nie zataiłem.[19]

To postępowanie było ciągłem zaprzeczeniem wszelkim nadziejom, które wielu rodaków roiło z waszego tu przyjazdu. Objawiłeś się tu Książe nie w charakterze reprezentanta lub jednego z reprezentantów sprawy polskiej, ale jako poufny agent pana Władysława Zamoyskiego, wysłany dla szkodzenia Sadyk Paszy. W chwili, kiedy postrzegłem na co się zanosiło, przedstawiałem wam, w namiocie w Burgas potrzebę, abyście rozmówili się s z c z e r z e z Sadyk Paszą. To zbyliście milczeniem. Przezierając coraz lepiej, oświadczyłem: że odkrywa się ze strony pana Zamoyskiego i waszej widoczny zamiar wytrącenia Sadyka Paszy z jego pułkiem ze stanowiska, na którym tyle wam usłużył i tyle mógł być użytecznym Polsce; że godzicie na to, aby Sadykowi wydrzeć wszelkie środki działania w Turcji i pozbawić razem opieki obcych rządów; na to ani słowa odpowiedzi z waszej strony. Nie było już wątpliwości, żeście przyjecha-

Csple, 19 9bre 1855.

Mon Prince.

Depuis mon depart de Bourgasse, le courage m'a manqué pour aller vous voir. Une conversation sans une sincérité mutuelle serait stérile et peut-être deshonorante pour tous deux. Au reste, je vous ai communiqué tout, en y ajoutant les choses que vous n'aimez pas entendre; en s'enfermant dans le silence diplomatique qui vous est devenu une autre nature.

Votre conduite a été un démenti continuel donné aux esperances que votre arrivée en Turquie avait eveillé dans l'esprit de nos compatriotes. Vous avez pris le rôle, mon Prince, non de l'un de représentants de la cause polonaise, mais celui d'un agent intime de M. Zamovski envoyé dans l'unique but de supplanter Sadyk Pacha. L'avant apperçu et en prévoyant les conséquences, je vous ai fait comprendre la nécessité de s'expliquer sincèrement avec Sadyk Pacha. Vous avez repondu à mes conseils par le silence.

Convaincu de plus en plus de la justesse de mes observations, je vous ai déclaré que vous et M. Zamoyski vous aviez formé un projet qui n'était que trop clair pour renverser Sadyk Pacha, malgré qu'il vous eut rendu tant de services et qu'il eut pu devenir si utile à la Pologne; que votre intention était d'arracher à Sadyk Pacha tous les moyens d'action et de lui escamoter l'appui des puissances étrangères. A ces représentations,

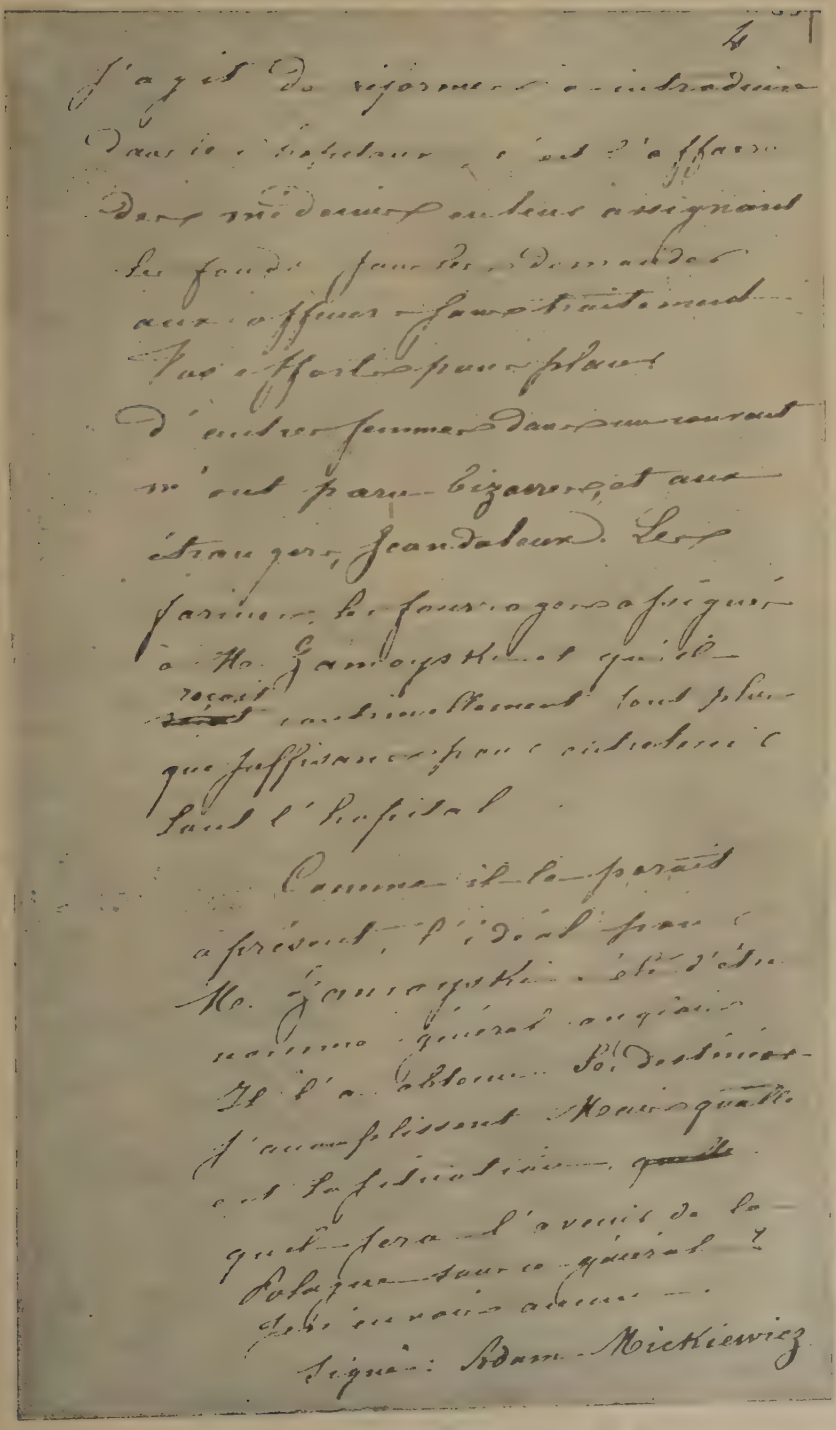

Fotokopia ostatniej strony tłumaczenia listu Mickiewicza do Wł. Czartoryskiego rps. Arch. Czart. 5339, f. 539

li byli z gotową instrukcją pana Zamoyskiego, z wyostrzonym nożem na Sadyka Paszę; w takim razie należało otwarcie przeciw niemu wystąpić. Jeśliście go uznali nieużytecznym nadal lub szkodliwym, należało wezwać go, aby ustąpił godniejszemu, lepszemu. Wolno wam było rozprawiać się z Sadyk Paszą, rozpierać się z nim, ale nie godziło się pod jego dachem i u jego stołu knuć przeciw niemu pocisków. Polacy tak nie czynią. Arab, pod namiotem gość, przeciwko gospodarzowi nie konspiruje.

Wyjechaliście na Wschód, gdzie teraz jest pole tylu nadziei. Oczy rodaków były ku wam zwrócone. Teatr, na który wystąpiliście, podnosił was i z tego Wschodu, w pierwszej wiadomości, którą Książe dajesz o sobie drukiem, donosisz, że k o b i e t a p r z e z w a s p r z y w i e z i o n a oddała te lub owe posługi. Jeśli szło o reformy szpitalne, należało było polecić je lekarzom i infirmerkom, dając na to fundusze; w każdym przypadku nie wypadało żądać składek od oficerów nie pobierających żołdu. Krzątania się wasze w klasztorze dla umieszczenia innych kobiet *gratis* wydały mi się dziwne, a cudzoziemcom gorszące. Obóz nie jest to pole przeznaczone jedynie na pełnienie uczynków miłosiernych. U b o g i c h, mówi Ewangelia, z a w s z e m i e ć b ę d z i e c i e. Obozu długo nie mieliśmy i kto wie, czy zawsze mieć będziemy takim, jakim był, kiedyśmy go widzieli, pełnym życia i nadziei. Dodam, że t a i m y[20], czyli racje, które ciągle idą dla pana Zamoyskiego jako dla jenerała, wystarczyłyby na wyżywienie szpitalu całego. Pan Zamoyski pobiera dziennie dziewięćdziesiąt racji; chorych było w szpitalu dziewiętnastu. Pana Zamoyskiego ideałem było, jak widać, jeneralstwo angiel-

j'en ai pas eu de vous un seul mot! Et de ce moment, j'en ai plus eu le moindre doute que vous n'étiez venu que pour executer les instructions de M. Zamoyski; que vous aviez apporté un stylet bien affilé pour tuer Sadyk Pacha.

S'il en était ainsi, il aurait fallu agir ouvertement contre Sadyk Pacha. Si vous l'avez jugé inutile ou dangereux, pourquoi ne pas l'inviter à céder sa place à un plus digne? Permis à vous de discuter avec Sadyk Pacha, de lutter contre lui, mais organiser un complot chez lui, à sa table hospitalière! Les Polonais n'agissent pas ainsi. On ne conspire pas contre celui qui vous accueille fraternellement.

L'Orient vous relevait. Mais le premières nouvelles que vous envoyiez d'ici, quelles sont-elles? Qu'une femme que vous avez amené avec vous a rendu quelques services aux malades. Mais s'il s'agit de réformes à introduire dans les hopitaux, c'est l'affaire des médecins en leur assignant les fonds et pour les demander aux offices sans traitement.

Vos efforts pour placer d'autres femmes dans un couvent m'ont paru bizarres, et aux étrangers scandaleux.

Les farines, les fourrages assignés à M. Zamoyski et qu'il reçoit continuellement sont plus que suffisans pour entretenir tout l'hospital.

Comme il le parait à présent, l'idéal pour M. Zamoyski a été d'être nommé général anglais. Il l'a obtenu. Ses destinées s'accomplissent. Mais qu'elle est sa situation, quel sera l'avenir de la Pologne sous ce général? Je n'en vois aucun.

Signé: Adam Mickiewicz.

kie i to osiągnął. Przeznaczenie je-
o zbliża się do samych kresów. Ale
akie ma być położenie wasze, pod
ym jenerałem, jaka przyszłość na-
odowa? — Nie widzę żadnej!
Wynurzając wam, cały mój stąd
mutek, zostaję z winnym szacun-
iem, uniżonym sługą.

Adam Mickiewicz

Jak widzimy, tłumaczenie francuskie listu poety ma charakter tłumaczenia
ść swobodnego, jakkolwiek w sensie wiernego. W środkowej, zasadniczej
ęści listu przekład jest nawet niemal dosłowny, podczas gdy znaczne różnice,
postaci skracania, widzimy w początkowej, a zwłaszcza końcowej części
tu, która opuszcza w swym brzmieniu francuskim niektóre szczegóły ganio-
go przez Mickiewicza postępowania Zamoyskiego.

Jaka może być geneza tego tłumaczenia? Odpowiedź musi tu się obracać
kręgu wyłącznie hipotez. Tłumaczenie mogło powstać najprawdopodobniej
celu pokazania tego wystąpienia poety czynnikom niepolskim, zainteresowa-
m sprawą Sadyka paszy. Czartoryscy bowiem i Zamoyscy, jakkolwiek używ-
ający francuszczyzny w owym okresie częściej bodaj niż swej mowy ojczy-
ej, oczywiście tłumaczeń nie potrzebowali, by zrozumieć ciężkie zarzuty,
kie im stawiał Mickiewicz. Niestety, jak wiemy, list ów nie wpłynął na
nianę ich postępowania.

---

[1] Por. H. Batowski — *Mickiewicz a Slowianie do r. 1840*, Lwów, 1936; *Legion Mickie-
icza a Słowiańszczyzna w r. 1848*, Kraków, 1948.

[2] *Korespondencja Adama Mickiewicza* (1880), t. III, 147—8.

[3] W cyt. wydaniu Korespondencji wydrukowano co prawda „Jestem Czech ciałem i duszą"
n. tak pisałby Hanka o sobie, wydaje się jednak słuszne, że ma to być: „Jest on Czech
ałem i duszą", tzn., że słowa te odnoszą się do Thuna — i tak sądzą wszyscy autorzy
szący o tej sprawie, np. Szyjkowski — por. ods. 9.

[4] Tekst według I wydania francuskiego — *L'Eglise officielle et le messianisme*, Paryż, 1845,
I, str. 60; tak samo w I wyd. niemieckim: *Vorlesungen über slavische Literatur und
ustände*, t. III, Lipsk i Paryż, 1844, str. 44 (*„Uber den Slavismus der Czechen"*).

[5] *Der Slavismus in Böhmen. Besprochen von Jos. Math. Grafen v. Thun.* Prag, 1845.

[6] J. Máchal: *Mickiewicz a Cechy* (*Český Časopis Historický* IV/1898), str. 386: *„Mickie-
icz míní tu politickou úvahu hr. Thuna »Der Slavismus in Böhmen«.*

[7] K. Górski — *Mickiewicz jako historyk i krytyk literatury czeskiej (Pamiętnik Literacki,
926)* str. 312, ods. 4.

[8] Spis ten ogłoszono w r. 1933: H. Batowski — *Słowiańska biblioteka Mickiewicza*, Spra-
ozd. Pol. Akad. Umiej. t. XXXVIII, nr 6, str. 12 n.

[9] M. Szyjkowski — *Polská účast v českém národním obrození*, t. I — *Práce Slovanského
stavu v Praze* III, Praga 1931; t. II — *Práce...* XV, Pr. 1935; t. III — *Práce... XIX.
r.* 1946. Wzmianka o echu pracy Thuna u Mickiewicza w t. II, str. 453—6. — Zwraca
wagę, że Thun wspomniany jest przez tegoż autora również w t. I, str. 309 (w związku
wzmianką o liście Hanki z r. 1832, zob. wyżej), ale układający rejestr, nie wiedząc, czy
odzi tu o Leona czy Józefa Thuna, miejsca tego w skorowidzu nie zaznaczył! — O Leonie
hunie istnieje zarys biografii w „Österreichisches Jahrbuch" 1893, w czym ważny m. in.
la r. 1848 ustęp „Graf Leo Thun in Galizien", str. 185—274.

[10] O Zachu u nas najwięcej w pracach M. Handelsmana odnośnie do polityki wschodniej Czartoryskiego; por. także H. Batowski — *Podstawy sojuszu bałkańskiego 1912 r.*, Kraków, 1939, str. 20 n., tam dalsza literatura.

[11] Wiele wyjaśnienia w tej sprawie daje najnowsza książka czeska o stosunkach polsko-czeskich przed i w r. 1848: V. Žáček — *Čechové a Poláci r. 1848*, t. I, *Práce Slov. Ust.* XXII, Praga, 1947, t. II — tamże XXIII, 1948. W I tomie tej pracy mamy bardzo ciekawy materiał o pobycie Zacha w Paryżu w okresie wykładów Mickiewicza — 182 nast. Dowiadujemy się tam o jego rozmowach z Mickiewiczem (190) w związku z wykładami, oraz o tym, że znał on broszurę Thuna, o której pochwalnie informował Lelewela (189). Jasny stąd wniosek, skąd książka Thuna dostała się do rąk Mickiewicza.

[12] Arch. Czart. rps 5390, f. 1—6: Zach do Czartoryskiego 10 kwietnia 1843. Jak cała korespondencja Zacha z Czartoryskim, list pisany jest po francusku. W nawiasie prostokątnym uzupełnienia moje, niezbędne dla zrozumienia często zbyt pośpiesznego stylu Zacha.

[13] F. 311—312, bez daty — rejestrujący dokumenty opatrzył kartkę napisem „1848". Według otrzymanej już po złożeniu tego artykułu informacji, list ten przygotowany został do druku w swoim czasie przez wydawców Wydania Sejmowego Pism Mickiewicza. Mimo to ogłaszam go, jako wiążący się ze sprawą Legionu, nad którą pracuję w dalszym ciągu. List ten przepisałem w roku 1936.

[14] Informację, że adresatem tego listu jest Michał Chodźko (autor m. in. pracy pt. *Adam Mickiewicz i Legion Polski we Włoszech — czterdziestego ósmego lata wspomnienie*, Paryż 1862), zawdzięczam p. Aleksandrowi Semkowiczowi, najlepszemu znawcy bibliografii mickiewiczowskiej. Można przypuścić, iż list ów Mickiewicz pisał zaraz w pierwszych paru dniach po 11 lipcu, tj. po przyjeździe do Paryża, gdyż wspomniany Chodźko pisze 17 lipca 1848 z Florencji: „Z Paryża częste odbieramy wiadomości. Mickiewiczowi ofiarowano fundusze polskie na dalsze formowanie legii". (Cyt. dz. str. 55). — List ten jest w treści bardzo podobny do listu Mickiewicza od Edwarda Geritza, również z lipca 1848, ogłoszonego ostatnio w wydaniu listów poety przez T. Piniego: *Adam Mickiewicz, Dzieła prozą*. Nowogródek 1934, t. III, *Listy i przemówienia*, str. 126.

[15] Wiernie według pisowni oryginału; poeta przeważnie pisze o zamiast ó (mogł, podroży, itd.). Wspomniany na końcu listu Siodołkiewicz — ma być Siodołkowicz.

[16] Cyt. wyżej wydanie listów Mickiewicza (ods. 14), III, str. 127.

[17] Jw., III, str. 200—201. — Tekst francuski z rękopisu Arch. Czart. podaję tu z wiernym zachowaniem właściwości pisowni. — Tekst polski był drukowany szereg razy, także jako druk ulotny; w broszurze Wł. Mickiewicza: *Czartoryski, Wielopolski et Mierosławski*, Paryż 1863, znajduje się inny przekład francuski tego listu, identyczny z ogłoszonym przez Kryst. Ostrowskiego w *Oeuvres choisies*, Paryż 1875, str. 551. (Informacja od p. Aleks. Semkowicza).

[18] Charakterystyczne to wyrażenie znajduje się także w liście Mickiewicza do Czaykowskiego z 8 listop. 1855 (cyt. dz., 197): „U księcia Władysława nie miałem serca jawić się i nie miałem po co."

[19] Por. listy poety do Adama Czartoryskiego z 25 paźdz. i 13 listop. 1855 (cyt. dz. 194—5 i 202—3) — tu wspomniany ten ostatni.

[20] Ma być: tainy (turec. *tayin* = racja, porcja).

WACŁAW KUBACKI

ETYKA I POETYKA

I

Przedmiotem mej rozprawy jest próba wyświetlenia poetyckiej moralistyki, z jaką spotykamy się w dziełach młodego Mickiewicza. Związki istniejące pomiędzy różnymi sferami utworu literackiego — zagadnieniami estetycznymi, moralnymi, filozoficznymi, społecznymi i politycznymi — są tak złożone i delikatne, że nie można ich badać oddzielnie, w absolutnej próżni i krystalicznej czystości, nie uwzględniając zjawiska swoistej interferencji. Ideałem winno być równomierne wyjaśnienie w dziele formalnej roli spraw ideologicznych oraz funkcji ideologicznej środków artystycznych.

Dotychczasowe studia najczęściej odtwarzały na podstawie utworów poetyckich „system" poglądów poety i usiłowały umieścić ten system w epoce. Poprzestawano przy tym na bardzo ogólnikowych pojęciach o „etyce Oświecenia", chociaż myśl etyczna tego okresu przedstawia duże zróżnicowanie. Za przedstawiciela etyki racjonalistycznej na gruncie polskim uchodzi Hugo Kołłątaj, jako autor „Porządku fizyczno-moralnego".

Prof. Konrad Górski w pracy „Pogląd na świat młodego Mickiewicza" starał się określić myśl etyczną młodzieńczych dzieł poety przy pomocy systemu odpłat fizyczno-moralnych. Z powodu ballady „To lubię" powiada: „Kara polega na odwróceniu przeciw winowajcy całego ogromu cierpienia, jakie on swą zbrodnią innym zadawał. Ta proporcjonalność kary i winy przypomina znowu niektóre pojęcia etyki Oświecenia" (następuje cytat z Kołłątaja). Niewierności strzelca ze „Świtezianki" (przypomnijmy, że była to zdrada intencjonalna) poświęcił autor następujący komentarz: „Mimo psychologicznego usprawiedliwienia kara zostaje wymierzona z całą bezwzględnością, występuje w charakterze niejako przyrodniczej czysto konsekwencji. Kara zostaje wymierzona według podobnego schematu myślowego, jak w „To lubię": strzelec, który zgrzeszył żarem swej krwi, ma przez tysiąc lat cierpieć piekielne zarzewie. Rozstrzygnięcie zagadnienia etycznego w „Świteziance" ma w sobie coś rażącego nasze poczucie moralne: z jednej strony poeta odtworzył przed naszymi oczami cały proces psychiczny, który doprowadził bohatera do grzechu, budząc tym samym w nas zrozumienie dla jego przeżyć i poniekąd współczucie:

z drugiej strony wymierzył karę według zasad etyki, która nie wnika w pobudki i psychologię człowieka, tylko wymierza jako karę cierpienie równoważne winie na zasadzie jakiegoś porządku fizyczno-moralnego". Współczuje też autor dzieciom z II części „Dziadów": „Jakkolwiek dzieci nie są winne temu, że nic dla świata nie uczyniły, bo nic dla świata uczynić nie mogły, karę ponoszą. Ta kara jest rodzajem przyrodniczego następstwa, które przychodzi za winą, jako sankcja przyrodzenia, bez względu na to, w jakich okolicznościach i skutkiem jakich pobudek obowiązek nie został dopełniony".[1])

2

Praca prof. Górskiego była pierwszą próbą szerszego ujęcia tych spraw. Przytoczone jednak analizy nie przekonują. Podane przykłady nie mówią o „proporcjonalności" winy i kary; wina i kara nie pozostają tu w stosunku przyczyny i skutku i nie dadzą się mechanicznie podciągnąć pod zasadę równowagi moralno-fizycznej. Strzelec ze „Świtezianki" wcale nie dlatego cierpi piekielne zarzewie, że zgrzeszył żarem krwi, lecz dlatego, że pośmiertna kara jest konwencjonalnie karą ogniową. W płomieniu ukazuje się także Zły Pan, który zgrzeszył — zimnem serca, lodowatością uczuć wobec ludzi! Zupełnie słuszne jest spostrzeżenie prof. Górskiego, że w balladach i „Dziadach" kowieńsko-wileńskich rządzą inne zasady moralne niż w religii chrześcijańskiej. Ale jakie? Moralność, z którą mamy do czynienia w dziełach literackich, jest sprawą bardzo złożoną. Kara tu z zasady bywa większa niż przestępstwo. Taka jest główna cecha moralności literackiej. Nie jest to bowiem tylko moralność systemów etycznych i kodeksów prawnych, przykrojonych na miarę słabości ludzkiej. Jest to moralność dzieł sztuki, czyli idealnych konstrukcyj społeczno-moralnych.

Nieraz badacze z dydaktycznego charakteru młodzieńczych utworów Mickiewicza wyciągali wnioski zakłócające harmonię między sferą estetyczną i moralną dzieła. Np. prof. St. Pigoń jest zdania, że „Poeta wprowadza zjawę duchową nie po to, żeby wywołać w czytelniku przerażenie, grozę czy litość... lecz mieć sposobność do wygłoszenia morału. Nie szczere wzruszenie estetyczne, ale *sui generis* dydaktyka jest tu rzeczą najważniejszą. Przedstawionemu wydarzeniu brak „autonomii estetycznej".[2])

Tendencja społeczna i moralna występuje w twórczości artystycznej w postaci pewnych symboli, obrazów, znaków poetyckich. Jest to sprawa zarówno tradycji gatunku literackiego, jak obowiązującej poetyki, uwarunkowanej przez stosunki gospodarczo-społeczne i prawno-polityczne. Uwzględnienie tradycji literackiej, niektórych choćby motywów poetyckich, ułatwi nam nie tylko określenie stosunku Mickiewicza do myśli etycznej Oświecenia, lecz, co ważniejsze, do konwencjonalnej symboliki moralno-poetyckiej XVIII wieku. W ten sposób będziemy mogli powiązać etykę z poetyką.

Zagadnienie moralności, reprezentowanej przez jakiś utwór literacki, jest trudne z powodu złożonego charakteru i skomplikowanej często genezy dzieła. Ukaranie strzelca ze „Świtezianki" nasuwa przypuszczenie, że oprócz względ-

ów moralnych grały pewną rolę także względy inne, a mianowicie z konspiracji politycznej wywodzące się mistyczne poszanowanie przysięgi i lęk przed zdradą (Dobrym przykładem ze współpracy z Garczyńskim powstały przejmujący wiersz „Zdrajca"). W programowym wierszu filomackim „Hej radością oczy błysną" upomina poeta towarzyszy:

Niechaj pomni na Ustawy,
Pomni na przysięgę swoją.

W „Świteziance" pada przestroga:

Bo kto przysięgę naruszy
Ach biada jemu, za życia biada!
I biada jego złej duszy!

Podobnie Halban upomina Konrada Wallenroda:

Biada, biada, jeśli dotąd nie spełnił przysięgi.

Podkreślam, że na pierwszy plan wysuwa się tu wszędzie akt przysięgi. Badania „etyczne" padają ofiarą nieporozumienia, bo rozstrząsają w takim wypadku błahą treść przysięgi.

Przy balladach trzeba znów pamiętać, że wraz ze starymi wątkami literackimi wchodzą cichaczem do nowych dzieł dawne tradycje moralne, w naszym wypadku celtyckie, anglosaskie, germańskie i słowiańskie. Płocha Zosia z II części „Dziadów" ma nie tylko tradycję demonologiczno-literacką i moralno-folklorystyczną, lecz także tradycję sielankowo-ascetyczną, jak wykazał Z. Matkowski, zestawiając Zosię z nieczułą pasterką Marcellą z „Don Kichota", której siostrami są Dafne Owidiusza i Ariostowska Lidia.[3])

Oziębłość pasterki z „Don Kichota" posiada rysy narcystyczne.

Multi illum iuvenes, multae cupiere puellae
Sed fuit in tenera tam dura superbia forma:
Nulli illum iuvenes, nullae tetigere puellae.

— powiada Owidiusz o Narcyzie, co Bruno Kiciński przełożył obyczajnie:

Niejedna młoda piękność chciała jego ręki,
Lecz zimnym był na miłość, głuchym na westchnienia.

Już Cervantes akcentował w ascetycznym chłodzie Marcelli niespołeczny charakter.

Nie był to zresztą motyw obcy także polskiej poezji XVIII i XIX wieku. W. Borowy wskazał niedawno na sielankę L. Osińskiego „Miłość do Palmiry".[4]) Także inni pisali o miłosnym obowiązku kobiety. Józef Szymanowski pouczał w wierszu „Sen":

I ta płeć, której winne są pochwały,
Którą na zaszczyt światu nieba dały,
Której powaby i słodkie przymioty
W przyjemnym zbiorze dane do pieszczoty:
Stworzona, żeby wzniecała kochanie,
Słodziła życie.[5])

W wierszu M... S... pt. „Diana i Endymion" bogini żałuje lat obróconych na łowy ze szkodą dla miłości:

Stanowię i rozkazuję,
Aby odtąd pod niebem, na którym panuję
Żadna z kobiet, co jakiś wdzięk wzięła w podziale,
Nie ważyła się gardzić miłością zuchwale!
Najmocniej się im zabrania
Trawić życie bez kochania,
Zamykać serce na to czucie drogie...[6])

Do tej tradycji raczej, niż do „Dziadów", nawiązuje Aleksander Chodźko, gdy w wierszu „Pasterka" zwraca się z wymówką do swej Rozalki:

Spójrz po ziemi i po niebie.
Jaskółka jaskółkę goni,
Rybkę goni rybka płocha,
Słowik piosnkę parce dzwoni,
Wszystko się, co żyje, kocha.
Z wami tylko taka bieda![7])

Jakby nawiązując do obrazu z „Pukla włosów uciętego" Popa:

Podczas kiedy kokietka w wesołych podskokach
Trzepiecze się z Sylfami po górnych obłokach

pisał publicysta-Szubrawiec: „Ty na przykład po większej części teraźniejsza młodzieży... mogłabyś przyzwoicie należeć do rodzaju motylów między ludźmi, którego znajome dotąd gatunki są: birbanci, próżniacy modni, gachowie, włóczędzy, eleganci, fraczki, fanfarony... Z motylami równa was lekkość, pstrocizna i niestałość, która się w was zowie kształtnością, sentymentalnością i lekkomyślnością przyjemną..." [8])

Grzech Zosi z II części i Gustawa z IV części „Dziadów" zaliczało Oświecenie do grzechów nietowarzyskości. Były to wykroczenia przeciw społecznej zasadzie życia. Występkami tego rodzaju zajmowała się klasycystyczna poezja dydaktyczna. Oto dwa obrazki z Delilla:

DÉFIANCE

Un génie ennemi brise tous les liens;
Tu n'as plus de parents, ni de concitoyens;
Te voilà seul; va, fuis loin des races vivantes,
Habite avec les rocs, les arbres et les plantes
Dans quelque coin désert, dans quelque horrible lieu
Où tu ne pourras plus calomnier que Dieu.

LA CRAINTE

Rarement des mortels il souffre la présence;
Ami des champs, ami des asiles secrets,
Sa triste indépendance habite les fôrets.
Là haut sur la colline il est assis peut-être
Pour saisir le premier le rayon qui va naître.

(L'Imagination. VI).

3

Omawiane cechy moralności poetyckiej u Mickiewicza trzeba tłumaczyć właściwościami gatunku dydaktycznego, paranetycznego (budującego) rodzaju wórczości. Jest to moralność abstrakcyjna, moralność wzoru idealnego, chociaż podawana w obrazach zaczerpniętych z życia. Połączenie „czystej" nauki tycznej z przypadkiem fikcyjnym, *quasi*-życiowym (na czym polega literacka parabola), sprawia nieraz w przypowieści moralnej wrażenie nieuzasadnionej. nieżyciowej surowości.

Ustęp poświęcony Złemu Panu to przykład klasyczny. Według popularnych mniemań moralnych warstwy szlacheckiej XVIII wieku Zły Pan mógłby się był wyspowiadać na łożu śmierci, zapisać wieś jakiemuś klasztorowi z obowiązkiem odprawiania wieczystej mszy za swą duszę i zapewne poprawiłby w ten sposób szanse swego zbawienia. Takie jednak rozwiązanie w poemacie mogłoby mieć nieprzyjemny posmak. Widmo nie działałoby silnie na widzów. Ze względów artystycznych odpowiedniejsza okazała się moralność nieściśle chrześcijańska. Nie szło przecież wyłącznie o przestrogę dla Złych Panów — świadkami zaduszkowego obrzędu jest pospólstwo! — szło o wymierzenie ludowi sprawiedliwości przynajmniej na tamtym świecie, przynajmniej raz w rok, około Wszystkich Świętych, i przynajmniej w imię kodeksu poetyckiego, kiedy inne zbiory praw zawiodły.

Nieprawomyślność wyznaniowa młodego Mickiewicza wywodzi się z XVIII wieku, który głosił, że ważne są ziemskie uczynki człowieka, a nie jego zasługi niebieskie. Zamiast mówić o tak niepewnych rzeczach jak duch czasu lub ogólna atmosfera epoki, zajrzyjmy do Woltera. Na ogół Wolter nie ma szczęścia do mickiewiczologów. Przeważnie starają się oni jakoś wytłumaczyć kłopotliwy okres wolteromanii u poety. Zbyt pochopnie przy tym dopatrują się

nieraz złego wpływu Woltera na Mickiewicza. W ostatniej monografii mickiewiczowskiej czytaliśmy np. o św. Dominiku z poematu „Kartofla": „Mickiewicz nie umieścił go, jak Wolter, w piekle, ale dał mu akcesoria piekielne: „Brytan za nim pochodni żary niesie w pysku". Tymczasem ów rażący badacza brytan nie ma nic wspólnego z cerberem! Posądzenie Mickiewicza w naszym wypadku o wolterianizm tym przykrzejsze, że poeta mówi właśnie o niebieskich akcesoriach św. Dominika! Pies niosący w pysku pochodnię — to znany emblemat Zakonu Kaznodziejskiego, symbol żarliwości religijnej i wierności w służbie Kościoła. Mickiewiczowi, choćby jako uczniowi szkoły dominikańskiej w Nowogródku, nie było obce to zakonne godło.

Mnich Burda w tłumaczonej przez Mickiewicza piątej pieśni „Dziewicy Orleańskiej" widzi z przerażeniem w piekle Klodwiga, co „tylu Francuzów zbawił, a nie zbawił siebie":

Prawda — lecz niech łaskawy czytelnik pamięta,
Że zbrodni nie zmyje i woda chrztu święta,
Że zatem król francuski nieludzkiego serca,
Napastnik swych sąsiadów i krewnych morderca,
Chociaż od Remigego olejkiem kropiony,
Skoro umarł, iść musi w Lucypera szpony.

Zwrot „lecz niech łaskawy czytelnik pamięta, że zbrodni nie zmyje..." to jakby świecki odpowiednik obrzędowego „Bo słuchajcie i zważcie u siebie". Konstantyn Wielki również skwarzy się w ogniu, bo jak wyznaje:

Ołtarze miałem tylko za tronu podpory,
A za bóstwa rozkosze, dostatki, zabory.

Także św. Dominik nie uniknął katuszy:

Za cóż na Albigensów zbrojne wzniosłem ramię?
Chrystus posyła z krzyżem, nie z ogniem i stalą.
Paliłem ich niesłusznie, dziś mnie za to palą.

Ogień za ogień nie jest tu przykładem mechanicznej odpłaty osiemnastowiecznej etyki, lecz następstwem toku retorycznego osiemnastowiecznej poetyki!

Omawiana część „Darczanki" jest swego rodzaju fragmentem dantejskim, aczkolwiek parodystycznym. Podobnie jak w części II „Dziadów" mamy tutaj szereg scen z zaświata, przedstawionych z wyraźną myślą moralną. Ton satyryczno-polityczny nieobcy był zresztą także Dantemu. Jak często u Mickiewicza, przeżycie własne obiektywizuje się w gotowych formach, które poeta ma pod ręką. Widziane we wsi białoruskie obrzędy i gusła zaduszkowe wsparł danteizm w tej postaci, w jakiej był Mickiewiczowi podówczas znany i du-

chowo bliski, w odmianie Wolterowskiej. Mickiewicz-romantyk podniósł jednak ton ogólny. Podobnie Calderon przerabiał nieraz popularne współczesne krotochwile na poważne, religijne autosy.

Surowa moralność II części „Dziadów" to świecka, niezależna moralność przeciwstawiająca się w dziełach literackich oficjalnej moralności państwa i Kościoła. „W wyniku więc, na pozór paradoksalnym — jak zauważyła Z. Jabłońska-Erdmanowa — prądy Oświecenia, zdecydowanie ujemnie stosunkujące się wszędzie do religii, u nas dążyły do jej pogłębienia".[9]) Ograniczenie niesłuszne. Wszędzie bowiem Oświecenie dążyło do pogłębienia religii w znaczeniu moralności i wszędzie zwalczało religię jako instytucję wyznaniową, związaną gospodarczo i politycznie z monarchią absolutną.

4

Przyjrzyjmy się bliżej zjawie Złego Pana. Nie trudno rozpoznać w tym obrazie pierwiastki mitologiczne (harpie, motyw Tantala), ludowe (motyw upiora) i biblijne. Ostatnie, jako pospolite, zostały zaniedbane przez badaczy, którzy zwykli uganiać się za nadzwyczajnościami. Przykładem Wilhelm Bruchnalski, co zapatrzywszy się w demonologiczne hierarchie, wyczytane u Popa, gotów był Złego Pana, jako że występuje w ognistej postaci potępieńca, zaszeregować do grupy salamander![10]) Motyw Złego Pana znamy z ewangelii. Naukę charytatywną wraz z obrazem sądu ostatecznego, surowej odpłaty i przestrogi, znajdujemy w przypowieści o bogaczu i Łazarzu.[11]) Weszła ona do moralitetów, a stamtąd do dramatów. Przykładem wariant ostatniej sceny z „Tragicznych dziejów doktora Fausta" Marlowa. Gdy Zły Pan woła: „Ach, jak mnie pragnienie pali! Gdyby mała wody miarka!", przypomina się nam błaganie bogacza pogrzebionego w piekle, co zauważył w swej monografji prof. J. Kleiner: „Ojcze Abrahamie, zmiłuj się nade mną, a poślij Łazarza, aby umoczył koniec palca swego w wodzie, aby ochłodził język mój, bo cierpię męki w tym płomieniu".

Podobieństwo sięga nawet głębiej. Bogacz prosi w końcu, żeby Łazarz przynajmniej przestrzegł jego pięciu braci żyjących: „gdyby kto z umarłych szedł do nich, będą pokutę czynić". Mamy tu szczegół pokrewny „Dziadom", motyw przestrogi z zaświata. „Słuchałem bajek, powieści i pieśni o nieboszczykach, powracających z prośbami lub przestrogami" — pisał Mickiewicz w przedmowie do „Dziadów" kowieńsko-wileńskich. Charakterystycznym dla paranezy szczegółem jest surowość Abrahama, który nie zgodził się na posłanie Łazarza, by przestrzegł grzeszników. „Sprawiedliwe zrządzenie boże — pisał prof. Górski — nie pozwalające dobrym kmiotkom na ulżenie złemu panu w jego mękach jest całkiem wolnomularskiego pochodzenia i tkwi, jak tyle innych tendencji poematu, w ideologii wieku Oświecenia" (146—7). Jak widzieliśmy, podobnie bezwzględny był ewangeliczny Abraham, choć nie należał do żadnej loży. Chrystus, łagodny w opowieści ewangelicznej, uderza srogością w ewangelicznych przypowieściach. Najwidoczniej rządzą w tym gatunku

literackim odrębne prawa moralne. Nie umiał dać sobie rady z tym zagadnieniem żyjący na początku XIV wieku landgraf turyngski Ludwik, o którym powiada kronikarz, że umarł z irytacji i zgryzoty, zwątpiwszy w miłosierdzie boże i własne zbawienie, gdy zobaczył w czasie granego w Eisenach misterium o pannach mądrych i głupich, iż nawet wstawiennictwo Matki Boskiej nie mogło ocalić głupich panien! [12])

W obrazie sądu ostatecznego, jaki Chrystus roztoczył przed swą męką, mamy jakby ilustrację do sceny z „Dziadów": „Idźcie ode mnie przeklęci w ogień wieczny, który zgotowany jest diabłu i aniołom jego. Albowiemem łaknął, a nie daliście mi jeść, pragnąłem, a nie daliście mi pić, byłem gościem, a nie przyjęliście mię, nagim a nie przyodzialiście mię, niemocnym i w ciemnicy, a nie nawiedziliście mię". Na zapytanie zaś potępionych, kiedy go widzieli łaknącym i pragnącym, odpowiedział Sędzia: „Pókiście nie uczynili jednemu z tych najmniejszych, aniście mnie uczynili".[13])

Charytatywne nauki Izajasza i Ezechiela ujęli ewangeliści w formę eschatologiczną. To nowy związek z naszym widmem. Za eschatologiczną reminiscencję można uważać skargę Złego Pana:

A któż będzie mój obrońca?

Brzmi to jak werset „Dies irae":

Quid sum miser tunc dicturus,
Quem patronum rogaturus?

Mimochodem przypomnijmy, że słowa te rozlegają się nad głową strwożonej Małgorzaty, w katedralnej scenie „Fausta". W eschatologicznej, dzisiaj byśmy powiedzieli katastroficznej, opowieści Ezechiela pobrzmiewa ton odpłaty za krzywdy, jakie od panów-najeźdźców wycierpieli niewolnicy żydowscy: „A ty synu człowieczy, to mówi Pan Bóg: Mów wszemu latającemu i wszystkim ptakom i wszemu zwierzowi polnemu: Zbierzcie się, zejdźcie się, spieszcie się na rzeź, którą ja wam narzeżę, rzeź wielką na górach Izraelskich: żebyście jedli mięso a krew pili: Mięso mocarzów jeść będziecie, a krew książąt ziemskich pić będziecie" [14]). Apokalipsa wyzyskuje ten socjalny wątek starotestamentowy dla podobnej pociechy gminy chrześcijańskiej, rekrutującej się ze społecznych dołów. Przed końcem świata, kiedy Mesjasz ma stoczyć ostateczną bitwę z bestią i sługami jej, anioł stojący w słońcu zwołuje głosem wielkim wszystkie ptaki niebieskie: „Chodźcie i zgromadźcie się na wieczerzę wielką bożą. Abyście jedli ciała królów i ciała tysiączników i ciała mocarzów i ciała koni i siedzących na nich i ciała wszystkie wolnych i niewolników i małych i wielkich" [15]). Przypomnijmy sobie Mickiewiczowskie „Hej, sowy, puchacze, kruki...". Motyw znieważenia zwłok przez pozostawienie ich na pożarcie ptactwu i zwierzętom, wymiar najsroższej kary, jaką znał człowiek starożytny, występuje tu wyraźnie z obsłonek eschatologicznych i rzuca pewne światło na genetyczną złożoność symbolicznej postaci Złego Pana. Dopatrywano się nawet w tym widmie przerzutu niechęci Mickiewicza do szczęśli-

ego rywala, „dziedzica" Wawrzyńca hr. Puttkammera, choć wiemy, że mąż aryli był zwolennikiem uwłaszczenia chłopów. St. Windakiewicz widział Gustawie z IV części „Dziadów" „zaciekłość ubogiego proletariusza" i przymniał, że w „Nowej Heloizie" Rousseau poruszył kwestię, czy może istnieć łość między arystokratką i plebejuszem.[16]) Nie brak w twórczości młodego ickiewicza pierwiastków socjalnych.

Kmiotkowie chcą przyjść z pomocą dawnemu dziedzicowi, dając wyraz soliarności gatunkowej, którą pogwałcił Zły Pan, ale nie mogą, bo on sam się yłączył z kręgu swych ewentualnych orędowników. Nie był ni razu człowiem, więc mu ludzie nie mogą pomóc. Wina jego to wina przeciw rodzajowi dzkiemu. Podobnie wina dziewczyny nie jest winą przeciw jednemu lub ugiemu młodzieńcowi, lecz przeciw naturze człowieka. Przeciw naturze jest sam brak grzechu, bezwinność, stan ducha jakby przyrodniczy, nieludzki, zaspołeczny:

Lecz od ludzkiej wolne skazy
Żyłyście nie nam, nie światu.
Jako te cząbry i ślazy.
Ni z nich owocu ni kwiatu,
Ani się ukarmi zwierzę,
Ani się człowiek ubierze.

Wyraźnie występuje tu rys utylitaryzmu i solidaryzmu Oświecenia. Udziam ludzkości jest cierpienie. Kto nie cierpi, kto nie doznał goryczy ni razu, yłącza się z ludzkiej rodziny, bytującej wśród „nędzy, płaczu i mozołu". To szystko będzie niezrozumiałe, jeśli zechcemy moralność „Dziadów" rozwaić ze stanowiska kościelnego. Tłumaczy je natomiast etyka przyrodnicza, odporządkowująca plan osobniczy planowi gatunku. Dlatego ten system odat bliski jest gromadce wieśniaków, ciągnących nocą na gusła; bliższy, aniżeli stem religijny. Stąd dalszy wniosek o wewnętrznej, artystycznej celowości stemu kar i nagród, jaki spotykamy w II części „Dziadów".

5

Etycy XVIII wieku, bez względu na to, czy hołdowali deizmowi, czy byli eistami, dążyli do podniesienia moralności przez wyzwolenie jej z systemu ar zaświatowych. Shaftesbury wykładał, że w nauce moralnej dopiero wówas mamy mocny grunt pod nogami, gdy okaże się, że cnota sama się nagraza, a występek najczęściej staje się sam własną karą; że zasadę Opatrzności zeba wyprowadzać z porządku rzeczy przyrodzonych; że należy bronić tego orządku, zwłaszcza jeśli to może być z korzyścią dla cnoty, albowiem nie olno we wszystkim apelować do przyszłego żywota; gdyby w tym życiu e rządziła Opatrzność, gdyby zbrodnia panowała bez przeszkody, a cnota ozostawała w zaniedbaniu, wpadlibyśmy w prawdziwy chaos, w towarzywo miłych ateistom atomów, przypadkowości i powszechnego zamieszania: ardzo się mylą ci, co sądzą, że zdołają ludzi przekonać do wierzenia w jakiś

lepszy świat, jeśli im każą mieć złe wyobrażenie o tym świecie; że się zdradza religię i sprawę bóstwa, jeśli się buduje życie przyszłe na gruzach cnoty (nienagrodzonej w tym życiu); że się wywraca religię chrześcijańską i jej główną zasadę, miłość, jeśli się z zagrobowych kar i nagród czyni główny motyw, który ma nas skłaniać do wypełniania naszych obowiązków.[17])

Ateista Holbach-Mirabaud twierdził, że moralność i polityka mogą z materializmu wyciągnąć takie korzyści, jakich nigdy im nie dadzą i o jakich nawet marzyć nie pozwalają dogmaty religijne. Ludzie wychowani na zasadach materialistycznych nie będą potrzebowali nagród niebieskich, żeby poznać cenę cnoty; bez widoku otwartych otchłani pod swymi stopami będą czuć wstręt przed zbrodnią; natura bez pomocy tych baśni nauczy ich o wiele lepiej tego, co winni są sobie samym, a prawo powie im, jakie są ich powinności wobec społeczeństwa; cnota jest sztuką uczynienia siebie szczęśliwym szczęściem innych, albowiem cnotliwy jest ten, kto dzieli się swym dobrobytem z drugimi ludźmi, zdolnymi mu odpłacić te świadczenia; człowiek wzięty w osobności nie może być szczęśliwy (tu wzmianka o małżeństwie i przyjaźni); szczęście polega na tym, że nasz interes zgadza się z interesem bliźnich; cnota jest sama dla siebie nagrodą i opłaca się tymi dobrodziejstwami, jakie wyświadczamy innym.[18]) Człowiek, jako istota społeczna, nie może sobie wystarczyć; szczęśliwość polega na możliwości podania pomocnej dłoni tym, których los doświadcza; szczęście to przepada, kiedy człowiek nie czyni ze swej władzy czy ze swych zasobów tego jedynego użytku, który może uszczęśliwić go jako dobroczyńcę; potęga i zamożność na nic są, jeśli nie przyczyniają się w niczym do uszczęśliwienia bogatych i możnych, a nie mogą się one przyczynić do tego inaczej, jak rozszerzając dobrobyt bliźnich.[19])

Ksiądz z IV części „Dziadów" zdradza znajomość etyki filozoficznej, gdy poucza Gustawa:

Przeciwko światu i przeciwko sobie
Cięższe twoje, niżeli przeciw Bogu, grzechy.
Człowiek nie jest stworzony na łzy i uśmiechy,
Ale dla dobra bliźnich swoich, ludzi.

6

Do potępienia Złego Pana według etyki Oświecenia wystarczyłoby, gdyby on się okazał tylko samolubem! Rzecz ciekawa, że w opowieści o dziedzicu bez serca tyle miejsca zajmuje część negatywna nauki o altruizmie, brak litości, zaniedbanie uczynków miłosierdzia! Okrucieństwo zaś pana wygląda na akcesorium! Czuje się wyraźnie w młodym Mickiewiczu rozterkę między realistycznym malarzem stosunków społecznych i racjonalistycznym moralistą. Opowieść mówi o krzywdzie społecznej chłopa. Kara natomiast nie przekracza granic automatycznego wymiaru sprawiedliwości, przewidzianego przez wzniosły, utopijny humanitaryzm epoki.

Jeden przecież ważny szczegół pozostaje w niezgodzie z racjonalistyczną

ą: kara dosięga dziedzica dopiero na tamtym świecie! Filozoficzna niezaa etyka znalazła się w ramach obcego sobie ludowo-religijnego obrzędu! ka weszła w kolizję z poetyką! Jest to wykolejenie ideologiczno-poetyckie, vodowane przez ludową tradycję eschatologiczną i moralitetową, które — iąc ogólnie — były bliższe romantyzmowi niż Oświeceniu.

rąd irracjonalny szedł przez poetykę, promieniował ze starych symboli ackich. Część wszakże winy, i to bynajmniej niemałą, ponosi także sama ka Oświecenia, którą naturalistyczne założenia doprowadziły do — metaki. Sprawie nie ukaranej zbrodni i nie nagrodzonej na tym świecie cnoty więca Kołłątaj następującą uwagę: „bo jak nie znamy całego porządku, któ- się ten świat utrzymuje, tak równie nie znamy księgi wszystkich praw minalnych, których przyrodzenie używa do wymierzenia kary każdemu estępstwu przyzwoitej... Widzimy kary przywiązane do pewnych prze- stw, muszą więc być i te, których nie widzimy lub się ich w ciągu życia zekać nie możemy“ [20]). Jak wiadomo, etyka Kołłątaja kojarzy francuski ualizm ze szkocką szkołą Reida i niemieckim idealizmem [21]). W rezultacie ządek fizyczno-moralny nie wystarcza Kołłątajowi. Nadużywa on wnioskonia przez analogię, aby ocalić zasadę sankcji przyrodzonej. Przyjęcie osiemtowiecznego pewnika, że natura działa rozumnie i celowo także w dzienie moralności ludzkiej, doprowadziło do przyrodniczej metafizyki nagród ar. System Kołłątaja odbija chwiejne poglądy Oświecenia. Także materiaHolbach twierdził, że „na mocy niewzruszonego prawa Natury zły człok nie może się cieszyć czystym szczęściem na świecie i że na skutek sprawdliwej kary Natury pewne zbrodnie nie mogą być naprawione“ [22]). Konwentniejszy jest Shaftesbury, który w takich wypadkach odwołuje się do atrzności. Ten pierwiastek naturalistycznej magii i fatalizmu w dziedzinie ęć moralnych, charakterystyczny dla Oświecenia, nie trudno odnaleźć w balach i II części „Dziadów“.

Przejmująca opowieść o Złym Panie jest społeczna treściowo, tematyczPrzyświeca jej jednak osiemnastowieczna idea solidarystyczna. Kmiotkopragną przyjść z pomocą nieludzkiemu panu — świecki solidaryzm gakowy i religijny solidaryzm „świętych obcowania“ podały sobie ręce. Zgrodzeni na dziadach wieśniacy nie zrobią rewolucji!

Warto przy tej sposobności przypomnieć mniej więcej współczesne zapatrynie pisarza religijnego na kwestię społeczną. W dziele „Filozofia modna źniejszego wieku zawstydzona“ czytamy, że „pomyślność ludzka nie za- na wielkości, wyniesieniu i bogactwach, ale na poddaniu się doskonałym wyższej woli Tego, który w rękach swoich trzyma losy swego stworzenia“; „bogaci są tylko podskarbimi nie panami swoich bogactw, że ubodzy mają wo do nich i że jedna szklanka wody dana w imię boskie nie pójdzie bez rody, że możni i panowie nie powinni być okrutnymi względem niższych, ich sług i poddanych, że powinni się z nimi obchodzić z dobrocią, że lepsze posłuszeństwo niżeli ofiary, że nakazy Przełożonych i Urzędników, lubo kie i twarde, jeżeli jednak nie są przeciwne Prawu Boskiemu, powinny być

wykonane od niższych" i że wreszcie u Boga „za nic jest wszystko, prócz dobrych uczynków, u którego mali i wielcy, bogaci i ubodzy, panowie i słudzy są porównani".[23]) Umiarkowany ewangeliczny radykalizm, najwidoczniej zaktualizowany przykrymi doświadczeniami Rewolucji Francuskiej, kojarzy się z lojalizmem, który wprawdzie równa panów ze sługami, ale zaraz kilka wierszy dalej traktuje przełożonych i urzędników na równi z prawem bożym, pisząc z jednakim uszanowaniem „przełożonych", „urzędników" i „prawo Boże" z dużej litery!

Nie można się gorszyć losem dzieci-aniołków, co z nadmiaru ziemskiej szczęśliwości nie mogły się po śmierci dostać do nieba i prosiły o dwa ziarna gorczycy, bo

Kto nie doznał goryczy ni razu
Ten nie dozna słodyczy w niebie.

Już Siemieński zauważył analogię między nauką moralną II części „Dziadów" i następującym dystychem Anioła Ślązaka:

Trzeba skosztować piekła choć raz chrześcijaninie;
Unikniesz go za życia, po śmierci nie minie.[24])

Znowu ujawnia się związek mistyki, irracjonalizmu, z etyką Oświecenia! Motyw dzieci-aniołków jest złożony. Nas w tej chwili zajmuje jego składnik racjonalistyczny. Holbach uczył, że nazbyt często spotyka się ludzi, których przyzwyczajenie do dobrobytu, wygody, niezaznanie biedy uczyniły niewrażliwymi na nieszczęścia ludzkie; człowiek nieszczęśliwy współczuje nędzy policie więcej, aniżeli ów, który nigdy nie doświadczył ciosów losu.[25]) Dzieci-aniołki, jak wynika z ich beztroskiego szczebiotu, są dziećmi zamożnych rodziców, najprawdopodobniej właścicieli ziemskich. Zbytnia pomyślność mogłaby łatwo — w myśl etyki Oświecenia — zatwardzić ich serca na niedolę bliźnich. Z aniołka mógłby łacno wyrosnąć — Zły Pan.

7

Wybór symboli w twórczości artystycznej nie jest rzeczą przypadku. Decydują o nim te ogólne ideały, które tkwią u podstaw każdej poetyki. Wszyscy najważniejsi teoretycy, zarówno włoscy (Muratori, Martello, Gravina, Maffei) jak francuscy, (d'Aubignac, Boileau) twierdzili, że scena winna stawiać sobie cel dydaktyczny, moralny.[26]) Schiller rad był widzieć w teatrze wychowawczy zakład narodu.

W twórczości literackiej mamy do czynienia bezpośrednio nie z jakąś teorią etyczną, lecz z jej funkcją artystyczną. Praktycznie w artystycznym znaczeniu tego słowa, spotykamy się w balladach i „Dziadach" Mickiewicza nie z systemem nagród i kar, lecz z pewnym ściśle określonym rodzajem *katharsis. Katharsis* — to literacki, dramatyczny odpowiednik systemu etycznego lub ogólnie mówiąc moralności.

W sztuce dramatycznej zmagały się dwie teorie *katharsis*. Arystoteles sławnym ustępie „Poetyki", gdzie mówi o wzbudzaniu w widzach „litości wogi", dla oczyszczenia ich myśli i uczuć, sformułował zasadę *katharsis* ętej dynamicznie. Platon stawiał tragedii zarzut, że rozbudza namiętności. icy ratowali teatr, wyjaśniając, w zgodzie zresztą ze swym poglądem na at, *katharsis* apatycznie. Tłumaczono, że przedstawienia teatralne nie pozają władz duszy, jak uczył Arystoteles, lecz przyzwyczajając człowieka smutnych i okropnych scen zahartowują go i zobojętniają na tego rodzaju darzenia w życiu. W nowszych czasach ta koncepcja szła w parze z porniością Seneki jako dramaturga. W renesansie otrzymały ją Niemcy w poe-e Opitza, który nauczał, że tragedia ma za cel tak wychować ludzi, aby mniej bali i cierpliwiej znosili dopusty i krzyżyki, jakie mogłyby ich spotkać życiu.[27])

Z krytyką apatycznej teorii *katharsis*, jako przeciwnej istocie sztuki dratycznej i wychowawczym zadaniom teatru, wystąpił w XVIII wieku J. J. dmer. Bodmer doskonale zdawał sobie sprawę z innych niż praktyczne, czne, proporcji winy i kary w dziełach literackich, co zaznaczył nawet tytule swego szkicu, pisząc o „poetyckiej sprawiedliwości"![28])

Dynamiczna teoria przeżywania sztuki spotkała się z życzliwym przyjęciem strony kalwinizmu, który z zagadnienia estetyki *(katharsis)* chętnie czynił dek moralnego odstraszenia od grzechu. Borinski za szerzyciela kalwinistyczzabarwionych, surowych tendencyj moralnych w poetyce uważa Sulra.[29]) Nazwisko Sulzera prowadzi nas do początków wileńskiego romantyzu. Na encyklopedii Sulzera uczyli się teorii sztuki operowo-dramatycznej omaci z Mickiewiczem na czele! Sulzer żądał od teatru poważnych tematów, elkich charakterów, dramatycznych konfliktów oraz służby społecznej i pańwowej.[30])

Na śladzie pokrótce tutaj przedstawionych powiązań i powikłań spraw ralnych i tendencyj wyznaniowych z zagadnieniami ściśle artystycznymi ł Edward Porębowicz. W „Przyczynku do pojęcia „romantyczności" u Micwicza" powiada: „Drugą fałszywą struną, z rozmysłem do poezji gminnej zyczepioną a w naturalnym jej artyzmie niepotrzebnie bruździącą, był pentyzm protestancki, który usiłował jej żywioły mityczne, pogańskie, czysto dzkie, ożenić z tendencją chrześcijańską, w formie bądź nabożnego pouenia, bądź wskazówki moralizatorskiej. Stąd u W. Scotta duchy leśne, elfice zdzierają strzelca bluźniercę, a oszczędzają jego towarzysza, co ubezpieczył pacierzem i stąd ballady Schillera są podszyte dążnością humanitarną... den może Goethe pojmował, jakie skarby artystyczne kryją się w balladzie dowej, wolnej od wtrętów i przymieszek, ale Goethe był poganinem, czym ni romantycy być ani mogli ani śmieli".[31]) Porębowicz zauważył, że w „Świzi" mamy „jakąś fałszywą surowość karcicielską" i twierdził nawet, że skłonść dydaktyczna „balladę zamieniała na przypowieść". Porębowicz wszakże przestał na spostrzeżeniach o filologicznym charakterze. Pisał o moralizmie otestanckim; nie ujmował jednak tendencji moralnej w kategoriach literac-

kich, jako pewnego typu *katharsis*. Wspomniał o skłonności dydaktycznej, co balladę zamieniała w przypowieść; nie kusił się jednak o szersze ujęcie tego zagadnienia i rozwiązanie go ściśle literackie jako przejawu piśmiennictwa paranetycznego.

8

Na zakończenie tych uwag pragnę wspomnieć, że teoretycy różnych czasów i kierunków wyrażali mniemanie, że idealistyczny pogląd na świat, jaki wprowadziło chrześcijaństwo, osłabia konflikty tragiczne w literaturze. Abbé Batteux widział kolizję między wymaganiami religii objawionej i sztuki. „Jeśli się chce — pisał — aby tragedia była lekcją wychowania, to ośmielam się powiedzieć, że się od niej wymaga rzeczy przeciwnej jej założeniu. Ze sposobu, w jaki się rozwija tę teorię, wynika, że dla jej zwolenników cała rzecz sprowadza się do tego, żeby w tragedii cnota została nagrodzona, a występek ukarany, a to w tym celu, żeby widz wyciągnął wniosek, iż trzeba być cnotliwym i wystrzegać się wykroczeń. W takim razie każda tragedia winna się ograniczyć do wystawienia cnoty na niebezpieczeństwo, aby następnie kazać jej zatriumfować, i podobnie pozwolić na chwilowe panoszenie się występku, aby go w końcu powalić z tym większym efektem. Jasne jest jednak, że widząc ukarany występek przeżywa się radość zamiast trwogi i litości. Cóż tedy staje się z tragedią? Nie ulega wątpliwości, że im bardziej trafna i uderzająca będzie nauka moralna, tym mniejsze wzbudzi namiętności tragiczne".[32])

Nie innego są mniemania estetycy nowocześni i to przedstawiciele idealistycznych kierunków. Osłabienie konfliktów tragicznych w chrześcijaństwie nastąpiło z tego powodu, że nowa religia wyłączyła z gry tragicznej pewne wartości, przenosząc je w sferę idealną. Jeśli jakaś wartość z pewnych, pozaartystycznych względów (np. religijnych) została uznana za wartość absolutną, to w żadnym wypadku nie może ona być zagrożona ani ponieść klęski. W ten sposób dla ratowania etyki zmniejsza się możliwość tragizmu.[33]) Według Volkelta wzrost tragizmu możliwy jest tylko w odchyleniach nowoczesnej myśli etycznej od chrześcijaństwa.[34])

W tym świetle zarzut, że etyka ballad lub „Dziadów" razi chrześcijańskie poczucie moralne, może być tylko pochwałą literacko-artystyczną.

Systemy moralno-religijne toczą ze sztuką walkę o duszę człowieka. Jeśli idzie o chrześcijaństwo — źródłem konfliktu jest fakt, że pojęcie sztuki zostało wypracowane w innym czasie i w innym klimacie kulturalnym, niż nasze pojęcia religijne. Stąd poczucie nieprzezwyciężonego przeciwieństwa między obiema sferami. Mickiewicz pasował się całe życie z tym rozdarciem, które w dobie romantyzmu przybrało rozmiary metafizyczne. Ożywienie uczuć religijnych prowadziło w sposób naturalny do zaostrzenia tego konfliktu i odcinało ostatecznie poetę od zbawczych rezerwatów „pogaństwa". Kto wie, czy nie to właśnie przeświadczenie o niemożliwości pogodzenia takich przeciwieństw jak Bóg i świat, moralność i sztuka, pisarstwo i życie, pojęte jako służba społeczno-narodowa, kazało w końcu zamilknąć twórcy „Dziadów".

a takie przypuszczenie pozwala przynajmniej fakt, że Mickiewicz zła-wszy pióro zaczął marzyć o utopii społeczno-moralnej, w której warun-m zostania poetą będzie świętość, to znaczy taki wysoki stan człowieczeń-va, a — jak w romantyzmie mówiono — taki stopień przebóstwienia, który ożliwi zniesienie każdej antynomii. Wyraża to zdanie z teozofa Saint-Mar-a, które poeta przytoczył w liście do Kajsiewicza z 31 października 1835 ku: „*On ne devrait écrire des vers qu'après avoir fait un miracle*".

[1]) *Pogląd na świat młodego Mickiewicza.* Warszawa, 1925; str. 80, 119, 139.
[2]) *Do źródeł „Dziadów" kowieńsko-wileńskich.* 1930; str. 54.
[3]) Wilh. Bruchnalski: *Mickiewicz-Niemcewicz.* Lwów, 1907; str. 99—102. — J. Kleiner: *kogo Switezianka Mickiewicza nauczyła się fortelów? Tygodnik Ilustr.* 1925. — J. Krzyża-wski: *Z motywów folklorystycznych u Mickiewicza. Pam. Lit.* 1934. (*Paralele.* W-wa, 35). — St. Stankiewicz: *Pierwiastki białoruskie w polskiej poezji romantycznej.* Cz. I. ilno, 1936. — Z. Matkowski: *Cervantes w Polsce. I. Don Kichot a „Dziady" wileńsko-wieńskie. Pam. Lit.* 1918.
[4]) *O drugiej i czwartej części „Dziadów". Zeszyty Wrocławskie.* 1948. Nr 1.
[5]) Edycja T. Mostowskiego. Warszawa, 1803; str. 92—3.
[6]) *Tygodnik Wileński.* 1819.
[7]) *Dziennik Wileński.* 1824.
[8]) *Wiadomości Brukowe.* 1820.
[9]) *Oświecenie i romantyzm w stowarzyszeniach młodzieży wileńskiej XIX wieku.* Wilno, 31; str. 9.
[10]) *Mickiewicz-Niemcewicz.* Str. 102.
[11]) Łukasz. XVI. 19—31.
[12]) J. Rothe: *„Thüringische Geschichtsquellen,* Jena, 1859. III. 547.
[13]) Mateusz. XXV. 41—5.
[14]) Ezechiel. XXXIX. 17—8.
[15]) Apokalipsa. XIX. 17—8.
[16]) Adam Mickiewicz: *Życie i dzieła.* Kraków, 1935; str. 58—9 i 63.
[17]) *Moraliści.* II. 3.
[18]) *Système de la nature.* Londres, 1770; I. 124, 290—1, 319—21.
[19]) Holbach-Mirabaud: *La morale universelle.* Tours-Angers, 1792; III. 326—7 i 336.
[20]) *Porządek fizyczno-moralny, czyli Nauka o należytościach i powinnościach człowieka ydobytych z praw wiecznych, niezmiennych i koniecznych Przyrodzenia.* Tom I. Kraków, 810; str. 172.
[21]) Por. L. Dobrzyńska-Rybicka: *System etyczny Hugona Kołłątaja.* Kraków, 1917; (zwła-cza uwagi o Kołłątajowskiej teorii poznania, str. 50—1 i o teorii należytości i powinności, r. 94—7).
[22]) *La morale universelle.* Rozdział XIV.
[23]) Poznań, 1796; str. 102—4.
[24]) *Portrety literackie. IV. Anioł Ślązak.*
[25]) *La morale universelle.* I. 149—50.
[26]) Bogaty materiał w dziele A. Galletti: *Le teorie drammatiche e la tragedia in Italia nel colo XVIII.* Cremona, 1901.
[27]) Karl Borinski: *Die Poetik der Renaissance und die Anfänge der litterarischen Kritik Deutschland.* Berlin, 1886; str. 88.
[28]) *Briefwechsel von der Natur des poetischen Geschmackes.* Zürich, 1736; str. 17—36 109—10.
[29]) *Die Antike in Poetik und Kunsttheorie.* Leipzig, 1924; II. 133.
[30]) *Allgemeine Theorie der schönen Künste.* Leipzig, 1792; IV. art. „Tragisch".
[31]) *Pam. Tow. Lit. im. Adama Mickiewicza.* 1898. IV. 279—80.
[32]) *Principes de littérature.* Avignon, 1809; str. 66 i n.
[33]) L. Ziegler: *Zur Metaphysik des Tragischen.* 1902.
[34]) *Aesthetik des Tragischen.* Rozdz. XVIII.

WACŁAW BOROWY

POETA PRZEOBRAŻEŃ[1]

I

We wszystkich wielkich kompozycjach Mickiewicza występują ludzie przeobrażeni. Grażyna, którą poznajemy jako niewiastkę, co wprawdzie „twardego imała oręża", ale tylko dla zabaw łowieckich, staje się później rycerką, która prowadzi wojsko do walki i ginie na placu boju. Alf-Walter, młodzieniec oddychający przyjaźnią, miłością, pobożnością i zapałem patriotycznym, rozlubowany w sielskiej przyrodzie i w dziełach cywilizacji, przeistacza się w Wallenroda, który osiada wśród wrogów i cały się poświęca gigantycznemu planowi zdrady, z ponurym chłodem gotując zgubę dla tych, co mu zaufali. Gustaw w naszych oczach *obit*, i w naszych oczach *nascitur* z niego Konrad: z oślepionego własnym nieszczęściem kochanka — wieszcz, który z Bogiem prawuje się o swój naród. Jacek Soplica, wulkaniczny oczajdusza, przemienia się w szarego, pokornego Robaka, oddanego pokucie i bezimiennej służbie dla ojczyzny.

A obok tych wielkich przeobrażonych widzimy i innych, którzy się przeobrażają za tamtych sprawą. W poemacie o Grażynie przemienia się nie tylko ona, ale — dzięki niej — i Litawor. Nieokiełznane w swojej ambicji i dumie książątko staje się bohaterem: uderza na wrogów, z którymi tak niedawno się chciał sprzymierzyć, gromi ich, a winę swojego (zamierzonego) odstępstwa gładzi samobójczą śmiercią na stosie. W „Konradzie Wallenrodzie" przeobraża się nie tylko Alf-Walter, ale i Aldona: z uczuciowej młodej kobiety, lubującej się w niezabudkach i marzącej o locie skowrończym — w zrezygnowaną pustelnicę, dobrowolnie zamykającą się w mrocznej wieży i odrzucającą myśl jej opuszczenia nawet wtedy, kiedy by opuścić ją mogła. W „Panu Tadeuszu" — za przyczynieniem się Robaka — ulegają przeobrażeniu różni, wcale liczni, członkowie gromady soplicowskiej i dobrzyńskiej. Z gadułów i awanturników, nie wychodzących swoimi zainteresowaniami poza animozje i ambicyjki sąsiedzkie, iluż z nich staje się żołnierzami i w ostatnich księgach poematu zjawia się nie tylko w mundurach, ale nawet już i z bitewnymi zasługami.

[1] Odczyt wygłoszony w Oddziale Krakowskim Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza dn. 26 czerwca 1946 r.

A i w III części „Dziadów" w perspektywie przemiany Gustawa w Konrada ukazuje się jeszcze inna przemiana: bohater widzenia ks. Piotra z dziecka przeobraża się w „męża strasznego", obdarzonego atrybutami proroków i magów, „nad ludy i nad króle podniesionego".

A więc na najwyższych szczytach fantazji poetyckiej — stale ten sam mowy przeobrażenia.

II

Czy te pomysły są indywidualną własnością Mickiewicza, czy też w jakiejś mierze należą do tradycji literackiej jego czasów?

Epoka, na której dziełach Mickiewicz się literacko i umysłowo wychował — wiek XVIII — lubiła przedstawiać, jak życie, a zwłaszcza wychowanie urabia charakter człowieka. Istniały liczne powieści, dla których późniejsi systematycy wymyślili nawet osobną nazwę: powieści wychowawczych. Do kategorii tej można zaliczyć „Robinsona Crusoe", można zaliczyć „Toma Jonesa" Fieldinga, *Pride and Prejudice* Miss Austen i wiele innych głośnych dzieł powieściopisarzy angielskich. W większej jeszcze mierze należy tutaj — bardzo mało już powieściowy, a bardzo wybitnie wychowawczy — „Emil" Russa; w niemałej mierze należy „Wilhelm Meister" Goethego. U nas typową „powieścią wychowawczą" był „Doświadczyński" Krasickiego. Wiek XVIII znał powiastki „wychowawcze" pisane wierszem. Taką była m. i. *Education d'un Prince* Woltera, którą Mickiewicz upodobał sobie w młodości i którą nawet spolszczył, przemianowując ją na „Mieszka". Bohater jej, gnuśny i nieporadny wskutek wadliwego wychowania, za sprawą okoliczności i przy udziale dzielnej dziewczyny, w której się zakochał, staje się odważnym, przedsiębiorczym człowiekiem, i z niewoli, w którą popadł, wybija się na wolność. Nasz Doświadczyński podobnie skorzystał z dotkliwych lekcyj życia, i z naiwnego młodzika, myślącego tylko o zabawach i strojach, stał się z czasem dzielnym obywatelem.

Ale te zmiany, dokonywające się powoli i stopniowo, niewiele mają wspólnego z przeobrażeniami mickiewiczowskimi. Bo przeobrażenia mickiewiczowskie nie dokonywają się ewolucyjnie i przeważnie nie dokonywają się za czyimś wpływem czy też zachętą. W przeważającej większości (jeśli pominiemy te z nich, które mają charakter wtórny, jak *casus* szlachty dobrzyńskiej i sopliców owskiej) są one aktami powziętymi przez jednostki z własnej inicjatywy i o własnych siłach, aktami związanymi z pewną chwilą, w której człowiek sam powiada sobie: B ę d ę i n n y ! Ta chwila może być przewidziana, przeczuta, może być w jakiejś mierze przygotowana, może się czasem trochę „rozdłużać"; ale zawsze jest to c h w i l a, dająca się oznaczyć. W „Dziadach" jest ona oznaczona nawet z dokładnością kalendarzową. W „Grażynie" są dwie takie chwile: pierwsza (odprawa posłów) pozwala jeszcze przewidywać różne drogi działania; druga (objęcie przez Grażynę dowództwa) jest chwilą postanowienia ostatecznego. W „Wallenrodzie" bohater przez czas dłuższy liczy się z możliwością decyzji przeobrażającej jego życie, przygotowuje do

niej żonę napomknieniami; wreszcie nadchodzi moment, w którym przemiana staje się rzeczywistością: w którym niejako umiera Alf-Walter, a rodzi się Konrad Wallenrod. Nie inaczej jest z przemianą Jacka Soplicy: on sam ją wiąże z jedną chwilą, którą przedstawia jako chwilę objawienia (ks. X, w. 821). Nie są to więc wyniki ewolucji, dojrzewania, stopniowego doskonalenia się czy ulegania naciskowi czynników zewnętrznych: w ogóle nie są to zmiany o charakterze rozwojowym, ale — przełomowym.

Rzecz znamienna, że wszystkie te zmiany przejawiają się jaskrawo nawet na zewnątrz. Grażyna przeobrażona jawi się przed nami w zbroi Litawora; przeobrażony Litawor — w zbroi nieznanej. Wrażliwy i serdeczny Alf-Walter trudny jest do rozpoznania w posępnym, ironicznym mistrzu krzyżackim o innym zgoła imieniu. I Gustaw przeobrażony odmienia imię. I dumny szlachetka Jacek — *quantum mutatus* pod nowym nazwiskiem i w szacie zakonnej!

Człowiek przebrany, człowiek występujący pod nie swoim imieniem — to był tradycyjny efekt starego teatru i starej powieści awanturniczej. W początku XIX wieku wznowił go Walter Scott, a za nim Byron i niezliczona rzesza ich naśladowców. Ale u Mickiewicza to nie jest tylko efekt, tylko środek techniczny, ułatwiający prowadzenie opowiadania i przykucie uwagi mniej wybrednych czytelników. Ta zewnętrzna przemiana ma u niego charakter symboliczny: jest ona widzialną oznaką głębokiej i decydującej przemiany wewnętrznej.

III

Naturalnie nasuwa się pytanie: jeśli nie w wieku XVIII, to gdzież indziej szukać bliższej rodziny przeobrażonych bohaterów Mickiewicza?

W kulturze europejskiej naszej ery — w samym już jej zaraniu — pojęcie przełomu wewnętrznego rozpowszechniło chrześcijaństwo. Można by powiedzieć, że prawzorem i archetypem wszystkich późniejszych przełomowych przeobrażeń jest nawrócenie św. Pawła: owa tak gruntowna i nagła zmiana kierunku działalności i charakteru przekonań, że — jak sam Paweł mówi w Dziejach Apostolskich (IX 21) — „zdumiewali się wszyscy, którzy go słuchali". Jeden z piszących o nim dzisiaj teologów powiada, że najznamienniejszym rysem w dziejach duchowych tego wielkiego rozszerzyciela chrześcijaństwa jest stopień braku ciągłości pomiędzy jego myślą przed nawróceniem a po nim. W późniejszym piśmiennictwie chrześcijańskim — i to wszelkich poziomów — tematy takie jak nawrócenie, porzucenie dóbr ziemskich dla Boga, wzniesienie się z upadku do świętości należały do najczęściej poruszanych. Jako przykład z literatury popularnej średniowiecza wymienić można szczególnie poczytny „Żywot Barlaama i Jozafata". Powieść ta krążyła po całej Europie od wieku X, a była historią syna królewskiego, który — zetknąwszy się z cierpieniem i śmiercią — stał się chrześcijaninem, a potem porzucił tron i poszedł na pustynię. Główny wątek tej budującej książki wyszedł, jak się okazało, z bud-

dyzmu; niemniej wyraża ona jeden z ideałów średniowiecza chrześcijańskiego. Z ideałem tym spotkamy się w każdym zbiorze średniowiecznym opowieści hagiograficznych. Ich bohaterowie szli nieraz ku Bogu z wyżyn władzy i dobrobytu: szli czasem skalani grzechem, a nawet zbrodnią, ale ich miłość była tak wielka, że winy ich okupywała.

Czasy renesansu w traktowaniu człowieka ujawniają dwoistość. Z jednej strony zdają się wierzyć (wzorem starożytności) w supremację rozumu nad całą strukturą ludzkiego charakteru; z drugiej strony ukazują jednolitość i trwałość tej struktury — nawet w huraganach największych pasyj. Pełno w renesansie wszelkiego rodzaju recept: na idealnego władcę, senatora, dworzanina itd. Ale nie brak i sceptyków, którzy o tych receptach mówią z uśmiechem. A poeci kładą szczególnie mocny nacisk na ciągłość w życiu wewnętrznym jednostki. Czyni to m. i. największy z poetów renesansowych — Szekspir. Zarówno zbrodniczy Ryszard III jak histeryczny Ryszard II są u niego w istocie jednakowi do końca. O Henryku V można by powiedzieć, że się zmienia, kiedy po wstąpieniu na tron odsuwa od siebie Falstaffa i jego bandę. Nie wygląda to jednak na zmianę charakterową, ale tylko na krok podyktowany względami natury zewnętrznej. Dekadencja Antoniusza dokonywa się powoli i stopniowo; i przy tym — rzecz ważna — nie niszczy dodatnich pierwiastków jego charakteru. Makbet, człowiek o wyższym umyśle i poetyckiej wyobraźni, staje się zbrodniarzem. Tak, ale dramat o nim mówi nie tylko to. Mówi jeszcze, że Makbet, choć obciążony zbrodniami, przecież nie stracił swoich zalet duchowych i nie przestał być godny wypowiedzenia (pod sam koniec sztuki) może najwznioślejszych wierszy szekspirowskich. Z Otellem bynajmniej rzecz nie ma się tak, żeby z dzielnego, rozumnego, pełnego taktu rycerza przemienił się on w zaślepionego zazdrością dzikiego pasjonata: przez wielką część sztuki jest on jednym i drugim równocześnie. Człowiekiem, który by chciał się zmienić, jest u Szekspira Hamlet. Kiedy duch ojca nałożył na niego obowiązek zemsty, postanawia on „z tablicy swojej pamięci zetrzeć wszystkie błahe i liche zapiski, wszystkie sentencje książkowe, wszystkie wzory i kształty, które przez młodość i spostrzegawczość zostały tam odrysowane":

Yea, from the table of my memory
I'll wipe away all trivial fond records,
All saws of books, all forms, all pressures past
That youth and observation copied there.

Cóż, kiedy — mimo tak płomiennych postanowień, mimo wysiłków — Hamlet nie może się stać, jak by chciał, bezwzględnym, zimno obliczającym mścicielem. Nie zbywa mu na odwadze, nie ma nadmiernych skrupułów, ani, oczywiście, nie jest neurastenikiem (jak to się wydawało różnym dziewiętnastowiecznym komentatorom), a przecież zwleka. Bo, mimo przyrzeczeń, mimo moralnego samobiczowania, to ciągle dawny Hamlet: wykwintny, ironiczny, wrażliwy, nie mogący istnieć bez filozoficznych refleksyj. Podrażniony, zdolny

jest do czynów najgwałtowniejszych, najkrwawszych; ale wykonanie na zimno zadania zemsty, która w jego warunkach jest jedyną możliwą (uznawaną zresztą przez niego) formą sprawiedliwości, przeciwne jest jego naturze. Mający takie bogactwo uzdolnień, Hamlet nie ma zdolności przeobrażenia się.

Motyw przemiany wewnętrznej z dawną siłą wyraził się w XVII wieku w literaturze tryumfującego katolicyzmu Hiszpanii. Pomnikowym jego ukształtowaniem jest dramat Calderona *La vida es sueño* („Życie jest snem", 1636). Królewicz Zygmunt, człowiek o naturze dzikiej, gwałtownej, tyrańskiej, został przez ojca od dziecka wychowany jako więzień — w okowach. Uwolniony z nich, ujawnia cały ogrom swojego egoizmu i swoich bestialskich instynktów. Kiedy jednak znów budzi się w okowach i, pod wpływem narkotyku, zatraca świadomość granicy pomiędzy snem a jawą, przemienia się duchowo do gruntu: staje się rozważny, powściągliwy i ludzki. Wolą jego kieruje odtąd niepodzielnie konkluzja, którą wyciągnął z przeżytych doświadczeń, a tą konkluzją jest myśl, że wszystko w życiu jest może tylko „złudzeniem, cieniem, widziadłem, — a szczęście największe cóż znaczy, — jeśli życie całe jest snem, — a i sny nawet snem są tylko?" (zakończenie dnia II):

Qué es la vida? — Una ilusion,
Una sombra, una ficcion,
Y el mayor bien es pequeño:
Que toda la vida es sueño,
Y los sueños sueño son.

Ponownie wyzwolony i powołany do dzieł bitewnych i państwowych, już się Zygmunt nie daje oślepić sile i powodzeniu. Kiedy go ponosi jego gwałtowna natura, hamuje ją refleksją, że może jest we śnie, z którego trzeba będzie się zbudzić. U podstaw tej przemiany jest wątpienie i praktyczne wyrachowanie po równi: czy życie jest jawą, czy snem — „dobrze czynić to rzecz najważniejsza; jeśli jawą jest, to dla niej samej; jeśli nie, to by zyskać przyjaciół — na czas, gdy się ze snu zbudzimy" (dzień III, scena 4):

...sea verdad ó sueño,
Obrar bien es lo que importa; si fuere verdad, per serlo;
Si no, por gagnar amigos para quando despertemos.

Wola, wybór są tu więc bezpośrednią konsekwencją pewnego osiągnięcia rozumowego, są z nim prawie identyczne — podobnie jak w moralitetach teatru średniowiecznego. Dramat Calderona jest, rzeczywiście, wewnętrznie blisko spokrewniony z tym teatrem, choć różni się od niego olśniewającym bogactwem pomysłów scenicznych i wspaniałą profuzją poetyckiego słowa.

Nie znajdziemy ludzi przeobrażonych u wielkich tragików francuskich XVII stulecia; bohaterowie Corneille'a mają zbyt niezłomną wolę; bohaterami Racine'a zbyt silnie włada namiętność.

W wieku XVIII panują albo charaktery niezmienne, albo — wspomniane już — charaktery ulegające zmianom stopniowym pod wpływem doświadczenia czy też wychowania. Do wyjątków należy panna d'Aisnon, bohaterka wzruszającego opowiadania „O pani de La Pommeraye i o markizie d'Arcis", wchodzącego w skład powieści Diderota *Jacques le fataliste* (1773—1796). Jest to istota nieszczęśliwa, dobra w gruncie, ale słaba; przez bierność, ulegając namowom, pogróżkom, zastraszeniu i wymuszeniu, dała się wciągnąć na drogę zepsucia i nawet występku; ale w pewnym momencie, w obliczu zła, do którego się przyczyniła, popada w rozpacz naprzód, a potem znajduje siłę do wyznań, postanowień i działań, w których się moralnie odradza. To, co było w niej tylko rysem temperamentu (jak mówi Croce, który tej powiastce poświęcił piękne studium), staje się odtąd etycznym czynnikiem charakteru.

Z liczniejszą serią ludzi przeobrażonych na drodze przełomu spotykamy się u progu okresu romantycznego. Na czoło ich wybija się Faust Goethego (I cz. „Fausta" wyszła w r. 1808). To zupełnie nowy rodzaj w rzędzie przemieńców. Po cóż Faust podpisuje umowę z diabłem i rozpoczyna nowe życie? Po to, żeby zaspokoić swój głód poznania. Lata strawił na dociekaniach umysłowych; teraz chce się zanurzyć w rozkoszach zmysłów. Był samotnikiem; teraz chce współczuć z radościami i cierpieniami bliźnich. Z góry wie zresztą, że to nowe życie nie da mu pełnego zadowolenia, tak jak nie dało mu poprzednie. Stąd paradoksalny styl, w jakim wyraża swoje zamysły: „W zamęt się rzucam, w rozkosz najboleśniejszą — w obrzydłość wzruszającą, w najmilszą nienawiść":

Dem Taumel weih' ich mich, dem schmerzlichsten Genuss,
Verliebten Hass, erquickenden Verdruss.

I w nowym więc życiu będzie on, tak samo jak w dawnym, tylko wyrazicielem wieczystego szukania.

Cały zastęp ludzi przeobrażonych znajdujemy u Byrona. Należą do nich m. in. bohaterowie poematów „Giaur" i „Sen", które zostały przełożone przez Mickiewicza. Wszyscy oni są bardzo podobni do siebie, a bardzo niepodobni do swoich poprzedników w literaturze. Przełomy przez nich przeżyte są niejako przełomami w dół. Za młodu pełni radości, uczuć przyjacielskich, ufności względem życia, potem doznali nieszczęścia i za absurdalność tej krzywdy życiowej powzięli obrzydzenie do całego świata i całego społeczeństwa ludzkiego. Stają się dumnymi samotnikami, jeśli nie demonicznymi wrogami ludzi, których traktują ryczałtem.

Z ich rodu literackiego wywodzi się Vautrin Balzaka. Tylko że Vautrin nie przechodził, jak bohaterowie bajronowscy, okresu sympatii dla ludzi: on był od razu ich wrogiem. Tamci byli aniołami zbuntowanymi; on jest demonem urodzonym: rzecz znamienna dla nowoczesnego realizmu Balzaka. Analogię do przeobrażeń, o których było mowa, można by widzieć w późniejszym momencie życia Vautrina: kiedy się w nim — rutynowanym już wówczas

zbrodniarzu — budzi uczucie ojcostwa. Ale i to drgnienie ludzkie właściwie nie przerywa ciągłości jego historii wewnętrznej: Vautrin upodobał sobie Lucjana de Rubempré dlatego, że chce w nim znaleźć duchowego spadkobiercę, któremu by mógł przekazać nagromadzony kapitał nienawiści. Artysta w zakresie zła, chce on z wychowanka zrobić swoje arcydzieło. *Je suis l'auteur,* — mówi do niego — *tu seras le drame.*

Ale Vautrin to już czasy trochę późniejsze *(Splendeurs et misères des courtisanes,* z których pochodzi zdanie przytoczone, wyszły w l. 1843—46). Już znacznie wcześniej zaczęły się pojawiać w literaturze nowe przeobrażenia złego charakteru w dobry. W głośnej powieści Manzoniego *I Promessi Sposi* („Narzeczeni"), mniej więcej rówieśnej „Dziadom" wileńskim Mickiewicza (1823), mamy łotra wielmożę, „Nienazwanego" *(Innominato),* który nie znał nad sobą żadnej władzy i z każdej się naigrawał, dla którego osobista fanaberia była jedynym motywem postępowania, a przemoc jedynym środkiem. Człowiek ten się nawraca na widok jednej ze swoich ofiar, niewinnej dziewczyny, którą kazał porwać dla swojego adherenta. Jest to nawrócenie moralne. Następuje po nim religijne: kiedy do wpływu uciemiężonej niewinności dołącza się wpływ wielkodusznej dobroci przedstawiciela Kościoła. Przemiana ta przypomina przeobrażenia średniowieczne, z tą jednak różnicą, że Manzoni przedstawił ją na tle psychologicznym, do którego farb zaczerpnął z optymistycznej wiary Roussa w zasadniczo dobre podłoże natury ludzkiej: zanim się „Nienazwany" nawrócił, dowiadujemy się o nim, że łotrostwa zaczęły go nudzić, nawet męczyć, że się w nim budziły przy tym raz po raz wspomnienia szczęśliwego, niewinnego dzieciństwa.

W literaturze romantycznej przeobrażeń takich było sporo. Jaskrawy przykład znajdujemy w komedii Mériméego pt. „Hiszpanie w Danii" *(Les Espagnols en Danemarck),* wchodzącej w skład cyklu *Le Théâtre de Clara Gazul* (1825). Występuje tu kobieta-szpieg, która pod wpływem miłości porzuca swój wstrętny zawód i wchodzi na drogę cnoty *(O Don Juan! l'amour que je sens pour vous [...] m'a rendue toute autre ...je commence à voir ce que c'est la vertu... c'est... c'est l'envie de vous plaire.)* Zgęszczenie sytuacyj nadaje tej przemianie, jak i całej sztuczce, charakter groteskowy.

Czystą już groteską jest inna sztuczka, włączona do tegoż cyklu, pt. „Kobieta jest diabłem" *(Une femme est un diable).* Mamy tu przed sobą inkwizytora, którego cała niezłomność, gorliwość i wiara pryskają pod działaniem jednej pokusy; dla uścisków wybranki — w ciągu jednej godziny nie tylko łamie on wszystkie przysięgi, ale nawet popełnia zabójstwo. Sytuacje charakterystyczne dla literatury kierunku romantycznego zostały tu przedstawione z ironicznym dowcipem poprzedniego wieku.

Ale i to, co niektórzy pisarze romantyczni przedstawiają z całą powagą, nieraz wygląda na ironiczny persyflaż. Można to powiedzieć np. o „Hernanim" Wiktora Hugo (1830), w którym król hiszpański Don Carlos, brutalny i chytry łajdak przez trzy akty, w czwartym przemienia się we wspaniałomyślnego i mądrego monarchę, zostawszy cesarzem, Karolem V.

I te jednak utwory nie zdyskredytowały motywu przeobrażeń. Rodzina ludzi przeobrażonych w literaturze XIX wieku miała być liczna. Należy do niej i Scrooge z *Christmas Carol* Dickensa, którego sumieniem wstrząsnął ujrzany nagle obraz skutków jego własnego egoizmu, i Jean Valjean z *Les Misérables* Wiktora Hugo, którego na drogę uczciwości wprowadziła wspaniałomyślna chrześcijańska dobroć, z jaką się spotkał, i bohater opowiadania Lwa Tołstoja „Gospodarz i parobek" *(Chozjain i rabotnik)*, który się odradza moralnie w obliczu nieuchronnej śmierci.

Przykłady nie trudno byłoby mnożyć (wśród samych utworów Tołstoja można wskazać na inne jeszcze, jak „Zmartwychwstanie", „Śmierć Iwana Iljicza", albo „Ojciec Sergiusz"). Ale i tych już wystarczy, żeby stwierdzić, że w wybitnych dziełach literatury występują różne typy ludzi dążących do wewnętrznego przeobrażenia, albo też przeobrażających się istotnie. Są wśród nich tacy, co chcą się przeobrazić, lecz nie mogą (jak Hamlet i — dodajmy — jego liczne potomstwo literackie). Inni się przeobrażają: albo przez ogień objawienia religijnego (jak święci i bohaterowie legend średniowiecznych), albo przez myśl filozoficzną, połączoną z wyrachowaniem (jak Zygmunt z dramatu Calderona), albo przez nienasyconą żądzę życia, która jedną jego postacią nie może się zadowolić (jak Faust), albo przez miłość (jak bohaterka komedii z „Teatru Klary Gazul"), albo przez majestat osiągniętej godności (jak Don Carlos w „Hernanim"), albo przez wstrząs moralny, wywołany widokiem konsekwencji własnych złych uczynków (jak panna d'Aisnon, jak „Nienawidzony", jak Scrooge, jak bohater „Zmartwychwstania"), albo wskutek doznanej dobroci i przebaczenia (jak Jean Valjean), albo wskutek doznanych krzywd i nieszczęść (jak bohaterowie Byrona), albo wskutek zbliżenia się śmierci (jak tołstojowski „gospodarz").

IV

W wielkich kompozycjach Mickiewicza przedstawiających przeobrażenie człowieka nie działa żaden z tych motywów. Działa inny, a wszędzie jeden i ten sam: miłość ojczyzny. Boć nie dla czego innego Grażyna odprawia pogów krzyżackich, przywdziewa zbroję i ginie na polu walki. Nie z innych powodów Alf-Walter przedsiębierze swój gigantyczny plan ugodzenia Krzyżaków podstępem. Nie z innej przyczyny Gustaw staje się Konradem. W powodzie Jacka, zapewne, są dwa motywy: ekspiacja za zabójstwo i ekspiacja za współdziałanie z wrogiem. Za pierwszą winę staje się Jacek zakonnikiem, ale ekspiacja za drugą zajmuje chronologicznie pierwsze miejsce. A i Jacek-zakonnik jest przecież przede wszystkim emisariuszem politycznym, i obowiązkami patriotycznymi jest widomie bardziej przejęty niż zakonnymi.

Do poezji przeobrażeń charakterowych wnosi więc Mickiewicz nowe słowo, ukazuje ludzi, dla których ojczyzna jest najwyższym trybunałem moralnym, ludzi, dla których obowiązek patriotyczny jest źródłem największej inspiracji i największej siły. Z tej inspiracji i z tej siły właśnie wynikają ich przeobrażenia. Zapewne, Jacek może się wydawać krewnym „Nienazwanego"; ale pokre-

wieństwo to sprowadza się właściwie do jednego tylko szczegółu: że przeobrażenie się ich obydwu następuje po zbrodni (w samym już jednak charakterze i okolicznościach zbrodni różnica ogromna). O podobieństwie którejkolwiek z postaci mickiewiczowskich do egotycznych i zapiekłych w nienawiści figur Byrona mogą mówić ci tylko, co czytając nie widzą nic więcej ponad gesty, zewnętrzne wypadki i ich... dekoracje. Bohaterowie Mickiewicza a Faust — to dwa zupełnie różne światy. Nic ich też nie łączy z metafizyczno-moralnym wyrachowaniem kalderonowskiego Żygmunta (i nawet gdyby się nie była zachowała wiadomość, że nasz poeta bardzo surowo ocenił dramat „Życie jest snem", można by się było domyślić, jak mu on był obcy). Od bohaterów legend średniowiecznych i opowieści hagiograficznych dzieli postaci Mickiewicza odmienny stopień realizmu psychologicznego i samo pojęcie ojczyzny.

Gdyby chodziło o wskazanie wśród poetów nowożytnych kogoś, co jest Mickiewiczowi pokrewny z ducha, trzeba by chyba przede wszystkim wymienić Corneille'a: poetę, który tak mu był mało znany i którego — pod wpływem uprzedzeń swojej epoki — tak niesprawiedliwie szacował. U Corneille'a nie ma przeobrażeń, ale wszyscy jego bohaterowie to ludzie o potężnej woli, zdolni do zmiażdżenia wszystkiego, co im najdroższe, do poświęcenia życia w imię jakiejś zasady, którą rozum albo sumienie każe im uważać za ważniejszą od osobistego szczęścia i szczęścia najbliższych: czy to będzie honor (jak w „Cydzie"), czy obowiązek obywatelski (jak w „Horacjuszu"), czy racja stanu (jak w „Ottonie"), czy idea religijna (jak w „Polyeukcie"). Podobnie bohaterowie mickiewiczowscy wszystko poświęcają lub gotowi są poświęcić dla miłości ojczyzny.

Jest wszelako pomiędzy Mickiewiczem a Corneillem — nawet w traktowaniu woli — różnica ogromna. U Corneille'a wszystkie „za" i „przeciw" każdej decyzji, wszystkie szczegóły walki wewnętrznej, wszystkie możliwości wszystkie perspektywy konfliktu są szeroko i drobiazgowo przedstawione — w długich monologach i dialogach, w których zamyka się najwyższa poezja kornelowska, ale które czasem przechodzą w czystą retorykę: owe złośliwie przez jednego z krytyków nazwane „łzy w aleksandrynach". U Mickiewicza i motywy, i konsekwencje postanowień są przedstawione przeważnie tylko pośrednio, czasem w sposób jedynie aluzyjny. Grażyna jest prawie bezmowna Alf-Walter mówi o swoim wielkim planie z żoną i teściem w zdaniach pełnych niedomówień; a kiedy sam narrator go wyręcza, posługuje się tylko metaforą (IV 492 i nast.):

Aż na koniec płomień zemsty, w milczeniu karmiony
Klęsk i cierpień widokiem, wzdął się i serce ogarnął...

Metaforę uzupełnia nie powrót do konkretów opowiadania, ale tylko porównanie (IV 496 i nast.): słynne porównanie do „dębu białowieskiego", który schnie od ognia w rdzeniu wznieconego i traci nie tylko liście i gałęzie, ale nawet „koronę jemioły". I dramatyzm rozstania się Alfa z Aldoną tym jest

roisty, że tyle w nim niedopowiedzeń. Przeobrażenie się Gustawa w Konrada rzygotowane jest tylko krótkimi słowami monologu, w których bohater- więzień wyraża przeczucie, że wrogowie zdejmą mu „z rąk i nóg kajdany, — le wtłoczą na duszę". O przemianie Jacka słyszymy od niego samego do- iero w spowiedzi przedśmiertnej — w zdaniach krótkich, poszarpanych, któ- ych rozwinąć, a często nawet dokończyć nie pozwalają mu gasnące siły, cier- ienie i skromność. Z wyjątkiem jednego Konrada, który jest poetą i z natury teczy wypowiada się słowem, poznajemy bohaterów mickiewiczowskich rzede wszystkim z działań, z wypadków. Ich osobiste wyznania czy poetyc- ie relacje o nich przychodzą dopiero później, a są zwięzłe i urywkowe.

V

A przecież te postaci, pod tylu względami tak sobie pokrewne, jakąż roz- naitość dramatów przeżywają! Do jakże nowych i jak bogatych poetyckich ysput i medytacyj znalazłby w nich materiał Corneille! Grażyna to dramat rdnostki, która może kraj uratować od wojny domowej, a człowieka, którego ocha, od hańby, ryzykując klęskę i idąc na prawie pewną śmierć. Przeżywa na bohaterskie godziny. Sprawa Alfa-Waltera wymaga lat bohaterstwa. Wi- zi on już nie zagrożenie narodu, ale wiszącą nad nim zagładę. Na to nie po- adzi poświęcenie szczęścia osobistego, ani nawet poświęcenie życia. W ogóle a nic się nie zda żaden środek uczciwy. Alf-Walter, choć wzdryga się przed ym jego etyczna natura, decyduje się na środek, który sam ocenia jako zbrod- iczy. Poświęca sumienie, spokój ducha. Poświęca szczęście najbliższej istoty. Nie wstrzymuje go i myśl o zbawieniu, o którym ma pojęcie jako chrześci- anin; jeśli wspomina o życiu przyszłym, to jedynie po to, by powiedzieć, że vidzi w nim dla siebie tylko piekło. Dramat Gustawa-Konrada to sprawa ge- ialnego twórcy, który oddaje się w służbę nieszczęśliwej ojczyzny i wstrząsa ałym gmachem swoich wierzeń i swoich przekonań, żeby znaleźć skuteczne rodki działania. Historia Jacka to jeszcze inna sprawa: dzieje człowieka sza- ego, choć o silnych uczuciach i namiętnościach. Serdeczna rana i obrażona duma doprowadziły go do zbrodni. Porywa się do pokuty, a jest dla niego od azu rzeczą jasną, że ta pokuta musi być czynem, i to pozytywnym, na rzecz honoru i wolności ojczyzny.[2]

[2] Już po napisaniu przeze mnie tego artykułu ukazało się w *Twórczości* (1948 z. 2) studium uliana Przybosia pt. „Widzę i opisuję", przynoszące wiele wartościowych spostrzeżeń, nie- órymi wprost olśniewające, ale zawierające także tezę, na którą pisać się nie podobna: miano- icie, że w *Panu Tadeuszu* nie byłoby jedności tonu artystycznego, „gdyby postać Robaka raktować na serio, bez poczucia humoru, inaczej niż np. równie umowną, równie nadzwy- zajną postać dziwaka, jakim jest Hrabia" (s. 56). Sądzę, że takie traktowanie Robaka zabawna sztuka! zabił, był uważany za zdrajcę, pokutował i umarł) zrobiłoby dopiero *Pana adeusza* czymś nieznośnym. Inteligentny i subtelny (ale dziwnie czasem czujący) krytyk ociąga tu poemat do jakiejś własnej koncepcji estetycznej. Lojalnie zresztą przyznaje, że ocala" go w ten sposób utwór „wbrew woli autora". Rzecz ciekawa, że mniej więcej równo- eśnie Leonard Podhorski-Okołów wygłosił w kilku miastach polskich odczyt, w którym wierdził, że nie można na serio brać Grażyny. Czyżbyśmy mieli do czynienia z początkiem owej „szkoły" interpretacji Mickiewicza? Ale krytyka, która tak pochopnie przesuwa lub westionuje *serio* Mickiewicza, jakże łatwo sama w swoim *serio* może być zakwestionowana.

Akty zaś woli tych bohaterów nie są łatwiejsze niż akty woli bohaterów Corneille'a. Ich wewnętrzne przełomy nie są bynajmniej przełomami prostolinijnymi. Dawny człowiek nie ginie u Mickiewicza w nowym: jest tylko ujarzmiony, a trzymanie go w jarzmie wymaga nieustannego wysiłku. Grażyna idzie na śmierć z determinacją, ale ciało jej drży; zawodzi ją nawet zwykła przytomność umysłu. Konrad Wallenrod nie może wypełnić życia swoim wzniosłym i potwornym zarazem zamysłem. Dręczą go wyrzuty sumienia; ucieka myślą w dziedzinę wspomnień; w decydujących chwilach skarży się, słabnie; dokonywa wprawdzie swojego dzieła, ale nie ma ochoty go dokończyć; mierzi go ono mimo wielkości swojego celu i mimo ogromu ofiar, które dla niego poniósł; nieoczekiwaną przeszkodą staje się miłość, która się odradza w jego zmęczonym sercu i która w chwili, kiedy się „ważą narodów wyroki", przesłania mu rzeczywistość sielankowymi marzeniami. Gustaw-Konrad nawet w wielkiej swojej improwizacji — wśród najwyższych regionów metafizyczno-moralnych — wspomina, że Bóg mu „wydarł osobiste szczęście". Jacek Soplica sam zauważa, że w obliczu śmierci za wiele mówi o sprawach i uczuciach młodości, i prosi swoich słuchaczy o wyrozumiałość.

Motyw więc przeobrażenia występuje u Mickiewicza nie tylko w swoistym ukształtowaniu, ale i w bardzo bogatej i bardzo rozmaitej orkiestracji.

VI

Naturalnie, stwierdzenie, że w twórczości poety istnieje seria (choćby obfita) upostaciowań jednego motywu, nie daje nam jeszcze dokładnej charakterystyki tej twórczości. Obok poety przeobrażeń jest w Mickiewiczu jeszcze i poeta miłości, i poeta przyjaźni, i poeta osamotnienia, i poeta pokornej modlitwy, i poeta prometejskiej odwagi, i poeta wysokich regionów fantazji, i poeta radości z realnych szczegółów życia, i jeszcze inni poeci. Inaczej mówiąc, w poezji Mickiewicza są różne nurty. Tutaj mowa o jednym tylko nurcie, ale jest to jeden z głównych.

Bo zważmy, że przeobrażenia występują i poza naczelnymi tematami wielkich kompozycyj mickiewiczowskich, choć są to przeobrażenia innego już typu i towarzyszy im inna motywacja. Można pominąć młodzieńcze ballady, w których przemiany mają charakter fantastyczny, owidiuszowski („Rybka", „Świteź", „Tukaj", „Świtezianka", „To lubię") i nie zawsze są traktowane na serio. Ale cykl „Sonetów" erotycznych kończy się głębszą przemianą: śpiewaka „miłostek" w „wieszcza", co „z górnymi duchy — alcejski chwyta bardon". A i w równoległej do „Sonetów" serii elegii miłosnych pojawia się pokrewny motyw zerwania z pewnym typem życia i zapowiedzi innego lotu („Dumania w dzień odjazdu").

Spośród bohaterów powstania listopadowego wyróżnił Mickiewicz w swojej poezji szczególnie przeobrażoną w żołnierza kobietę, Emilię Plater („Śmierć Pułkownika"). W „Drodze do Rosji", zastanawiając się nad przyszłością tego kraju i jego narodu, ukazał tę przyszłość jako jedno z możliwych przeobrażeń:

Ale gdy słońce wolności zaświeci,
Jakiż z powłoki tej owad wyleci?
Czy motyl jasny wzniesie się nad ziemię,
Czy ćma wypadnie, brudne nocy plemię?

Wiersz „Do przyjaciół Moskali" to poetyckie rozmyślanie o różnych przeobrażeniach: jedne są tragiczne i szczytne, inne — zyskowne i haniebne. I przyszłość własnego narodu ukazuje się Mickiewiczowi jako przeobrażenie. Tak mówi o niej Konrad w improwizacji („Ja bym mój naród jak pieśń żywą stworzył"). A i w widzeniu ks. Piotra obraz zmartwychwstania narodu jest równocześnie (jak to już dawno krytyka zauważyła) obrazem jego przemienienia, przedstawionym z atrybutami Przemienienia ewangelicznego.

Przewija się ten motyw i przez lirykę religijną Mickiewicza. „Rozmowa wieczorna" jest przecie medytacją na temat Boga-króla przemienionego w Boga-poddanego i człowieka-sługi przemienionego w bożego pana. Szczytem poetyckim wiersza „Rozum i wiara" jest strofa przedstawiająca przemianę obszarów ludzkości: „wielkich i mętnych" w oczach rozumu na „małe i jasne" przed oczyma wiary. Najwcześniejszy nawet wiersz religijny Mickiewicza, młodzieńczy „Hymn na dzień Zwiastowania", jest właściwie hymnem zachwytu nad transfiguracją Madonny („A któż to wschodzi? Wschodzi na Syjon dziewica"), tj. przedstawia Zwiastowanie tak, że wydaje się ono raczej Przemienieniem.

I w najbardziej intymnych osobistych lirykach poety przejawia się motyw przeobrażenia. Przypomnijmy sobie Ewę z wiersza „Śniła się zima": kobietę-ptaka o twarzy „pięknej jako Przemienienie Pańskie". Albo owo przedziwne „Widzenie", które jest przecież widzeniem wielkiej mistycznej przemiany całej natury człowieka:

Dźwięk mię uderzył... Nagle moje ciało,
Jak ów kwiat polny, otoczony puchem,
Prysło, zerwane Anioła podmuchem,
I ziarno duszy nagie pozostało...
I zdało mi się, żem się nagle zbudził
Ze snu strasznego, co mnie długo trudził.
I, jak zbudzony ociera pot z czoła,
Tak ocierałem moje przeszłe czyny,
Które wisiały przy mnie, jak łupiny
Wokoło świeżo rozkwitłego zioła.

A wiersz, który stanowi pożegnanie Mickiewicza z poezją, wiersz „Słowiczku mój", czymże jest innym, jak nie jeszcze jednym rozwinięciem motywu przemiany — przemiany rozumianej jako wzniesienie się i zmężnienie:

Słowiczku mój! twe pióra zzuj,
Sokole skrzydła weź...

Tak więc i poetę-słowika chciał Mickiewicz widzieć przeobrażonym w poetę-sokoła; i własnemu swojemu „ja" lirycznemu kazał się przeobrażać; i wśród wielkich współczesnych dopatrywał się przeobrażeń; i natchnionych bohaterów swojego wielkiego dramatu obdarzał widzeniami o przeobrażeniu narodu; i w religii uwielbił szczególnie tajemnicę Przemienienia. Przemienienie, przeobrażenie — to zaiste jeden z częstszych, najbardzej znamiennych motywów w jego wizjach poetyckich. A występuje ten motyw w większości wypadków jako znak i poręka wartości. Bo w jego świecie poetyckim oglądamy przeważnie przeobrażenia wyszczytniające, doskonalące, świadczące o stężeniu wewnętrznym, gwałtownym porywie ducha, choćby z ciężarem tragicznym.

Raz jeszcze: motywy jego poezji nie mają nic wspólnego ze zmiennością ciągłą, jak np. poezja Shelleya *(Nought may endure but Mutability)*. Jego przeobrażenia nie są wynikami zmian odbywających się *in continuo:* przeciwnie, one ciągłość życia przełamują.

Ale też wielkość przemian nadaje szczególny blask temu, co przemianom nie podlega. O sile przyjaźni, która wiąże Alfa z Wajdelotą, świadczy, że trwa ona zarówno w pierwszym jak w drugim okresie jego życia, które przecież przedziela wielkie przeobrażenie. To samo można powiedzieć o sile miłości Alfa do Aldony; to samo — o jego przywiązaniu do widzialnej piękności ziemi. W „Dziadach" w podobny sposób przedstawiona jest siła uczuć przyjacielskich Gustawa-Konrada; w „Panu Tadeuszu" — miłość Jacka-Robaka, która nie opuszcza go nawet w chwilach przedśmiertnych. Cóż dopiero powiedzieć o potędze uczuć skuwających tych wszystkich bohaterów z narodem i ojczyzną, — tych uczuć, które są przecież przyczynami ich przeobrażeń!

A są w poezji Mickiewicza i inne jeszcze wypadki: wypadki, w których trwałość pewnych czynników życia duchowego jest ukazana sposobem negatywnym: przez stwierdzenie, że nie mogą one ulec zmianie.

Precz z mej pamięci!... Nie! tego rozkazu
Moja i twoja pamięć nie posłucha.

Oto przykład pierwszy z brzegu, z jednego z drobnych arcydzieł mickiewiczowskich. Z analogicznego źródła wypływa wstrząsająca wymowa pierwszego już zdania wiersza „Do*** (Na Alpach w Splügen)":

Nigdy więc, nigdy z tobą rozstać się nie mogę!

VII

Z tym wielkim znaczeniem, jakie w zawartości utworów Mickiewicza ma motyw przeobrażenia, harmonizuje pewien rys historii jego środków ekspresyjnych. Każdego niewątpliwie, co się nad jego twórczością zastanawia, musi uderzyć wielka rozmaitość tych środków. Zarówno jego formy kompozycyjne jak

wersyfikacja, jak styl uderzają ogromnym bogactwem. Nie tylko jednak samo bogactwo jest dla Mickiewicza znamienne: znamienne jest również i to, że pewne środki — po mistrzowsku raz lub dwa zastosowane — już się u niego nie powtarzają.

Lawa wierszy mieszanych, w której kipią uczucia Gustawa w IV części „Dziadów", nie pojawi się już w twórczości późniejszej poety: prawda, i „Farys", i wielka improwizacja, i widzenia „Dziadów" części III wyrażają się też w układach wierszy mieszanych, ale układy te (a częściowo i ich elementy) są zupełnie inne (uwydatnił to już dawno Łoś w książce o wierszach polskich). „Grażyna" może się na pierwszy rzut oka wydawać w swoim ukształtowaniu zewnętrznym podobna do „Konrada Wallenroda". W istocie jakże odmienna jest struktura obydwu poematów, jak odmienna nawet ich strona wersyfikacyjna: w „Grażynie" regularny tok jedenastozgłoskowca, dopiero w epilogu ustępujący innemu wierszowi, o charakterze zresztą równie regularnym; w „Wallenrodzie" obfite wstawki o rytmice odmiennej; w samej nawet narracji głównej kilka razy tok wierszy izometrycznych przechodzi w układy wierszy mieszanych (aczkolwiek zresztą metrum główne nie przestaje być czynnikiem unifikującym); ale przede wszystkim znaczna, kilkusetwierszowa część poematu napisana jest zupełnie inaczej: w heksametrze stanowiącym jedną z cudowności polszczyzny. Heksametr ten był, jak wiadomo, wynalazkiem Mickiewicza, może największym w jego dorobku wersyfikacyjnym:[3] wynalazkiem, który w dalszych dziejach poezji polskiej miał się okazać niezmiernie płodny. Ale sam Mickiewicz, zamknąwszy w heksametrze „powieść Wajdeloty", już do niego nie wrócił. Podobnie nie wrócił do formy sonetu, osiągnąwszy w niej takie wyżyny artyzmu w dwu cyklach z 1826 r. A po tych wszystkich szczytowych osiągnięciach ileż znowu olśniewających, odkrywczych nowości w zakresie sztuki wiersza przyniosła III część „Dziadów" — z jej alternacją realistycznych rozmów, pieśni, „scen śpiewanych", wizyj-monologów i rapsodów satyrycznych. I znowu — Mickiewicz nie kontynuuje tej drogi. Zdumiawszy czytelników bogatą wynalazczością w „Dziadach", za medium wierszowe w „Panu Tadeuszu" obiera sobie tradycyjny, pospolity, „łatwy" trzynastozgłoskowiec. Wiemy, jakim się ten wiersz staje w jego rękach przedziwnym narzędziem: ile w swojej swobodnej potoczystości wyraża uroczej pogody i burzy tragicznej, z jaką przemawia siłą i z jaką subtelnością.

A i poza sferą największych kompozycyj Mickiewicza można wskazać wśród jego utworów niejedno *unicum* sztuki wierszowej i sztuki komponowania. Wystarczy wspomnieć choćby tylko takie arcydzieła jak „Polały się łzy" albo „Nad wodą wielką i czystą".

A jakaż w jego formach wierszowych i kompozycyjnych rozmaitość stylów i nastrojów! I jakie między nimi dystanse! Marzycielskie, żartobliwe, czasem drwiące fantazje balladowe; stylizowany posępny prymityw „Lilij"; wulkaniczny ogień IV części „Dziadów"; rycerski i kobiecy zarazem dramatyzm

[3] Królikowski dał mu przecież tylko teoretyczną zachętę.

„Grażyny"; wykwint i lotność wierszy albumowych i okolicznościowych; zawoalowana ironią uczuciowość „elegij" erotycznych; monumentalność „Sonetów krymskich"; tragiczna wzniosłość „Konrada Wallenroda"; intymność serdeczna liryków religijnych; gryzący ból wiersza „Do matki Polki"; szeroki rozmach batalistyczny „Reduty Ordona"; wielolita potęga „Dziadów" części III; religijna rezygnacja z własnego stylu w „Księgach Narodu i Pielgrzymstwa"; jędrność i krwistość bajek; przedziwny aliaż epizmu, barwności, humoru, patosu i serdeczności, jakim jest „Pan Tadeusz"; finezyjna baśniowość „Królewny Lali"; kameralny liryzm wierszy osobistych z okresu lozańskiego; piosenkowa lekkość wiersza „Słowiczku mój": — cóż za rozległa skala!

I w zakresie więc środków ekspresyjnych Mickiewicza zdaje się przebijać działanie tych samych sił duchowych, które kształtują najznamienniejsze motywy jego tematów: działanie siły wzywającej do przemian, i działanie siły, która te przemiany realizuje. W sferze artystycznej oczywiście jest inaczej niż w sferze religijnej i moralnej. W tamtych jeden wielki przełom decyduje o całym dalszym życiu człowieka. W tej możliwe są przeobrażenia wielokrotne. Przy całej jednak różnicy istota procesu zdaje się być podobna. Ma się wrażenie, że po tryumfie jakiegoś zespołu środków ekspresyjnych „sumienie artystyczne" zmusza poetę do ich zmiany. I zmiana się dokonywa.

Ale i w tej sferze obok elementów ulegających przeobrażeniom są i elementy niezmienne. Dysponując takim bogactwem możliwości ekspresyjnych, tak się odmieniając w swoich formach, Mickiewicz w momentach najważniejszych kompozycyjnie najczęściej odzywa się słowem najprostszym, i właśnie jego prostotą nas podbija.

Szczęścia w domu nie znalazł, bo go nie było w ojczyźnie.

Cóż prostszego? Usiłowano w ostatnich czasach potęgę wymowy tego rodzaju wierszy wytłumaczyć osobliwą teorią: że „spośród wielu możliwych określeń jakiegoś faktu wielu możliwymi słowami i zdaniami, [poeta] n i e w y b i e r a ł jakiegoś jednego słowa, ale jakby sporządził w y c i ą g z t y c h w s z y s t k i c h możliwych", że „poza słowem mickiewiczowskim drga, jak tło żywo jeszcze odczuwalne, rój wszystkich innych możliwych zastępczych słów". Teoria ta, w swojej semazjologicznej treści dość mętna, jest może przeniesiona w dziedzinę poezji z pewnych typów malarstwa postimpresjonistycznego (z zamianą plam barwnych na „słowa"); ale z Mickiewiczem naprawdę trudno ją związać.

U Mickiewicza mamy raczej wielką „czystość linij": rozumiem przez to czystość znaczeń. W przytoczonym np. wierszu właśnie „szczęście" znaczy tylko „szczęście" i „ojczyzna" znaczy tylko „ojczyzna". Każdy łatwo się może przekonać, że tak samo jest w innych pamiętnych — przez swoją siłę i prostotę — wierszach mickiewiczowskich, tych wierszach, z którymi tak jesteśmy

zżyci, że odczuwa się zawstydzenie przed cytowaniem ich w charakterze przykładów. „Tak w każdym miejscu i o każdej dobie" — czyż trzeba ciągnąć dalej?

Taki jest Mickiewicz we wszystkich swoich przeobrażeniach.

VIII

I oto w pewnej chwili w twórczości tego poety przeobrażeń, który jako artysta sam się tyle razy przeobrażał, dokonywa się jeszcze jedno przeobrażenie: porzuca poezję, przestaje pisać. Historia literatury zna niejeden podobny wypadek zamilknięcia poety w pełni sił twórczych. Podobnie się ongi rozstał z twórczością teatralną 37-letni Racine, podobnie — w tym samym mniej więcej czasie co Mickiewicz — zamknął się w upartym milczeniu na lat blisko dwadzieścia Aleksander Fredro. Ale Fredro łamał pióro pod wpływem nieprzyjaznej atmosfery literackiej. Racine'a zniechęciły do teatru intrygi i zawiści, a może i surowa moralizująca krytyka jego czasów. Mickiewicz stał na szczycie sławy i popularności. Głosy jego przeciwników z obozu „klasycznego" dawno zamilkły; obóz ten zresztą stracił był dawno posłuch. Zapewne, miał i Mickiewicz swoich przeciwników, ale głównie jako działacz, wyraziciel pewnych przekonań; jako poeta był otoczony niemal powszechnym uwielbieniem wśród swoich, a szerokim uznaniem wśród obcych.

Jałowe są dyskusje na temat, czy nie zachodzi tutaj wypadek wczesnego wyczerpania się daru twórczego. Historia literatury zna takie wypadki i wie, że poeci „wyczerpani" nieraz długo jeszcze piszą, jeżeli mają wolę pisania. Mickiewicz nie pisał, bo nie chciał więcej pisać. Wyraził się kiedyś, że to byłoby śmieszne, gdyby on na starość jeszcze „wiersze robił". Czy to było stratą dla poezji, nie wiemy. To pewna, że to, co było tak ważnym motywem jego poezji, stało się także widocznym motywem jego życia. Zamilknięcie każdego wielkiego poety jest zjawiskiem uderzającym. Ale zamilknięcie takiego poety jak on, po takiej poezji jak jego, musi się wydawać uderzające szczególnie. Przecież to poeta przeobrażeń, dokonywanych mocą potężnej woli, sam się przeobraził, i przeobraził się w nie-poetę. Nie podobna się też dziwić, że u nikogo innego bodaj w literaturze nie było tak trudno jak u niego oddzielić poezję od osobistego życia.

HELENA BLUMÓWNA

TWÓRCZOŚĆ ZBIGNIEWA PRONASZKI

I

Nie związana z żadnym zdecydowanym kierunkiem artystycznym wyrasta twórczość Zbigniewa Pronaszki ponad nurtujące sztukę polską różnorodne prądy i hasła, które się w niej pojawiały od czasu, gdy impresjonizm stracił siłę żywotności. Zbigniew Pronaszko należy do tych rzadkich fenomenów w sztuce polskiej, których rozwój dokonuje się zwolna, chociaż nieustannie, bogacąc się z upływem lat doświadczeniem i zdobyczami poprzednich okresów. Dlatego w twórczości artystycznej Pronaszki wyróżnić można kilka wyraźnych faz rozwojowych, które dzisiaj, z perspektywy lat, ukazują swój związek wewnętrzny i logiczne następstwo.

Spokój, równowaga i umiar towarzyszą wysiłkowi twórczemu Zbigniewa Pronaszki, mimo że artyście przypadła rola nowatora w sztuce polskiej, i to w niejednej dziedzinie twórczości. Poczynania jego wnoszą bowiem ferment i nowe elementy zarówno w malarstwie, w rzeźbie, jak i (wspólnie z bratem Andrzejem) w scenografii. Spokój ten i umiar wynikają niewątpliwie z faktu, że artysta posiada całkowitą świadomość kierunku i celowości swych poczynań. Gdy dziś czytamy słowa młodego artysty z r. 1913 (czasopismo *Rydwan*) i z r. 1917 (*Maski*), ich związek z jego dalszym rozwojem artystycznym staje się oczywisty. Pronaszko w całej swej twórczości realizował program artystyczny, który posiadł już w początkach swej działalności.

W tej mierze nasuwa się porównanie z inną ważną w sztuce polskiej indywidualnością, z Józefem Pankiewiczem, który podobnie jak Zb. Pronaszko stał się łącznikiem między rozwojem sztuki polskiej a sztuką zachodu. Pankiewicz odkrył impresjonizm nie tylko dla siebie, ale i dla malarstwa polskiego. Niestety w dalszych kontaktach Pankiewicza z malarstwem francuskim zatraca się indywidualność polskiego artysty. W twórczości zaś Zbigniewa Pronaszki, którego związek z nowoczesnym malarstwem francuskim jest równie niewątpliwy jak u Pankiewicza, znać większą konsekwencję w rozwoju ustalonych przez siebie samego założeń i jednolitość w ich realizacji.

Założenia te wynikają wprawdzie z ogólnego rozwoju nowoczesnych idei w sztuce, Pronaszko nie przejął ich jednak biernie, lecz wypracował samo-

ZBIGNIEW PRONASZKO — POMNIK ADAMA MICKIEWICZA (beton) 1923/24

dzielnie. W swoich poszukiwaniach znalazł również oparcie w malarstwie dawnych wieków, co jeszcze dobitniej utrwaliło jego samoistny stosunek do malarstwa francuskiego. Dlatego też w rozwoju Zbigniewa Pronaszki nie ma tak częstych i charakterystycznych dla Pankiewicza okresów, które by pozostawały pod znakiem wyłącznego kultu jakiegoś określonego artysty (np. okres cézannowski czy renoirowski u Pankiewicza).

Lata kształtowania twórczości Zbigniewa Pronaszki przypadają na okres przełomowy w sztuce polskiej i stanowią zarazem początek jej nowoczesnego rozwoju. Pierwsze już samodzielne wystąpienia Zbigniewa Pronaszki w Krakowie około r. 1910, brata jego Andrzeja, oraz Tytusa Czyżewskiego, wkrótce potem Jacka Mierzejewskiego — oto początki nowego okresu. Przybywa do nich niebawem ciekawa umysłowość Leona Chwistka, przybywają dalej nazwiska tych wszystkich artystów, które wiążą się z pojęciem formizmu. Nazwa jego powstała później, w latach 1919 i 1920, ale już przed pierwszą wojną światową wystawiali Pronaszkowie i Czyżewski w Krakowie, a pierwsze ich wystąpienia publiczne w Krakowie w r. 1917 odbywały się jeszcze pod mianem ekspresjonizmu. Zbigniew Pronaszko sprecyzował swój program artystyczny wcześniej, bo już w r. 1913, kiedy ogłosił w *Rydwanie* wypowiedź, która stała się znamienna nie tylko dla dalszego rozwoju samego artysty, ale stanowi również zapowiedź późniejszego programu formistów. Wypowiedź ta jest tym cenniejsza, że nie nawiązuje do żadnego określonego programu, nawet do poczynającego się w tym czasie na terenie Paryża kubizmu, lecz stanowi własnym wysiłkiem zdobyty wyraz świadomości artysty.

II

„Idee i koncepcje" — „Przed wielkim jutrem" nazywa Zbigniew Pronaszko myśli, które wyraża u początku swej działalności artystycznej. Wypowiada się wtedy przeciwko realizmowi, gdyż za istotne dla sztuki uważa mniej lub więcej świadome zerwanie z realizmem. „Realizm jest to odtwarzanie świata widzialnego dla wypowiadania swoich wrażeń. Jest to mniej lub więcej ścisłe opieranie swych wrażeń o Naturę, jakby Tomaszowe sprawdzanie, że to, co wypowiadamy, jest rzeczywistością. Realizm, to interpretacja, lecz interpretacja choćby najinteligentniejsza, to nie Twórczość jeszcze. Wreszcie realizm jest nieuszanowaniem człowieka inteligentnego, jest to kładzenie mu łopatą do głowy..."

Ważniejsze niż określenie i przedstawienie rzeczy wydaje mu się wyobrażenie rzeczy przez syntezę formy uczuciowej. „O nią właśnie chodzi w malarstwie. Nieraz zaledwie napomykamy o rzeczy — pozostawiając duże pole dla wyobraźni widza czy słuchacza, która to wyobraźnia dopełnia tym silniej i indywidualniej wrażenie otrzymane. Im więcej człowiek inteligentny, tym większego pola szuka dla pracy swej dopełniającej wyobraźni, która czuje, że może stać się współtwórczą wobec dzieła Sztuki, tak jak wobec Natury. Na-

tura jest natchnieniem, przykładem dla tworzenia nowych form, nowych dalszych kształtów, a zrobiono z niej... modela!"

Te same zasadnicze myśli precyzuje jeszcze bardziej wyraziście w artykule w *Maskach* (t. I): „Malarstwo nie jest naśladownictwem przedmiotu za pomocą barwy i linii, ale jest sztuką podawania świadomości plastycznej naszemu instynktowi".

W latach tych, już po osiągnięciu pewnych własnych zdobyczy, formułuje Pronaszko niektóre pojęcia plastyczne. Obraz określa jako „celowe, logiczne wypełnienie pewnymi określonymi formami pewnej przestrzeni, stanowiącej w ten sposób jednolity, niezmienny organizm".

Formą nazywa konwencję, w jaką ujmuje dany kształt, podczas gdy pojęcie kształtu oznacza u niego wygląd jakiegokolwiek ciała w przestrzeni. Kształt uważa Pronaszko za wyraz natury zależny od okoliczności i otoczenia. Kształt jest więc czymś przypadkowym, forma natomiast, jako wyraz twórczości, posiada cechy stałości. Aby obraz miał formę, trzeba „żeby wszystkie jego obiekty miały formę, żeby forma ich była jednolita, aby związek między obiektami był ścisły i organiczny". Istotę zaś wszelkiej twórczości widzi artysta w konstrukcji organizmu, do której dochodzi się przez tworzenie formy. „Życiem, naturą rządzą inne prawa, obrazem inne. Życiem obrazu jest jego logika, logika rządząca w bezwzględnym związku form i plam".

Pod wpływem innych polskich nowatorów nadaje Pronaszko swoim wypowiedziom teoretycznym miano ekspresjonizmu. Bojowe zawołanie — formizm pojawi się później. W istocie zaś jego podkreślanie odrębnego od natury życia obrazu, jego odrębnych prawideł, powtarza jedną z najstarszych prawd malarstwa w ogóle. Tyle że dla jego generacji droga ku tej prawdzie otwierała się inna — najeżona walką o nową wizję tej prawdy.

III

Zbigniew Pronaszko wyszedł z Akademii Krakowskiej; w czasie swych studiów często wyjeżdżał za granicę. Normalnym szlakiem polskich plastyków, jego wyobraźnię formowały Paryż i Włochy. W Paryżu, w okresie pierwszych heroicznych lat kubizmu, zetknął się z głośnymi wystąpieniami Picassa i Braque'a. Ale Pronaszko przejmuje się wtedy raczej Cézannem i równocześnie odwiedza Luwr. W drodze do Paryża zatrzymuje się w Monachium, kopiuje Velasqueza, Tycjana, Veronesa. W podróży do Włoch poznaje malarstwo renesansu, silnie je przeżywając. Wzbogacony wewnętrznie wielkimi zdobyczami przeszłości umie w sztuce swej epoki odróżnić powierzchowne wartości od tego, co istotne dla jej rozwoju.

Na początku swej działalności, podobnie jak wielu artystów polskich, nie znalazł Pronaszko zrozumienia. Po powrocie do kraju ofiarował OO. Misjonarzom na Kleparzu wymalowanie ich kościoła i przedstawił studia do fresków. OO. Misjonarze uzależnili swą decyzję od opinii Brata Alberta (Chmielow-

skiego). Gdy stary naturalista odrzucił projekt, zniechęcony Pronaszko spalił go.

W latach 1913—1914 obaj bracia Pronaszkowie pragną przenieść do Krakowa paryską atmosferę artystyczną i po próbach wystawiania w Towarzystwie Przyjaciół Sztuk Pięknych urządzają coś jakby pierwszą „Wystawę Niezależnych". Razem z Tytusem Czyżewskim i Jackiem Mierzejewskim urządzają wystawę w Oleandrach oraz drugą, tuż przed wybuchem wojny 1914 r. w Pałacu Spiskim. Wystawy te świadczą o pierwszych przejawach nowoczesnej sztuki w Polsce.

Zbigniew Pronaszko wystawił wtedy portret Cezarego Jellenty (powinien się znajdować w posiadaniu prywatnym w Krakowie). Obraz miał już zdecydowany charakter, artysta określa go dziś w ten sposób: „forma była bardzo uproszczona pod wpływem prymitywów włoskich i trochę kubizmu. Jellenta siedział na ławce, ujęty kilku plamami, niebieską w postaci, fioletową i zieloną w twarzy i w rękach, zieloną w partii drzew, w ławce żółtą".

Wybuch wojny przerwał normalny rozwój artystyczny. Obaj bracia Pronaszkowie nie mieli paszportów austriackich i jako obcy poddani musieli opuścić Kraków, który był wtedy twierdzą, i wyjechali do Zakopanego. Okres szczęśliwy studiów akademickich i częstych wyjazdów za granicę zamienił się na lata ciężkiej walki o byt. Pracowali podówczas jako robotnicy, w lecie w tartaku u Zamoyskiego, w zimie przekopując tor bobsleighowy. Mimo to w wolnych chwilach malowali. Przede wszystkim jednak zwrócili się wspólnie do dekoracji teatru i wszczęli eksperymenty, które doprowadziły do dużych rezultatów.

W zupełnej izolacji od wielkich poczynań reformatorskich, zwłaszcza w teatrze rosyjskim, stworzyli obaj bracia Pronaszkowie w idealnej współpracy nową koncepcję teatru. Zrozumienie wzajemne dwu tak silnych indywidualności twórczych jak Andrzeja i Zbigniewa Pronaszków jest w sztuce zupełnie wyjątkowe. Andrzej jako malarz był również nowatorem, bardziej niż Zbigniew zbliżonym do kubizmu, ale na terenie teatru zespolił się w swych pomysłach i realizacjach ideowo tak całkowicie z jego indywidualnością, że dzieło obu braci w tym okresie uważać należy za wspólne; wkład ich do reformy teatru w Polsce jest jednakowy. Dopiero później Zbigniew Pronaszko oddalił się od spraw teatru, które przejął Andrzej, doprowadzając koncepcję teatru z lat młodzieńczych do ostatecznego wyrazu.

Pierwsze próby Pronaszków w teatrze to „Legion" Wyspiańskiego, „Lilla Weneda" Słowackiego i „Róża" Żeromskiego. Już te próby w Zakopanem określają dalszy rozwój koncepcji teatru Pronaszków. Wyrasta ona z ogólniejszych podstaw ich sztuki. Inowacje ich nie odnosiły się tylko do dekoracji. Fakt ten wyznacza poczynaniom obu braci specjalne znaczenie w stosunkach polskich, gdyż nie tylko obraz sceny, jej malowniczość czy wizyjność, ale i konstrukcja sceny, jej architektoniczne rozczłonkowanie skupia uwagę Pronaszków.

Eksperyment teatralny Pronaszków wyrósł z zaprzeczenia wszelkiego natu-

ZBIGNIEW PRONASZKO — MARTWA NATURA (obraz ol.) 1946/47

ralizmu i już w swych początkach zmierzał do syntezy. Dobitnie mówią o t
zachowane fotografie ze szkiców do dekoracji „Dziadów", do których arty
jeszcze dziś przywiązuje duże znaczenie. Niewątpliwie pozostaje ten proj
pod wpływem kubizmu, lecz przetworzone i uproszczone kształty określić
czej należy jako formistyczne. Związane z konstrukcją architektoniczną sce
i w połączeniu z elementami gotyku stwarzają całość o zupełnie nieprzeci
nym charakterze. W formach uproszczonych, monumentalnych, odpowiada
cych nowoczesnej syntezie zaklęty jest również duch romantyzmu.

Związek eksperymentu teatralnego z dążeniami obu braci w malarstwie j
niewątpliwy, nie tylko w zasadniczej postawie przeciwstawnej naturalizmowi,
i w przekształceniu i adaptowaniu ich tendencji czysto malarskich. Pronaszk
wie, podobnie jak Czyżewski, poznali kubizm równocześnie niemal z jego
wstaniem, mimo to ich koncepcja teatru w wyrazie plastycznym zbliża się
formizmu, a zatem do ich równoczesnych poszukiwań malarskich. Pomówi
o tym nieco szerzej.

Przede wszystkim bardziej niż kubiści zachowują Pronaszkowie związ
pomiędzy bryłą syntetyczną a rzeczywistym obiektem. Jest to w ogóle zja
sko charakterystyczne dla polskich formistów. Zależność kształtu plasty
nego od przedmiotowego charakteru obiektów w polskim formizmie, zwłasz
w jego fazie początkowej, jest silniejsza niż w pierwotnym kubizmie europ
skim, któremu nie obca bywa nawet dematerializacja motywów przedmio
wych. Tak z zasadą ogólną. A szczegóły?

Pronaszkowie wprowadzili pochyłą przestrzeń idącą od widza w głąb
górze. Dało to nowy nieprzeciętny obraz optyczny, pochyły dla widow
a dla aktorów stwarzało zupełnie odmienne warunki poruszania się. Ekspe
mentem tym posłużyli się w scenie buntu marynarzy. Upadek aktorów-ma
narzy, którzy staczali się po pochyłej scenie, potęgował wrażenie rewo
(mowa o Micińskiego „Kniaź Potiomkin").

Najbardziej znamienne dla teatru Pronaszków jest jednak architektonicz
rozczłonkowanie całości, czyli rozbudowa sceny na kilka poziomów oraz
wgłębne rozczłonkowanie. Związek z samym malarstwem, a nawet wpływ
bizmu nie zdoła wytłumaczyć tej koncepcji. Sprawa ta wiąże się z głębok
zrozumieniem zasad nowoczesnej sztuki w ogóle. Konstruktywny styl tea
braci Pronaszków od chwili pierwszych ich prób przeciwstawiał się wyrazi
„dekoracyjności" oprawy scenicznej nie tylko w dawnym pojęciu, ale też w
kim skądinąd wybitnym ujęciu jak np. u W. Drabika, którego iluzjonistycz
bardziej malarska wizja sceny zdobyła duży rozgłos. W przeciwieństwie
Drabika Pronaszkowie elementów malarskich i iluzjonistycznych nie wysuw
na plan pierwszy. Uwzględniają oni z równą dobitnością wszelkie inne, będ
czysto teatralnego pochodzenia elementy wizualne, jak wygląd aktora, j
gesty, światło. Stwarzając dla nich odpowiednie warunki scenograf wyzna
ich charakter i włącza je w całość widowiska. Wygląd aktora nie polega ty
na dekoracyjności, pięknie czy malowniczości kostiumu, lecz staje się równ

w całości widowiska kształtem plastycznym. Stąd reforma kostiumu, zerwanie z kostiumem naturalistycznym.

Nic dziwnego, że już pierwsze zamierzenia obu braci Pronaszków w Zakopanem przyciągnęły powszechną uwagę. Nie tylko Żeromski, Kasprowicz, Orkan odczuli ważność tych eksperymentów, ale przyciągnęły one najbardziej twórcze siły w teatrze polskim. Leon Schiller wcześnie bardzo zaczął współpracować z obu braćmi, ściągnął ich do Łodzi, później do Warszawy. Rozpoczyna to jeden z najciekawszych rozdziałów w historii nowoczesnego teatru w Polsce, w którym rola plastyki za sprawą Pronaszków stała się bardzo doniosła. Zbigniew Pronaszko pozostawił jednak tę dziedzinę twórczości Andrzejowi, poświęcając się później całkowicie malarstwu sztalugowemu.

IV

Pierwszy okres twórczości Zbigniewa Pronaszki zamknąć można w latach 1912—1924. Podpada on pod pojęcie formizmu, a obejmuje malarstwo, teatr i rzeźbę. W rzeźbie wypowiedział się artysta najpełniej i najdojrzalej, w malarstwie jednak rozpoczął swe najwcześniejsze poszukiwania. W Akademii Krakowskiej był uczniem Jacka Malczewskiego i stąd na akademickich próbach Z. Pronaszki znać było podobno wpływ tego malarza. Profesor — co utkwiło we wspomnieniach Pronaszki — wskazywał swemu uczniowi na Ingresa i na jego linearność. Od Ingresa do kubizmu droga nie jest znowu tak bardzo nieoczekiwana.

Impresjonizm ze swoimi problemami nigdy nie zatrzymywał uwagi młodego artysty. Moment ten musiał wreszcie nastąpić w sztuce, impresjonizm w swej pierwotnej postaci przeżył i na terenie polskim swój pełny rozkwit i przeszedł już do okresu, gdy liczni epigoni bezmyślnie korzystali z jego doświadczeń, malując różne nastrojowe krajobrazy, w których motyw swojski miał dawać surogat polskości sztuki. Gorzej, gdy pod wpływem secesji niemieckiej pojawiała się niekiedy tania literatura, która — przystrojona w pawie pióra czy inne akcesoria — dawała złudzenie polskiej sztuki, gdy jej elementy formalne prowadziły wprost do Monachium czy Wiednia. Zwalczał to z całą świadomością Pankiewicz, zaprzeczeniem tego była twórczość Ślewińskiego i Boznańskiej, ale poza tym niewielu z ówczesnych zdawało sobie sprawę, że ówczesne środowiska artystyczne żerowały na odpadkach impresjonistycznej kuchni.

Malarstwo Zbigniewa Pronaszki w latach 1912—1924 wiązało się ściśle z programem artystycznym omówionym na początku niniejszego studium. Kształty widziane w naturze stanowią jedynie podstawę do zorganizowania nowych tworów formalnych, zespolonych z płaszczyzną obrazu. Styl malarstwa tego okresu Pronaszki podpada pod pojęcie linearności, gdyż określony kontur ujmuje formy, odpowiadające przeważnie zarysom kształtów. Linearność nie wystarczy jednak na określenie charakteru obrazów formistycznych Pronaszki, gdyż linia sama dla siebie nie interesuje artysty, stanowiąc jedynie

ważny czynnik w konstrukcji całości. Określa ona, jak w projektach do ołtarza u o. o. Misjonarzy (1913/14, nie wykonany), płaszczyzny, których układ stwarza całość opartą o zasadę dwupłaszczyznowości obrazu. W innych zaś płótnach („Kościół Mariacki", „Akt", 1917) linia, choć bardzo wyrazista, działa wizualnie łącznie z jednostkowymi bryłami, które ona właśnie zaznacza. Bryły te (kuby) są głównymi czynnikami kształtującymi i one to rozczłonkowują obraz formalnie. Konstrukcji tej podporządkowany jest wygląd obiektów (motywu obrazowego). Kolor, mimo dużej oń troski artysty, w tej koncepcji stanowi tylko czynnik dopełniający.

Forma mimo oparcia o kształt realny jest zgodnie z założeniami Pronaszki anaturalistyczna. Głównym celem artysty staje się logiczne skonstruowanie całości przy pomocy elementów przestrzennych, ujętych w formy geometryczne, schematyczne. Dążenia te są już zupełnie wyraziste w projekcie do polichromii kościoła o. o. Misjonarzy. W przeciwieństwie jednak do pierwotnych założeń kubizmu zachowuje wtedy Pronaszko, jak to już podkreślaliśmy, materialny związek kształtów, podporządkowany całkowicie dynamicznej rytmice form, ujętych w zwarty organizm stanowiący obraz („Akt", 1917, „Portret Ireny Solskiej", olej, 1919), który przypomina statykę i tektonikę obrazów włoskiego *quattrocenta* oraz logikę ich kompozycji, lecz różni się w istocie swej formy. Gdy dawniej twarda linia określała formę, w obrazie Pronaszki istnieje ona jako autonomiczny element, bardziej jednak skomplikowany i żywy w sensie formalnym. Pronaszko zrywa również z tradycyjną perspektywą linearną, a wgłębne rozczłonkowanie obrazu opiera o zasady, które ustalił kubizm.

Okres formistyczny w malarstwie Pronaszki charakteryzują najpełniej obrazy: „Portret Ireny Solskiej" (1919), „W pracowni" (1922), „Kompozycja pod drzewem" i „Portret Kazi". Rygorystyczne stosowanie zasad kubizmu zanika, w obrazie „W pracowni" dominować już poczyna wgłębne rozczłonkowanie całości, oparte na miarowym ustępowaniu planów. Jest to coś pośredniego, dawna perspektywa linearna musi ustąpić, gdy artysta może wyzyskać pewne zdobycze teorii kubizmu.

Ale już w tych dziełach występuje znamienny dla artysty objaw schematyczności kształtu; zbyt rygorystyczna konstrukcja całości nie odpowiada skłonnej do równowagi naturze artystycznej Pronaszki. Nie odpowiada mu też stosowanie jednego przeważającego nad innymi czynnika formalnego, stąd też stara się o pełne wyzyskanie wszystkich elementów kształtujących, a więc i koloru. Niemniej w okresie formistycznym Pronaszki kolor, chociaż podporządkowany systemowi całości, konstruuje formę. Zaznacza się to zwłaszcza w „Kompozycji pod drzewem". W portrecie Solskiej formę określał tylko układ płaszczyzn geometryzowanych, kubizowanych, w obrazach u końca tej fazy rozwojowej Pronaszki formę zaczyna kształtować kolor. Kolor ujęty w pewien system, który nadaje mu pewną graficzność, strukturę. Jest ona następstwem bryłowatego rozczłonkowania formy, trójwymiarowego widzenia artysty, opartego o nowe prawa optyczne.

ZBIGNIEW PRONASZKO — PORTRET ŻONY W KAPELUSZU (obraz ol.) 1947

Wł. Muzeum Wielkopolskiego w Poznaniu

V

Pełnię dojrzałości osiągnął równocześnie Zbigniew Pronaszko w dziedzinie rzeźby, która zdecydowanie i bezkompromisowo wyrasta z podstaw nowoczesnej sztuki.

Nauki rzeźby w sensie akademickim nie pobierał Pronaszko nigdy, ale już we wczesnym dzieciństwie — pod wpływem matki, która rzeźbiła — przywykł swe wrażenia formalne przenosić w kształty rzeźbiarskie. Rzeźbić zaczął Pronaszko wcześnie, już po swoich pierwszych wyjazdach za granicę, gdy coraz to mocniej i wyraziściej kształtowała się jego własna koncepcja. Wtedy to rzeźbi i maluje równocześnie, o czym świadczy jego projekt ołtarza do kościoła o. o. Misjonarzy w Krakowie sprzed r. 1914.

Płaskorzeźba do mensy ołtarza, składająca się z trzech części, jest już zdecydowanie formistyczna w swym charakterze, i to nawet silniej niż równocześnie malowany obraz ołtarzowy. Artysta operuje ostro zaznaczonymi i schematycznie traktowanymi płaszczyznami, o równym kształcie. Przeważają formy kanciaste o ostrych kątach, zwłaszcza w części środkowej kompozycji, gdy w obu bocznych częściach pojawia się w układzie i kształcie jednostek formalnych linia bardziej krągła i falista.

Rozbicie formy w sensie naturalistycznym i nowy system kształtowania wyprowadzić należy z zastosowania zasad kubizmu. Daleko tu jednak do niewolniczej zależności czy przenoszenia obcych wzorów. Pronaszko korzysta z nich niewątpliwie, lecz wnosi też osobiste pierwiastki, te same co w malarstwie. Artysta nie zatraca związku czystej formy z motywem przedmiotowym. Jest on całkowicie przetłumaczony na elementy formalne, lecz jego egzystencja nie została bez śladu przekreślona. Również w ustawieniu elementów formalnych w system o kilku skupieniach koncentrycznych, ujmujących pewien zespół linii i płaszczyzn, zaznacza się indywidualność artysty.

Nowatorstwo Pronaszki przejawia się przede wszystkim w rzeźbie pełnej. Zaznacza się i tu wpływ kubizmu („Akt", „Muza"), lecz artysta korzystając z jego zasad dostosowuje je już do własnej koncepcji. Podobnie jak w malarstwie z tych lat, kształty są w rzeźbie formalnie zwarte, układ płaszczyzn i brył nie rozbija ich integralności materialnej.

Rzeźba Pronaszki jest w swych założeniach antytezą rzeźby klasycznej, której najwspanialszym przedstawicielem w naszych czasach był Maillol, w Polsce Wittig, a później Zamoyski w drugiej fazie swej twórczości. Rzeźba klasyczna operuje określoną bryłą, której trójwymiarowość zaznacza się dobitnie w stosunku do przestrzeni. Stąd jej zupełna niezależność od przestrzeni, w której rzeźba taka trwa jako twór samoistny. Inaczej w rzeźbie pokubistycznej: bryła przestała być skończonym, zamkniętym dla siebie elementem. Sześcioplanowość bryły nie obowiązuje już jako kanon rzeźbiarski. Artysta wprowadza tyle planów, ile wymaga jego koncepcja. Płaszczyzny określające rzeźbę nie spływają łagodnie i nie przenikają się, lecz spotykają się zazwyczaj pod kątem ostrym lub nawet prostym. Stąd brak konturu jednolitego, harmonijnego. Rzeźba taka

nie tkwi niezmiennie i obojętnie w przestrzeni, nie może się też zamknąć w określoności swojej bryły. Bierny stosunek bryły do przestrzeni zmienia się teraz na czynny, przestrzeń wpływa na rzeźbę tak dalece, że staje się ona czynnikiem współkształtującym. Przestrzeń wpływa na rzeźbę nie w sensie modelowania czy ożywiania powierzchni — przyczynia się do jej istnienia.

Nie wszystkie rzeźby Pronaszki, nawet w okresie formizmu, utrzymane są w tym charakterze. W „Pieta" np. bryła zaznacza się wyraziście, występuje też jej stylizacja. W popiersiu Tytusa Czyżewskiego bryłowatość, mimo deformacji, występuje całkiem silnie. W rzeźbie przejawia też Pronaszko po raz pierwszy pierwiastek ekspresyjny, który w dalszym przebiegu jego twórczości jeszcze nieraz się zaznaczy. Przejawem ekspresjonizmu jest rzeźba „Czarny Prorok". Przez wyolbrzymienie pewnych członów kompozycji (rąk proroka, jednej opartej o książkę, drugiej wyciągniętej patetycznym gestem), przez układ ciała związany z masą rzeźby oraz przechylenie głowy Pronaszko wydobywa narzucającą się dobitnie wymowę gestu.

Zespolenie dążeń formalnych z czynnikiem ekspresyjnym osiągnął Pronaszko w pomniku Adama Mickiewicza dla Wilna. Dzieło to stanowi jeden z punktów szczytowych jego twórczości, na tle sztuki polskiej jest czymś zupełnie nieoczekiwanym, a w stosunku do poczynań europejskich dziełem nieprzeciętnej oryginalności.

Na koncepcję artysty wpłynął moment emocjonalny. Spowodowały go wiersze Słowackiego odnoszące się do Mickiewicza:

„...jak bóg litewski z ciemnego sosen wstałeś uroczyska".

Słowa poety zostały całkowicie nowocześnie i oryginalnie ukształtowane. Wyniosła postać Mickiewicza (14 m. wysokości), hieratycznie wyprostowana, wyrasta bez architektonicznej podstawy wprost z ziemi; głowa tkwi nieruchomo, oczy zwrócone w dal. Te słowa konwencjonalnego opisu nie mogą określić charakteru samej rzeźby. Pomnik przedstawia się w zwartej masie, formalnie związanej i rozczłonkowanej. Pojęcie bryły nie odpowiada w tej rzeźbie ustalonym kształtom geometrycznym, znanym z dotychczasowych przykładów. Przez rozczłonkowanie całej masy sugeruje Pronaszko w ogólnych zarysach postać poety w szacie idealnej. W jej ukształtowaniu, operując systemem formalnym oddalonym od szablonu geometrycznego, narzuca nową wizję artystyczną. Niezmierny spokój i oddalenie od wszelkiej przyziemności tkwią w tym dziele.

Po lewej stronie posągu i pośrodku duże spokojne płaszczyzny spotykając się pod różnymi kątami zaznaczają postać poety i jego lewe ramię. Inaczej po prawej, gdzie zespół ostro ucinanych płaszczyzn, układających się u dołu pionowo (nieco ukośnie), a u góry pionowo z ostrymi załamaniami, sprawia, że rzeźba wnika w przestrzeń, że nie trwa w niej obojętnie. Przestrzeń jest jej potrzebna dla zaznaczenia zarysu rzeźby, a przede wszystkim dla jej plastycznego ukształtowania.

Na ten a nie inny charakter rzeźby wpływa też wyprowadzenie formy z materiału, w którym dzieło miało być wykonane. Dla wykonania swego pomysłu

pragnął Pronaszko użyć cementu, materiału tak bardzo nowoczesnego, a zarazem, zdawałoby się, tak powszedniego. Gdy uzmysłowimy sobie proceder sporządzenia budowli w cemencie i wpatrzymy się w tę rzeźbę Pronaszki, widzimy związek materiału z formą. Układ płaszczyzn wyprowadzić można z systemu desek niezbędnych dla sporządzenia formy, gotowej przyjąć cement. Wyzyskanie nowego materiału zadecydowało o charakterze pomnika Mickiewicza. Wobec niego ustaje też opinia, że rozwój nowoczesnej architektury czyni zbędną monumentalną rzeźbę figuralną, gdyż miałaby ona ustąpić na rzecz form czysto abstrakcyjnych.

Połączenie monumentalności z zasadami nowoczesnej sztuki stało się możliwe przez oparcie jej o swoiste prawa materiału. Daje to artyście dużą swobodę w plastycznym ukształtowaniu rzeźby. Wystarczy wskazać nie tylko na frontalny wygląd rzeźby, ale na wszystkie jej profile, a zwłaszcza ukształtowanie głowy, która wykazuje najsilniejsze ożywienie i urozmaicenie pod względem formalnym. Stąd też głowa dominuje nad całością rzeźby, a rozczłonkowanie całej masy przeprowadzone jest w ten sposób, by jej inne partie podporządkować. Ujęcie głowy w system ostro się stykających i przecinających płaszczyzn pozostawia mimo całkowitej przewagi elementu formalnego — pewną sugestię głowy poety.

Dzieło Pronaszki wyrasta niewątpliwie z podstaw nowoczesnej sztuki, lecz jako koncepcja bardzo samoistna posiada wiele cech oryginalnych, a na tle współczesnej rzeźby monumentalnej trudno by wskazać analogiczne zjawisko*).

VI

Pomnik Mickiewicza stanowi zamknięcie pierwszego okresu twórczości Zbigniewa Pronaszki. Odtąd artysta nie rzeźbi więcej, poświęcając się wyłącznie malarstwu, i przygodnie tylko zajmuje się grafiką i ilustracją książek. W malarstwie przemiana dokonuje się zwolna, choć bardzo zdecydowanie. Leon Chwistek pomawiał Pronaszkę wręcz o zdradę formizmu i ostro mu ją zarzucał. Pronaszko jednak nie zareagował i spokojnie szedł dalej swą własną drogą. „Zdrady" formizmu zarzucić mu nie można. Odszedł od formizmu ponieważ nie chciał kostnieć w jednej doktrynie. Zapewne formizm był tym fermentem ożywczym, który decydował o dalszym rozwoju nowoczesnej sztuki.

*) Nad rzeźbami Pronaszki zaciążył fatalny los. W chwili ich powstawania (lata 1914—1924) prócz znawców i entuzjastów (Leon Chwistek, prof. Władysław Podlacha) nie spotkały się oczywiście z powszechnym uznaniem. W końcu znalazły się one drogą depozytu w muzeum im. Bartoszewiczów w Łodzi, by w czasie okupacji ulec zniszczeniu przez Niemców, jako przejaw nienawistnej im sztuki modernistycznej.
Dlatego rzeźby Pronaszki należą dziś do rzadkości.
Inny tragiczny los spotkał pomnik Mickiewicza. Pomyślany dla Wilna jako miasta młodości Mickiewicza został prowizorycznie ustawiony na brzegach Wilii, lecz w r. 1938 obawiła go powódź. Polska po wojnie nie posiada pomnika Mickiewicza, wszystkie zniszczył niemiecki okupant. Jeśli naszej epoce, obok odbudowy pomników zniszczonych, przypadnie zaszczyt wzniesienia nowego pomnika Mickiewicza, to przede wszystkim według projektu Pronaszki. Pomnik taki powinien zostać wzniesiony, i to na tle nowej architektury. Wrocław? Gdynia? Nowe dzielnice Warszawy?

ZBIGNIEW PRONASZKO — PORTRET DOKTOROSTWA ŚLĄCZKÓW (obr. ol.) 1929/30

Własność Dr Zofii Ślączkowej

polskiej, stworzył nawet jej pierwszy rozdział, lecz dalsze kształtowały się już różnorodnie. Dość wskazać na twórczość Czyżewskiego lub Wacława Wąsowicza. Formizm po okresie heroicznych wysiłków tracił na sile atrakcyjnej artyści przestawali się łączyć w imię jego haseł, wreszcie musiał ustąpić innym kierunkom. W perspektywie czasu tym silniej jednak występuje jego doniosła rola dziejowa i ujawnia się wewnętrzny związek poszczególnych zjawisk.

Przejście Pronaszki od formizmu do malarstwa kolorystycznego, przy którym pozostaje po dziś dzień, nie było czymś nieoczekiwanym. Artysta koloru nie zaniedbywał nigdy. Jego znaczenie uwidacznia się już pod koniec pierwszego okresu. Pronaszko coraz to silniej nasyca formę kolorem, poza tym jednak zasady konstrukcji obrazowej nie ulegają zmianie. Młodzieńcze programowe wypowiedzi Pronaszki nie pozostają w sprzeczności z jego późniejszymi wysiłkami. Zmieniły się tylko elementy kształtowania, ściślej mówiąc ich wzajemne ustosunkowanie, co doprowadziło do dominowania koloru w malarstwie Pronaszki.

Od tej przełomowej chwili dzieli nas przeszło dwadzieścia lat. Nie jest to bynajmniej okres jednolity, wykazać w nim można kilka faz rozwojowych bardzo znamiennych. Są one dowodem, że malarstwo kolorystyczne nie poprzestaje na historycznych osiągnięciach, ale wchłania doświadczenia nowych czasów. Współdziałanie różnych elementów, przewaga to jednych to drugich, jest cechą drogi rozwojowej Zbigniewa Pronaszki.

Pronaszko był w Polsce jednym z pierwszych malarzy, którzy zwrócili się do malarstwa kolorystycznego opartego o nowe podstawy. Uczynił to wbrew powszechnie przyjętym poglądom. W kraju działali epigoni krakowskiej „Sztuki". Na wystawach warszawskich grupa „Rytm" przejmowała po trosze rolę formistów. Istotne jednak dla sztuki polskiej przemiany dokonywały się z dala od wszelkiego rozgwaru, dzięki wysiłkowi kilku artystów. Pronaszko zdobył się na rezygnację z łatwego uznania i poświęcił się niezależnej twórczości, zapewniającej mu dziś ważną pozycję w sztuce polskiej.

Malarstwo Pronaszki do r. 1930 w istocie swej nie jest zaprzeczeniem pierwszych wysiłków, odmienne są jedynie elementy kształtowania. Kolor opanowuje formę, by się z nią całkowicie zespolić. Siłę malarstwa Pronaszki stanowi całkowite przeciwstawienie się impresjonizmowi i jego zdobyczom. Gdy kolor nasyca formę i określa ją, musi posiadać cechy stałości i trwałości, obca mu wtedy zmienność i zależność od czynników zewnętrznych. Malarstwo Pronaszki jest syntetyczne, posługuje się barwami raczej jednolitymi, o zróżnicowanym natężeniu, ograniczonymi do kilku zasadniczych. Natomiast kolory jest mocny i intensywny, a działanie jego podnosi świetna, lśniąca powierzchnia obrazu. Barwa Pronaszki posiada cechy materialne, co wcale nie oznacza związania jej z przedmiotowością motywu. Materialność barwy płynie z jej sensorycznych wartości.

Bogactwo kolorystyczne obrazów Pronaszki tego okresu jest bardzo duże artysta nie powtarza się nigdy i nie można ustalić jakiejś tonacji, która by ją charakteryzowała. Główną cechą jest intensywność i siła kolorytu, i to za-

równo w zestawieniach tonów zimnych, jak i gorących. „Akt" (1924): na szaro-brązowym tle zielony fotel z żółto-różowym ciałem, światło wnosi żółty ugier i różowe cienie. „Portret Karolki" (1925) przynosi na szarym tle tony różu i czerwieni z jednym akcentem zieleni, zaś „Dama w zielonym" (1926) — jaśniejącą zieleń na brunatnym tle. „Studium dziewczynki" (1923) utrzymane jest w tonacji brązowo-żółto-czerwonej.

Trudno wyliczyć wszystkie tony, wystarczy podkreślić umiejętność komponowania ich. Kolor, mimo malarskości ujęcia formy, nie przekreśla jej, obecność formy jest zawsze wyczuwalna. Dominuje nad wszystkim świadoma wola artysty skonstruowania odrębnego świata kolorystycznego o określonej prawidłowości i jednolitej budowie.

Obrazy tego okresu są zbliżone charakterem, mimo różnorodności kolorytu. Mówią one o dużej swobodzie artysty i radości malowania; niekiedy, jak w „Portrecie Rutkowskiego" (1929), odzywa się chęć korzystania z dawnych tradycji malarskich, lecz zasadniczo Pronaszko tkwi w duchu swego okresu. Rok 1929 i 1930 cechuje duże ożywienie; zjawiają się nowe elementy, oparte o dawne tradycje malarskie, które artysta umie przekształcić, nadając im nowy sens. „Gitarzysta" (1931) jest nawiązaniem do starych mistrzów, ale do żadnego z nich bezpośrednio. Wspólne są tylko te same zasady malowania: szerokie, śmiałe pociągnięcia barwne, zmierzające do syntetycznego ujęcia koloru, do redukowania chwilowych, nieistotnych przemian zależnych od czynników zewnętrznych, do koloru trwałego, ustalonego. Światło, które jest czynnikiem współkształtującym, wpływa na pogłębienie jego działania. Barwy zasadnicze, kontrastowe, traktowane syntetycznie, mówią o nowoczesnym poczuciu koloru.

„Martwa natura" (1931, wł. dr Ślączkowej) jest całkowicie oparta o nowoczesne zasady kształtowania. Obraz ten, to jedno z arcydzieł Pronaszki. Artysta osiąga całkowite zespolenie koloru z formą i z przedmiotowością. Motyw nie jest tu obojętny, działa nawet przez swą materialność, tylko że jej zmysłowe działanie wynika z wartości formalnych. Artysta unika tonów czystych. Szerokie pociągnięcia pędzla sprawiają, że farba prócz tego, iż działa czysto kolorystycznie, określa formę i przedmiot, a kolor nabiera cech trwałości.

Określenie malarstwa Pronaszki jako kolorystycznego nie oznacza bynajmniej bezdusznego i bezideowego eksperymentowania. Twórczość Pronaszki nie ma oblicza jednolitego. Niezależnie od problemów malarskich pojawiają się niekiedy w jego twórczości inne elementy. Już w okresie formizmu kilkakrotnie naruszył Pronaszko swą wewnętrzną harmonię. Pierwiastek ekspresyjny w twórczości Pronaszki nie wynika jednak z przejęcia się ekspresjonizmem jako dążeniem, które wiąże artystę z ustalonym światopoglądem. U Pronaszki występują okresy harmonijnego współżycia ze światem i jego przejawami; konstruuje wtedy swoją rzeczywistość artystyczną bez głębszych refleksji. Poznanie kilku obrazów z różnych lat pozwoli nam wejrzeć w system kształtowania Pronaszki.

Wzmożenie się pierwiastka ekspresyjnego w malarstwie Pronaszki spostrzegamy koło roku 1930 w „Portrecie doktorostwa Ślączków" (1929/30). Działanie koloru jest tu specyficzne. Postacie określone są szerokimi syntetycznymi pociągnięciami pędzlem, koloryt anaturalistyczny działa sugestywnie i podnosi siłę wyrazu. Dość wskazać postać doktora Ślączki, a nawet samą jego głowę: artysta koncentruje tu tony zimne, zielone, zwłaszcza w twarzy (zieleń, jako cień przy karnacji twarzy). Przewaga tonów zimnych — zielonych i fioletowych — wprowadza nas w specjalną aurę, klimat psychiczny, który sugeruje widzowi nieprzeciętność osoby portretowanego. W przeciwieństwie do niemieckich ekspresjonistów Pronaszko unika wszelkich deformacji czy wynaturzeń, zamierzony efekt uzyskuje przez działanie czystej barwy, której odejmuje wszelką przypadkowość i materialność. Głębia duchowa, która przejawia się w postaciach obojga małżonków, udziela się z dużą siłą, lecz nie wstrząsa widzem. Zimnej partii w postaci doktora przeciwstawia artysta partię o ciepłych tonach, nawet czerwonych, w postaci doktorowej. Przez odpowiednie zrównoważenie obu partii przy pomocy różnych elementów barwnych na przedstawionych przedmiotach wiąże artysta główne człony kompozycji w kolorystyczną całość.

Ekspresyjność kolorytu ustępuje z kolei wartościom czysto emocjonalnym. Artysta przez odpowiednie zestawienie barw lub ich kontrastowanie, a dalej przez ograniczenie skali tonów na rzecz natężenia sugestii barwnej, stwarza zespoły odpowiadające stanom psychicznym lub też naszym o nich wyobrażeniom. Portret „Matki artysty" i „Portret matki i żony artysty" (1931, wł. Muzeum Nar. w Krakowie), zwłaszcza ten drugi, w bogactwie kolorytu znajdują uzasadnienie pierwiastków emocjonalnych. Zimna jasna zieleń, barwy popielate, a przede wszystkim głębokie czernie wypełniają w obrazie te partię, które zajmuje piękna postać matki-staruszki, podczas gdy dokoła postaci młodej uroczej żony gromadzą się barwy ciepłe, a nawet gorące, czerwienie, oraz głębokie kontrasty, położone bezpośrednio obok. Obraz jest malarsko świetnie skomponowany, dwie partie główne nie stykają się bezpośrednio, lecz poprzedzielane są strefami przenikających się barw, np. czerwienią przechodzącą w fiolet itd.

Pronaszko umie działaniem samej czystej barwy poruszyć psychikę widza i doprowadzić go do zastanowienia się nad sprawami głębszymi, pozamalarskimi, wyrażonymi jednak środkami czysto malarskimi. W „Portrecie Władysława Syrewicza" (1938), znanego skrzypka, elementy ekspresyjne ponownie wzrastają, uwaga malarza koncentruje się na twarzy i na rękach muzyka. Olbrzymieją one, tracą na formie to, co zyskują na wyrazie. W portrecie tym Pronaszko działa ekspresją koloru przez deformację postaci. Już nie nastroje czy zaspokajanie emocjonalnych potrzeb, lecz wnikliwe docieranie do istoty grającego, skupionego i całkowicie pochłoniętego swą grą. Wszystko inne odpada, staje się nieważne.

ZBIGNIEW PRONASZKO — MARTWA NATURA (obraz ol.) 1931

Własność Dr Zofii Ślączkowej

VII

Od roku 1937 po dzień dzisiejszy zaznaczają się wyraźniej trzy kierunki zainteresowań artysty: kolor (stale dominujący), ekspresyjność i — podobnie jak w okresie formistycznym — dążenie do konstrukcji formy. Uwaga artysty skupia się niekiedy wyłącznie na jednym z tych problemów: kolor — w obrazach „W pracowni" (1937/38), „Martwe natury", „Gitarzysta" (z r. 1945 i 1946); konstruktywne dążenie w kierunku samej formy — w ostatnich „Martwych naturach" (1947), „Pierrot i Kolombina" (1947, wł. Muzeum w Gdańsku); do najwyższych osiągnięć dochodzi jednak artysta w tych obrazach, w których wszystkie te czynniki zespalają się, jak w „Portrecie Jerzego Zawieyskiego" (1946) i obrazie „W pracowni" (1947, wł. Muzeum Nar. w Krakowie).

Ostatni ten okres twórczości Pronaszki wykazuje duże ożywienie, wysiłek artysty nie słabnie, co więcej wciąż jeszcze znajduje się on w stadium „stawania się". Daje nam dzieła, stawia przed faktem dokonanym, by nieoczekiwanie w następnym obrazie skoncentrować się na innym problemie. Wszystkie jednak obrazy Pronaszki, mimo pewnych różnic, wyrastają z tych samych podstaw kształtowania. Artysta znajduje się u szczytu rozwoju, w pełni osiągnięć, jest to okres dojrzałości jego sztuki. Ale nawet i teraz nie cofa się przed eksperymentowaniem i zmienia niejednokrotnie przedmiot zainteresowania. Powstają stąd czasami nieporozumienia w osądzaniu niektórych obrazów, gdy nazbyt różnią się od poprzednich.

W okresie przedwojennym dominował u Pronaszki niepodzielnie kolor. Świadczy o tym obraz „W pracowni" (1937/38, wł. dr Ślączkowej), o bardzo przejrzystej konstrukcji dużych płaszczyzn barwnych, które nie przedstawiają się jednak jednolicie. Są one silnie zróżnicowane, z uwzględnieniem jednak wzajemnych relacji barwnych. W miarę jednak rozwoju form realizuje Pronaszko coraz to bardziej zdecydowanie swój własny program artystyczny — zmierza do kolorystycznej syntezy, do uchwycenia istoty barwy, do zredukowania bogactwa świata na rzecz zasadniczych składników jego barw.

U początków ostatniego okresu Pronaszko przestrzega dość ściśle związku kolorystycznego z przedmiotowością motywu, jak w „Martwych naturach" (znajdujących się w Muzeum Wielkopolskim), a również i w obrazie „Gitarzysta" (1945), o zasadniczych barwach czerwonych i żółtych. Wreszcie jednak związek ten okazuje się nieistotny i zbędny. Motyw służy artyście tylko jako pretekst do przeprowadzenia całkowicie własnej koncepcji, opartej na autonomii formalnej i kolorystycznej: „Gitarzysta" (1946, wł. Prez. Rzeczp. Polskiej) w tonach lila na złocisto-brunatnym tle. Artysta pozostaje obojętny wobec motywu jako p r z e d m i o t u, lecz sam motyw jest mu potrzebny do przeprowadzenia pewnej koncepcji formalnej. W obrazie tym olśniewa nie tylko szlachetność zestawienia barwnego i jego charakter (lila i złoto-brunatny), lecz także wzbogacenie przez wydobycie pewnych niuansów uniezależnionych od wpływu zewnętrznego, a świadczących jedynie o samej żywotności substancji barwnej. Temu syntetycznemu ujęciu barwnemu towarzyszy również i troska o konstrukcję obrazu. Dotyczy ona rozłożenia barwy i związania

jej z podkładem formalnym — tak, że w obrazie występuje wprost rytmicznie przeprowadzona arabeska.

Konstruktywny charakter sztuki Pronaszki nie zanika nawet przy ponownym wzmożeniu się pierwiastków ekspresyjnych, które są w niej zawsze żywe. Wrodzona jednak artyście wewnętrzna harmonia nie pozwala na naruszenie równowagi we współdziałaniu różnych czynników kształtowania. „Portret Jerzego Zawieyskiego" (1946, wł. Prez. Rzecz. Polskiej) ma niewątpliwie dużo ekspresji. Pojawienie się tego obrazu na Salonie Ogólnopolskim w Warszawie w 1946 r. było prawdziwym wydarzeniem. Pronaszko osiągnął tu idealne zespolenie elementów formalnych z treściami psychicznymi. Koloryt jest tu, jak zawsze, syntetyczny, plamy barwne ujęte w określoną dyscyplinę, konstrukcja obrazu skonkretyzowana wyraźnie, partie ciepłe i zimne zrównoważone przez skomplikowany układ, polegający na ustawicznym przeciwstawianiu kontrastujących części obrazu. Portret tchnie spokojem wręcz monumentalnym. Wrażenie wywiera silne. Charakterystyczny wygląd Jerzego Zawieyskiego w ujęciu Pronaszki występuje w pełni, zatraca jednak życiową konkretność. Postać poety zostaje jakby przeniesiona do sfery idealnej, oddalonej od wszelkiej przyziemności. Wpływa na to nie tylko koloryt anaturalistyczny (czerwony tużurek portretowanego, zielony szalik), lecz przede wszystkim absolutne działanie barwy i związanie jej w zwartą konstrukcję obrazową. Mimo silnego pierwiastka ekspresyjnego obraz Pronaszki, jak i inne w tym rodzaju, nie przynależy stylistycznie do tych fenomenów, które wynikają z europejskiego ekspresjonizmu jako określonego prądu artystycznego. Do tych rezultatów doszedł Pronaszko swoimi drogami.

Syntetyczne operowanie barwą i konstruktywność poczynań są nieodłącznymi czynnikami jego malarstwa we wszystkich okresach jego twórczości, nawet wówczas, gdy wizja czysto malarska dominuje, jak w serii jego „Gitarzystów". Obraz „W pracowni" (1947, Muzeum Narodowe w Krakowie) jest jednym ze szczytowych osiągnięć w tym okresie. Artysta daje w nim orgiastyczną wprost synchronizację czerwieni, cynobru, karminu oraz fioletów, żółtości z zimną karnacją ciała modelki na tle zielonej draperii. Więzią tej konstrukcji obrazowej jest czteroplanowość, którą mimo całego bogactwa kolorystycznego łatwo ująć w schemat. Obraz ten, silnie związany ze sztuką nowoczesną, stanowi jednak na jej tle zjawisko zupełnie wyjątkowe. Jest w nim duch wielkiego malarstwa renesansowego. Nawiązuje niewątpliwie do tradycji malarstwa weneckiego, oczywiście tylko w jego zasadach. Zmierza do oddania istoty zjawiska barwnego, uniczależnionego od wszelkich zmian czy zależności chwilowych. Do tych tradycji nawiązuje Pronaszko zapewne podświadomie, aby dać w rezultacie dzieło na wskróś nowoczesne.

Z obrazem tym pojawia się w malarstwie Pronaszki jeszcze jeden czynnik — działanie treści pozamalarskiej. Działa tu nie tylko sama barwa, ale i sposób zestawienia postaci młodego malarza i jego pięknej modelki. Zamyślenie malarza, zaduma modelki nasuwają nam myśli daleko odbiegające poza sam konkret malarski.

Ostatnio jednak zaczynają się dokonywać w twórczości Pronaszki pewne przesunięcia, oczywiście w ramach tych samych zasad kształtowania. Malarskość, a nawet zmysłowa radość w operowaniu barwą zostaje podporządkowana intelektowi. Artysta opanowuje wizję kolorystyczną, zmierza do dematerializacji, do jeszcze bardziej istotnego ujęcia koloru czystego, uniezależnionego od przedmiotu, od otoczenia, a związanego z atmosferą, światłem. Równocześnie występuje silniej związek koloru z formą, i to z formą absolutną, ogólną a nie jednostkową, będącą odtworzeniem przedmiotu rzeczywistego. W ostatnich obrazach Pronaszki, mimo pewnej przedmiotowości, dążenia abstrakcyjne są bardzo silne i nadają temu okresowi jego twórczości specyficzny charakter.

Obrazy oparte o te właśnie zasady kształtowania wystawił Pronaszko na Salonie Ogólnopolskim w Poznaniu w r. 1947. Stanowiły one dla wielu niespodziankę, z którą nie wszyscy umieli się pogodzić; zwłaszcza ograniczenie zróżnicowań płaszczyzn barwnych na rzecz większej ich jednolitości wydawało się niektórym porzuceniem dawnej świetności malarskiej. Zadecydowała o tym jednak świadoma wola artysty, który do swych kompozycji o tendencjach abstrakcyjnych potrzebował płaszczyzn barwnych jednolitych, wyzwolonych od wszelkich przypadkowych związków. Jednolitość tych płaszczyzn nie oznacza wcale ich jednostajności. Artysta umie zaznaczyć w nich miarowymi pociągnięciami pędzla modelunek przedmiotu, określa jego trójwymiarowość, która nie może się jednak wyłamać ze ściśle przestrzeganej dwupłaszczyznowości obrazu. Założenie to dominuje zwłaszcza w „Martwych naturach" (jedna z gitarą, druga ze skrzypcami) i wywiera niewątpliwie wrażenie oddalenia przedmiotu od sfery empirycznej.

Tym wszystkim tendencjom odpowiada również nowe zestawienie barw, oparte nie tylko o inne prawa kontrastów, ale i o nowy rodzaj barwy. Nowa paleta Pronaszki różni się od poprzedniej. Zestawienia kolorystyczne są również anaturalistyczne. „Martwa natura ze skrzypcami" — to ostre zielenie, fiolety, czerwienie i jaskrawa biel, zaś „Martwa natura z gitarą" — róż, żółtość brunatno-złota i czerń. Kolorytem tym wnosi artysta zupełnie odrębny akcent w obecne malarstwo polskie.

I ten wysiłek artysty mieści się jednak ideowo w ramach programu sformułowanego przez niego na początku działalności. Pronaszko nigdy bowiem nie ulegał modom czy przejściowym wpływom. W młodości swej ustalił pewne zasady kształtowania, oczywiście pozostając przy tym w łączności z panującymi prądami artystycznymi, lecz tylko tymi, które się stały znamienne dla epoki. Umiał przy nich wytrwać, nawet gdy na salonach i wystawach przejściowo wysuwały się inne, mniej istotne. Zbigniew Pronaszko umiał z godnością znieść odosobnienie. Prawdziwie opuszczony nie był jednak nigdy, łączyli się z nim zawsze ci, którzy twórczo kształtowali oblicze artystyczne współczesnej sztuki polskiej.

Dziś dzieło Zbigniewa Pronaszki wysuwa go na czoło reprezentatywnych artystów polskich.

DIARIUSZ KULTURY POLSKIEJ

1947

OPRACOWAŁ I ZESTAWIŁ
PIOTR GRZEGORCZYK

SKRÓTY

DJ — Dziś i Jutro
DP — Dziennik Polski
Dz. Lit. — Dziennik Literacki
Dz. U. — Dziennik Ustaw RP
Dz. Urz. Min. Ośw. — Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty
GL — Gazeta Ludowa
KC — Kurier Codzienny
Kuź. — Kuźnica
Min. KS — Ministerstwo Kultury i Sztuki
Odr. — Odrodzenie
PAU — Polska Akademia Umiejętności
Prz. Art. — Przegląd Artystyczny
Przegl. Hist. — Przegląd Historyczny
Przegl. Zach. — Przegląd Zachodni
PTPN — Poznańskie Two Przyjaciół Nauk
Ruch. Muz. — Ruch Muzyczny
Spraw. — Sprawozdanie
T — Teatr (miesięcznik)
TL — Teatr Ludowy, czasopismo
TP — Tygodnik Powszechny
TW — Tygodnik Warszawski
WRK — Wojewódzka Rada Kultury
ZZLP — Związek Zaw. Literatów Polskich
ZZPAP — Związek Zaw. Pol. Artystów Plastyków
ŻN — Życie Nauki
ŻW — Życie Warszawy

1 I 47

1. Warszawa: zaczęła obowiązywać ustawa o Planie Odbudowy Gospodarczej na lata 1947-1949. (Dz. U. 53).

„Podstawowym zadaniem gospodarstwa narodowego w okresie 1947-1949 jest podniesienie stopy życiowej pracujących warstw ludności powyżej poziomu przedwojennego". Nastąpi to drogą: „utrwalenia ustroju i przebudowy struktury społeczno-gospodarczej kraju; wyrównania szkód wojennych; scalenia Ziem Odzyskanych z resztą kraju, z wszechstronnym wykorzystaniem w gospodarstwie narodowym szerokiego wybrzeża morskiego; rozszerzenia udziału kraju w gospodarstwie światowym; powrotu do kraju Polaków, którzy znaleźli się poza jego granicami w związku z wojną 1939-45, jak również tych, którzy opuścili kraj dla celów zarobkowych; obniżenia kosztów własnych produkcji dóbr i usług oraz wzrostu wydajności czynników produkcji". W rozdz. 4: Oświata i nauka, ustawa przewiduje stworzenie warunków zapewniających realizację 1. etapu reformy szkolnictwa i wychowania. Osiągnięcia w 1949 w szkołach powszechnych 3,8 miliona dzieci. Zwiększenia wyszkolenia zawodowego itp. Art. 68: „Wszelka działalność naukowa będzie organizowana i popierana niezależnie od stopnia jej praktycznej użyteczności, z zapewnieniem jednak szczególnej opieki nad badaniami naukowymi nastawionymi na osiągnięcie szybkich praktycznych wyników dla postępu wiedzy, kultury i techniki".

2. Warszawa: zaczął obowiązywać dekret o planowej gospodarce narodowej. (Dz. U. 64).

Art. 1: Narodowe plany gospodarcze określają podstawowe zadanie gospodarki narodowej w zakresie tworzenia i podziału dochodu narodowego oraz sposoby i środki, jakimi zadania te będą osiągnięte. Art. 3: Projekt narodowego planu gospodarczego sporządza Centralny Urząd Planowania...

3. Sandomierz: w Żurawicy pod Sandomierzem odkryto osiedle przedhistostoryczne i kości mamuta (ŻW 3).

2 I 47

4. Warszawa: zm. Ludwik Eminowicz, l. 65, poeta, tłumacz. (DP 15). (Data niepewna).

5. Gdynia: otwarcie pierwszej w Polsce stacji ambulatoryjnego leczenia penicyliną.

3 I 47

6. Kraków: narady kierowników Oddziałów Wojewódzkich Twa Teatru i Muzyki Ludowej pod przew. Wład. Dziedzica (do 5 I).

Referaty: Maria Rokoszowa, T. Matejko (TL 1-2).

7. Katowice: w Instytucie Śląskim posiedzenie Komisji Etnograficznej w sprawie reorganizacji muzeów śląskich.

4 I 47

8. Kielce: Teatr im. St. Żeromskiego (dyr. H. Moryciński): Dobrzański „Żołnierz królowej Madagaskaru".

Następne premiery: 26 I: Benedetti „Szkarłatne róże". 12 II: „Pan Jowialski". Szczepkowska: „Sprawa Moniki". 6 IV: K. Krumłowski: „Królowa Przedmieścia". 18 V: Szekspir: „Sen nocy letniej". 15 VI: K. Barnaś „Bunkier, Ojczyzna na trasie".

9. Wrocław: w Operze Dolnośląskiej powstał 30-osobowy zespół baletowy. Kier. Z. Patkowski.

5 I 47

10. Poznań: wystawa prac zmarłych w czasie wojny plastyków poznańskich w Salonie Sztuk Plastycznych. (Prz. Art. 3).

23 II: wystawa rysunków ZPAP okręgu pozn. (do 14 III).

11. Gdańsk: ogólnokrajowy Zjazd poświęcony sprawom odbudowy i zagospodarowania Wybrzeża i portów, zorg. przez Centr. Urząd Planowania (do 6 I).

Z udziałem prez. Bieruta, pod przewod. min. Bobrowskiego. Wygłoszono 49 referatów i powzięto szereg rezolucji. (Jantar 1).

12. Gdańsk: Bractwo Literackie otworzyło czytelnię czasopism w gmachu Teatru Miejskiego.

W lokalu tym urządzało Bractwo Lit. co piątek „wieczory nowej książki" organizowane przez Klub Lit. w Sopocie, oraz co 2 tyg. poranki dyskusyjne na temat stylów lit. i artyst. (od 26 I).

13. Moskwa: Rozgłośnia dała półgodzinną audycję poświęconą twórczości współcz. poetów polskich.

Wstęp: M. Żywow; wiersze: Tuwim, Broniewski, Hołuj, Jastrun, Słobodnik, w przekładzie: Tichonowej, Żywowa, Pawłowej

(ŻW 7). 9 I: audycja pośw. polskim pieśniom i tańcom ludowym.

6 I 47

14. Kraków: zm. Stefan Czarnocki, prof. Akad. Górn., prezes Pol. Twa Geologicznego, l. 68. (DP 13).

7 I 47

15. Warszawa: Wystawa Planu Trzyletniego: Od wyzwolenia do Planu Odbudowy. (ŻW 12).

16. Warszawa: Festiwal Związku Zawod. Artystów Scen Polskich z udziałem najwybitniejszych artystów.

17. Pelplin: pożar Seminarium Duchownego w zabytkowych budynkach pocysterianskich.

Spłonęło 1 i 2 piętro oraz 2 piętro gimnazjum, runęła zabytkowa barokowa wieża. Spłonęła część biblioteki: ok. 1500 tomów, w tym kilkanaście starodruków. Właściwe magazyny księgozbioru oraz najstarsze zabytki ocalały. Bibliotekę Seminarium Duch. wywieźli w czasie wojny Niemcy. Po wojnie dyr. biblioteki ks. prof. Antoni Liedtke rewindykował 3/4 zbiorów, oprócz spalonych przez Niemców polskich druków nowszych. Najcenniejsza książka biblioteki Biblia Gutenberga (jedyna w Polsce) została wywieziona w czasie wojny do Kanady, skąd jeszcze nie wróciła. Archiwum Diecezjalne i Kapitulne wywiezione przez Niemców z Pelplina do Gdańska tylko częściowo rewindykowano: 2/3 poprzedniego stanu akt dawnych.

8 I 47

18. Bytom: zm. Jerzy Mazaraki, b. dyr. Opery warsz.

19. Warszawa: Posiedzenie Plenum Komisji Wykonawczej Filharmonii Narodowej: program odbudowy i reorganizacji Filharmonii Warsz.

20. Warszawa: otwarcie nowego kina „Palladium" prapremierą filmu polskiej produkcji „Zakazane piosenki". (ŻW 8).

21. Poznań: na Komisji Filologicznej Pozn. Tow. Przyj. Nauk R. Pollak przedstawił pracę śp. ks. Alojzego Ligudy: Opowieść Galla-Anonima a Biblia.

Następne referaty: 18 I: J. Miśkowiak: Münchhausen i jego polskie przekłady. Z. Skorupska: Mecenat Władysława IV Wazy. B. Osmólska-Piskorska: Pomorskie Tow. Pomocy Naukowej 1848-98. 8 II: W. Steffen: Sen Heroldasa. 8 III: B. Massey: Nazwy ryb na terenach imperium brytyjskiego i St. Zjedn. J. Miśkowiak: Nieznane *polonica* w Bib. Gdańskiej. 26 IV: J. Otrębski: Z dziejów jęz. pol. (Sprawozd. PTPN 1).

9 I 47

22. Szczecin: Klub Literacko-Artystyczny: wieczór autorski: Marii Bonieckiej i Jana Papugi.

W 1947 urządzono 10 wieczorów autorskich i odczytów (2 wspólnie z „Czytelnikiem"): 6 II: płk. Ciałowicz: Życie pol. jeńców woj. w obozach niem.; kpt. Sobieszczański: Wiersze własne; 17 IV: L. Krzekotowski: Społeczeństwo a sztuka; 23 V: E. Szelburg-Zarembina; 17 VII: G. Timofiejew; 1 VIII: wieczór poezji w rocz. powst. warsz.; 19 IX: J. Zawieyski: Nowa epoka, nowy człowiek w literaturze; 20 X: D. Hessen: Puszkin, Błok, Majakowski; 14 XII: W. Broniewski; 17 XII: S. Telega: O nowe oblicze kulturalne Szczecina (dyskusja).

23. Paryż: recital fortepianowy Wandy Piaseckiej (Chopin, Bach, Mozart i in.).

10 I 47

24. Kraków: J. Kuryłowicz przedstawił PAU pracę: Męski acc.-gen i nom.-acc. w języku polskim. — P. Zwoliński pracę: Liczebniki zespołowe typu „samowtór, samotrzeć" w jęz. pol. na tle ogólnosłowiańskim i indoeuropejskim. (Spraw. PAU 1).

25. Kraków: w Muzeum Przemysłu Artystycznego (ul. Smoleńsk 9) wystawa bibliofilska.

26. Kraków: w Państw. Filharmonii koncert muzyki czeskiej pod dyr. R. Kubelika.

11 I 47

27. Warszawa: prez. Bierut udekorował w Belwederze Irenę i Fryderyka Joliot-Curie orderem Odrodzenia Polski II kl. za zasługi na polu nauki oraz utrwalenia więzów przyjaźni pol.-francuskiej. Pp. Joliot odwiedzili Łódź i Kraków (DP 13, 14, ŻW 7).

28. Warszawa: Teatr Powszechny: premiera Szaniawskiego „Dwa teatry"; reż. J. Kochanowicz.

29. Warszawa: w SARP wystawa obrazów Jadwigi Simon Pietkiewiczowej, więźniarki z Ravensbrück.

30. Warszawa: Zebranie organizacyjne Twa Polsko-Węgierskiego. Prez.: Zamecznik.

31. Szczecin: w Muzeum Miejskim wystawa: Od Wyzwolenia do Trzyletniego Planu Gospodarczego.

13 I 47

32. Kraków: W. Molè przedstawił PAU pracę: Założenia i zagadnienia historii sztuki Słowian. (Spraw. PAU 1).

33. Katowice: w Instytucie Śląskim posiedzenie Komisji Literackiej: Z. Hierowski: Zarys piśmiennictwa śląskiego od 1920-1945

Następne posiedzenia: 18 II: M. Markowski: Diariusz kultury śląskiej w 1945, 1946. - 5 V: T. Mikulski: O stosunkach wydawniczych Kornów z Wrocławia z Polską. - 19 V: J. Lewański: Liryka Damrota.

34. Katowice: 41 wieczór Klubu Literackiego poświęcono twórczości Jerzego Szaniawskiego. Referaty: Tad. Kwiatkowski i W. Natanson.

14 I 47

35. Warszawa: Min. Kultury i Sztuki wydał rozporządzenie w sprawie rejestracji dzieł sztuki plastycznej oraz przedmiotów wartości artystycznej, historycznej i kulturalnej. (Dz. U. 34 i 55).

Obowiązkowi rejestracji podlegają wszystkie datowane ruchome dzieła sztuki plastycznej i wym. przedmioty powstałe do 1830 r. włącznie, oraz niedatowane od czasów przedhistorycznych do okresu Cesarstwa (Empire) włącznie, przedmioty wartości historycznej lub kulturalnej związane z powstaniami narodowymi lub emigracją popowstaniową, oraz dzieła sygnowane i niesygnowane 54 artystów pol. (malarzy i rzeźbiarzy) 19 i 20 wieku. (Wykaz ich zawiera Dz. U. 34 i 55). Obowiązkowi rejestracji podlegają dzieła i przedmioty bez względu na ich tytuł własności. Właściciele, posiadacze bądź zarządcy winni zgłosić miejscowej władzy konserwatorskiej pierwszej instancji pisemnie wg wzoru znajdujące się w ich posiadaniu lub władaniu dzieła i przedmioty podlegające rejestracji.

16 I 47

36. Warszawa: W. Doroszewski przedstawił Komisji Językowej Twa Naukowego Warsz. pracę: Pozycja przymiotników w zdaniu.

Następne prace: H. Kurkowska: O języku Prusa (budowa zdania); H. Olszewska: O czasownikach komparatywnych w jęz. pol.; 13 II: W. Doroszewski: Aspekt społeczny nauk humanistycznych a uniwersyteckie studia językowe; 6 III: tenże: O wyrażeniach typu: pani doktór; 18 III: H. Friedrich: Gwara kurpiowska; 24 IV: W. Doroszewski: O niektórych tendencjach fonetycznych we współczesnej wymowie polskiej; 22 V: H. Kurkowska: Uwagi o budowie słowotwórczej przymiotników; 12 VI: S. Skorupka: Mowa dziecka; 26 VI: R. Ranoszek: O hetyckich napisach hieroglificznych; 20 XI: A. Obrębska: Procesy fleksyjno-syntaktyczne ilustrowane materiałem czasowników ruskich.

17 I 47

37. Lublin: Filharmonia Lubelska: konc. symf., dyr. Z. Szczepański, solista K. Serocki.

Filharmonia Lubel. w 1947 dała 42 koncerty symfoniczne, poranki i audycje pod dyr.: A. Wyleżyńskiego (21), Z. Szczepańskiego (18), T. Wilczaka, Z. Górzyńskiego. Soliści m. in.: T. Wojtaszewska, Z. Massalska, J. Ekier, I. Lewińska, W. Kędra, O. Łada, S. Rachoń, M. Wiłkomirska, I. Dubiska, G. Bacewiczówna, Z. Szymonowicz, Z. Lednicki, S. Staniewicz, S. Mikuszewski, J. Hupertowa, Z. Jahnke.

38. Toruń: Tow. Filozoficzne odczyt: K. Ajdukiewicz: O materializmie.

18 I 47

39. Katowice: Studium Literackie przy ZZLP: L. H. Morstin wykład: Z warsztatu pisarza (praca dramaturga i tłumacza).

Następne: 1 II: Jerzy Zagórski: Współczesna literatura pol.; 2 II: Jalu Kurek: Studia literackie; 15 II: T. Csorba: Współcz. literatura węgierska.

40. Poznań: Opera: Szymanowskiego „Harnasie" i Maklakiewicza „Cagliostro" (grano 25 razy).

19 I 47

41. Poznań: zm. Czesław Kędzierski, dziennikarz, publicysta i literat, tłumacz Hamsuna, b. współredaktor Kuriera Poznańskiego. (DP 20).

20 I 47

42. Warszawa: rozpoczęcie wykładów w odbudowanej Szkole Dziennikarskiej, ul. Rozbrat 44, którą przemianowano na Wydział Dziennikarski przy Akademii Nauk Politycznych.

43. Warszawa: posiedzenie Rady Książki poświęcone: produkcji książki, jej rozpowszechnieniu, organizacji sieci bibliotek.

44. Kraków: L. Piotrowicz przedstawił PAU pracę: Studia nad ustrojem monarchii Arsacydów. (Spraw. PAU 1).

45. Poznań: powstanie Komitetu Fizjograficznego Wielkopolski w Pozn. Tow. Przyj. Nauk.

Cel: badanie fizjograficzne kraju a zwłaszcza Ziem Odzyskanych. Komitet liczy 38 współpracowników w 4 sekcjach: Geograficzno-geolog., Petrograficznej, Florystyczno-rolniczej, Zoologicznej. W 1947 Komitet prowadził badania terenowe na Ziemiach Odzyskanych, zebrał 2½ tony materiałów naukowych i zgłosił do druku 36 prac. (Sprawozd. PTPN 2).

46. Białystok: Teatr Miejski (dyr. W. Szypulski) Słowackiego „Maria Stuart"; reż. S. Milski, dek. Gniatkowski, grano 25 razy.

21 I 47

47. Warszawa: otwarcie Biblioteki i Czytelni przy Zarządzie Głównym Tow. Uniw. Robotniczych.

22 I 47

48. Kraków: prof. Juliusz Ippold otrzymał w UJ tytuł doktora *h. c.* za prace naukowe (filologia germańska) i pedagogiczne. (DP 21, 22).

49. Lublin: w auli KUL odczyt K. Morawskiego: Cervantes, staraniem ZZLP.

Oddział ZZLP urządził w 1947 odczytów, dyskusyj i wieczorów 18: autorskie: S. Wolski, K. A. Jaworski, K. Gałczyński, A. Rymkiewicz; odczyty: T. Milewski: Jak powstają języki literackie; K. Bielski: O grafomanach, Kryzys współcz. poezji pol.; Cz. Znamierowski: Potrzeby życia a nauki społeczne; T. Szeligowski: Muzyka czterech stolic (wraże-

nia z podróży); J. Kleiner: O wartościach średniowiecza; M. Morelowski: Sztuka i historia w obchodach ludowych w Belgii; K. Bader: Epizod polski w Syrii (Brygada Karpacka w 1940 r.); A. Wielhorski: Wrażenia z USA.

50. Paryż: powstał przy Tow. Przyjaźni Pol.-Francuskiej Komitet Medyczny Franc.-Polski.

23 I 47

51. Katowice: Teatr Śląski: premiera: J. Szaniawskiego „Dwa Teatry", reż. E. Wiercińśki, dekor. A. Pronaszko, muzyka: W. Krzemieński.

52. Poznań: czwartek literacki: Konrad Górski: O istocie poezji.

Następnie: 30 I: W. Kubacki: Literatura obozowa i wojenna; 6 II: J. Iwaszkiewicz: Wspomnienia o K. Szymanowskim; 13 II: K. Wyka: Zagadnienie młodości w literaturze; 20 II: J. Płomieński: Tajemnica geniuszu.

53. Wrocław: 40 Czwartek literacki Twa Przyj. Języka i Lit. Pol.: Z. Szweykowski: Walka Prusa o wielkość i realizm w życiu narodu.

Następnie: 30 I: Fr. Pajączkowski: Gawęda o dawnym karnawale.

54. Opole: otwarcie Biblioteki Powiatowej.

24 I 47

55. Warszawa: W. Sierpiński przedstawił Twu Nauk. Warsz. pracę: O pewnej rodzinie zbiorów liniowych osobliwych.

Równocześnie przedstawili prace: S. Z. Różycki, E. Marczewski, H. Rasiowa. W 1947 odbył Wydział 3 TNW 7 zebrań naukowych, na których przedstawiono 23 referaty: St. J. Thugutt, T. Ważewski, H. Hadwiger, R. Sikorski, K. Zarankiewicz, W. Nikliborc, K. Smulikowski, W. Rubinowicz.

56. Warszawa: w Muzeum Narod. odczyt W. Horzycy: O inscenizacji „Za kulisami" Norwida.

Następnie: 31 I: Kazimierz Wyka: Krąg sztuk w poezji Norwida; 7 II: B. Suchodolski: Zagadnienie społeczno-kulturalne w twórczości Norwida; T. Makowiecki: O „Promethidionie" Norwida; 14 II: Julian Krzyżanowski: Lud w twórczości Norwida; 21 II: Juliusz Gomulicki: Osobowość Norwida; 28 II: J. Sienkiewicz: Dzieło malarskie Norwida.

57. Wrocław: 1. zebranie Twa Miłośników Historii: K. Maleczyński i W. Czapliński o książce Feldmana: „Problem polsko-niemiecki w dziejach".

58. Wrocław: 27. zebranie Pol. Twa Matematycznego: B. Knaster: Wrażenia z podróży naukowej do Pragi i Brna.

25 I 47

59. Warszawa: Otwarcie Biblioteki Głównego Urzędu Statystycznego, 70.000 tomów (i 50.000 dubletów). (Bibliotekarz 1/2).

60. Warszawa: otwarcie sali Polskiej Marynarki Wojennej w Muzeum Wojska Polskiego.

61. Warszawa: w Miejskim Teatrze Operowym premiera „Halki" w związku ze stuleciem jej powstania (19 I 1847).

62. Łódź: Stefania Skwarczyńska przedstawiła Łódz. Twu Naukowemu: Projekt słownika rodzajów literackich. (Spraw. ŁTN 1).

63. Kraków: w Muzeum Przemysłu Artyst. konkurs zespołów szopkarzy krakowskich (6 zespołów).

Nagrody: Centr. Instytutu Kultury 30.000 zł oraz prezydenta m. Krakowa 15.000 zł rozdzielono na 6 zespołów: 1 nagrodę (12.000) otrzymał ob. Malik. (DP 25, 26).

64. Poznań: Koło Naukoznawcze Pozn. Tow. Przyj. Nauk: S. Błachowski: Projekt utworzenia światowego związku profesorów i wykładających.

22 II: J. Roguski: Kliniki jako warsztaty pracy naukowej; 10 III: S. Błachowski: Psychologia twórczości naukowej; 26 IV: S. Szczeniowski: Właściwa interpretacja dzisiejszej fizyki atomu; 31 V: A. Wodziczko: Ochrona przyrody jako nauka; 3 VII: M. Z. Jedlicki: Metody pedagogiczne na uniwersytetach angielskich; 11 X: J. Rutkowski: Wykłady czy konwersatoria; 15 XI: J. Obrębski: Wrażenia ze Szwecji. (Sprawozd. PTPN 1, 2).

65. Wrocław: w Filharmonii 7 koncert, dyr. Stefan Syryłło (VI symf. Czajkowskiego).

Następnie: 2 II: 8 koncert, dyr. Stan. Skrowaczewski (własna I symfonia).

26 I 47

66. Łódź: Two Literackie im. A. Mickiewicza: L. Łopatyńska: Technika punktu kulminacyjnego w nowoczesnym dramacie.

Następnie referaty: 2 III: T. Czapczyński: Kompozycja „Dni i nocy" M. Dąbrowskiej; 23 III: J. Kott: O „Lalce" Prusa; 27 IV: Z. Skwarczyński: O romansie pol. 18 wieku; 18 V: S. Lichański: O literaturze ludowej; 15 VI: T. Siwert: Geneza dramatu Staffa „Skarb" (Prace Polonistyczne 5).

67. Kielce: utworzenie Powszechnego Uniwersytetu Regionalnego: E. Massalski: O regionalizmie; J. Zieliński: O źródłach mocy ziemi kieleckiej.

Następne wykłady: 9 II: L. Kumor: Staszic na ziemi kieleckiej; 16 II: J. A. Zaremba: Muzeum Świętokrzyskie; 23 II: E. Massalski: Ochrona przyrody świętokrzyskiej; 2 III: J. Pazdur: Najstarsze osiedle prehistoryczne na ziemi świętokrzyskiej; 9 III: Mayzel: Rola Lubeckiego w regionie; 16 III: E. Massalski: Gliny w regionie; J. A. Zaremba: Ceramika iłżecka; 23 III: J. Pazdur: Kielce w XVII w.; 30 III: E. Massalski: Roślinność kielecczyzny; 20 IV: F. Zaremba: Od Kościuszki do Traugutta; 27 IV: Szretter: Kopalnictwo rud żelaznych w Górach Świętokrzyskich; Białaczewski: Kopalnie rudy żelaznej na wyżynie małopolskiej; 4 V: E. Wiślicz-Iwańczyk, woj. kiel.: Plan gospodarczy woj. kieleckiego.

68. Kraków: ogólnopolski Salon Zimowy Zw. Pol. Art. Plast.

69. Kraków: walne zebranie Twa Przyjaciół Warmii i Mazowsza (ul. Straszewskiego 13), prezes T. Turkowski. (DP 26).

70. Kraków: w Teatrze Rapsodycznym wieczór autorski warszawskiej grupy poetów „Próg": B. Ostromęcki, J. Kierst, H. Kamieniecka, R. Sadowski, S. Ziembicki.

71. Kraków: Teatr Studentów Akademii Sztuk Pięknych „Noa-Noa" wystawił w kawiarni Plastyków: fragmenty dramatów Szekspira i I aktową sztukę S. Flukowskiego „Tęsknota za Julią".

72. Gniezno: Teatr Miejski (kier. Józef Andrzejewski, kier. lit. Włodz. Kwiatkowski) W. Fodor: Mysz kościelna.

Następnie: 16 II: Fredro „Nikt mnie nie zna". W styczniu wznowiono: Michał Wodzyński „Ten głupi Franek"; D. Niccodemi: „Gałganek".

73. Wrocław: Two Miłośników Języka Pol.: Stan. Bąk: Autochtoni na D. Śląsku i ich język.

74. Szczecin: 50-lecie pracy muzycznej Władysława Górzyńskiego: koncert popularny Pol. Radia.

27 I 47

75. Warszawa: ogólnopolska konferencja w sprawie potrzeb i metod popularyzacji wiedzy.

Udział: wizytatorzy czytelnictwa i samokształcenia Min. Oświaty, kuratoriów, pracownicy oświatowi, autorzy i wydawcy. Cel: Ustalenie wytycznych akcji wydawniczej. Referaty: zagaił min. Cz. Wycech; Irena Jurgielewiczowa: Istota i zadanie popularyzacji wiedzy; W. Doroszewski: Język wydawnictw popularnych; Wanda Dąbrowska: Produkcja wydawnicza; Zofia Zalewska: Dydaktyka popularyzowania wiedzy poprzez książkę i czasopismo; Kaz. Wojciechowski: Popularyzacja wiedzy poprzez żywe słowo (druk: Oświata i Kultura 4); Aniela Mikucka: Zainteresowania czytelnicze młodzieży starszej. (Oświata i Kultura 4).

76. Kraków: E. Brzezicki przedstawił PAU pracę: Rozbudowa typologii konstytucjonalnej jako podstawa badań nad charakterologią kliniczną. (Spraw. PAU 1).

77. Katowice: nagrodę czytelników tygodnika „Odra" otrzymali: Edmund Osmańczyk (150.000 zł) za działalność pisarską z szczególnym uwzględnieniem tomu „Sprawy Polaków" i Wład. Jan Grabski (100.000 zł) za powieść „Saga o Jarlu Broniszu".

Jury: S. Helsztyński, T. Mikulski, W. Szewczyk, H. Wielowieyska, K. Wyka, W. Żukrowski. W dyskusji wzięto pod uwagę autorów: Jan Baranowicz, Zbyszko Bednorz, Karol Bunsch (Dzikowy skarb), Jan Dobraczyński (Najeźdźcy), Kazimierz Gołba (Lompa), Anna Kowalska, Tad. Lehr-Spławiński (Pochodzenie i praojczyzna Słowian), Józef Miłkowski (Pomorze Zach. w stosunku do Polski), Ludwik H. Morstin (W puszczy nadodrzańskiej), Wincenty Ogrodziński (Dzieje piśmiennictwa śląskiego), Kaz. Piwarski (Historia Śląska i Dzieje Prus Wschodnich), Stań. Srokowski. Osmańczyk Edmund ur. 1913 w pow. Strzelno (D. Śląsk). Do 1939 żył w granicach państwa niem., wydał: „Wolność jest słoneczna", Opole 1937 (wiersze), powieść „W Castrop" napisana przed wojną; „Sprawy Polaków" 1946. Grabski Wład. Jan, ur. 1901 w Warszawie, wydał powieści: „Bracia" 1934 (skonfiskowana), „Kłamstwo", „Na krawędzi" (przed wojną), „W cieniu Kolegiaty", 1939. (Wojna w Warszawie). Publicystyka: Polska nad Nysą, Odrą i Pasłęką, 1946, 200 miast wraca do Polski, 1946. Saga o Jarlu Broniszu, 1946. (Odra 5).

78. Poznań: Koncert symf., dyr. Z. Latoszewski, solista: H. Sztompka.

Następne: 17 II: Koncert symf., dyr. F. Autori.

28 I 47

79. Warszawa: odwiedziny parlamentarzystów szwedzkich w podróży po Polsce.

80. Warszawa: Two Miłośników Historii: W. Kula: Przywilej społeczny a postęp gospodarczy.

Następne referaty: 25 II: M. Małowist: Historia społeczno-gospodarcza Szwecji w świetle nowych badań. - W połowie I Two wydało z. 1 Prac Instytutu Historycznego U W: S. Kętrzyński: O zaginionej metropolii czasów Bol. Chrobrego.

81. Kraków: Teatr Kameralny: premiera: Molier „Świętoszek" w inscenizacji J. R. Bujańskiego.

82. Katowice: otwarcie wystawy: Czechosłowacja w l. 1939-1945.

29 I 47

83. Poznań: Two Współpracy Kulturalnej: W. Kubacki: O Fr. Mauriaku.

Następne odczyty: 5 II: J. Iwaszkiewicz: Wieczór autorski; 12 II: K. Wyka: Proza polska 1939-1946; 19 II: J. E. Płomieński: Krytyka kretschmerowskiej teorii genialności.

30 I 47

84. Kraków: T. Mańkowski przedstawił PAU pracę: André le Brun, rzeźbiarz Stan. Augusta. (Spraw. PAU 1).

85. Bielsko: Teatr Polski: W. Sardou „Madame Sans-Gêne" (tł. K. Erenberg); reż. dyr. S. Kwaskowski, dekor. F. Krassowski, grano 23 razy.

31 I 47

86. Warszawa: Pol. Tow. Matematyczne przyznało ufundowane przez siebie 3 nagrody naukowe za prace z dziedziny matematyki (po zł 80.000) im. Zarem-

by, Mazurkiewicza i Banacha: prof. Sierpińskiemu, Kuratowskiemu i Steinhausowi. (ŻN 15/16).

87. Warszawa: Otwarcie pracowni naukowej Instytutu Historycznego UW oraz odsłonięcie tablicy pamiątkowej ku czci zmarłych i rozstrzelanych w czasie ostatniej wojny profesorów, asystentów i studentów historii. Kierownik Instytutu prof. T. Manteuffel. Biblioteka Instytutu liczy ok. 20.000 t. (Przegl. Hist. 1948).

88. Warszawa: uroczysta akademia ku czci Hulki-Laskowskiego w Domu Metodystów. (Gaz. Lud. 29).

89. Kraków: St. Łempicki przedstawił PAU pracę: Dwie jazdy do Moskwy (wpływ poematu Fr. Gradowskiego na Kochanowskiego). — Z. Gierczyński: Racjonalizm Montaigne'a. (Spraw. PAU 1).

90. Katowice: Two Przyjaciół Nauk urządziło cykl wykładów o cywilizacji: Z. Zawirski: Współczesne kierunki filozofii.

Następnie: 17 III: P. Rybicki: Zmiany więzi społecznej na tle przemian kulturalnych. - 29 IV: W. Konopczyński: Sąd historii. - 16 V: R. Lutman: Upadek czy odnowa cywilizacji europejskiej. - 30 V: S. Ossowski: Zbiorowość narodowa w kulturze europejskiej. - 24 X: K. Moszyński: Początki kultury w świetle etnografii egzotycznej. - 12 XII: T. Kotarbiński: Walory techniczne działania.

I 47

91. Warszawa: ogólnopolski konkurs zespołów świetlicowych.

Pierwsze 2 nagrody: zespół Państw. Zakł. Przem. Lniarskiego w Krośnie (kier. St. Mączkowski) za montaż sceniczny i recytację zbiorową.

92. Warszawa: A. Panufnik zrezygnował ze stanowiska dyrektora art. i stałego dyrygenta Filharmonii warsz. (ŻW 4).

93. Łódź: wystawa pośmiertna art. malarza Stanisława Kamockiego.

94. Kraków: bawiła czeska delegacja kulturalna z ramienia min. Informacji i Zw. Więźniów Polit.

Cel: ustalenie kontaktów kulturalnych z Polską i zorganizowanie wystawy: Czechosłowacja 1938-1945 (DP 31).

95. Olsztyn: Instytut Mazurski urządził pokaz druków mazurskich XVI-XX w. (Jantar 1, Odra 10).

97. Raciążek: otwarto Muzeum Regionalne ziemi kujawskiej (materiał historyczny i etnograficzny). (ŻW 7).

1 II 47

98. Piaseczno (k. Warszawy): zm. Jan Krassowski, astronom, b. prof. UW. (ŻW 34).

99. Łódź: zm. Stanisław Grolicki, aktor, l. 55. Wykładowca w Państw. Wyż. Szkole Teatr. i członek zespołu Teatru WP, zmarł w czasie nakręcania filmu „Serce oskarżycielem". (DP 35).

100. Kraków: w PAU ogólnopolski zjazd Komitetu Badań Fizjograficznych, pod przewod. W. Szafera.

101. Kraków: ogólnopolski zjazd delegatów Zw. Pol. Art. Plastyków.

Prez. S. Teisseyre. M. in. referat W. Telakowskiej: O działalności Wydz. Wytwórczości Min. Kultury i Sztuki.

102. Katowice: otwarcie wystawy fotografiki krajoznawczej i dokumentarnej Józefa Dańdy.

103. Chorzów: otwarcie na nowo Muzeum Ziemi Bytomskiej.

104. Poznań: Komisja Nauk Społecznych Pozn. Tow. Przyj. Nauk. L. Pokorzyński: Istota i legalność aneksji w świetle prawa międzynarod.

29 V: Z. Nowakowski: Odpowiedzialność za cudze czyny wg kodeksu zobowiązań.

2 II 47

105. Paryż: zm. Tadeusz Pęczalski, prof. nadzwycz. fizyki teoret. UP, ur. 1891 w Kamieńcu (Piotrków); ogłosił przeszło 30 prac z zakresu ciepła, elektryczn. i in. (Sprawozd. PTPN s. 126).

106. Warszawa: występ pianisty Wł. Kędry, laureata międzynarod. konkursu w Genewie, w sali Pol. YMCA (ŻW 30).

3 II 47

107. Warszawa: wydano dekret o państwowej służbie geologicznej (Dz. U. 17).

108. Warszawa: S. Wierczyński przedstawił Tow. Nauk. Warsz. pracę: Z zagadnień nauki o książce.

Następne referaty: 3 III: K. Kumaniecki: O niektórych dokumentach w dziele Tucydydesa; 17 III: A. Krokiewicz: Tales a narodziny filozofii greckiej (druk: Przegląd Historyczny 1948); 12 V: J. Pelc: Zagadnienie treści i formy w dziele literackim; 9 VI: M. Szyjkowski: O czesko-polskiej wzajemności; 16 VI: S. Wędkiewicz: Stan powojennej humanistyki we Francji; 13 X: Z. Szmydtowa: Morfologia „Odprawy posłów greckich"; 17 XI: M. Dąbrowska: Pamiętnik angielski z w. 17 (S. Pepysa). Część tych zebrań odbyła się wspólnie z Tow. Literackim im. Mickiewicza.

109. Kraków: Utworzenie Wojewódzkiej Rady Kultury.

Cel: Koordynacja prac i współdziałania urzędów we wszystkich dziedzinach życia kulturalnego (DP 34).

110. Kraków: Wszedł w życie dekret z 19 XI 46 o utworzeniu w Akademii Górniczej wydziałów: architektury, inżynierii i komunikacji (Dz. U. 8).

111. Katowice: Klub Literacki: Maria Kasprowiczowa odczytała fragmenty pamiętników.

4 II 47

112. Kraków: zm. Gustaw Przychocki, prof. zwycz. filologii klas. UJ, cz. PAU.

113. Warszawa: Wieczór poetycki K. Gałczyńskiego w Teatrze Małym. (ŻW 36).

5 II 47

114. Warszawa: prezydentem RP wybrany został Bolesław Bierut, który wydał do Narodu orędzie. (DP 36).

115. Warszawa: walne zgrom. Koła Warsz. Zw. Bibliotekarzy i Archiwistów Pol. (przew. R. Przelaskowski).

116. Warszawa: wieczór autorski Romana Sadowskiego, autora zbioru wierszy: „Na krawędzi". (ŻW 35).

117. Kraków: Inauguracja Polskiego Teatru Akademickiego.

118. Toruń: Tow. Filozoficzne: T. Czeżowski: Twierdzenie ogólne w teorii naukowej.

Następne referaty: 12 III: O działaniu planowym; 28 IV: S. Jaśkowski: Zagadnienie logiczne a matematyka.

6 II 47

119. Łódź: Teatr Powszechny: premiery: M. Gogol „Ożenek"; A. P. Czechow „Oświadczyny", obie tł. A. G. Siedlecki.

120. Kraków: Two Filozoficzne: R. Ingarden: Uwagi o związku przyczynowym (odczyt wygłoszony przedtem na kongresie filozof. w Rzymie, Przegl. Fil. r. 43).

121. Kraków: 50-lecie istnienia Tow. Miłośników Historii i Zabytków Krakowa.

Two wydało: 104 tomy Biblioteki Krakowskiej i 30 t. Rocznika Krakowskiego (DP 36).

122. Poznań: Teatr Polski (dyr. W. Stoma): Bałuckiego „Dom otwarty", reż. T. Chmielewski, dek. S. Jarocki; grano 19 razy.

123. Gdynia: Teatr Wybrzeże (dyr. I. Gall): J. Szaniawskiego „Żeglarz"; reż. dek. I. Gall; grano 38 razy.

Następnie: 14 III: A. G. Siedlecki: „Ludzie z ludźmi"; reż. i dek. j. w., grano 46 razy.

124. Wrocław: Teatr Miejski: Gogola „Rewizor"; reż. J. Walden (Odra 10).

125. Wrocław: 42 Czwartek literacki: S. Kuczyński: Wódz Grunwaldu w literaturze i rzeczywistości historycznej.

Następnie: 13 II: J. Pogonowski: Milan Begovic, jugosłowiański poeta miłości; 27 II: Z. Hierowski: 20-lecie poezji śląskiej; Barbara Krukierek: Staff na tle ostatniego tomu poezji.

7 II 47

126. Warszawa: przekazanie 303 mlgr radu Instytutowi im. Curie-Skłodowskiej przez delegację Biura Rewind. i Odszkodowań Wojennych. (ŻW 38).

127. Warszawa: Ogólnopolska konferencja inspektorek ochrony pracy kobiet i młodocianych pracowników.

128. Warszawa: wiadomość o powrocie rewindykowanych z Niemiec 5 wagonów dzieł sztuki zrabowanych w Polsce (gobeliny z Katedry Warsz., zbiory z Domu Baryczków, Polsk. Muz. Wojsk., Pol. Muz. Prehist. i in.). (ŻW 37).

129. Kraków: Teatr Kameralny: „Rozbitki" Blizińskiego.

130. Katowice: Mała Scena: premiery Shaw „Mąż przeznaczenia"; Musset „Kaprysy Marianny", reż. K. Krzemiński, dekor. Pronaszko.

131. Poznań: Komisja Filozoficzna Pozn. Tow. Przyj. Nauk: K. Ajdukiewicz: Logika a rzeczywistość.

Następne referaty: 28 III: Ajdukiewicz: Analiza paradoksów Zenona z Elei. 29 V: T. Kotarbiński: O poglądach na świat. 7 VI: A. Wiegner zagaił dyskusję nt. Interpretacja fizyki kwantów. 14 VI: T. Czeżowski: O rozumowaniu indukcyjnym. 24. VI: R. Ingarden: O formalnej strukturze stosunków. (Sprawozd. PTPN 1).

8 II 47

132. Warszawa: wiadomość o śmierci we Lwowie Marcelego Chlamtacza, b. prof. prawa rzymskiego UJK.

133. Sosnowiec: Teatr Miejski: Zapolskiej „Panna Maliczewska"; reż. Tad. Przystawski, dekor. Zygm. Łopuszyński (Odra 9).

134. Nysa: Otwarcie I. wystawy Muzeum w Nysie: zabytki sztuki miejscowej, rzeźba w. XIV-XVIII, obrazy XVI-XIX w., obrazy na szkle i in. (Odra 9).

9 II 47

135. Szczecin: Założenie Oddziału Pol. Twa Geograficznego.

Jedyne naukowe Two w Szczecinie; działy: naukowy, dydaktyczny, morski, popularyzacji. Urządzono w 1947 4 odczyty, szereg wycieczek, wydano 2 prace: informator i „Szczecin — miasto, port, okolice"; współpraca z Akad. Handlową i Inst. Bałt.; udział w zjeździe Twa Geografów.

10 II 47

136. Wrocław: Tow. Literackie A. Mickiewicza: Antoni Knot: wykład: Tradycje Kościuszkowskie we Wrocławiu.

137. Wiedeń: Koncert skrzypcowy Henryka Kowalskiego (drugi koncert 10 III).

11 II 47

138. Kraków: zm. Edmund Długopolski, historyk, prof. Gimn. X, współprac. Kom. Historycznej PAU; ur. 10 XI 1879. (DP 42).

139. Warszawa: Tow. Nauk. Warsz. Wydz. 2.: A. Gieysztor: Ze studiów nad genezą wypraw krzyżowych; Encyklika Sergiusza IV 1009-12.

Następne referaty: Karol Górski: Związek Pruski a geneza złotej wolności. 20 V: W. Tomkiewicz: Wpływy rusko-litewskie na kształtowanie się zbiorowości polskiej. 17 VI: P. Chojnacki: Nauka wyidealizowana u Arystotelesa i nauka faktyczna; W. Dynowski: Z pogranicza geografii, prehistorii i etnografii. 21 X: J. Sawicki: Synody archidiecezji gnieźnieńskiej i ich statuty. 18 XI: E. Kipa: Sprawa polska w 1809 r.; ks. E. Bulanda: Geneza kultu Magnae Matris w świetle badań indologicznych.

140. Lublin: Teatr Miejski: Bałuckiego „Dom otwarty".

Następne premiery: 17 IV: Słowackiego „Maria Stuart".

141. Wrocław: obchód 10-lecia zgonu K. Twardowskiego oraz inauguracja zebrań naukowych Tow. Filozoficznego (do 12 II).

Przemawiali: B. Gawecki, T. Czeżowski, I. Dąmbska: Rozwój badań filozof. we Lwowie w 1898-1938; K. Ajdukiewicz: O zastosowaniu analizy logicznej języka do krytyki idealizmu epistemologicznego; Dyskusja: Czeżowski; O dwóch poglądach na świat; H. Mehlberg: O poglądzie na świat współczesnej fizyki. (Ruch Filozof. 1948, 1).

12 II 47

142. Warszawa: w Teatrze Powszechnym premiera: J. Companezz i I. Noë „Przyjaciel przyjdzie wieczorem" (GL 42).

143. Kielce: założenie stowarzyszenia pn. Świętokrzyskie Dni Kultury.

Cel: zaznajomienie społeczeństwa z kulturą i sztuką regionu (wystawy, odczyty, etc), prez. Wł. Bartoszewicz, w-prez. J. M. Gisges, sekr. S. Maniak. 24 VII: W konkursie na afisz Świętokrz. Dni Kultury 1. nagroda: Z. Kinastowski, zł 20000.

144. Katowice: ukazał się nr 1 czasopisma „Śpiewak".

13 II 47

145. Łódź: Ogólnopolski zjazd studentów medyków, pod protekt. Min. Oświaty i Min Zdrowia.

146. Kraków: przyznanie nagrody literackiej (50000 zł) m. Krakowa za 1946 Jerzemu Szaniawskiemu za całokształt twórczości dramatycznej (DP 44, 46).

147. Kraków: L. Niemojewski przedstawił PAU pracę: Fundamenta teorii architektury (Spraw. PAU 2).

148. Katowice: wystawa mal. członków katowic. Oddziału ZPAP (14 plastyków).

14 II 47

149. Warszawa: Komisja Historii Sztuki i Kultury Tow. Nauk. Warsz.: S. Herbst: Architektura warsz. 1840-1910.

Następne referaty: 14 III: W. Sarnowska: Kurhan wczesnohistoryczny w Tohańczy. 16 V: B. Dederko: Wpływ starożytnego Egiptu na życie gospodarcze świata cywilizowanego; ks. A. Kwieciński: Sanctuarium Apostolorum in catacumbas w Rzymie w świetle wykopalisk. 13 VI: G. Ciołek: Staropolskie ogrody 16 i 17 w. 27 VI: Z. Wartołowska: Gród Sutiejsk a zagadnienie grodów wczesnodziejowych na pograniczu polsko-ruskim.

150. Warszawa: zebranie Zarządu Twa Przyjaźni Polsko-Amerykańskiej pod przew. M. Pankiewicza.

151. Kielce: Koncert wojewódzkiej orkiestry symfonicznej, dyr. M. Stroiński. (Następny 19 IV).

152. Kraków: Teatr Stary: premiera: K. Grzybowska: „Promieniści", z Solskim.

153. Katowice: Two Przyjaciół Nauk, Kom. nauk filozof.: M. Lutman-Kokoszyńska: Zagadnienie względności prawdy w świetle ostatnich badań.

Następnie: 27 II i 30 IV: W. Śniegocki: W sprawie biografii ogólnej (na marginesie książki J. Pietera). 17 XI: S. Kasztelowicz: Dzieło literackie w świetle idealizmu i materializmu dziejowego.

154. Katowice: posiedz. Wojew. Rady Kultury.

Ref. R. Lutman: Pierwsze półrocze działalności WRK.; dyskusja i przemówienie woj. A. Zawadzkiego. - WRK utworzona 18 VII 46, składa się z 60 osób, prezydium 12 osób: przew. wod. R. Lutman, zast. przew. P. Rybicki i H. Kupczyński, sekr. gen. Józef Ligęza. W r. 1946 WRK dysponowała funduszem 6 i pół miliona zł, z czego wydano 6 mil.

15 II 47

155. Łódź: zm. Przecław Smolik, literat, znawca grafiki, pozostawił w rękopisie dzieło o historii ilustracji w Polsce. (Kuźnica 10).

156. Kraków: L. Płoszewski zreferował PAU wg komunikatu Konrada Górskiego sprawę opracowania słownika Mickiewicza. (Prace nad nim rozpoczęto w Uniw. w Toruniu pod kier. I. Górskiego i Stefana Hrabca). Al. Sem

kowicz przedstawił projekt bibliografii A. Mickiewicza. (Spraw. PAU 2).

156a. Radom: zamknięcie 2. salonu zimowego: 130 dzieł 60 artystów. (Prz. Art. 3).

16 II 47

157. Warszawa: I. posiedzenie powołanej przez Ministra Kultury i Sztuki Rady Centralnej Instytutu Kultury.

Zagajenie: prof. J. Szczepkowski, przemówienia: twórcy CIK-u, marsz. Sejmu Wł. Kowalskiego, wicedyr. Jabłońskiego i i.

158. Warszawa: powstał tymczasowy zarząd Polskiego PEN-Clubu (prez. J. Parandowski, wicepr. Z. Nałkowska, członkowie: W. Borowy, M. Dąbrowska, J. Iwaszkiewicz, M. Rusinek, J. Zawieyski).

159. Warszawa: Ambasada Francuska zwróciła się o wznowienie współpracy Uniw. Warsz. w badaniach archeolog. w Górnym Egipcie.

17 II 47

160. Warszawa: inauguracja teatru Komedii Muzycznej (kier. art. J. Tuwim): „Żołnierz królowej Madagaskaru" (w gmachu dawnego IPS, ul. Królewska). (GL 26).

161. Kraków: J. Garbacik przedstawił PAU pracę: Kallimach jako dyplomata i polityk (Spraw. PAU 2).

162. Katowice: w Klubie Literackim: W. Szewczyk odczyt: Ruch kulturalny w Niemczech dzisiejszych.

18 II 47

163. Katowice: Komisja Literacka Instytutu Śląskiego: M. Markowski o swej pracy: Diariusz faktów kultury śląskiej 1945—1946.

164. Wrocław: 24 posiedz. Wrocł. Twa Lekarskiego (4 referaty).

19 II 47

165. Paryż: podpisanie konwencji między Rzeczpl. Polską a Republiką Francuską dotyczącej współpracy intelektualnej. Konwencję tę ratyfikowano 2 VI 47 w Warszawie; weszła w życie 13 VI 47 (Dz. U. 62).

Cele: By zachować i pogłębić spuściznę kulturalną oraz dążenia intelektualne stanowiące jedną z podstaw łączącej oba narody przyjaźni, oba rządy zgodnie postanowiły (m. in.) że będą: organizować katedry i lektoraty języka i literatury francuskiej w Polsce i polskiej we Francji, a także instytuty popierania studiów nad stosunkami obu krajów; popierać wzajemne uczęszczanie na uniwersytety przez stworzenie stypendiów... i zachęcać i ułatwiać wymianę profesorów i in. przedstawicieli nauki, urzędników bibliotek i muzeów, studentów i uczniów, członków org. sportowych i młodzieżowych obu krajów. Zapewni się przy tym uczonym wolność badań w bibliotekach, archiwach i muzeach. Dalej: popierać tłumaczenia na polski arcydzieł literackich i naukowych francuskich, jak również na język franc. arcydzieł lit. i nauk. pol.; ułatwiać stosunki i współpracę między przedstawicielami nauki, literatury, sztuk pięknych, teatru, muzyki, filmu i radia obu narodów, popierać wymianę książek i prasy, organizowanie wystaw, audycyj radiowych itp. (Dz. U. 43 i 62).

166. Lublin: Tow. Filozoficzne i Psychol.: odczyt: L. Fleck: Zagadnienie obserwacji naukowej.

Następnie: 15 III: S. Harassek: Stanowisko Jana Śniadeckiego w dziejach myśli pol.

167. Poznań: Tow. Współpracy Kulturalnej: odczyt: J. E. Płomieński: Krytyka kretschmerowskiej teorii genialności.

Następnie 28 V: T. Kotarbiński: Zasady etyki niezależnej; 6 VI: R. Ingarden: Kilka uwag o sztuce filmowej; 14 XI: W. Kubacki: Współzawodnictwo sztuk; 21 XI: A. Peretiatkowicz: J. Sorel, teoretyk dynamizmu społecznego.

168. Poznań: Komisja Historyczna Pozn. Tow. Przyj. Nauk: J. Pajewski: Sprawa pol. w dobie wojny europ. 1914-18.

Następne referaty: 5 III: Z. Grot: Poznań w chwilach przełomowych 1918-45. 12 III: J. Matuszewski: Rękojemstwo i zastaw w prawie rugijskim 16 st. 23 IV: J. Mitkowski: Początki klasztoru cystersów w Sulejowie. 30 IV: O. Łaszczyńska: Ród Herburtów w wiekach śred. 28 V: A. Dembińska: Zygmunt Stary, dzieje wewnętrzne 1540-48. 4 VI: M. Gumowski: Początki średniowiecza. (Sprawozd. PTPN 1).

169. Toruń: I ogólnopolski zjazd historyków Pomorza i Prus (do 20 II), zwołany przez Two Nauk. Toruń., pod przew. Karola Górskiego.

Cel: stwierdzenie stanu archiwów i bibliotek naukowych na obszarze Wielkiego Pomorza oraz ustalenie programu prac. Wygłoszono 14 referatów: m. in. A. Wojtkowski: Hołd pruski wg relacji Maurycego Ferbera; Karol Górski: Zadania historiografii Pomorza Wsch. i Prus; G. Labuda: Potrzeby historiografii pol. w dziedzinie historii Pomorza Zach. w średniowieczu; M. Pelczar: Potrzeby historiografii pol. w zakresie badań nad przeszłością Gdańska; Biblioteka Miejska w Gdańsku; J. Natanson-Leski: Zagadnienia geograf.-historyczne Pomorza. - O bibliotekach i archiwach: S. Burhardt, H. Piskorska, T. Esman, B. Tuhan-Taurogiński, ks. S. Librowski, ks. A. Liedtke. (Referaty i uchwały: Zapiski Twa Nauk. w Toruniu t. 13; Jantar 1).

170. Toruń: Teatr Ziemi Pomorskiej: Chesterton: „Magia", tłum. i reż. W. Horzyca, dek. L. Torwirt; Shaw „Czarna Dama z Sonetów"; 27 razy.

171. Wrocław: premiera opery Pucciniego „Tosca"; reż. Jan Popiel, dekor. Al. Jędrzejowski i Wiesław Lange, dyryg. Kaz. Bończa-Tomaszewski.

20 II 47

172. Warszawa: ogłoszono nową Ustawę Konstytucyjną z 19 II 47 (tzw. „mała konstytucja"), o ustroju i zakresie działania najwyższych organów R. P., obowiązującą do czasu wejścia w życie nowej Konstytucji R. P., którą uchwali Sejm Ustawodawczy (Dz. U. 18).

173. Warszawa: ukazał się i wszedł w życie dekret o państwowej służbie geologicznej (Dz. U. 17).

Zadania: inicjowanie i prowadzenie badań i poszukiwań w celu poznania budowy geolog. i zasobów mineralnych Kraju. Służbę tę sprawują: Państwowa Rada Geologiczna i Państw. Instytut Geologiczny, podległe Min. Przemysłu i Handlu.

174. Warszawa: ukazał się i wszedł w życie dekret z 3 II 47 o stopniu inżyniera. (Dz. U. 17).

Stopień inżyniera jest stopniem zawodowym, związany ze stopniem tytuł uzupełnia się przez określenie specjalności. Stopień ten uzyskują osoby, które ukończyły studia w zakresie nauk technicznych, rolnictwa, ogrodnictwa i leśnictwa w szkołach akademickich lub w szkołach wyższych nieakademickich. W ciągu 7 lat od wejścia w życie niniejszego dekretu otrzymują stopień inżyniera osoby, które uzyskały świadectwo ukończenia średniej szkoły zawodowej technicznej, rolniczej, leśnej lub ogrodniczej, jeżeli wykażą się co najmniej 10-letnią praktyką zawodową (w tym 3 lata na stanowisku powierzanym inżynierom), przedstawią zadowalające sprawozdanie z odbytej praktyki i złożą egzamin w zakresie swej specjalności.

175. Białystok: Teatr Miejski: A. Dumas „Dama Kameliowa", tł. Boy; reż. S. Milski, dek. Gniatkowski, 30 razy.

Następnie: 27 III: A. Ostrowski „Intratna posada", tł. H. Pacewicz; inscen. W. Szypulski, 24 razy; 26 IV: Shaw „Uczeń diabła" z Damięckim, 28 razy; 25 V: Zapolska „Żabusia", reż. Damięcki, 17 razy; 12 VI: Szaniawski „Ptak", reż. I. Erwan, 17 razy. Wszystkie dek. Gniatkowski.

176. Kraków: w ZZLP w ramach Studia Literackiego Wł. Bodnicki odczytał swą tragikomedię „Piękna Helena".

177. Bielsko: Teatr Polski: W. Perzyński „Szczęście Frania"; reż. S. Malatyński, dek. F. Krassowski; 14 razy.

Następnie: 8 III: Fredro „Damy i huzary"; reż. Kwaskowski, 22 razy; 22 III: T. Rittner „W małym domku" (z K. Adwentowiczem), 11 razy.

178. Osieczna (pod Lesznem): zjazd niemcoznawczy zorg. przez Inst. Zachodni (do 22 II).

Referaty: dyr. Inst. Zach. prof. Z. Wojciechowski (zagajenie); K. M. Pospieszalski: Ustrój Niemiec. A. Rogalski: Demokratyzacja, denazyfikacja, reedukacja. B. Srocki: Straty niemieckie i ich skutki dla życia gospodarczego Niemiec; poza tym wygłosili referaty: S. Waszak, M. Zakrzewski, W. Głowacki, Białek, J. Pajewski, A. Klafkowski, A. Rejment: Rozwój współpracy kulturalnej z Niemcami. Uchwały m. in.: konieczność: systematycznej kontynuacji badań niemcoznawczych, stworzenia naukowej stacji badawczej w Niemczech. (Przegl. Zach. 3).

179. Wrocław: Czwartek literacki: autorski poetów: W Szewczyka i Jana Baranowicza.

Następnie: 6 III: S. Kolbuszewski: Literatura a życie polskie w l. 1918-1939; 13 III: Jan Pierzchała: Debiut poetycki Aleksandra Widery; 20 III: młodzi prozaicy wrocł.: Tytus Karpowicz, Jerzy Cieślikowski, Romuald Cabaj, Hubert Drapella.

180. Moskwa: pokaz dokumentarnych filmów o tematach polskich, zorganizowany przez Komitet Słowiański w Moskwie. Wyświetlano „Lenino", „Odrą do Bałtyku", „Suita Warszawska" i „Most".

181. Moskwa: w radio 45-minutowa audycja mickiewiczowska dla młodzieży szkolnej.

21 II 47

182. Warszawa: otwarcie wystawy grupy art.-plastyków „Warszawa" w lokalu SARPu. (ŻW 50).

183. Warszawa: recytacje w Radio Pol. J. Tuwima fragmentów: „Kwiaty polskie"; pierwszy występ autora po powrocie do kraju. (ŻW 49).

184. Kraków: Wznowienie zebrań naukowych (cykl 9) Tow. Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, pod kier. J. Dobrzyckiego, dyr. Miej. Muzeum Historycznego, który wygłosił odczyt: Historyczno-zabytkowy charakter Krakowa i konieczność jego obrony.

Następnie: 5 III: ks. T. Kruszyński: O dwóch klejnotach sztuki średniowiecza w skarbcu Katedry Wawelskiej. Prez. Twa: prof. Jan Dąbrowski.

185. Wrocław: 28 zebranie Oddz. Wrocł. Pol. Twa Matematycznego.

22 II 47

186. Warszawa: inauguracja „Wolskiego Teatru Rewii". (GL 50).

187. Łódź: J. Z. Jakubowski przedstawił Łódzkiemu Tow. Nauk. pracę: Estetyka St. Witkiewicza. (Spraw. z czyn. 1).

23 II 47

188. Warszawą: zm. Czesław Leśniewski, historyk, doc. UW, autor monografii o Staszycu; ur. 23 IX 1888 w Łabędzkiej, Zagł. Dąbr. (Przegl. Hist. 1948).

24 II 47

189. Warszawa: Min. Kultury i Sztuki Stefan Dybowski wydał zarządzenie normujące działalność teatralnych zespołów amatorskich (ochotniczych) w Państwie.

Nazwę „teatr" zastrzeżono wyłącznie dla teatrów zawodowych. Wszystkie tzw. dotąd teatry amatorskie winny dla odróżnienia nosić nazwę: teatralnych zespołów amatorskich (ochotniczych), kół dramatycznych itp. W zespołach tych występują miłośnicy sceny, a nie aktorzy zawodowi, którzy nie traktują tego zajęcia jako źródła dochodu i nie pobierają wynagrodzenia za występy; przedstawienia nie odbywają się codziennie. Zadaniem teatralnych zespołów amatorskich jest krzewienie samorodnej twórczości środowiskowej, dokształcanie estetyczne, wychowywanie społeczne oraz dostarczanie artystycznej rozrywki dla danego środowiska. Każdy teatralny zespół amatorski musi mieć kierownika, który powinien wykazać się odpowiednimi kwalifikacjami lub ukończeniem kursu dla instruktorów zespołów niezawodowych. Wszystkie teatralne zespoły amatorskie (miejskie i wiejskie) winny nadsyłać Ministerstwu Kultury i Sztuki za pośrednictwem Wojewódzkich wydziałów Kultury i Sztuki następ. informacje: nazwę zespołu, nazwisko i adres kierownika zespołu, nazwę instytucji organizującej zespół, siedzibę (warunki pomieszczenia), program pracy. Min. Kultury i Sztuki na podstawie powyższych informacji rejestruje zespół lub odmawia zarejestrowania, o ile zespół nie odpowiada warunkom wymaganym pow. rozporządzeniem

190. Kraków: H. Willman-Grabowska przedstawiła PAU pracę: Echo Amfitriona w poezji indyjskiej (Spraw. PAU 2).

191. Katowice: 27 wieczór Klubu Literackiego: Dyskusja: „Dwa teatry" Szaniawskiego.

193. Wrocław: Two Naukowe: Edm. Bulanda: Z najnowszych badań nad Fidiaszem.

25 II 47

194. Warszawa: ukazało się rozporządzenie Min. Oświaty zmieniające rozporz. z 1937 r. o Komitetach Ochrony Przyrody. (DzU 20).

Ustanowiono je w Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Toruniu, Warszawie i Wrocławiu.

195. Warszawa: Sąd konkursu „Jak dostarczyć słowo drukowane na wieś" rozdał 6 pozakonkursowych nagród. Żadna z nadesłanych prac nie spełniła warunków konkursu. (ŻW 28).

26 II 47

196. Gdańsk: I. zebranie powołanej przez wojewodę Rady Sztuki i Kultury artystycznej.

Z udziałem: min. S. Dybowskiego, min. Osóbki-Morawskiego, którzy przemawiali, dyr. muzeów S. Lorentza, dyr. dep. teatrów m. Rusinka i in. Sprawozdanie z 2-letniej działalności Wydz. Kultury i Sztuki złożył nacz. J. Urbański. Projekt działalności przewiduje m. in. utworzenie Instytutu Upowszechnienia Sztuki i Kultury, Państwowego Muzeum, stałego Teatru Państw. i in. (Jantar 1).

27 II 47

197. Warszawa: posiedzenie Rady Rektorów szkół akademickich (do 28 II).

198. Kraków: W. Taszycki przedstawił PAU pracę: Przejście chw-f w staropolszczyźnie. — J. Safarewicz: pracę: Rozmieszczenie nazw na -iszki na pograniczu słowiańsko-litewskim. — T. Bilikiewicz pracę: Psychologia marzenia sennego. (Spraw. PAU 2).

199. Katowice: Teatr Śląski: Gogola „Rewizor", tłum. J. Tuwim, reż. K. Borowski, dekor. Wiesław Makojnik.

28 II 47

200. Warszawa: przybył prof. W. J. Rose, slawista angielski, dyr. Slavonic School w Londynie, przyjaciel Polski.

18 III: prof. Rose wygłosił odczyt: Znajomość narodów słowiańskich w świecie angielskim. Opuścił Polskę 22 III po pobycie również w Krakowie i Poznaniu.

201. Kraków: zm. Robert Jahoda, mistrz kunsztu introligatorskiego, bibliofil, ur. 1862 w Bochni. (DP 60).

202. Kraków: w PAU 8. zjazd orientalistyczny, zorg. przez Pol. Tow. Orientalistyczne (do 1 III) pod przewod. H. Willman-Grabowskiej.

Referaty: T. Kowalski: Straty i przegląd osiągnięć; J. Czekanowski: Z zagadnień antropologii Karaimów; A. Zajączkowski: Wyniki badań nad semantyką turecką; B. Baranowski: Stan badań nad dziejami orientalistyki w Polsce: H. Willman-Grabowska: Wędrówki motywów indyjskich do literatur zachodnich; St. F. Michalski: Epos indyjski i grecki; T. Pobożniak: O języku cygańskim i in. W sekcji semitystycznej: ks. ks. A. Klawek, J. Jelito, W. Gronkowski. (ZN 13/14).

203. Zakopane: zjazd w sprawie turystyki górskiej w Tatrach, Beskidach i Sudetach z inicjatywy Wydz. Turystyki i Min. Komunikacji (do 2 III).

Referaty (m. in.) Zborowski J.: Ochrona przyrody, krajobrazu i swojszczyzny w górach i stosunek do turystyki czynnej i biernej; M. Orłowicz i S. Jarosz (Chrońmy przyrodę ojcz. 3/4; DP 60, 62).

204. Wrocław: Two Miłośników Historii: T. Mikulski: Związki rodziny drukarzy Kornów z Polską.

206. Wrocław: ukazał się nr 2 czasopisma naukowego „Sobótka", org. Wrocł. Twa Miłośników Historii; red. Ant. Knot.

207. Wrocław: powstało Tow. Współpracy Kulturalno-Naukowej z Zagranicą. (DP 48).

1 III 47

208. Warszawa: dekoracja orderem Odrodzenia Polski Karola Estreichera dyr. Dep. Plastyki Min. Kult. i Sztuki

Bogdana Urbanowicza za zasługi przy rewindykacji pol. mienia kulturalnego, oraz Ludwika Rajewskiego za zasługi przy organizow. muzeów w Majdanku i w Oświęcimiu. (ŻW 59).

209. Warszawa: Min. Poczt i Telegr. wprowadziło znaczek na rzecz Komitetu uczczenia pisarza Emila Zegadłowicza. (ŻW 59).

210. Lublin: Tow. Nauk. Katol. Uniw. Lubel.: odczyt: J. Pliszczyńska: testament poetycki Horacego.

211. Kraków: Tow. Literackie im. Mickiewicza: K. Wyka: Próba bilansu polskiej prozy powojennej.

212. Kraków: Stary Teatr: premiera: S. Flukowski: „Odys u Feaków".

213. Dąbrowa Górn.: drugie publiczne posiedzenie Wojew. Rady Kultury z udz. woj. A. Zawadzkiego.

Ref.: Jan Kucharski: Problemy kulturalne w dobie awansu społecznego; Z. Majchrzycki: Stan i potrzeby życia kult. Zagłębia Dąbrowskiego.

214. Nysa: wieczór autorski: G. Morcinek, W. Szewczyk, Z. Hierowski.

Two Przyj. Nauk w Nysie wystąpiło z projektem ufundowania nagrody Ziemi Nyskiej (250.000 zł) za książkę związaną tematycznie z tym terenem.

2 III 47

215. Warszawa: koncert jubileuszowy w 30-lecie twórczości kompozytora Witolda Elektrowicza, w „Romie". (ŻW 59).

216. Winiary koło Warki: uroczystości z okazji 200-lecia urodzin K. Pułaskiego. (ŻW 62).

217. Kraków: walne zebranie Tow. Miłośników Języka Pol.: W. Taszycki: O nazwach miejscowych na Ziemiach Odzyskanych.

218. Kraków: rozstrzygnięcie I. konkursu czytelników tyg. „Odrodzenie" na temat, którą książkę dwulecia 1945/46 uważam za najlepszą?

Największą ilość głosów uzyskały: „Z kraju milczenia" W. Żukrowskiego, „Mury Jerycha" T. Brezy, „Noc" J. Andrzejewskiego. (Odr. 9).

219. Katowice: wystawa obrazów Adama Brandhubera (b. więźnia): Oświęcim oskarża.

220. Olsztyn: 45-lecie pracy scenicznej Miry Wiland, artystki teatru im. Jaracza.

3 III 47

221. Warszawa: walne zgromadzenie Twa Przyjaźni Polsko-Jugosłowiańskiej (przew. pos. S. Janusz). (ŻW 60).

222. Łódź: w Teatrze WP setne przedstawienie „Krakowiaków i Górali" Bogusławskiego.

223. Kraków: zebranie Twa Przyjaźni Polsko-Bułgarskiej z racji 69 rocznicy wyzwolenia Bułgarii spod jarzma tureckiego.

224. Szamotuły: I. walne zgromadzenie Twa Miłośników Sztuki i Pięknej Książki (prez. H. Przybylski, sekr. L. Gomolec).

Two zorganizowało uroczystość z okazji 400 rocznicy powołania Wacława z Szamotuł przez króla Zygm. Augusta na stanowisko kompozytora nadwornej kapeli na Wawelu i 375 rocznicy śmierci tego kompozytora. - Z oficyny drukarskiej Kawalera w Szamotułach wyszło 13 druków bibliofilskich o polskiej grafice. (Przegl. Wielkopolski 4-6).

225. Wrocław: walne zebranie Wrocł. Tow. Miłośników Historii.

Nowy zarząd: prez. K. Maleczyński, w-prez. W. Czapliński i J. Wit-Opatrny, red. A. Knot, sekr. A. Galos. Organem Twa jest rocznik „Sobótka" (r. 2, s. 469). Urządzono w 1947 zebrań naukowych 4, oraz cykl odczytów popul. Tow. stało się oddziałem Pol. Tow. Historycznego.

226. Londyn: wystawa obrazów Henryka Gottlieba i jego uczniów.

4 III 47

227. Kraków: powołano do życia Wojew. Radę Kultury i Krakowski Fundusz Kultury.

Prezydium: woj. K. Pasenkiewicz, St. Czarniecki, dr. Wrona, M. Nosarzewska, prof. Vetulani, S. Otwinowski. (DP 63).

5 III 47

228. Łódź: powstanie Łódzkiego Teatru Robotniczego.

229. Kraków: Sąd konkursowy Wojew. Wydziału Kultury i Sztuki przyznał nagrody za działalność: literacką: Hannie Malewskiej, architektoniczną i konserwatorską: A. Szyszko-Bohuszowi, muzyczną: Z. Mycielskiemu, plastyczną: H. Rudzkiej-Cybisowej, publicystyczną: J. A. Szczepańskiemu i Jerzemu Turowiczowi. (DP 65).

230. Poznań: Two Współpracy kulturalnej: Eug. Morski: wieczór autorski.

Następne zebranie: 12 III: J. Przyboś: Nowe idee w plastyce; 29 III: wieczór pośw. K. Szymanowskiemu: m. in. wykład: A. Chybiński 28 V: T. Kotarbiński: Zasady etyki niezależnej; 25 VI: R. Ingarden: Kilka uwag o sztuce filmowej.

6 III 47

231. Warszawa: ogłoszenie Karty Narodów Zjednoczonych w oryginale angielskim i rosyjskim oraz w tłumaczeniu polskim; podanie do powszechne wiadomości o podpisaniu przez Rząd polski 26 VI 1945 Karty Narodów Zjedn. wraz ze Statutem Międzynarodu

Trybunału Sprawiedliwości oraz ogłoszenie oświadczenia rządowego w sprawie ratyfikacji przez Polskę Karty Narodów Zjednoczonych podpisanej w Waszyngtonie 16 X 45. (Dz. U. 23).

232. Łódź: Łódzkie Tow. Nauk., Wydz. II: W. Łukaszewicz: Klaudiusz Franciszek Łazowski, zapomniany bohater W. Rewolucji Francuskiej.

Następnie: 24 III: S. Truchim: Wzajemne stosunki Pijarów i Komisji Edukacji Narodowej; 17 V: H. Radlińska: Wyniki badań w walce o duszę ludu 1864-1913. (Spraw. z czyn. 1).

233. Bukareszt: recital pianisty Stan. Szpinalskiego.

7 III: udekorował go rumuński min. sztuki orderem zasługi dla kultury.

7 III 47

234. Warszawa: zm. Jan Szczyrek, pos. na sejm, zasłużony działacz PPS, sekr. gen. „Czytelnika". (ŻW 67).

235. Warszawa: koncert Pol. Orkiestry Kameralnej; dyr. S. Wisłocki, solista J. Ekier (Chopin). (ŻW 63).

236. Kraków: Teatr Słowackiego: Molier „Chory z urojenia", tł. Boy, prolog: S. Flukowski, reż. W. Nowakowski; występ A. Fertnera w tyt. roli.

237. Londyn: koncert orkiestry symfonicznej Radia Brytyjskiego pod dyr. Grzegorza Fitelberga, poświęcony muzyce polskiej (Moniuszko, Szymanowski, Kondracki, Palester).

238. Belgrad: koncerty w Jugosławii Ewy Bandrowskiej-Turskiej (do 2 IV).

8 III 47

239. Warszawa: w Min. Zdrowia konferencja lekarzy naukowców: organizacja nauk lekarskich. (ŻW 63).

240. Łódź: Teatr WP: premiera: Samuel Marszak „Dwanaście miesięcy", tł. Zofia Szleyen.

241. Wrocław: IX koncert symfon. Filharmonii Wrocł., dyr. Stan. Skrowaczewski; Irena Dubiska skrzypce (VII Symf. Beethovena).

242. Szczecin: powstało Two Przyjaźni Polsko-Francuskiej (prezes inż. P. Zaremba, prez. miasta).

Prowadzono w 1947: kursy jęz. franc., urządzono 12 odczytów i 2 koncerty muzyki franc. w wykonaniu G. Konatkowskiej. Wykładali m. in.: konsul Jacques Leguèbe, v-konsul René Bardet, prof. Prinet z Bibliothèque Nationale de Paris, Marcel Dunand.

9 III 47

243. Kraków: zm. Eustachy Gaberle, b. dyr. Biblioteki Uniw. JK we Lwowie, zast. dyr. Bibl. Jagiell., autor szeregu prac naukowych, ur. 1891 we Lwowie. (Przegl. Bibliot.).

22 IV: Zw. Bibliotekarzy uczcił pamięć Zmarłego, przemawiali: Z. Ciechanowska, K. Badecki, P. Rybicki.

244. Lublin: w Teatrze Miejskim odczyt J. Parandowskiego: Wrażenia z kongresu PEN-Clubu.

245. Gniezno: Teatr Miejski: J. Bliziński „Pan Damazy", reż. H. Barwiński, grano 14 razy.

246. Poznań: zjazd ogólnopolski prehistoryków, przewod. prof. Kostrzewski.

247. Gdynia: wystawa Oddziału Zw. Pol. Art. Plastyków (do 22 III).

10 III 47

248. Warszawa: w Belwederze podpisanie układu o przyjaźni i wzajemnej pomocy między Rep. Czechosłowacką a Rzeczposp. Polską przez prem. J. Cyrankiewicza, min. Z. Modzelewskiego, prem. C. Gottwalda i min. Jana Masaryka.

249. Wrocław: 4 posiedz. Oddz. Pol. Twa Chemicznego: J. Nikliborc: Energia atomowa i jej wyzyskanie.

11 III 47

250. Wrocław: Two Literackie im. A. Mickiewicza: W. Czapliński: A. St. Radziwiłł, pamiętnikarz XVII w.

12 III 47

251. Warszawa: ogólnopolski zjazd pedagogów, członków Sekcji Pedagog. Zw. Zaw. Muzyków Polskich.

252. Poznań: Opera: premiera: Verdi: „Aida", grano 44 razy.

Następnie: 19 IV: Rossini „Cyrulik sewilski", wznowienie, 8 razy; 24 V: O. Nedbal: „Winobranie", 24 razy; 12 VII: Smetana: „Sprzedana narzeczona", 10 razy. Prócz tego powtarzano 4 opery dawniejsze, 2 operetki i 1 balet. W sezonie 1946/47 razem 312 przedstawień.

13 III 47

253. Warszawa: koncert muzyki francuskiej w sali koncert. Instytutu Fr. Chopina (Zambrzycka - śpiew, I. Dubiska - skrzypce, prof. Lefeld - fortepian). (ŻW 65).

254. Poznań: Czwartek literacki: J. Przyboś: O współczesnej poezji polskiej.

Następne odczyty: 20 III: Z. Szwejkowski: Fredro a cywilizacja miejska; 27 III: A. Rogalski: O Przybyszewskim; 19 IV: Maria Wicherkiewicz: Sylwetki z dawnego Poznania; 3 V: E. Morski: Wieczór autorski; 22 V: Srebrny: Wyspiański i odrodzenie tragedii; 12 VI: Konrad Górski: Żeromski a romantyzm pol.; 19 VI: T. Mikulski: O związkach literacko-kulturalnych między Poznaniem i Wroc-

ławiem w 19 w.; 26 VI: S. Bąkowski: wieczór literacki.

255. Poznań: Teatr Polski: J. Szaniawski „Dwa teatry", reż. K. Borowski, dekor. S. Jarocki, grano 54 razy.
Następnie: 29 IV: Compaineez i Noé (tł. S. Ostoja): „Przyjaciel nadejdzie wieczorem", reż. W. Stoma, dek. Jarocki, grano 49 razy.

256. Wrocław: Two Nauk: R. Ganszyniec wygłosił referat: Krystalomancja.

14 III 47

257. Warszawa: I. po wojnie posiedzenie Państwowej Rady Komunikacyjnej, w której skład wchodzą przedstawiciele 16 ministerstw, CUP-u, Zw. Zawodowych, Woj. Rad Narod. itd. (ŻW 72).

258. Warszawa: konferencja przedstawicieli Zarz. Gł. Zw. Literatów Pol. u min. Kultury i Sztuki Dybowskiego z udziałem wicemin. Kruczkowskiego i dyr. Furmanika w sprawie zasad polityki kulturalnej i upowszechnienia twórczości. (ŻW 78).

259. Warszawa: kustoszowie Muz. Narod. M. Walicki i J. Gebethner wyjechali do Wiednia celem rozpoznawania na urządzonych tam wystawach eksponatów zrabowanych w Polsce.

260. Warszawa: Two Bibliofilów Pol. wznowiło działalność odczytem S. Koczorowskiego: O Samuelu Tyszkiewiczu.

261. Medyka: przekazanie przez przedstawicieli rządu ukraińskiego 67.400 voluminów ze zbiorów Ossolineum reprezentacji władz polskich. (ŻW 71).

262. Poznań: w Salonie Sztuki ZZPAP wystawa zbiorowa Alfr. Lenicy (do 11 IV).
Następne wystawy: 13 IV: Oddziału Warsz. ZZPAP; 11 V: akwarel Cybisa; 7 VI: zbiorowa S. Szczepańskiego (do 6 VII).

15 III 47

263. Warszawa: w dniu święta węgierskiego uroczyste zebranie Tow. Pol.-Węg. (ŻW 72).

264. Kraków: wznowienie działalności Oddziału Pol. Tow. Ludoznawczego.
19 IV: Two wznowiło odczyty oraz niedzielne zwiedzania osobliwości regionalnych.

265. Katowice: w Inst. Śląskim posiedzenie Kom. Historycznej: T. Grygier: Pierwsze powstanie śląskie.

266. Sosnowiec: 30-lecie pracy dyr. Teatru Miejskiego Józefa Pelszyka (ur. 24 XI 1899): występ w sztuce Marcelego Pagnola „Mariusz". (Odra 13).

267. Gdańsk: w Akademii Lekarskiej utworzono Wydział Stomatologiczny. (Dz. U. 29).

16 III 47

268. Warszawa: koncert symf. poświęcony muzyce czeskiej i polskiej. I. Dubiska, Z. Górzyński. (ŻW 74).

269. I. ogólnopolski konkurs robotniczych zespołów świetlicowych. (DP 75).

17 III 47

270. Warszawa: wystawa „Warszawa 1945" w rysunkach T. Kulisiewicza, oraz cyklu rycin Goyi: Caprichos. (ŻW 75).

271. Kraków: S. Mikucki przedstawił PAU pracę: Studia nad najstarszą dyplomatyką ruską. (Spraw. PAU 3).

272. Wrocław: otwarcie 4-letniego Studium stomatologicznego w Uniw. Wrocławskim.

273. Wrocław: Teatr Miejski: premiera J. Szaniawskiego „Dwa Teatry"; reż. M. Jabłonkówna.

18 III 47

274. Warszawa: Uroczystość przekazania Instytutowi Geologicznemu odbudowanego gmachu. (ŻW 77).

275. Kraków: zm. Tadeusz Kremer, polonista, b. prof. gimn., autor książek dla młodzieży, red. Przeglądu Teatralnego, l. 63. (DP 79).

276. Kraków: Tad. Grabowski przedstawił PAU pracę: Czas powstania i kształt artystyczny „Ustępu" III części Dziadów. (Spraw. PAU 3).

19 III 47

277. Warszawa: inauguracyjne zebranie Komisji współpracy intelektualnej z ZSSR w Zarz. Gł. Tow. Przyjaźni Pol.-Radz. Prezydium: min. Krassowska, prof. Baley, Ossowski i i.

278. Kraków: L. Jaxa-Bykowski przedstawił PAU pracę: Z rozważań nad rozmieszczeniem typów antropologicznych; Z badań nad profilem intelektualnym typów rasowych wśród naszej powojennej młodzieży szkolnej.
Następnie: A. Wanke: Studia antroposocjologiczne nad polską ludnością Lwowa. — K. Stojanowski: Przyczyna zmian niektórych cech fizycznych u potomstwa imigrantów miast. — W. Koczko: Wczesno-dziejowa antropologia Śląska i krajów ościennych. Br. Jasicki: Dalsze badania nad dynamiką rozwojową młodzieży szkolnej (Spraw. PAU 3).

279. Kraków: T. Kotarbiński przedstawił PAU pracę: Próba zastosowania pewnych pojęć prakseologii do metodologii pracy umysłowej. R. Ingarden: Z dziejów teorii dzieła literackiego. (Spraw. PAU 3).

280. Kraków: zamknięcie wystawy: Ogólnopolski Salon Zimowy w Pałacu Sztuki.
Zakupiono dzieła 42 artystów do Muzeum Narod., urzędów itp., oraz 10 plastykom przyznano nagrody. (DP 80).

281. Kraków: Stary Teatr: Zapolska: „Ich czworo", reż. R. Zawistowski.

282. Paryż: pierwszy z cyklu wykładów prof. W. Sierpińskiego w Sorbonie.

20 III 47

283. Warszawa: Teatr Polski: premiera: Ajschylos „Oresteja", tł. S. Srebrny, reż. A. Szyfman, dekor. W. Borowski, muz. T. Szeligowski, grano 43 razy, widzów: 43665.

284. Manchester (Anglia): otwarcie wystawy: Warszawa w wojnie i pokoju, w obecności ambas. RP Michałowskiego.

21 III 47

285. Warszawa: ogłoszenie Konwencji o współpracy kulturalnej między Rzecz. Polską i Federacyjną Ludową Republiką Jugosławii, podpisanej w Warszawie 16 III 46. (Dz. U. 26).

286. Warszawa: 2. sesja Państwowej Rady Mierniczej. (ŻW 76).

287. Kraków: J. Kostrzewski przedstawił PAU pracę: Ozdoby srebrne w grobach i osadach wczesnohistorycznych Słowian zachodnich.
Następnie: R. Jakimowicz: Chusteczki-płacidła Ibrahima ibn Jakuba w świetle wykopalisk; R. Jamka: Wyniki badań wykopaliskowych przy kościółku św. Wojciecha w Krakowie; T. Reyman: Odkrycia w Zofipolu. (Spraw. PAU 3).

288. Poznań: obrady Komisji Badań Fizjografii Rolniczej Z. O. w Instytucie Zach. Referaty: prof. W. Łastowski i J. Sondel.
Obrady następne: 18 IV: ref. B. Szychulski. (Przegl. Zach. 6).

22 III 47

289. Łódź: Łódzkie Tow. Naukowe, Wydz. I: Z. Stieber: Toponomastyka Łemków: M. Romankówna: Orzeszkowa a literatura rosyjska.
Następnie: Wydział III: B. Bornstein: Jakościowo-matematyczny aspekt podstawowych praw mendelizmu; Ireneusz Michalski: Struktura antropologiczna Polski w świetle materiałów wojskowego zdjęcia antropologicznego. (Spraw. z czyn. 1).

290. Kraków: Un. Jag. nadał prof. UP Józefowi Kostrzewskiemu tytuł dr h. c. UJ. (DP 81).

291. Kraków: w PAU konferencja poświęcona wydaniu Polskiego Atlasu Etnograficznego.
Powierzono kierownictwo inicjatorowi K. Moszyńskiemu. (DP 86).

292. Przeworsk: otwarcie poglądowej wystawy sztuk plastycznych.
Prace dzieci, talentów samorodnych i amatorów w zestawieniu z pracami artystów zawodowych.

293. Gdańsk: zjazd Oddziału Pol. Tow. Psychiatrycznego. Prez. prof. Bilikiewicz; W. Janusz: Sprawa powstania Centralnego Szpitala Psych. Wybrzeża.

294. Ankara: recital fortepianowy Szpinalskiego (drugi: 24 III).

23 III 47

295. Warszawa: ukazał się nr 1. tygodnika Nowiny Literackie (ul. Daszyńskiego 18, m. 30).
Red. J. Iwaszkiewicz. W 1947 wyszło nr 1-41.

296. Warszawa: zebranie Tow. Przyjaźni Pol.-Bułg. pod przewod. wicemin. Szyra, z udziałem ministra pełnomocn. Bułgarii P. Tagarov. (ŻW 82).

297. Warszawa: Organiz. zebranie Tow. Przyjaźni Polsko-Rumuńskiej.

298. Kielce: w zamku kieleckim otwarcie wystawy: Zbrodnie niemieckie.

299. Kraków: wystawa pośmiertna W. Zakrzewskiego, zbiorowa Cz. Rzepińskiego, kolekcji T. Grotta i W. Weissa.

300. Rzeszów: w Tow. Przyjaciół Nauki i Sztuki odczyt M. Adamowskiego: Fortele wojenne starożytnych Greków.
TPNS wydało książkę: F. Kotuli: „Losy zabytków i pamiątek rzeszowskich w l. 1939-44", rejestrującą straty kulturalne oraz ocalałe zabytki.

301. Poznań: zm. Stefan Dąbrowski, prof. chemii lekarskiej i b. rektor Un. Pozn., czł. PAU, b. poseł na Sejm, b. działacz polit. Stron. Narodowego. Ur. 31 I 1877 w Warszawie. (Sprawozd. PTPN s. 123).

302. Poznań: zjazd Wielkopolskiego Oddziału Twa Teatru i Muzyki Ludowej (50 osób). (TL 5).

303. Toruń: w bazylice św. Jana rozpoczęcie cyklu koncertów jubileuszowych z okazji 80-lecia chóru świętojańskiego.

304. Wrocław: 10. koncert symf. Filharmonii Wrocł., dyr. Artur Malawski, z udz. Krystyny Malawskiej.
19 IV: 11. koncert symf. dyr. W. Krzemieński, sol. Ir. Lewińska.

24 III 47

305. Warszawa: obradowała w CUP Doradcza Komisja Ekonomiczna złożona z przedstawicieli nauki ekonomii

głównych ośrodków uniwersyt. nad Planem Odbudowy gospodarczej. (ŻW 84).

306. Kraków: Teatr Rapsodyczny: premiera: Słowacki „Samuel Zborowski", oprac. M. Kotlarczyk, muz. W. Markiewiczówna.

307. Wrocław: 7 pos. Oddz. Pol. Twa Chemicznego: ref. prof. E. Sucharda.

308. Fryburg (Szw.): zm. Jan Modzelewski, dyplomata, b. poseł RP w Bernie, inicjator i redaktor encyklopedii „Pologne 1919-1939", t. 72 (Nauka Polska 1948, t. 25, DP 74; ŻW 76).

25 III 47

309. Warszawa: Two Miłośników Historii: prof. R. Ganszyniec: Początki kultu władców.

Następne posiedzenia: 29 IV: W. Moszczeńska: W sprawie najpilniejszych zadań nauki historycznej w Polsce; 1 VII: ks. F. Sokołowski: Upadek cywilizacji greckiej w świetle stosunków społeczno gospodarczych; 30 IX. R. Przelaskowski: Próba charakterystycznych podstawowych pierwiastków romantycznego stylu myślenia.

310. Kraków: W. Ziembicki przedstawił PAU komunikat: Niedoszły wyjazd Jana III do Cieplic Śląskich.

Następne: J. Hurynowiczówna: Świadectwo lekarskie Jędrzeja Śniadeckiego dla Andrz. Towiańskiego. — E. Grabda: O Kaz. Stronczyńskim i jego pracy o faunie ssących Polski. — Maria Tolpa: Zasługi Stan. Markiewicza na polu higieny. (Spraw. PAU 3).

26 III 47

311. Warszawa: W 120 rocznicę śmierci Beethovena koncert fortepianowy w wyk. Edm. Reslera (IV Symf.).

312. Łódź: Teatr Powszechny: W. Perzyński „Szczęście Frania".

313. Wrocław: nadszedł drugi transport zbiorów Biblioteki Ossolińskich ze Lwowa.

Przejmował w Medyce dyr. Pajączkowski z rąk dyr. filii Ukr. Akad. Nauk w Kijowie. Biblioteka odzyskała połowę zbiorów. Nie zwrócono czasopism, które stanowiły największy zbiór polski.

27 III 47

314. Warszawa: Wystawa obrazów Włodz. Zakrzewskiego.

315. Kraków: S. Świszczowski przedstawił PAU pracę: Zameczek w Dębnie w świetle nowych odkryć. (Spraw. PAU 3).

316. Kraków: Teatr Słowackiego: Rostworowskiego „Judasz" z Solskim, reż. J. Karbowski.

317. Wrocław: Czwartek literacki: Stef. Kuczyński zagaił dyskusję na temat sztuki J. Szaniawskiego „Dwa teatry".

28 III 47

319. Warszawa: zm. inż. Tadeusz Żerański, bibliofil.

320. Warszawa: obchód 30-lecia pracy artystycznej dyr. T. Mazurkiewicza, dyrygenta Opery i Filharm. Warsz. Dyrygował „Halką" na Scenie Muzyczno-Operowej. (ŻW 70).

321. Warszawa: koncert symf. Orkiestry Filharm. Warsz.; dyr. Franco Autori (V symf. Beethovena). (ŻW 86).

322. Katowice: walne zebranie członków Inst. Śląskiego. Prez. Zarządu: rektor Wł. Kuczewski, 1. zastępca: rektor St. Kulczyński, 2. zast.: gen. dyr. I. Borejdo, dyrektor: R. Lutman.

323. Poznań: Komisja Historii Sztuki Pozn. Tow. Przyj. Nauk: A. Sławska: Wystroje wielkopolskich kościołów o. o. reformatów i twórczość snycerza A. Schulza.

17 VI: A. Gosieniecka: Problem tradycjonalizmu malarstwa wielkopolskiego za Zygmunta III. 23 VI: J. Powidzki: Architektura Seb. Sierakowskiego. 9 VII: Mieczysława Ruxer: Uwagi o fałszerstwie terrakot antycznych i Gemma średniowieczna ze zbiorów Muz. Czart. w Krakowie. 6 XI: Z. Krzymuska: Wielkopolskie krucyfiksy 16 i 17 w. 25 XI: P. Michałowski: Militaria polskie w zbiorach wiedeńskich. S. Wiliński: Kontrakty architekta K. M. Frantza. (Sprawozd. PTPN 1, 2).

324. Paryż: recital chopinowski Józefa Turczyńskiego, który powrócił z tournée po Ameryce.

29 III 47

325. Warszawa: w SARP otwarcie wystawy prac St. Noakowskiego.

326. Kraków: w 10. rocznicę śmierci Karola Szymanowskiego uroczystości przy grobie na Skałce: przemawiał wicewoj. M. Rubiński.

W Starym Teatrze akademia i koncert: mówił J. Iwaszkiewicz. 25 IV: w Filharmonii koncert poświęcony jego twórczości. Uroczystości i koncerty również w innych miastach: Warszawa, Poznań, Katowice, Częstochowa. (ŻW 86).

327. Poznań: publiczne doroczne walne zebranie Instytutu Zachod.

Przemawiali: prezes Kuratorium Instytutu T. Lehr-Spławiński, dyr. Inst. Z. Wojciechowski: O działalności Inst. Zach., K. Sosnowski: Polska wraca na Dolny Śląsk sekr. gen. Z. Kaczmarczyk i in. (Przegl. Zach. 4).

30 III 47

328. Warszawa: w Teatrze Polskim koncert barytona Leona Telatyńskiego

(Szymanowski, Schumann, Schubert, Debussy i i.). (ŻW 87).

329. Łódź: w miejskiej Galerii wystawa tkanin artystycznych, zorgan. przez Biuro Nadzoru Estetyki Produkcji Minist. Kult. i Sztuki.

330. Katowice: zm. Jan Guttner, aktor, ur. 1883. (Odra 16).

331. Zakopane: zm. Janina Łada, pianistka, ur. 1876 w Warszawie. (Ruch Muz. 7/8).

332. Szczecin: otwarcie wydziału chemicznego Wyższej Szkoły Inżynierskiej.

31 III 47

333. Kraków: zm. dr Tadeusz Keller, docent ginekol. UJ, l. 53.

334. Poznań: Zarząd Pozn. Tow. Przyj. Nauk reaktywował Komisję Geograficzną, powierzając zorganizowanie jej prof. A. Zierhofferowi.

335. Poznań: Tow. Filharmonii Robotniczej: koncert symf., dyr. Z. Latoszewski, solista Z. Jahnke.

Następne koncerty Filh. Robot: 12 IV, 13 IV, 2 V: koncerty symf. (sol. E. Umińska), 19 V: koncert symf. (sol. S. Szpinalski), 2 VI: Wielkopol. Zw. Śpiewaczy; 16 VI: koncert symf., dyr. S. Wisłocki, sol. Z. Lisicki; 30 VI: 75-lecie śmierci Moniuszki; 20 VII: konc. symf., dyr. Latoszewski, sol. J. Rakowski (viola d'amore); 22 VII konc. symf.

336. Poznań: Two. Miłośników m. Poznania: odczyt Stan. Sroka, prez. m. Poznania: Bilans 26-letniej pracy (druk: Kronika m. Poznania 1.).

337. Wrocław: premiera Baletu Górnośląskiego, reż. Zygm. Patkowski, dyr. Stefan Syryłło.

338. Sopot: w 200 rocz. urodzin J. Wybickiego urządziło Tow. Przyj. Nauki i Sztuki w Gdańsku uroczystość z wykładem prof. A. Skałkowskiego.

III 47

339. Łódź: zaczął wychodzić miesięcznik: Poradnik Muzyczny, organ Ludowego Instytutu Muzycznego, poświęcony zagadnieniom upowszechnienia kultury muzycznej. Wydaję Centralny Instytut Kultury, red. S. Golachowski, red. i adm. Łódź, ul. Jaracza 19, wyszło w 1947 numerów 10.

340. Tarnów: w Muzeum Ziemi Tarnowskiej wystawa: Portret polski 17 i 18 w. (do 15 V).

W VI 47 przewieziona do Krakowa.

341. Lille: Państwowy Uniwersytet nadał prof. Zygmuntowi Lubicz-Zaleskiemu godność doktora honoris causa.

Prof. Zaleski został VII 1946 członkiem koresp. Instytutu Francuskiego (Akademii Nauk Moralnych i Politycznych). (Nauka Polska t. 25).

341a. Paryż: międzynarod. wystawa sztuki współcz. Unesco.

Udział Polski: z kraju 30 obrazów 25 artystów, z emigracji: z Francji 12 obrazów, z Anglii 16. (Prz. Art. 4).

1 IV 47

342. Warszawa: reaktywacja Polskiego Związku Krótkofalowców. (ŻW 110).

343. Kraków: Min. Kultury i Sztuki powołał na stanowiska kierownika odnowienia Zamku na Wawelu prof. Witolda Minkiewicza.

344. Kraków: prezesem Oddziału Krak. ZZLP obrano S. Otwinowskiego.

Dotychczasowy prezes Jerzy Andrzejewski ustąpił.

2 IV 47

345. Toruń: Teatr Ziemi Pomorskiej: Wyspiański „Wesele", reż. W. Horzyca, grano 35 razy.

3 IV 47

346. Warszawa: Rada Ministrów nawiązując do najlepszych tradycji odradzającej się Polski, uznając w pełni naglącą potrzebę podniesienia poziomu oświaty i kultury przy udziale najszerszych mas Narodu, postanowiła przeznaczyć 1 niedzielę maja na doroczny obchód Święta Oświaty, z tym, że w każdym roku wysunięty będzie jeden z działów lub czynników pracy oświatowej jako naczelny temat obchodu. (Dz. Urz. Min. Ośw. 5).

W r. 1947 tematem tym była książka z uwzględnieniem zagadnień bibliotek publicznych, w związku z wejściem w życie dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi.

347. Warszawa: zjazd delegatów Zw. Artystów Scen Polskich (do 5 IV).

Przemawiali o reformie teatrów i planowaniu repertuarów min. Dybowski, dyr. Rusinek i in. Prezesem wybrano D. Damięckiego. (ŻW 93).

348. Kraków: K. Moszyński przedstawił PAU pracę: Z zagadnień pochodzenia jęz. słowiańskiego. (Spraw. PAU 4).

6 IV 47

349. Gniezno: Teatr Miejski: B. Conners „Roxy". Następnie: 27 IV: Fredro „Śluby panieńskie"; 26 V: S. Kiedrzyński „Pensjonat we dworze"; 22 VI: K. Zalewski: „Oj mężczyźni. mężczyźni".

7 IV 47

350. Wrocław: otwarcie Teatru Wesołego Autoramentu; dyr. Zenon Kalinowicz: rewia „Miłe złego początki".

8 IV 47

351. Londyn: koncert śpiewaczki E. Bandrowskiej i pianisty Szpinalskiego.

9 IV 47

352. Warszawa: wizyta J. Steela, publicysty i komentatora radiowego z Ameryki. (ŻW 97).

353. Monte Carlo: delegacja Polskiego Radia: dyr. Billig, T. Dobrowolski i inż. Rabecki, wzięła udział w obradach Międzynarodowej Organizacji Radiowej.

10 IV 47

354. Praga: E. Umińska wykonała w radio I Koncert K. Szymanowskiego.

11 IV 47

355. Warszawa: posiedzenie Rady Szkół Wyższych z udziałem min. S. Skrzeszewskiego i min. M. Kaczorowskiego. Przedyskutowano projekt reformy studiów technicznych przyjmując za podstawę projekt prof. S. Straszewicza o dwustopniowości studiów. (ŻN 15/16).

356. Kraków: jubileusz 50-lecia pracy śpiewaczki Janiny Korolewicz-Waydowej (DP 97, 99).

357. Szczecin: występ przed mikrofonem młodych talentów pianistycznych Szkoły Muzycznej im. K. Szymanowskiego: H. Bylica, H. Użycka, Zb. Wysocki, H. Czechówna, D. Pyznarówna, R. Kraszewski.

358. Olsztyn: Wojew. Rada Narodowa wyłoniła Komitet Budowy Pomnika Grunwaldzkiego na polach Grunwaldu.

12 IV 47

359. Warszawa: zmarła Janina Groniewska, literatka i tłumaczka.

360. Sosnowiec: Teatr miejski: prapremiera: Al. Baumgardten i Józef Prutkowski „Ostatnia kraksa", opowiadanie sceniczne w 3 rozdziałach, reż. Tad. Przystawski, dekor. Z. Łopuszyński (Odra 17).

361. New York: w rozgłośni radiowej koncert z okazji 10-lecia zgonu K. Szymanowskiego: Artur Rubinstein i i.

13 IV 47

362. Warszawa: w Muzeum Wojska Pol. uroczyste przekazanie sztandarów pułków Warsz. dywizji kawalerii. (ŻW 100).

363. Warszawa: w Teatrze Małym poranek poświęcony twórczości Edwarda Szymańskiego, poety proletariatu.

364. Warszawa: w Teatrze Polskim akademia ku czci Janusza Korczaka z inicjatywy Komitetu jego imienia i Ligi do Walki z Rasizmem. (ŻW 97).

365. Warszawa: manifestacja żałobna na cmentarzu z okazji 30-lecia śmierci twórcy Esperanto Zamenhoffa. (ŻW 98).

365a. Warszawa: zjazd mikrobiologów pol. (PTL 25).

366. Łódź: Wznowienie działalności Oddziału Pol. Tow. Historycznego (prez. L. Waszkiewicz, sekr. T. Landecki), referat: A. Skałkowski: Józef Wybicki. Następne zebranie naukowe: 12 V: Skałkowski: Margr. Al. Wielopolski; 24 V: B. Leśnodorski: Legenda i rzeczywistość Konstytucji 3 Maja; V: czterodniowa konferencja nauczycieli historii szkół podstaw. i średnich z odczytami prof. UŁ; 3 XII: Stefan Krakowski: Organizacja miejska starej Częstochowy.

367. Olsztyn: Pol. Zw. Zachodni zorganizował w ramach Tygodnia Ziem Odzyskanych Wystawę Książki Ziem Odzyskanych (do 20 IV).

368. Londyn: w Brighton koncert beethovenowski London Philharmonic Orchestra pod dyr. Panufnika.

14 IV 47

369. Warszawa: Marsz. Sejmu Kowalski otworzył w Muzeum Narodowym I. Salon Warszawski, zorg. przez Związek Zaw. Pol. Artystów Plastyków.

370. Warszawa: otwarcie Teatru marionetek „Guliwer" w sali IPS-u.

371. Kraków: pogrzeb zmarłego w paźdz. 1944 w Proszowicach Bronisława Laskownickiego, red. Wieku Nowego we Lwowie. (DP 99, 100).

372. Wrocław: założenie Oddziału ZZLP; prezes W. Żukrowski. Równocześnie zarząd główny ZZLP rozwiązał Oddział w Matejkowicach-Jeleniej Górze.

15 IV 47

373. Warszawa: rozstrzygnięcie konkursu Min. Kultury i Sztuki na rzeźbę o temacie sportowym. Przyznano 3 równorzędne nagrody: T. Godziszewski, J. Wiladen i Habdas. Otwarcie wystawy nadesłanych rzeźb: 20 IV w Domu Żołnierza.

374. Warszawa: koncert jubileuszowy z okazji 40-lecia pracy artystycznej Ignacego Dygasa. (ŻW 97).

16 IV 47

375. Warszawa: wszedł w życie dekret o zniesieniu urzędu Ministra Informacji i Propagandy oraz zniesieniu urzędów

i oddziałów informacji i propagandy. (Dz. U. 32).

376. Warszawa: I. po wojnie w Polsce międzynarod. turniej szachowy z udziałem: Polski, ZSRR, Czechosłowacji i Jugosławii.

377. Kraków: w Akademii Górniczej otwarcie wystawy: Czechosłowacja 1938-45 (do 30 IV). Pobyt literatów i publicystów czeskich, m. in. A. St. Mágra.

17 IV 47

378. Kraków: w Wyższej Szkole Nauk Społecznych wystawa: Książka Ziem Zachodnich.

379. Wrocław: 50 czwartek literacki: ref. T. Mikulski.

Następnie: 24 IV: St. Rospond: Język literatury XX w.; 8 V: W. Kruk-Olpiński: Teoria Kretschmera a literatura; 22 5: Z. Czerny: P. Valéry jako poeta.

18 IV 47

380. Wrocław: Komisja Historii Śląska Wrocław. Tow. Nauk.: A. Kucner: Polskość Śląska w świetle niemieckich dokumentów.

Następnie: 21 XI: J. Gierowski: Stosunki językowe na Śląsku na podstawie ankiety z r. 1814.

381. Wrocław: w Inst. Śląskim posiedzenie Sekcji prehistorycznej: R. Jamka: na temat prac dotychczasowych.

19 IV 47

382. Warszawa: Zjazd naukowy Polskiego Związku Inżynierów Budowlanych (do 21 IV).

383. Łódź: Teatr WP: premiera: Fredro „Śluby panieńskie".

384. Bielsk: Teatr Polski: Szekspir „Poskromienie złośnicy"; tł. J. Paszkowski; reż. S. Kwaskowski; dek. F. Krassowski; 28 razy.

Na konkursie szekspirowskim za to przedstawienie otrzymał Teatr: 2 nagrody i wyróżnienie. Następne premiery: 21 V: A. Benedetti „Szkarłatne róże"; tł. W. Krzemieński; 8 VI: J. Anouilh „Pasażer bez bagażu", tł. B. Korzeniewski; 24 VI: A. France „Człowiek który poślubił niemowę", tł. Boy; M. Twain „Człowiek który redagował gazetę", tł. J. Nowicki; 19 VIII: M. Henequin „On i jego sobowtór", tł. K. Szubert. Wszystko w reż. S. Kwaskowskiego.

385. Wrocław: 11 koncert symf. Filharmonii Wrocł., dyr. Witold Krzemieński, z udziałem Ireny Lewińskiej.

386. Wrocław: upaństwowienie Teatru Dolnośląskiego.

20 IV 47

387. Kraków: I. po wojnie konkurs chórów amatorskich woj. krak.: I. nagroda chór „Żaby" z Chrzanowa pod dyr. Z. Oczkowskiego.

388. Wrocław: Teatr Popularny: premiera operetki Abrahama „Wiktoria i jej huzar".

389. Szczecin: zebranie nauk. Polskiego Tow. Geograf.: J. Brinken: Geomorfologia okolic Szczecina.

21 IV 47

390. Warszawa: Min. Oświaty wydał rozporządzenie o utworzeniu rejestrów tworów przyrody, które władza państwowa uznała za podlegające ochronie (Dz. U. 52). Rejestr centralny obejmie rezerwaty i pomniki przyrody na całym obszarze państwa. Rejestry wojewódzkie obejmą twory przyrody w poszczególnych wojew.

391. Warszawa: dyr. Pol. Wydawnictwa Muzycznego T. Ochlewski przedstawił min. S. Dybowskiemu plon działalności: sto zeszytów wyd. muzycznych od 1945 r.

392. Kraków: obrady Rady Naukowej dla Zagadnień Ziem Odzyskanych (do 26 IV).

Obrady toczyły się w ramach: Komisji Osadnictwa Wiejskiego (rozważano zagadnienia: ochrony przyrody, szkolenia zawodowego), Komisji Osadnictwa Miejskiego, Komisji Socjologicznej (zagadnienie zespolenia się ludności ZO w jedną świadomą swych celów i zadań polską społeczność). Uchwalono m. in. 1. zabezpieczenie i uporządkowanie archiwów, 2. pogłębienie badań źródłowych na ZO, 3. przeprowadzenie badań archeologicznych udowadniających wysoką kulturę polską wczesnego średniowiecza. Rada Naukowa zwróciła się do Zw. Zaw. Literatów i Zw. Zaw. Dziennikarzy o popieranie twórczości literackiej związanej z zagad. ZO (Przegl. Zach. 5). Referaty: W. Szafer, K. Sembrat, R. Kobendza, A. Wodziczko (Uchwały w czasopiśmie: Chrońmy Przyrodę Ojcz. 5/6).

393. Kraków: W. Semkowicz przedstawił PAU pracę: Losy Archiwum Katedry Wileńskiej (Spraw. PAU 4).

394. Gdynia: Wyższa Szkoła Handlowa Morska rozpoczęła zajęcia na wszystkich latach studiów (Jantar2).

22 IV 47

395. New York: zm. dr Eugeniusz Rozwadowski, konsul gen. RP (DP 114).

396. Wrocław: Teatr Dolnośląski: premiera komedii Pugeta „Zielone lata"; reż. M. L. Jabłonkówka.

23 IV 47

397. Gniezno: otwarcie „Dni Gniezna" (do 4 V).

W tym czasie urządzono ponad 50 imprez kulturalnych, m. in. wystawę: Przemysł, rzemiosło, handel; w Teatrze Miejskim (dyr. Nuna Szczurkiewiczowa) grano: „Pana Damaze-

go", „Śluby panieńskie", „Roxy". Rada Państwa nadała 19 IV 47 Gnieznu krzyż Grunwaldu II kl. za bohaterską obronę i walkę z Niemcami w 1939. (DP 121).

398. Kraków: Stary Teatr: prapremiera: Władysław Bodnicki „Komediant" (o Molierze); reż. W. Hańcza, dek. K. Frycz.

399. Wrocław: Tow. im. Mickiewicza: B. Gawecki: Mistycyzm Mickiewicza.

24 IV 47

400. Kraków: M. Jarosławiecka-Gąsiorowska przedstawiła PAU pracę: Stan badań i próba dziejów oprawy artystycznej w Polsce. (Spraw. PAU 4).

401. Kraków: zebranie naukowe Tow. Filozoficznego: M. Starost: Florian Bochwic, współtwórca kreacjonizmu polskiego.

402. Bydgoszcz: wręczenie pisarzowi Adamowi Grzymale-Siedleckiemu dokumentu nadania willi z ogrodem w Bydgoszczy.

403. Poznań: 3. ogólnopol. zjazd prezesów i kierowników oddziałów wojew. Twa Teatru i Muzyki Ludowej (do 26 IV), pod przewod. Zygm. Kobylińskiego (TL 6).

25 IV 47

404. Kraków: przybyli intelektualiści i dziennikarze katol. z Francji: Stanisław Fumet, red. tyg. Temps Présent, ks. André Depierre, którzy wygłosili odczyty, ks. Glasberg, ks. prof. Simon Ligier, O. B. Boudet. Poprzednio zwiedzili Warszawę (DP 113, 114, ŻW 107).

405. Wrocław: zebranie Zrzeszenia Prawników: St. Janikowski: Idea państwa u Anglików.

406. Wrocław: 33 pos. Oddz. Pol. Twa Matematycznego.

M. Wolibner referował nie ogłoszone wyniki badań matematyka Leona Lichtensteina, dotycz. prawa grawitacji.

407. Wrocław: Teatr Popularny: premiera komedii A. Grzymały-Siedleckiego „Sublokatorka".

26 IV 47

408. Warszawa: 1. ogólnopolski konkurs artystycznych zespołów świetlic Zw. Zawodowych (do 30 IV).

Przybyło 67 zespołów, w tym: 24 zespoły teatralne, 18 chórów, 14 zesp. tanecznych, 11 orkiestr, 14 solistów (łącznie 2000 osób). Przyznano 38 nagród w poszczególnych konkurencjach zespołów. (TL 7/8).

409. Łódź: Łódzkie Tow. Naukowe, Wydz. I: Z. Żygulski: Legenda o Don Juanie w literaturze czterech stuleci; L. Łopatyńska: Liryka Laforgue'a.

Następne posiedzenia: 17 V: H. Ułaszyn: Baudouiniana; 11 VI: T. Kotarbiński: Przegląd problematyki semantyczno-logicznej; S. Kułakowski: Rosjanie, Ukraińcy i Polacy w twórczości M. Leskowa. (Spraw. z czyn. 1).

410. Kielce: otwarcie wystawy plastyki ZPAP, Oddz. kieleckiego.

411. Kraków: prof. Eug. Romerowi nadał Uniw. Jag. godność dra h. c. (DP 114.)

412. Poznań: woj. poznański Sroka przyznał nagrody: artystyczną (75 000): Zdzisławowi Kępińskiemu, konserwatorowi, za odkrycia zabytków w katedrze poznańskiej, w kościele katedr. w Trzemesznie i kośc. Norbertanek w Strzelnie; literacką (50 000): W. Kubackiemu, doc. UP, za studia z epoki Mickiewicza; plastyczną (50 000): Stan. Szczepańskiemu; muzyczną: Z. Latoszewskiemu; teatralną (50 000): Barbarze Bittnerównie, art. opery; naukową (50 000): prof. Z. Wojciechowskiemu za zorganizowanie i prowadzenie Instytutu Zachodn.

413. Biskupin: Instytut Badania Starożytności Słowiańskich UP wznowił prace wykopaliskowe.

Zwiedzającym udostępniono wykopaliska od 25 V 47, dn. 9 VI zwiedzili Biskupin literaci i publicyści czechosłowaccy. We wrześniu zwiedziła Biskupin p. Girard, delegatka Unesco.

414. Wrocław: Teatr Lalki i Aktora: premiera baśni M. Kownackiej „O strasznym smoku i dzielnym szewczyku".

27 IV 47

415. Kraków: otwarcie wystawy zbiorowej obrazów Konstantego Mackiewicza i Sotera Jaxy Małachowskiego, wystawa majolik A. Dobrzańskiej, grafiki: J. Bandury, S. Dretler-Flin, L. Kosmulskiego, B. Gardowskiej, H. Knotowej, A. Młodzianowskiego, S. Töpfera, M. Wejmana i K. Wróblewskiej.

416. Kraków: w Muzeum Przemysłu wystawa prac typograficznych Jana Bukowskiego (1873-1943).

417. Gniezno: uroczystości w 950-lecie śmierci św. Wojciecha, z udziałem prym. A. Hlonda i kard. Sapiehy.

418. Poznań: otwarcie 1. po wojnie Międzynarodowych Targów Poznańskich z udz. prem. Cyrankiewicza. 1 500 wystawców, w tym reprezentanci 10 państw obcych. (ŻW 114).

Otwarcie Muzeum Wielkopolskiego w całości po remoncie (al. Marcinkowskiego 9, dyr. G. Chmarzyński).

419. Wrocław: w salach Ratusza wystawa malarska Eug. Gepperta.

28 IV 47

420. Łódź: Filharmonia wykonała po raz 1. Symfonię 2. W. Rudzińskiego, napisaną w 1944 r.

421. Lublin: zebranie Twa Przyjaciół Nauk (ul. Graniczna 1 c) w sprawie wznowienia Pamiętnika Lubelskiego, którego t. IV za 1938-1943 przygotowano do druku, oraz w sprawie wydawnictwa: Poczet sławnych mężów Lubelszczyzny.

Two odbyło w 1947 — 12 posiedzeń; wydano pracę ks. dr. L. Zalewskiego: Katedra i jezuici w Lublinie, cz. 1, s. 264. Prace gotowe do druku: J. Dobrzański: Szkoły średnie w Lubelszczyźnie w czasie okupacji austriackiej 1795—1813; J. Świeży: Hafty lubelskie; ks. L. Zalewski: Szkoła średnia i wyższa w Lublinie od XVI w. do 1773 r.; tenże: Katedra i jezuici w Lublinie cz. 2.

422. Kraków: zm. Franciszek Mączyński, architekt.

423. Kraków: T. Tempka przedstawił PAU pracę śp. K. Mayera: O utajonym ciśnieniu serca. (Spraw. PAU 4).

29 IV 47

424. Wrocław: Two Nauk.: Leszek Ossowski: Czas zaniku rosyjskich różnic intonacyjnych.

30 IV 47

425. Warszawa: inauguracja „Miesiąca oświaty robotniczej Twa Uniwersytetów Robotniczych" przemówieniem radiowym min. oświaty Stanisława Skrzeszewskiego (tekst: Światło 2).

426. Kraków: J. Radziejowski przedstawił PAU pracę: Zagadnienie czasu w dziele M. Prousta. (Spraw. PAU 4).

IV 47

427. Warszawa: Min. Kultury i Sztuki przyznało subwencje (zł 5 000 miesięcznie) pisarzom chłopskim: Piotr Wyrobek, Piotr Stopczyk, Maciej Czuła, Józef Kapuściński, Stefan Gębala. (Wieś 14, 25).

428. Warszawa: kompozytor Witold Rudziński mianowany dyr. Dep. Muzyki Min. K. i S. na miejsce ustępującego F. Kulczyckiego.

429. Poznań: w Bibliotece Miejskiej wystawa: książki wydane po wojnie o ZO i zagadnieniu Niemiec.

1 V 47

430. Warszawa: w Bibliotece Narodowej wystawa: Piśmiennictwo naukowe Polski powojennej (ponad 700 wydawnictw) (Prz. Zach. 6).

431. Łódź: otwarcie Miejskiego Ogrodu Botanicznego.

432. Gdańsk: w ramach święta oświaty Biblioteka Miejska urządziła wystawę: Dzieje książki.

2 V 47

433. Warszawa: w Teatrze Polskim końcowy popis ochotniczych artystycznych zespołów świetlicowych nagrodzonych w 1. ogólnopolskim konkursie zorganizowanym przez KCZZ.

W konkursie ogółem wzięło udział tysiąc zespołów; do finału wyeliminowano 80 zespołów, zwyciężyło 8 zespołów: ze Śląska, Bydgoszczy, Krosna i Łodzi.

434. Kraków: M. Piszczkowski przedstawił PAU pracę: Drużbacka i Kniaźnin jako poeci wsi polskiej.

3 V 47

435. Dzików (k. Tarnobrzega): w pałacu hr. Tarnowskich otwarto powiatową bibliotekę publiczną (częściowo ze zbiorów podworskich) oraz urządzono pośmiertną wystawę obrazów Mariana Ruzamskiego. (DP 123).

436. Poznań: w Bibliotece Miejskiej wystawa książki: powstanie, rozwój, podręczniki szkolne.

437. Zurych: zm. Mieczysław Wolfke, prof. fiz. doświadcz. Uniw. Warsz., b. doc. Uniw. i Polit. w Zurychu, członek koresp. PAU, l. 64. (ŻW 126).

438. Nowy York: w radio koncert muzyki pol.: Szymanowski, Różycki, Paderewski, Palester, Kassern, Maklakiewicz i Maciejewski.

4 V 47

439. Warszawa: „Czytelnik" w ramach „Święta Oświaty" zorganizował wystawę książki, obejmującą całokształt powojennego ruchu wydawniczego w Polsce, w salach Tow. Przyj. Nauk. (ŻW 125).

440. Warszawa: tyg. Odrodzenie ogłosił konkurs literacki na powieść, dramat lub reportaż na temat: Miasteczko polskie roku 1947. Nagród 9 w sumie łącznej 200 000 zł.

441. Łódź: ogólnokrajowa wystawa powojennej książki polskiej zorg. przez Zw. Księgarzy Pol.

442. Kraków: zm. Wojciech Rogala, prof. Wydz. Geolog.-Mierniczego Akad. Górniczej, prezes Pol. Tow. Przyrod. i Pol. Tow. Geolog., ur. 5 IV 1884 w Bratkowicach (DP 129).

443. Gliwice: otwarcie Hutniczego Instytutu Badawczego im. Stan. Staszica.

444. Wrocław: w Ośrodku Dydaktycznym wystawa pol. książki powojennej.

445. Gdańsk: otwarcie Wydziału Farmaceutycznego Akademii Lekarskiej.

5 V 47

446. Warszawa: w Muzeum Wojska Polskiego otwarcie sali „Walka Podziemna 1939-1945".

447. Łódź: utworzenie Oddziału Pol. Twa Prehistorycznego (pl. Wolności 14).
Prezes: prof. K. Jażdżewski wygłosił ref.: Cele i zadania Pol. Twa Prehistorycznego. (Z otchłani wieków 9).

448. Kraków: M. Dłuska przedstawiła PAU pracę: Sylabotonizm i jego związki z sylabizmem i tonizmem. — W. Taszycki: Patronimiczne nazwy miejscowe na Mazowszu. (Spraw. PAU 5).

449. Zakopane: konferencja poświęcona zagadnieniom kultury i sztuki ludowej (do 9 V), zorg. przez Centralny Instytut Kultury.
Cel: zobrazowanie stanu rzeczy i opracowanie wytycznych. Udział 75 osób: referaty wygłosili: profesorowie: Gajek, Szczepkowski, T. Seweryn, Dalbor, G. Ciołek, Frankowski, Ks. Piwocki, J. Orynżyna, dyr. Chomiński, w-dyr. Henner, w-dyr. Jabłoński i in. (DP 120); ref. Ks. Piwocki: Rola sztuki lud. w dzisiejszej kulturze, (Wieś 23); T. Seweryn: Strój ludowy w Polsce, (Wieś 24).

450. Katowice: Instytut Śląski: T. Mikulski: O stosunkach wydawniczych Kornów we Wrocławiu z Polską.

451. Gdańsk: 1. po wojnie Zjazd delegatów Oddziałów Pol. Twa Krajoznawczego. Prezes: prof. Stan. Leszczycki.

6 V 47

452. Warszawa: w sali „Romy" Akademia w 950 roczn. śmierci św. Wojciecha.

453. Warszawa: w Min. Oświaty konferencja w sprawie ochrony przyrody pod przewod. min. S. Skrzeszewskiego, który wygłosił przemówienie.
Referat: W. Szafer: O ochronie przyrody ze stanowiska państwowego.

454. Kraków: Stary Teatr: ostatnie, 154 przedstawienie Zawieyskiego „Rozdroża miłości".

455. Lwów: zm. Franciszek Smolka, bibliotekarz, dr praw i fil., prace w Przegl. Fil., Przegl. Bibliot., ur. 1883 we Lwowie.

456. Amsterdam: koncert muzyki polsko-holenderskiej. W programie: Suita G. Bacewiczówny. (ŻW. 141).

7 V 47

457. Warszawa: konferencja w Min. Kultury i Sztuki z delegacją prasy rumuńskiej w osobach: N. Morasu, G. Teodorescu, V. Dumitrescu, J. Dracsaneanu.

458. Kraków: Stary Teatr: M. Jasnorzewska „Dewaluacja Klary", reż. W. Ziembiński.
Prapremiera odbyła się 22 VIII 1939 w Teatrze Pol. w Poznaniu.

459. Wrocław: Two Miłośników Historii: Ewa Maleczyńska: Najnowsza książka o związkach polsko-czeskich.
Następnie: L. Bazylow: Śląska polityka Polski 1447—1506.

460. Szczecin: koncert fort. Z. Lisickiego w 10 rocz. śmierci K. Szymanowskiego, odczyt: A. Huebner.
Następne koncerty: w 75 rocz. śmierci Moniuszki, dyr. W. Górzyński, ork. Pol. Radia; 11 VII: Konatkowskiej; 3 X: prof. Lisiewicza; 26 X: Muzyki radzieckiej; 15 XII prof. Bielickiego.

8 V 47

461. Warszawa: Teatr Powszechny: Shaw „Pygmalion".

462. Lublin: otwarcie nowego Teatru pn. „Nasz Teatr" (eksperymentalny, służący inscenizacji poezji).

463. Szczecin: Teatr Mały: Fredry „Śluby panieńskie"; reż. J. Czabanowski.

464. Praga: otwarcie międzynarodowego festiwalu muzycznego i kongresu kompoz. i krytyków muzycznych.
W programie otwarcia: uwertura koncertowa J. Maklakiewicza; w dalszych dniach „Nonet" W. Rudzińskiego. Odczyt Łobaczewskiej. Delegacja polska 13 osób (ŻW 124).

465. Paryż: w Salle de l'Ecole Normale de Musique recital Bacewiczówny.

9 V 47

466. Warszawa: 1. po wojnie ogólnopolski zjazd fizyków (do 11 V), poświęcony stanowi badań o mezonach (promieniach kosmicznych).
Referaty wygłosili: prof. Mięsowicz, Sołtan, Szczeniowski, Blaton.

467. Katowice: w Instytucie Śląskim otwarcie wystawy powojennej książki polskiej. Zorg. Wojewódzka Rada Kultury i Zw. Zaw. Księgarzy.

468. Wrocław: na Wydziale Nauk Historyczno-Filozoficznych Wrocław. Tow. Naukowego W. Czapliński przedstawił pracę: Śląsk a Polska w pocz. wojny 30-letniej.
Dalsze referaty: 29 V: S. Kuczyński: Sprawa dowództwa w wojnie grunwaldzkiej. 4 VI: L. Bazylow: Starania Stefana Batorego o tron polski. 11 VI: S. Rospond: Pierwotna nazwa

Szczecina a półn. zach. granica Polski piastowskiej. 21 VI: B. Olszewicz: Polska a odkrycie Ameryki. 25 VI: J. W. Opatrny: Piotr du Moulin (1568—1658) i polski przekład jego Heraklita. 18 IX: K. Majewski: Importy rzymskie na ziemiach słowiańskich; W. Pociecha: Polska wobec elekcji ces. Karola V w 1519 r. 12 XII: S. Przewalski: Gen. Maciej Rybiński.

10 V 47

469. Warszawa: zm. Juliusz Osterwa, aktor i reżyser, ur. 1885. Właściwe nazwisko: Maluszek. Pogrzeb w Krakowie 14 V. (T 4/5; DP 132).

470. Warszawa: ambasadorem RP w Paryżu mianowany został Jerzy Putrament, poseł RP w Szwajcarii, literat.

471. Łódź: wystawa: Ochrona przyrody i Ziemie Odzyskane, staraniem Miejskiego Muzeum Przyrod. (do 30 VII).

472. Toruń: otwarcie Biblioteki Uniw. (około 400000 tomów) w nowym gmachu projektu Tad. Kaszubskiego i Stef. Putowskiego (przy ul. Szopena), dyr. Stefan Burhardt. Równocześnie odbył się zjazd Zw. Bibliotekarzy i Archiwistów Pol. (do 12 V). (Jantar 2).

473. Wrocław: ogólnopolski zjazd Tow. Przyrodników im. Kopernika.

Prez. G. Poluszyński, w-prez. M. K. Kamieński, K. Sembrat. T. Wojno, sekr. K. Maślankiewicz, członków ponad 900. Zarząd główny przeniesiono do Wrocławia. (DP 133).

11 V 47

474. Warszawa: otwarcie wystawy: Przemysł Ziem Odzyskanych.

475. Łódź: w Miejskiej Galerii Sztuki Plastycznej wystawa objazdowa: Cyprian Norwid 1821-1883 (do 2 V).

476. Lublin: dyskusja teatralna w ZZLP: na temat wystawienia „Marii Stuart" Słowackiego w Teatrze Miejskim.

Następne dyskusje: 18 V: „Adwokat i róże"; 28 IX: „Dwa teatry"; 12 XI: fragmenty „Odysei" w Naszym Teatrze Ireny Parandowskiej; 16 XI: „Pygmalion" w T. Miejskim.

477. Wrocław: walne zebranie Twa Miłośników Jęz. Pol.: Kuraszkiewicz: Język polski w obozie koncentracyjnym.

478. Szczecin: wieczór autorski Marii Bonieckiej: Tułacza Warszawa.

12 V 47

479. Warszawa: Otwarcie Galerii Malarstwa Obcego XVII i XVIII wieku w Muzeum Narodowym (Przegl. Art. 4/5).

480. Warszawa: Prezydium Zarządu m. Warszawy przyznało z okazji jubileuszu Adamowi Wieniawskiemu nagrodę. (50.000).

481. Kraków: zm. Marian Porębski, prof. Politechniki, l. 61.

482. Kraków: T. Sinko przedstawił PAU pracę: Chronologia poezji św. Grzegorza z Nazjansu. (Spraw. PAU 5).

483. Wrocław: Two Filologiczne: akademia ku czci zmarłych Miecz. Popławskiego, G. Przychockiego: referaty: J. Krókowski i W. Strzelecki.

484. Rzym: w radio słuchowisko: Polska Piosenka Ludowa z udziałem pol. śpiewaczki Natalii Riabis.

13 V 47

485. Warszawa: Konferencja reprezentantów Związków artystycznych w Polsce pod przew. W. Sokorskiego; współudział: przedstawiciele Min. Kultury i Sztuki, v-min. Kruczkowski. Referat: S. Żółkiewski. (Przegl. Art. 4/5).

486. Lublin: Teatr Miejski: J. Szaniawskiego „Adwokat i róże" (40-lecie pracy scenicznej Ant. Różyckiego).

487. Kraków: R. Ingarden i W. Wolter przedstawili PAU pracę śp. Br. Wróblewskiego: Język prawny i prawniczy.

J. Mitkowski pracę: Dokumenty klasztoru Cystersów w Sulejowie do końca 13 wieku (Spraw. PAU 5).

488. Wrocław: w Inst. Śląskim posiedz. Sekcji Historycznej: K. Maleczyński i E. Maleczyńska o pracach sekcji.

29. V. Komisja Hist uchwaliła przeorganizować się na oddział Pol. Twa Historycznego.

489. Gdynia: Miejski Teatr „Wybrzeże": Szekspir „Jak wam się podoba"; tł. T. Białkowski, reż. i dekor. I. Gall, grano 51 razy; 16802 widzów.

14 V 47

490. Warszawa: Teatr Mały: Szekspir „Dużo hałasu o nic", reż. Z. Sawan.

491. Kraków: posiedz. naukowe Stow. Architektów RP i Krak. Tow. Technicznego: Bogdan Laszczka: Sprawa wczasów w świetle literatury angielskiej na tle problemu nowoczesnego przekształcenia miast.

492. Kraków: 2. konferencja okręgowa polonistów szkół zawodowych.

Wykłady o języku gwarowym, ludowości w lit., sztuce lud. wygłosili: Z. Klemensiewicz, S. Pigoń, T. Seweryn, J. Klimaszewska.

493. Toruń: Teatr Ziemi Pomorskiej: Szekspir „Romeo i Julia"; reż. i inscen. W. Horzyca, dekor. L. Torwirt, muz. H. Czyż, grano 28 razy.

Na podstawie orzeczenia jury Ogólnopolskiego Konkursu Szekspirowskiego Min. K. i S. przyznało dyr. W. Horzycy drugą na-

grodę za reżyserię i inscenizację. L. Torwirt otrzymał wyróżnienie za projekt dekoracji.

15 V 47

494. Warszawa: przyjazd pisarzy czeskich: Franciszek Halas, A. C. Nor, Maria Pujmanowa, Wacław Rzezacz, oraz słowackich: R. Brtan i P. Bunczak. Pisarze bawili w różnych miejscowościach Polski do 15 VI.

495. Wrocław: Teatr Dolnośląski: Szekspir „Sen nocy letniej"; reż. M. Godlewski: zgłoszony na konkurs festiwalu szekspirowskiego.

496. Wrocław: Czwartek literacki: Mieczysław R. Frenkel fragm. powieści „I tam mój cmentarz".

16 V 47

497. Warszawa: zm. Irena Krzyżanowska, historyczka, żona prof. Juliana Krzyżanowskiego.

498. Warszawa: w sali „Romy" uroczystość jubileuszowa 50-lecia pracy kompozytorskiej i pedagogicznej Adama Wieniawskiego.

499. Katowice: Instytut Śląski: R. Lutman: Upadek czy odnowa cywilizacji europejskiej.

500. Katowice: w Instyt. Śląskim posiedzenie Komisji Prawniczej: J. Palikier: Zagadnienie uwłaszczenia mienia miejskiego na Ziemiach Odzyskanych.

501. Toruń: zebranie Tow. Lit. im. A. Mickiewicza: H. Elzenberg: Uwagi o książce K. Górskiego „Poezja jako wyraz".

502. Wrocław: Two Nauk.: St. Rospond: Z badań nad dialektami śląskimi w przeszłości.

503. Szczecin: w Twie Przyjaźni Polsko-Francuskiej odczyt dominikanina francuskiego o. Peletier: Mission de Jeanne d'Arc.

20. V.: konsul Leguèbe: o Francji.

504. New York: pogrzeb art.-rzeźbiarza Stan. Kazimierza Ostrowskiego, twórcy warszawskiego pomnika nieznanego żołnierza oraz Jagiełły na wystawie międzynarod. w Nowym Yorku, inicjatora polichromii Starego Miasta w Warszawie.

17 V 47

505. Warszawa: zm. Ignacy Dygas, b. tenor opery; ur. 1881 w Warszawie. (Ruch Muz. 10).

506. Warszawa: inauguracja przebudowanego teatru Comoedia sztuką Rydla „Zaczarowane koło".

507. Łódź: zm. Wacław Lewiński, zastępca prof. medycyny sądowej Un. Łódzkiego, ur. 3 VIII 1897, ogłosił 32 prace.

508. Łódź: ogólnopolski zjazd delegatów kół naukowych wyższych uczelni typu rolnego (do 19 V).

509. Kraków: zm. Eugeniusz Barwiński, archiwista, historyk, ur. 3 I 1874. (DP 135).

510. Kraków: Antoni Mikulski przedstawił PAU pracę: Adam Asnyk w świetle nieznanej korespondencji z l. 1860—1870.

511. Katowice: 50-lecie pracy aktorskiej Mariana Bieleckiego, ur. 1874. (Odra 21).

18 V 47

512. Warszawa: Jan Parandowski zwrócił się z apelem do pisarzy świata w sprawie założenia Muzeum Hańby i Zbrodni niemieckich. (Tekst: Odrodz. 20).

513. Warszawa: w Muzeum Narodowym wystawa: 50 lat Filmu Francuskiego.

21 V: odczyty Jean Gremillon i Georges Sadoul.

514. Bielsko: wystawa prac członków Oddziału Bielskiego ZZPAP w salach Zamku Sułkowskiego. (Prz. Art. 6/7).

515. Gdańsk: otwarcie Wolnej wystawy obrazów, staraniem Klubu Artystów Wybrzeża i ZPAP. (m. i. prace Żuławskiej, Lama, Kasprowicza, Wodyńskiego, Wnukowej, Lewandowskiego, Szamkiewicza i i.).

516. Szczecin: pokaz tańców region.: Lud w pieśni i tańcu.

19 V 47

516a. Warszawa: złożenie do grobu zwłok malarza Bolesława Nawrockiego (1877—1946).

517. Kraków: H. Mościcki przedstawił PAU pracę: Kościuszko a Napoleon. (Spraw. PAU 5).

20 V 47

518. Warszawa: koncert jubileuszowy Hanny Skwareckiej.

519. Brno: w Uniwersytecie im. Masaryka wygłosił prof. UP Z. Wojciechowski odczyt: Polityka wschodnia Niemiec a katastrofa współczesnej cywilizacji.

Odczyt powtórzony 22. V. w Pradze w Instytucie Słowiańskim (druk.: Przegl. Zach. 5).

520. Oslo: 13 sesja Międzynarodowego Komitetu Bibliotecznego. Udział 55 delegatów z 17 Państw i 3 organizacji międzynarod., delegat Zw. Biblioteka-

rzy i Archiwistów Polskich Al. Birkenmajer. (Przegl. Zach. 7/8).

21 V 47

521. Warszawa: uroczystość wręczenia dyplomu dra h. c. Uniw. Warsz. sędziemu Sądu Najwyższego i general. prokuratorowi USA w Norymberdze, Robertowi Jacksonowi.

522. Warszawa: Teatr Polski: premiera: A. N. Ostrowski „Wilki i owce"; tł. Jastrzębiec Kozłowski; reż. K. Borowski, dek. Z. Węgierkowa; 73 razy: 66487 widzów.

22 V 47

523. Warszawa: prez. Bierut objął protektorat nad Rokiem Chopinowskim 1949 i zapoznał się z pracami Instytutu F. Chopina. (Ruch Muz. 10).

524. Warszawa: I. ogólnopolski zjazd Rentgenologów Polskich.

525. Częstochowa: Wystawa szkolnictwa zawodowego, z udziałem wszystkich szkół w Polsce. Zajęła 6 pawilonów (do 14 VII).

Wystawę zwiedziło 60.000 osób. Równocześnie odbyły się 62 widowiska 43 zespołów ochot. młodzieży z całej Polski. (Przegl. Art. 6/7).

526. Kraków: A. Bochnak przedstawił PAU pracę: Zabytki złotnictwa wiążące się z kard. Fryderykiem Jagiellończykiem. — ks. T. Kruszyński: Działalność artystyczno-kulturalna kard. Fryderyka Jagiellończyka i jego dary dla katedry wawelskiej.

H. Barycz: Z rozmyślań i doświadczeń pedagogicznych A. M. Fredry (Spraw. PAU 5).

527. Bydgoszcz: w Teatrze Polskim obchód jubileuszu 55-lecia pracy artystycznej Stefana Lochmana.

528. Bordeaux: prof. matematyki Wacław Sierpiński otrzymał z okazji 500-lecia uniwersytetu tytuł dra h. c.

23 V 47

529. Kraków: prof. Jan Stach, dyr. Muzeum Fizjograficznego PAU otrzymał doktorat h. c. UJ.

530. Szczecin: wieczór autorski Ewy Szelburg-Zarembiny (Silone, Ziarno gorczyczne).

24 V 47

531. Łódź: 21 zjazd psychiatrów polskich (do 26 V).

Główne tematy: Zaburzenia psychiczne reaktywne oraz Zagadnienia higieny psychicznej. Referaty wygłosili: S. Baley, M. Bornsztajn, E. Brzezicki, W. Dreszer i in.

532. Łódź: Teatr WP: premiera: Fernand de Rojas „Celestyna", adaptacja: P. Achard, tł. Juliusz W. Gomulicki; inscen. L. Schiller, dekor. W. Daszewski, muz. T. Kiesewetter.

533. Lublin: Teatr Muzyczny Domu im. Żołnierza Pol.: prapremiera widowiska „Miłość wśród wieków" (fragmenty arcydzieł lit. dram.) w wykonaniu M. Gorczyńskiej i W. Surzyńskiego, reż. S. Milski.

534. Gniezno: 1000-lecie miasta, uroczystości z udziałem prez. Bieruta, który wygłosił przemówienie i udekorował miasto wielką wstęgą Polonia Restituta.

25 V 47

535. Łódź: zjazd naukowy poświęcony zagadnieniom kształcenia pracowników społecznych oraz uczczeniu 50-lecia pracy prof. UŁ Heleny Radlińskiej. (DP 143).

536. Toruń: ogólnopolski doroczny zjazd geografów (do 29 V).

Udział przeszło 500 osób; obrady plenarne pod przewod. E. Romera. Referaty: Kiełczewska, Limanowski, Czekalski, J. Zaremba, Krygowski i in. Od 28. V. obrady w Szczecinie, wystawa kartograficzna; (Jantar 3, Przegl. Zach. 6).

537. Gdańsk: otwarcie nowego studia rozgłośni gdańskiej (na fali 1339 m). (Przegl. Zach. 6).

538. Sobowidze, pow. gdański: otwarcie „Bałtyckiego Uniwersytetu Ludowego".

26 V 47

539. Poznań: w Muzeum Wielkopolskim ogólnopolska wystawa fotografiki.

540. Praga: wystawa współczesnej grafiki polskiej (140 rycin z ostatn. 50-lecia).

541. Paryż: w Radio Wariacje Bacewiczówny na skrzypce z fortepianem.

27 V 47

542. Kraków: wręczenie dyplomu dra h. c. Akademii Górniczej prof. Romanowi Riegerowi. (DP 143).

28 V 47

543. Warszawa: Org. zebranie Twa przyjaźni polsko-włoskiej. Komitet org.: dyr. Lorentz, prof. Michałowski, Iwaszkiewicz, M. Dąbrowska, Brahmer i i.

544. Kraków: Z. Dziegiecka przedstawiła PAU pracę: Maria von Ebner-Eschenbach (1830-1916). Kilka uwag na marginesie twórczości. — T. Ulewicz: Niemcewiczowa przeróbka „Grobów" U. Foscola. (Spraw. PAU 5).

545. Szczecin: ogólnopolski zjazd Geografów pod przew. prez. Pol. Tow. Geogr. St. Srokowskiego.
450 osób, wygłoszono 5 refer. dotyczących regionu szczecińskiego. (Jantar 3).

546. Londyn: koncert skrzypaczki Eugenii Umińskiej z towarzyszeniem ork. Radia Bryt. (Bach, Szymanowski).

29 V 47

547. Dąbrowa Tarnowska (woj. krak.): zm. Józef Markowski, b. prof. anatomii opisowej Un. JK we Lwowie, czł. PAU, ur. 29 X 1874 we Lwowie. (Spraw. PT PN s. 125).

548. Kraków: zm. Stanisław Dołęga Bursa, kompozytor, dziennikarz, śpiewak i pedagog muzyczny, ur. 1864. (DP 145, 149).

549. Kraków: 2 po wojnie zjazd matematyków pol. zorg. przez Pol. Tow. Matematyczne (do 31 V).
70 uczestników, ok. 50 referatów. Udział 10 matem. obcych: czeskich, franc., ros., włoskich. W ramach zjazdu akademia w UJ 30. V. ku czci St. Zaremby.

550. Kopenhaga: 21. festiwal Międzynarod. Twa Muzyki Współczesnej. W programie jedyne dzieło polskie M. Spisaka: Koncert na fagot i orkiestrę. Deleg. pol. 20 osob. (Ruch Muz. 11).

30 V 47

551. Warszawa: Rada Ministrów postanowiła od 2 VI 47 ograniczyć objętość prasy i czasopism, wprowadzić normy maksymalnej objętości, a przyznać znaczniejsze ilości papieru na podręczniki szkolne.
Wydany przez PZWS Elementarz szkolny Falskiego osiągnął 1,700.000 egz. nakładu.

552. Warszawa: objazdowa wystawa Polskiego Twa Krajoznawczego pt. Piękno Ziem Odzyskanych w fotografii (350 prac).

553. Katowice: w Filharmonii koncert laureatów konkursu wstępnego na 2 międzynarod. konkurs młodych muzyków w Genewie.

554. Poznań: w auli UP min. ośw. Skrzeszewski wygłosił z inicjatywy Tow. Współpracy Kulturalnej i TUR odczyt: O roli szkół wyższych w Polsce ludowej.
Odczyt ten powtórzył min. Skrzeszewski 7. VI. w Krakowie, a 8. VI. wygłosił w auli UJ odczyt: Młodzież socjalistyczna „Życie" wczoraj i dziś.

31 V 47

555. Lublin: Oddział Pol. Tow. Historycznego (przewod. J. Dobrzański) odbył posiedzenie naukowe: A. Wojtkowski: Józef Feldman jako historyk.
Następne: 13 XII: A. Kossowski: Stan badań nad dziejami wpływów zachodnich na kulturę rosyjską.

556. Kraków: zm. Mieczysław Ettinger, adwokat, ur. 15 X 1886 w Warszawie. (DP 147).

557. Katowice: Teatr Śląski: Kaz. Korcellego „Papuga"; reż. Wład. Krzemiński.

558. Szczecin: Teatr Komedia Muzyczna: Z. Gozdawy i W. Stępnia „Moja żona Penelopa".

V 47

559. Nowy Sącz: w ramach „Dnia lasu" urządzono wystawę obrazującą stan i rozwój leśnictwa, przemysłu drzewnego etc. w lasach beskidzkich (DP 123).

560. Katowice: wystawa malarska Stan. Konarza.

561. Praga: wystawa grafiki pol. (140 prac 49 artystów); przeniesiona następnie do Mor. Ostrawy.

1 VI 47

562. Warszawa: 1. ogólnopolski zjazd poświęcony literaturze dziecięcej (do 4 VI).
Zasadnicze referaty: S. Baley: Literatura dziecięca a etyka; H. Radlińska: Społeczne ujęcie roli książki dla dziecka; H. Januszewska: Artyzm w lit. dziecięcej; S. Szuman: Ilustracje w książkach dla dzieci. Przewod. kom. org. Irena Skowronkówna opracowała: Projekt organizacji pracy w dziedzinie literatury dla dzieci. W dezyderatach uznano konieczność utworzenia instytucji opiniodawczej regulującej rynek wyd. książek dla dzieci (Odr. 26).

563. Warszawa: otwarcie międzynarodowej wystawy książek dla dzieci.
380 książek z ZSRR, 210 z USA, 170 z Włoch, 150 z W. Bryt., 60 z Bułgarii, 28 z Szwecji, 26 z Czechosłowacji.

564. Warszawa: w radio opera „Flis" ku uczczeniu 75-lecia śmierci Moniuszki.

565. Kraków: poświęcenie nowoutworzonego Zakładu Chemii Ogólnej Oddziału Farmaceutycznego UJ. (DP 147).

566. Bieżanów k. Krakowa: zlot 20 najlepszych ochotniczych zespołów świetlicowych pow. krakowskiego (inscenizacje, śpiew, taniec, muzyka) o charakterze pokazowo-wychowawczym pod hasłem: „Albośmy to jacy tacy".

567. Katowice: wystawa prac rzemiosła śląsko-dąbrowskiego (5000 eksponatów).

568. Katowice: Inst. Śląski uruchomił Wydział Spraw Czesko-Słow.
28 X: odczyt M. Korowicza: Dzisiejsza

Czechosłowacja. 27 XI: wieczór poświęcony muzyce i pieśni czeskiej.

569. Katowice: występy czeskiego zespołu operowego: „Zemské Divadlo" z Morawskiej Ostrawy w operze Smetany: „Sprzedana narzeczona" w Katowicach, i Bytomiu 2 VI.

570. Gliwice: rozpoczął pracę drugi w Polsce Instytut Radowy; kier. dr. Belina. Rad z daru UNRRA.

2 VI 47

571. Kraków: Ogólnopolski zjazd rektorów i dyrektorów szkół muzycznych. (Ruch Muz. 11).

572. Poznań: 18 zjazd Zw. Muzeów w Polsce (przedstawiciele 48 muzeów na ogólną liczbę 79).

Referat: G. Chmarzyński: Stan i perspektywy muzealnictwa na Ziemiach Półn.-Zach. Polski. Zjazd wypowiedział się m. in. za urządzeniem w Szczecinie muzeum mogącego informować o kulturze polskiej. Na zakończenie odbyła się 2-dniowa wycieczka do Ziemi Lubuskiej.

573. Zurych: rozpoczęcie obrad 19 Kongresu międzynarod. federacji pisarzy PEN-Club (do 7 VI). Delegaci polscy: M. Rusinek, A. Wat. (Odr. 27; Now. Lit. 15).

22 VI: M. Rusinek mówił w krakowskim ZZLP o wrażeniach ze zjazdu Penclubu.

3 VI 47

574. Warszawa: powstał Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (Dz. U. 43).

Zadania: a) prowadzenie i popieranie badań dotyczących stosunków międzynarodowych i ich organizacji, jak również przejawów życia politycznego, społecznego, gospodarczego i kulturalnego, stosunków prawnych innych krajów oraz wydawania czasopism i prac poświęconych tym zagadnieniom; b) wydawanie w jęz. pol. oraz w językach obcych prac naukowych informacyjnych, popularyzacyjnych o Polsce; c) zbieranie materiałów i opracowywanie ich dla zainteresowanych władz naczelnych oraz dla instytucyj prawa publicznego; d) zakładanie i prowadzenie bibliotek oraz urządzanie kursów, wykładów i odczytów poświęconych zagadnieniom międzynarodowym i krajom obcym; e) udzielanie stypendiów dla prowadzenia studiów w kraju i za granicą; f) współpraca z podobnymi instytucjami i uniwersytetami. Nadzór nad Instytutem sprawuje Minister Spraw Zagranicznych.

575. Kraków: w Bibliotece Jagiellońskiej odczyt P. Bańkowskiego: W 200-lecie Biblioteki Załuskich.

Następnie: 21 VI: Louise Cusinier: Biblioteki paryskie podczas wojny (druk.: Przegl. Bibliot. 1948).

576. Katowice: w Inst. Śląskim Komisja Socjalna: A. Berger: Czynnik ludzki w produkcji.

577. Poznań: Komisja Matemat.-Przyr. Pozn. Tow. Przyj. Nauk uczciła pamięć zm. prof. Edw. Lubicz Niezabitowskiego. Referaty o nim wygłosili: L. Sitowski, A. Wodziczko i L. Bykowski.

W 1947 Komisja Mat.-Przyr. odbyła 6 posiedzeń naukowych. (Sprawozd. PTPN 1, 2).

578. Praga: 2. Kongres Międzynarodowej Organizacji Dziennikarzy (do 7 VI); delegacja polska (9 osób) zgłosiła projekty: wymiany dziennikarzy, Dziennikarskiego Kodeksu Obyczajowego i in. (Prasa Polska 1).

579. Londyn: na międzynar. konferencji związków autorów i kompozytorów polska delegacja uzyskała przyznanie na rzecz Polski rekompensaty za zabrane przez Niemców tantiemy.

Do władz konfederacji weszli: J. Iwaszkiewicz jako prezes Federacji literatów, W. Jastrzębiec Rudnicki, sekretarz Fed. aut. dramat., Brzechwa do sekcji prawnej i porozumiewawczej.

4 VI 47

580. Warszawa: na scenie Muzyczno-Operowej wystawiono „Halkę" St. Moniuszki inaugurując uroczystości związane z 75 rocznicą śmierci muzyka.

581. Warszawa: w sali YMCA koncert dwu artystów jugosłowiańskich: skrzypka Ivana Pinkary i pianisty Ivo Macha.

582. Poznań: ogólnopolski Salon plastyki na terenie Targów Poznańskich (do 6 VII) otwarty przez min. Dybowskiego.

583. Gdańsk: 1. po wojnie ogólnopolski Zjazd Pol. Tow. Krajoznawczego. Delegaci 54 oddziałów.

584. Moskwa: koncert z okazji 75-lecia śmierci S. Moniuszki. Śpiewali artyści rosyjscy: Orfinow i Gurowska.

W radio moskiew. koncert i prelekcje.

5 VI 47

585. Warszawa: zm. Karol Bohdanowicz, prof. geologii stosowanej Akad. Górniczej w Krakowie, dyr. Państw. Inst. Geolog., czł. PAU.

6 VI 47

586. Warszawa: reprezentacyjny koncert Pol. Tow. Muzycznego w 75-tą rocznicę śmierci Moniuszki.

587. Wenecja: w Festiwalu filmowym wzięła udział Polska, prezentując 4 pozycje: „Czarne złoto", „Ziemia Lubuska", reportaż o Święcie Zwycięstwa i W. Potockiego „Paweł i Gaweł".

588. Kraków: w Tow. Filozoficznym odczyt w jęz. franc.: G. Calogero (z Rzymu): Uwagi o współczesnej filozofii włoskiej.

589. Bielsko: rewanżowe występy „Divadla teszinskeho" w sztuce o narod. motywach czeskich: „Marysia" w teatrach w Bielsku (6 i 7 VI) i w Cieszynie Wschodnim (8 VI).

590. Wrocław: w Politechnice ogólnopolski Zjazd Elektryków z udziałem gości z Czechosłow., Francji, Jugosławii, Szwajcarii, Szwecji i ZSRR.

591. Ruthingcastle (W. Brytania, Walia): zm. Władysław Raczkiewicz, polityk okresu sanacyjnego i b. minister, l. 63 (ŻW 154).

7 VI 47

592. Kraków: 1. po wojnie Dni Krakowa.

W ramach uroczystości: otwarcia: nowych sal w Galerii Muzeum Narod. w Sukiennicach, Teatru TUR (premiera Giraudoux: „Wariatka z Chaillot" z Marią Dulębą, tł. T. Żeromskiego). 8 VI otwarcie wystawy: Portrety 17 i 18 w. i wystawy sztuki lud., 12 VI: obchód Lajkonika; koncerty i in. imprezy (DP 154). W Barbakanie widowisko A. Polewki „Igrce w gród walą".

593. Kraków: pobyt grona uczonych włoskich powitanych w auli UJ przez rektora Waltera i prof. Jana Dąbrowskiego imieniem Tow. Polsko-Włos. Dante Alighieri (w 25-lecie istnienia tego Tow.). Przemawiali m. in. prof. Maver, prof. Russo.

8 VI 47

594. Kraków: w Muzeum Przemysłu otwarcie wystawy sztuki ludowej (ze zbiorów Muz. Przemysłu, Muz. Etnograf. i zbiorów prywat.).

595. Sandomierz: otwarcie: Sandomierskiego Tygodnia Kultury (do 15 VI).

W ramach Tygodnia: odsłonięcie tablicy ku czci Al. Patkowskiego, otwarcie wystawy plastyków; Koło Wici z Działdowa wykonało „Wesele sandomierskie"; Wieczór Wyspiańskiego (w wykonaniu uczniów Liceum Pedagog.); popisy teatralnych zespołów ludowych z Dwikoz („Biała sukmana") i Makoszyna; koncert połączonych zespołów orkiestr sandomierskich; otwarcie ulic A. Struga i Romana Kosely, wieczór autorski Wincentego Burka. (Dz. Lit. 17).

596. Cieplice-Zdrój (D. Śląsk): otwarcie Biblioteki Instytutu Śląskiego im. Bandtkiego (ul. marsz. Żukowa 5); 80 000 tomów dotyczących Śląska. Kierow. Jadwiga Biłgorajska. (Przegl. Zach. 7/8; ŻN 17/18).

597. Lund: 1. po wojnie konferencja Institut International de Philosophie z udziałem delegata pol. W. Tatarkiewicza.

9 VI 47

598. Warszawa: posiedzenie konstytuujące Krajowej Reprezentacji Pracowników Szkół Wyższych i Instytucji Naukowych. Prezes: prof. J. Kuryłowicz.

599. Kraków: przybył z Pragi prof. M. Szyjkowski.

10 i 11 VI: wygłosił odczyt: Mickiewicz w życiu duchowym Czech. Poprzednio wygłosił cykl odczytów w Warszawie (DP 153, 164).

600. Poznań: w Muzeum Wielkopolskim otwarcie wystawy objazdowej: C. Norwid w 125 rocz. urodzin. (Uzupełniona 46 pozycjami wielkopol. Kronika m. Poznania 2/3).

601. Wrocław: zm. Karol Stojanowski, prof. antropologii Uniw. Wrocł.; autor m. in. prac: Rasizm przeciwko Słowiańszczyźnie; Typy kraniologiczne Wielkopolski. Ur. w Kobyłowłokach, pow. Trembowla, 3 V 1895. (Z otchłani wieków 7, Spraw. Pozn. Tow. Przyj. Nauk. s. 127).

10 VI 47

602. Warszawa: Komisja Historyczna Tow. Nauk. Warsz.: S. Herbst: Sprawa wydania lustracyj m. Warszawy.

603. Kraków: Stary Teatr: Szekspir „Otello" z J. Karbowskim, tł. J. Paszkowskiego.

11 VI 47

604. Warszawa: zm. Stanisław Jarkowski, założyciel i profesor Wyższej Szkoły Dziennikarskiej, członek Rady Naukowej Polskiego Instytutu Prasoznawczego, ur. 1882 w Warszawie (Prasa Polska 1, 2; ŻW 159).

605. Warszawa: w Muzeum Narod.: Wieczór poezji Kasprowicza.

606. Kraków: Z. Klemensiewicz przedstawił PAU pracę: Syntaktyczny stosunek nawiązania; K. Dejna: Gwary małoruskie na zachód od Zbrucza; M. Plezia: Starożytne wstępy do Platona; Józefa Wachholz-Kowalska: Marcel Proust. (Spraw. PAU 6).

12 VI 47

607. Warszawa: posiedzenie Rady Szkół Wyższych z dyskusjami nad organizacją nauk i szkół wyższych oraz nad ustawą o stowarzyszeniach akademickich.

608. Kraków: M. Szyjkowski przedstawił PAU pracę: Anhelli w literaturze czeskiej.

Następnie: B. Górnicki: Jędrzej Śniadecki jako pediatra; K. Krygowski: Przyczynek do historii matematyki w Polsce w 19 w.; W. Jeszke: Szpitalnictwo i stosunki sanitarne w pow. gostyńskim od czasów najda-

wniejszych. J. Tokarski przedstawił PAU dwie prace własne: Ciężkie minerały jako wskaźniki stratygraficzne serii fliszowych; O uproszczonej metodzie analizy krzemianów; oraz pracę A. Oberca: Stratygrafia warstw krośnieńskich; D. Szymkiewicz: Rozmieszczenie geograficzne krzyżowatych (Cruciferae); M. Gatty-Kostyal i A. Stawowczyk: Ocena wartości polskiego sporyszu. (Spraw. PAU 6).

609. Toruń: Teatr Ziemi Pomorskiej: prapremiera: J. Iwaszkiewicz „Gospodarstwo", komedia; reż. M. Broniewska, dek. L. Torwirt; grano 10 razy.

Następnie: 19 VII: Pirandello „Rozkosz uczciwości, reż. Horzyca; 22 razy

610. Wrocław: utworzenie Sekcji Socjologicznej Instyt. Śląskiego pod kier. P. Rybickiego.

611. Rzym: w sali Borromini wieczór literacko-artyst. poświęcony Polsce zorg. przez dziennikarzy i art. włoskich: recytacje wierszy, pieśni ludowe, utwory muzyczne. (Dzien. Lit. 17).

13 VI 47

612. Kraków: Adam Krzyżanowski przedstawił PAU pracę: Karol Marx (1818-1883).

Następne: M. Spiessowa: Wieś podmiejska jako istotny czynnik rozwoju urbanistyki; Materiały do porównawczej oceny higienicznej zakładów przemysłowych; A. Brodniewicz: Stan sanitarny morskiego statku handlowego SS. Hel; A. Dankowska: Stan sanitarny m. Wągrowca; W. Szumowski: Propedeutyka lekarska; S. Nosek prace: Nowoodkryte stanowiska krakowskiej grupy kultury ceramiki sznurowej; Stanowiska kultury tomaszowskiej w widłach Wisły i Sanu; Ciekawy zespół zabytków z pocz. epoki brązu w Złotej. (Spraw. PAU 6).

613. Kraków: Konkurs chórów wojew. krakowskiego (zespołów ludowych).

614. Bydgoszcz: konferencja nauk.-gospod. pt.: Gospodarcza i komunikacyjna rola Węzła Bydgoskiego w odniesieniu do potrzeb i możliwości Wielkiego Pomorza (Jantar 3).

14 VI 47

615. Warszawa: otwarcie Instytutu Francuskiego (w odremontowanym domu w Al. Jerozolimskich) z udz. dyr. depart. prasy franc. NSZ min. Joxe.

16 VI: w Krakowie otwarcie Instytutu Francuskiego w nowej siedzibie (ul. św. Jana 15, pałac Lubomirskich). Przemawiali: dyr. P. Francastel oraz min. Joxe. W Polsce istnieją 2 Instytuty Franc. i 2 filie (Łódź i Gdańsk), pracuje w nich 20 profesorów. (DP 163).

616. Warszawa: otwarcie w SARP wystawy obrazów Rimmy Sturm de Sztrem.

617. Kraków: doroczne posiedzenie publiczne PAU w obecności min. Oświaty Skrzeszewskiego.

Sytuację i prace PAU omówił prez. Nitsch, sprawozdanie sekr. gen. Kowalski. Nagrody: Wydziału Filologicznego (po zł 50.000) otrzymały: dzieło śp. Ign. Chrzanowskiego „Joachim Lelewel", Kraków 1946 i dzieło T. Lehra-Spławińskiego „O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian", Poznań 1946. Wydziału Historyczno-filozof. (po zł 50.000): M. Friedberg za dzieło: „Kultura polska a niemiecka", Poznań 1946, i S. Szczotka za dzieło „Chłopi obrońcami niepodległości Polski w okresie potopu", Kraków 1946. Wydziału Matemat.-przyrod. (zł 100.000): St. J. Thugutt za dzieło „Filipsyty, ich ustrój wewnętrzny i pochodzenie", 1945. Członkami czyn. wybrani zostali: Z. Jachimecki, A. Kleczkowski, S. Łempicki, W. Molè, L. Kolankowski, B. Kamieński, B. Niklewski, W. Rubinowicz, J. Zawadzki, J. Lenartowicz; członk. korespondentami: W. Doroszewski, Konrad Górski, K. Ajdukiewicz, L. Ehrlich, S. Mikucki, K. Przybyłowski, F. Pułaski, S. Mazur, Z. Moczarski, H. Niewodniczański, J. Witkowski, S. Siengalewicz, W. Ziembicki. Poza tym Prezydent RP zatwierdził wybór 10 członków zagranicznych. W końcu F. Czubalski wygłosił odczyt: Krew jako źródło i odbicie życia wielokomórkowych ustrojów zwierzęcych. (Spraw. PAU 6).

618. Kraków: A. Wrzosek przedstawił PAU pracę F. Wokroja: Badania nad zróżnicowaniem społecznym, zawodowym i antropologicznym młodzieży szkół akademickich we Lwowie narod. pol. w 1937/38. (Spraw. PAU 6).

619. Oświęcim: otwarcie Państwowego Muzeum Oświęcimia w 7 rocznicę przybycia pierwszego transportu polskich więźniów politycznych.

620. Morawska Ostrawa: Opera Śląska wystawiła Moniuszki „Halkę".

15 VI 47

621. Warszawa: Nadzwycz. Walne Zgromadzenie Pol. Tow. Historycznego.

Uchwalono przeniesienie siedziby Twa do Warszawy, wybór władz z prof. J. Dąbrowskim i Tomkiewiczem na czele.

622. Kraków: otwarcie wystawy rzeźby średniowiecznej w Domu Szołayskich (pl. Szczepański 9) należącym do Muzeum Narod.

623. Kraków: prof. K. Nitsch obrany został na członka koresp. Akademii Nauk ZSRR w Moskwie.

624. Kraków: Min. K i S zorganizowało dla nauczycieli kurs lekcji słuchania muzyki (do 28 VI, osób 80).

Drugi kurs odbył się 23 XI - 6 XII 47. Szkół muzycznych w Polsce w 1947 było 155, w tym państwowych: wyższych 5, średnich 6, niższych 5, umuzykalnienia 3; niepaństwowych: wyższych 1, średnich 31, niższych 70, umuzykalnienia 34.

625. Rzeszów: Konkurs młodych talentów woj. rzeszowskiego.

Udział 21 uczniów szkół muz.; przewod. jury Z. Mycielski, 1. nagr.: Adam Harasiewicz, Rzeszów.

626. Rzeszów: otwarcie wiosennej wystawy ZPAP Oddz. w Rzeszowie.

Nagrody: 1. Zbigniew Krygowski (zł 20.000), dalsze (zł 30.000): Jadwiga Dzięcielewicz, Zdzisław Krygowski, F. Worsztynowicz, M. Wójciak (wszystkie z fundacji firmy F. Moskwa i Ska).

627. Katowice: 3. publiczne posiedz. Wojew. Rady Kultury połączone z inauguracją 1. Śląskiego Tygodnia Kultury (zorg. na terenie całego wojew. przez WRK, oraz 150-lecie ur. J. Lompy.

Ref.: K. Popiołek: Zjednoczenie narodowe Śląska; W. Szewczyk: Zjednoczenie kulturalne Śląska. Wręczenie dorocznych nagród WRK (po zł 100.000): naukowej: dr Franciszkowi Popiołkowi, muzycznej: Janowi Fojcikowi (za 40-letnią pracę w Zw. Śląskich Kół Śpiewaczych).

628. Katowice: rozdanie nagród w konkursie na najpiękniejszy wzór roboty koronkarskiej, i wręczenie dyplomu ob. M. Gwarek za długoletnią pracę w krzewieniu sztuki koronkarskiej.

629. Katowice: otwarcie 1. wystawy prac plastyków-amatorów zorg. przez WRK.

630. Bytom: W ramach „Dni Kultury" wystawa malarstwa, rzeźby i grafiki (Prz. Art. 6-7).

631. Wrocław: otwarcie drugiej szkoły prawniczej Min. Sprawiedliwości.

16 VI 47

632. Olsztyn: gościnne występy Teatru Ziemi Pomorskiej z Torunia: A. Świrszczyńska „Orfeusz"; reż. W. Horzyca (3 razy).

Teatr ten grał 28 VII w Inowrocławiu, a 29 VII w Ciechocinku „Rozkosz uczciwości" Pirandella.

633. Corsier pod Vevey (Szwajcaria) zm. Bronisław Huberman, skrzypek, ur. w Częstochowie (Odr. 29).

17 VI 47

634. Warszawa: otwarcie Centralnego Klubu Polsko-Radzieckiego (ul. Stalina 26): przemawiali: min. Świątkowski i prez. miasta Tołwiński.

635. Katowice: zm. Józef Leliwa, aktor.

18 VI 47

636. Kraków: w „Kuźnicy" odczyt Stefana Żółkiewskiego: Z problemów polityki kulturalnej (DP 164; Dzien. Lit. 17).

20 VI 47

637. Warszawa: Min. Oświaty wydał rozporządzenie w sprawie bezpłatnego dostarczania druków dla celów bibliotecznych i urzędowej rejestracji (Dz. U. 64).

Rozporządzenie to opiera się na ustawie z 18 III 1932, a poleca zarządzającemu zakładem drukarskim dostarczyć bezpłatnie: po 2 egz. każdego druku z całego obszaru RP — Bibl. Narodowej w Warszawie, a po 1 egz. z całego obszaru RP bibliotekom uniwersyteckim w Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Toruniu, Warszawie i Wrocławiu oraz Bibl. Publicznej m. st. Warsz., która druki z zakresu mat.-przyrod., rolnego i lekarskiego przekazywać będzie Bibl. Uniw. Curie-Skłodowskiej w Lublinie, oraz po 1 egz. każdego druku z obszaru województwa — właściwej bibliotece regionalnej. Utwory muzyczne bez tekstu słownego, druki, których nakład nie przewyższa 100 egz., oraz druki artystyczne nie przeznaczone do sprzedaży, należy dostarczyć tylko Bibl. Nar. w 1 egz.

21 VI 47

638. Warszawa: ogłoszenie tekstu konwencji dotyczącej utworzenia Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury (Unesco), podpisanej 16 XI 45 w Londynie, a przyjętej przez Krajową Radę Narodową 22 IX 46. (Dz. U. 46).

639. Warszawa: poświęcenie grobowca w Palmirach, gdzie zginął Miecz. Niedziałkowski od kuli niemieckiej. 20 VI: akademia żałobna.

640. Warszawa: prez. Bierut udekorował J. Tuwima krzyżem komandorskim Orderu Polonia Restituta za zasługi w dziedzinie artystycznej i kulturalnej. (DP 170).

641. Warszawa: w hallu sejmowym wystawa ilustrująca działalność prasowo-informacyjną MSZ (przyjazdy polityków i dziennikarzy zagran., polskie placówki prasowe i kulturalne za granicą).

642. Łódź: A. Słonimski wygłosił odczyt: Literatura w Unesco. (Kuź. 28).

643. Lublin: nagrodę literacką Woj. Rady Narodowej otrzymał Józef N Kłosowski za powieść „Jarzmo" (40.000 zł).

Jury: przewodn. Woj. RN L. Czugała, wicewoj. J. Sokołowski, J. Kleiner, ks. L. Zalewski, woj. refer. muzyki J. Kolasiński, prez. Zw. Muzyków T. Chyła, prez. Zw. Plast. W. Filipiak, art. dram. E. Ossowska. (Odr. 30).

644. Katowice: uroczystość ku czci J. Lompy w 150 rocz. ur. zorg. przez Tow. Przyj. Nauk i Inst. Śląski; przemawiali G. Morcinek i Z. Hierowski.

645. Poznań: Teatr Polski: Szekspir „Wiele hałasu o nic": tł. J. Ulrych; reż. K. Borowski; dekor. S. Jarocki; grano 44 razy.

646. Olsztyn: uroczystości „Godów Wiosennych" — jako wznowienie regional-

nych starosłowiańskich obchodów (do 23 VI).

22 VI 47

647. Lublin: walne zebranie Oddziału ZZLP.

Zarząd: prez. J. Kleiner, w-prez. F. Araszkiewicz, sekr. M. B. Rudnicka, skarb. E. Gołębiowski, człon. zarz. S. Kawyn, J. N. Kłosowski, Parandowski.

648. Kraków: z okazji przybycia członków Komitetu Ogólnosłowiańskiego: akademia w Teatrze Słowackiego; przemawiali przedstawiciele wszystkich państw słowiańskich, m. in. rektor un. leningradz. Aleks. Wozniesenskij, Jan Vodiczka, G. Petrov (DP 168).

649. Łowicz: otwarcie objazdowej wystawy Muzeum Narodowego; cykl obrazów Matejki Dzieje cywilizacji w Polsce. (TW 39).

650. Poznań: ogólnopol. konferencja w sprawie organizacji poradnictwa zawodowego, pod przew. S. Błachowskiego.

651. Toruń: Dni Torunia (do 29 VI). Zlot harcerstwa pomorsk., przybył min. Skrzeszewski; imprezy art. i koncerty chórów młodz.; występ Opery Pozn.: „Straszny Dwór". 1. w Polsce popis międzyszkolny uczniów szkół muzycznych woj. północnych. (Ruch Muz. 13/14).

652. Wrocław: ogólnokrajowa wystawa nt. „Polskie słowo drukowane" z okazji 500-lecia druku (do 6 VII).

653. Oliwa: Konkurs chórów kościelnych zespołów ludowych.

Następnie w Gdańsku: zlot świetlicowych ludowych zespołów śpiewaczych.

23 VI 47

654. Warszawa: w Klubie inteligencji pracującej odczyt prof. A. Wozniesieńskiego, rektora Uniw. w Leningradzie pt.: Ekonomiczny i kuturalny rozwój ZSSR. (ŻW 166).

655. Płock: zjazd i konkurs chórów ludowych, zorganizowany przez Okręg Mazowiecki Lud. Instytutu Muzycznego.

656. Kraków: Stary Teatr: L. Chiarelli „Twarz i maska", tł. Z. Jachimecka, reż. R. Niewiarowicz.

657. Wrocław: uroczyste otwarcie nowo odbudowanej pracowni Oddziału Farmaceutycznego Wydziału Lekarskiego Uniwers. Wrocławskiego.

24 VI 47

658. Kraków: 5. Sesja Rady Naukowej dla Z. O. (do 28 VI), pod przew. w-min. Wolskiego.

Referaty: B. Domosławski: Zniszczenia wojenne budynków na Z. O.; W. Witwicki: Warunki rozwoju gospodarstwa spółdziel.; E. Romer: Rola geografa w zespalania duchowym Z. O. z Macierzą; K. Moszyński: Zadania etnografii w związku z zasiedleniem Z. O.; J. Czekanowski: Rozwój demograficzny Polski w czasie wojny i po wojnie w świetle własnej ankiety. Oprócz tego wygłosili referaty: K. Romaniuk, J. Gajek, M. Kreysa, M. Olechnowicz, Cz. Kanafojski, R. Buławski i in. (Przegl. Zach. 7/8).

659. Kraków: ZZLP: dyskusja o sztuce J. Giraudoux „Wariatka z Chaillot" (W. Dobrowolski, J. Kydryński. Z. Leśnodorski, W. Natanson).

660. Katowice: ogólnopolska Wystawa ilustracji i książki otwarta przez dyr. Dep. Plastyki Min. K. i S. B. Urbanowicza.

661. Praga: międzynarod. konferencja profesorów wyższych uczelni wychowania fizycznego.

Z Polski prof. W. Missiuro wygłosił ref.: Problematyka naukowa wychowania fizycznego w dobie powojennej. (Druk: Wychowanie fizyczne 1).

25 VI 47

662. Warszawa: W SARP dyskusja na temat: „Sztuka wolna czy postulowana", zapoczątkowana referatem Wandy Melcer.

663. Kraków: w Muzeum Historycznym m. Krakowa (ul. św. Jana 12) wystawa: Kraków dawny i wczorajszy; dyr. Jerzy Dobrzycki. (DP 172).

664. Praga: prof. T. S. Grabowski oraz Lehr-Spławiński wręczyli Adolfowi Czernemu dyplom dra h. c. Uniw. Jag. Prof. Czerny, uczony i poeta, przełożył m. in. całego „Króla Ducha" Słowackiego na jęz. czeski.

26 VI 47

665. Warszawa: I. posiedzenie Rady Naukowej Polskiego Instytutu Prasoznawczego.

Przew. Rady Nauk.: H. Jabłoński, zast. R. Werfel i A. Grodzicki, sekr. J. Baumritter. PIP wydaje od VI miesięcznik: Prasa Polska, ukazało się w 1947 nrów 1-7.

666. Kraków: W. Dalbor przedstawił PAU pracę: Grupa późnobarokowych budowli w Wielkopolsce i ich budowniczy Karol Marcin Frantz. — ks. B. Przybyszewski: Wiadomości do historii budowy pomników Michała Korybuta i Jana III w katedrze na Wawelu; Architekt Fr. Placidi. — J. Lepiarczyk: Kilka uwag o działalności F. Placidiego w Krakowie. (Spraw. PAU 6).

667. Kraków: w ramach Dni Krakowa 5 Koncert Pol. Wydawnictwa Muzycz-

nego (prawykonanie: R. Palester „Serenada"; K. Regamey: Pieśni do słów Chajjama. (1. wyk.).

27 VI 47

668. Warszawa: 1. posiedzenie Pol. Tow. Eugenicznego: L. Wernic: O działalności tego Tow. 1939-1947.
Publiczne 1. zebranie 31 X: prezes Wernic wygłosił odczyt: Walka ze starością a eugenika. (O potrzebie przedłużenia życia po wojnie w Polsce, gdzie gęstość zaludnienia zmniejszyła się z 90 osób na 75 na 1 km², oraz ogólna liczba ludności z 36 na 24 miliony). 2. zebranie 21 XI: dr D. Jastrzębski: O bliźniętach i znaczeniu ich dla eugeniki oraz o badaniach nad dziedzicznością. (W służbie zdrowia 1948, 3).

669. Łódź: Teatr Powszechny, premiera: G. B. Shaw „Profesja pani Warren", tł. F. Sobieniowski, reż. S. Daczyński, dekor. J. Rybkowski.

670. Poznań: Komisja Lekarska Pozn. Tow. Przyj. Nauk: M. Godycki przedstawił pracę pt.: Izydor Kopernicki. — M. Górski: Estry cholesterolu w niedomodze wątrobowej. 30 VI A. Horst: Zagadnienie hemodynamiki.

28 VI 47

671. Warszawa: podpisanie umowy o współpracy kulturalnej między Rzeczp. Polską a Ludową Republiką Bułgarii. Ratyfikowana 14 XI 47, weszła w życie 3 XII 47 (Dz. U. 72).

672. Warszawa: konferencja z udziałem Min. Oświaty i Min. Kultury oraz reprezentantów świata nauki i prasy w sprawie planu wydawniczego Państwowego Instytutu Wydawniczego.

673. Brunnen (Szwajcaria): międzynarod. konferencja w sprawach ochrony przyrody (do 3 VII)
Delegacja polska: W. Szafer, W. Goetel, J. Hryniewiecki, G. Ciołek, J. Chmielewski. Udział: 22 państw, 66 przedstawicieli organizacji rządowych ochrony przyr. Konferencja na wniosek delegacji pol. uchwaliła rezolucję założenia międzynarod. organizacji ochrony przyrody z uwagi na to, że natura całego świata stała się przedmiotem wielkich zmian, oraz że na całym świecie uległa zachwianiu równowaga między człowiekiem a siłami przyrody, że 2. wojna świat. przyśpieszyła procesy zniszczenia w sposób katastrofalny, że idea ochrony przyrody wyrosła na ideach całego świata i może być dalej kierowana przez współpracę wszystkich krajów w ramach jednej międzynarod. organizacji. (Chrońmy Przyrodę Ojcz. 10).

29 VI 47

674. Warszawa: I. Walny Zjazd Delegatów Związku Pracowników Prasy Podziemnej w okresie okupacji. (ŻW 161).

675. Łódź: ogłoszenie rozstrzygnięcia konkursu na sztukę dla teatrów ludowych, urządzonego przez tyg. „Wieś".
Nadesłano 52 utwory: 1. nagroda (40000): Teodor Goździkiewicz „Rusznica królewska", dwie drugie (po 25000): Gustaw Przeczek „Ondraszek", Roman Bubiec „Leluje z białej izby", trzy nagrody trzecie: A. Biernat, Alina Kamieńska, Józef Rohlow i Alojzy Łazarek. Poza konkursem wyróżniono sztukę Stefana Gębali „Pięćdziesiąty pierwszy robotnik". (Wieś 26).

676. Lublin: zm. Jan Henryk Lubieniecki, prof. diagnostyki i terapii ogólnej Un. M. C. S., ur. 8 III 1877 w Czernichowie. (Spraw. PTPN s. 125).

677. Szczecin: w Muzeum Morskim: Wystawa wzorów wytwórczości Pomorza Zachodn. (do 6 VII).
148 stoisk obrazuje bież. produkcję przemysłową Pom. Zach. Zwiedziło ją ponad 18 tys. osób. (Jantar 3).

678. Woźniki, pow. Lubliniec: uroczystość ku czci J. Lompy, zorgan. przez Kom. Literacką Inst. Śląskiego.

679. Szczecin: w Muzeum Miejskim 3. wystawa obrazów i grafiki Wybrzeża i Z. O. urządz. przez Oddz. Z. Z. Plast. (54 artystów).

680. Szczecin: 1. audycja ogólnopolska ze Szczecina: W. Lachnitt: Szczecin moje miasto (felieton) i słuchowisko Z. Kęstowicza: „O. R. P. Tajfun zatonął".

681. Szczecin: Teatr Kukiełkowy „Czarodziej": bajeczki Kownackiej. W 1947 wystawiono 3 utwory.

30 VI 47

682. Rytwiany (k. Sandomierza): zjazd pisarzy chłopskich (do 6 VII).
Na zaproszenie woj. kieleckiego Wiślicza przybyło ok. stu osób. Zakończenie zjazdu w Kielcach wieczorem autorskim. Przemawiali: min. Dybowski; S. Żółkiewski: Obecna sytuacja inteligencji pol.; M. Jaroszyński: Reforma wyższego szkolnictwa; J. A. Król: Wieś pol. na przełomie 19 i 20 w.; H. Brodowska: Historia oświaty dla ludu u schyłku 19 w.; M. Czuła: Pamiętniki chłopskie; Z. Skwarczyński: Chłop w powieści 18 w.; H. Syska: Dawna prasa chłopska; i in. Dyskutowano o poezji współczesnej i chłopskiej. (Dzien. Lit. 24; Wieś 27-30).

683. Kraków: T. Kłapkowski przedstawił PAU pracę: Teoria ewolucji w świetle rozwoju społeczeństw pierwotnych; T. Bilikiewicz: Z dziejów medycyny gdańskiej; M. Przychocki: Działalność naukowa i społeczna F. Chłapowskiego (1846-1923); J. Kapłańska: Zasługi J. Brudzińskiego na polu pediatrii; C. Zagórski: Katedra anatomii w Un. Lwowskim 1784-1944. (Spraw PAU 6).

684. Kraków: posiedzenie naukowe Instytutu Węgierskiego, sprawozd. złożył dyr. T. Csorba. (DP 177).

VI 47

685. Warszawa: prez. Bierut udekorował powieściopisarkę Wandę Wasilewską najwyższym polskim odznaczeniem bojowym: krzyżem Grunwaldu I klasy, oraz krzyżem komandorskim z gwiazdą Odrodzenia Polski. (DP 178).

686. Kraków: powrócił do Polski prof. prawa rzymskiego UJ Rafał Taubenschlag. (DP 169).

687. Lisków: uczczenie pamięci twórcy wzorowej wsi spółdzielczej Liskowa, ks. Wacława Blizińskiego, z przeniesieniem jego szczątków z Częstochowy.

688. Wałbrzych: otwarcie Muzeum Miejskiego (po 2-letnim porządkowaniu).

689. Jelenia Góra: 1. Zjazd pisarzy Ziemi Sudeckiej. (Now. Lit. 13).

690. Gdańsk: min. zdrowia Michejda przyjął przywieziony z USA dar UNRRA: 3.011 gr radu, wartości 90000 dol. Rad przeznaczono dla Warszawy.

691. New York: w Public Library wystawa książki pol. 1945-47. (Odr. 25).

1 VII 47

692. Sopot: w Operze Leśnej koncert Filharmonii Bałtyckiej w 75-lecie zgonu Moniuszki.

Do 8 VIII odbyło się 8 koncertów symf.; dyrygenci: B. Wodziczko, B. Lewandowski, K. Wiłkomirski, S. Śledziński, J. Łukaszewicz. (Ruch Muz. 18).

2 VII 47

693. Toruń: utworzenie Oddziału Pomorskiego Pol. T-wa Prehistorycznego.

Prezes: K. Hartleb; wykład: R. Jakimowicz: Drogi wiodące do poznania początków Torunia. (Z otchłani wieków 12).

3 VII 47

694. Warszawa: utworzenie Naczelnej Rady Odbudowy m. st. Warszawy przy Prezydium Rady Ministrów (Dz. U. 52).

5 VII 47

695. Gdynia: Teatr „Wybrzeże": K. Barnaś „Trasa", reż. i dek. I. Gall: 19 razy.

Następnie: 27 X: Słowacki „Balladyna", reż., i dek. I. Gall; 43 razy, 26 XII: Molier „Chory z urojenia", reż. W. Kwaskowski, dek. Gall. W 1947 teatr dał 6 premier (w tym 2 obcych autorów), 227 przedstawień, 70.600 widzów.

696. Zurych: zm. Maria Zarembińska-Broniewska, aktorka, żona poety Wład. Broniewskiego. (Kuźnica 29).

6 VII 47

697. Łódź: 2. zjazd ogólnopolski Zw. Zaw. Pracowników Filmowych (przewod. T. Ćwikliński).

7 VII 47

698. Łódź: zebranie Łódzkiego Tow. Nauk., Wydz. 3: F. Różycki: Paludina diluviana i jej stratygrafia; J. Dylik: Podział na krainy i ukształtowanie powierzchni podłódzkiego obszaru; Rozwój osadnictwa w okolicach Łodzi. (Spraw. z czyn. 1).

699. Londyn: zm. Lucjan Żeligowski, gen. broni. Pogrzeb 18 VII w Warszawie.

700. Kraków: zm. Franciszek Turek, malarz, l. 65. (DP 190).

701. Paryż: zwrot z Polski, za pośrednictwem S. P. Koczorowskiego, trzech wagonów książek Bibliotece Pol. w Paryżu, wywiezionych w 1943 przez Niemców i odnalezionych na terenie Niemiec.

W końcu XI 47 przywiózł S. Koczorowski z Paryża wagon książek uzyskanych w darze dla bibliotek w Polsce m. in. od: Rosy Bailly, introligatora Wł. Dąbrowskiego, dr. W. Kopaczewskiego, S. Neumana, K. Smólskiego, Bib. Pol. w Paryżu i Franc. Komitetu Pomocy dla Bibliotek Polskich.

13 VII 47

702. Warszawa: zamknięcie wystawy Przemysł Ziem Odzyskanych (ul. Rakowiecka 4), która dała przegląd 2-letniego dorobku.

703. Kraków: Tow. Przyjaźni Polsko-Francuskiej urządziło poranek celem uczczenia narodowego święta Francji.

Przemawiali: W. Natanson, J. Turowicz, S. Flukowski; recytowano wiersze współcz. poetów franc. (DP 190).

704. Rożnów: w czasie przejażdżki łodzią po jeziorze utonął red. Stefan Nowiński, dziennikarz, autor 3 książek, ur. w Krakowie 20 III 1889 (Prasa Polska 2/3; DP 192).

705. Szamotuły: akademia ku czci Wacława z Szamotuł, muzyka pol. 16. w. Następnie koncert pośw. jego twórczości oraz zawody 12 chórów kościelnych z okolicy.

14 VII 47

706. Kraków: Stary Teatr: Szekspir „Otello", tł. J. Paszkowski, reż. J. Karbowski, dek. J. Kosiński (w ramach konkursu szekspirowskiego).

15 VII 47

707. Warszawa: przybycie szekspirologów ang. na konkurs szekspirowski: Lewis Cassan, William Tyrone Guthrie, A. Anicolli, I. Brown, Lionel Ramsay Hale.

708. Lublin: Teatr Miejski: premiera: K. Barnaś „Trasa".

709. Krynica: wystawa działalności wydawniczej i kult. oświat. Spółdz. Wydaw. „Czytelnik". (DP 208).

16 VII 47

710. Częstochowa: zm. Józefina Szlezygierówna, śpiewaczka operowa. (Ruch Muz. 19).

17 VII 47

711. Ptaszyn k. Cieplic (D. Śląsk): zm. Eugeniusz Piasecki, prof. teorii wych. fizycznego i higieny szkolnej UP, ur. 13 XI 1872 we Lwowie, autor licznych prac naukowych. (Wychowanie Fizyczne 1).

712. Warszawa: Teatr Polski: Szekspir „Hamlet", tł. J. Iwaszkiewicz, reż. A. Szyfman, dek. K. Frycz, muz. Moniuszko; grano 58 razy: 56613 widzów.

18 VII 47

713. Katowice: ogólnopolska wystawa ilustracji i książki: 60 artystów, 190 eksponatów (Odr. 33).

19 VII 47

714. Łódź: Teatr WP: premiera: Szekspir „Burza", tł. Cz. Jastrzębiec-Kozłowski, reż. L. Schiller, w roli Prospera K. Adwentowicz, muzyka: K. Raczkowski.

715. Kraków: zespoły świetlicowe OKZZ wykonały na Małym Stadionie widowisko regionalne „Wesele krakowskie".

716. Szczecin: Teatr Oświatowy: Fredro „Pan Jowialski".

Nast.: Siedlecki „Ludzie są ludźmi".

20 VII 47

717. Warszawa: nagrodę (zł 250000) tyg. Odrodzenie za najlepszy utwór prozą ostatniego roku otrzymał Jarosław Iwaszkiewicz za zbiory nowel „Nowa miłość", „Nowele włoskie".

Jury: M. Dąbrowska, A. Kowalska, L. Kruczkowski, W. Kubacki, K. Kuryluk, J. Parandowski, S. Pigoń. W dyskusji wyróżniono: A. Gołubiewa „Bol. Chrobry", H. Malewskiej „Żniwo na sierpie", L. Buczkowskiego „Wertepy", Ks. Pruszyńskiego „13 opowieści". (Odr. 30, 32).

718. Rzeszów: „Wystawa Wiosenna" ZPAP. Oddz. Rzeszów (do 10 VIII).

1 nagr. Zb. Krygowski (Prz. Art. 9).

719. Praga: Międzynarod. Festival Młodzieży (do 17 VII). Z Polski chór huty „Florian" z Świętochłowic.

Chór zdobył 1. miejsce w ogólnopol. konkursie zespołów Zw. Zaw., dał 13 koncertów, a wśród 15 narodów zdobył drugie miejsce, po Bułgarach. (Ruch Muz. 19).

720. Kopenhaga: międzynarod. kongres mikrobiologów. Z Polski: 9 uczonych.

21 VII 47

721. Kudowa-Zdrój: na państwowym kursie doskonalenia zawodowego dla nauczycieli rysunków wygłosił min. kultury Dybowski odczyt: Tworzenie się warstw społecznych w Polsce.

722. Rzeszów: odsłonięcie tablicy pamiątkowej ku czci gen. K. Świerczewskiego.

Tablica i plakieta dłuta Wojciecha Przedwojewskiego.

22 VII 47

723. Praga: w radio koncert pośw. muzyce pol. (m. in. 2. symf. Woytowicza).

24 VII 47

724. Nowy Sącz: zm. Marian Kielarski, śpiewak i aktor warsz., ur, 21 VII 1897. (DP 216).

26 VII 47

725. Wrocław: zm. Edward Sucharda, prof. chem. org. Un. i Politechn. Wrocł., ur. 18 VI 1891 w Brzeżanach, autor 42 prac naukowych, prezes Pol. Twa Chemicznego. (Roczniki Chemii t. 21).

726. Poznań: przybył Georges Pillement, francuski literat, publicysta i hist. sztuki, bawiący w Polsce przez miesiąc jako gość Rządu RP. Zwiedził Warszawą, Wilanów, Łódź i in.

727. Warszawa: Julian Przyboś, literat, mianowany posłem RP w Szwajcarii, jako następca J. Putramenta, który został ambasadorem w Paryżu.

27 VII 47

728. Kraków: w Pałacu Sztuki wystawa obrazów Christo B. Kutewa, mal. bułgarskiego, zm. 1943 w Krakowie.

28 VII 47

729. Warszawa: inauguracja Teatru Akademickiego (ul. Królewska 13): B. Shaw „Androkles i lew". (DJ 30).

730. Paryż: z ramienia Unesco zjazd teatrologów celem utworzenia Międzynarod. Instytutu Teatralnego.

Z Polski: L. Schiller i W. Daszewski.

29 VII 47

731. Warszawa: zarządzeniem Min. Kultury i Sztuki powstały Zjednoczone Zakłady Przemysłu Muzycznego, które przejęły i zabezpieczyły fabryki fortepianów, pianin, lub warsztaty instrumentów muz. w: Legnicy, Brzegu n/O, Lublinie Legnickim, Lwówku Śląskim, Rawiczu, Kłodzku, Wrocławiu i Warszawie.

25 XI 47 uruchomiono punkty sprzedaży instrum. muz.

732. Kraków: zm. Jan Wacław Czerwiński, prof. Akad. Górn., l. 82. (DP 208).

31 VII 47

733. Warszawa: Teatr Polski: finał konkursu szekspirowskiego i przyznanie nagród.

Do konkursu stanęło 13 teatrów. Jury: S. W. Balicki, T. Pelper, M. Rusinek, M. Rulkowski, J. Starzyński, T. Trzciński, A. Zelwerowicz. Suma nagród: milion zł. Do finału zakwalifikowano 4 zespoły: T. Polski „Hamlet", reż. Szyfman, dek. Frycz; T. WP Łódź „Burza", reż. Schiller, dek. Daszewski; T. Śląski Katowice „Sen nocy letniej", reż. B. Dąbrowski, dek. A. Pronaszko; T. Wybrzeże Gdyn'a „Jak wam się podoba", reż. i dek. I. Gall, który otrzymał nagrodę zespołową Ministra Ku'tury i Sztuki: zł 450.000. Nagrody za inscenizację i reżyserię: L. Schiller, I. Gall, W. Horzyca. Nagrody scenograficzne: Daszewski, Frycz, Pronaszko, Krasowski. Nagrody aktorskie: W. Brydziński, G. Buszyński, S. Butkiewicz, L. Pietraszkiewicz, E. Barszczewska, M. Wyrzykowski, S. Kwaskowski, R. Han'n, K. Adwentowicz, L. Pancewicz, J. Kurnakowicz. (Teatr 9).

734. Kijów: koncert symf. muzyki pol. zorg. przez Ukr. Tow. Łączności Kult. z Zagranicą (Chopin, Wieniawski, Noskowski, Żeleński).

VII 47

735. Warszawa: zm. Józef Czajkowski, malarz, prof. Akad. Sztuk Pięknych. (Dz. Lit. 25).

736. Warszawa: „Teatr na Wiśle" wyruszył ze sceną na barce (ok. 100 osób) dając po drodze do Gdyni w każdej większej miejscowości operę Moniuszki „Flis" i obraz baletowy „Wesele krakowskie".

Dyr. A. Kopyciński, zespół Teatru Akademickiego UJ, reż. W. Woźnik i B. Jankowski, choreogr. A. Papliński. Widzów: 140.000.

737. Lublin: prezydium Komisji Naukowej przy Woj. Radzie Narod. przyznało nagrodę naukową lubelszczyzny prof. J. Mydlarskiemu z Uniw. M. S. C. za pracę „Mechanizm ewolucji w odniesieniu do filogenezy człowieka".

738. Kraków: dyrektorem Teatru Słowackiego został Bronisław Dąbrowski. (DP 198).

739. Bytom: wystawa prehistoryczna Muzeum Śląskiego. W 3 salach okazy wszystkich epok do średniowiecza.

740. Moskwa: Centralna Biblioteka Literatury Obcej urządziła wystawę literatury pięknej narodów słowiańskich w przekładach ros.

Polska uwzględniona najobficiej, jednak z brakami. (Nowiny Lit. 20).

741. Moskwa: w Domu Aktora 1. wykonanie oratorium Włodz. Iwannikowa „Warszawa". (Ruch Muz. 19).

742. Rzym: Academia dei Lincei nadała swe członkostwo prof. UW Sierpińskiemu.

1 VIII 47

743. Warszawa: w Min. Kultury i Sztuki powstał Departament Przedsiębiorstw.

Cel: nadzór organizacyjny i finansowo-gospod. nad przedsiębiorstwami państwowymi: Film Pol., Pol. Instytut Wydawniczy, Zjednoczone Zakłady Przemysłu Muzycznego:, Naczelne Dyrekcje Widowisk Rozrywkowych, Pol. Wydawnictwo Muzyczne i Centralny Zarząd Państwowych Zakładów Graficznych.

744. Katowice: dyrekcję Orkiestry Symf. Pol. Radia objął G. Fitelberg.

Od 15 VIII — 7 X dał m. in. cykl symfonii Beethovena, 23 IX: reprezentacyjny koncert Pol. Radia: K. Szymanowski i 5 symf. Szostakowicza.

2 VIII 47

745. Kraków: w Domu Szołayskich wystawa witraży z kościoła Mariackiego: największy zespół z XIV w.

Równocześnie wystawa malarstwa i rzeźby średniow. 14 i 15 w. z zasobów Muzeum Narod. (DP 208, Prz. Art. 9).

746. Częstochowa: otwarcie wystawy społeczno-gospodarczej.

Równocześnie wystawa: Motyw religijny w sztuce polskiej (w. XVIII—XX), zorganizowana przez warsz. Muzeum Narod. Zwiedziło ok. 35.000 osób. (TP43).

747. Sopot: w Pawilonie Sztuki 2. doroczna wystawa plastyki członków ZZPAP, Okr. Gdańsk,; 140 dzieł. (Prz. Art. 9).

748. Gdynia: otwarcie I. Międzynarod. Targów Gdańskich (do 10 VIII).

Część Targów urządzono na terenie Sopotu: sztuka ludowa, rzemiosło artystyczne, włókiennictwo i in. (do 3 IX). Wystawę zwiedziło 15.000 osób.

4 VIII 47

749. Szczecin: otwarcie 2-tyg. kursu dla instruktorów-krajoznawców, staraniem Pol. Twa Krajoznawczego.

Udział: delegaci z 27 ośrodków z całej Polski. W 1947 ok. 20 wycieczek i 6 odczytów.

6 VIII 47

750. Kraków: zm. ks. Konstanty Michalski, prof. filozofii chrześcijańskiej UJ, czł. PAU, ur. 12 IV 1879, w Małej Dąbrówce, pow. Katowice. (TP 44; Znak 10).

751. Żarnowiec, pow. Krosno: zm. Wanda z Sierpińskich Siemaszkowa, aktorka, ur. 30 XII 1867 w Łomży. (DP 215, 221; T 9).

8 VIII 47

752. Warszawa: ukazała się ustawa z 2 VII o utworzeniu Rady Ochrony Pomników Męczeństwa. (Dz. U. 52).

Równocześnie weszły w życie 2 ustawy o upamiętnieniu męczeństwa Narodu Polskiego i innych narodów w Oświęcimiu oraz Majdanku. Utworzono Państwowe Muzeum Oświęcim—Brzezinka oraz w Majdanku celem zbierania dowodów i materiałów dotyczących zbrodni hitlerowskich, udostępnienia ich społeczeństwu oraz naukowego ich opracowania.

10 VIII 47

753. Gdańsk: obchód 950-lecia istnienia Gdańska.

W Bibliotece Miejskiej wystawa: Stary Gdańsk (ryciny, rękopisy, druki), w Twie Przyjaciół Nauki i Sztuki referat prezesa Twa M. Dragana, koncert chóru „Moniuszko", pod dyr. Tylewskiego, i in. (Przegl. Zach. 9).

754. Szklarska Poręba: święto gór pod hasłem: Dni Karkonoszy (do 17 VIII).

Imprezy artystyczne w uzdrowiskach dolnośl., koncerty E. Bandrowskiej, wystawa obrazów V. Hofmana, wieczór literatów i in. (DP 234).

12 VIII 47

755. Kraków: nagrody z Funduszu Kultury Narod. za 1. półrocze 1947 otrzymali (po 75.000): muzyczną: Z. Drzewiecki, plastyczną: Ign. Pieńkowski, literacką: K. Wyka. (DP 220, 222).

13 VIII 47

756. Warszawa: powołanie do życia Muzycznej Komisji Współpracy Kulturalnej z ZSRR przy Twie Pol. Radzieckim.

Prezes: P. Perkowski, sekr. W. Wroński. Referat wygłosiła Zofia Lissa. (DP 222).

757. Kielce: Teatr im. Żeromskiego: A. Hopwood „Jutro pogoda".

Nast. premiery: 5 IX: B. Conners „Roxy"; 22 IX: Gogol „Rewizor"; 23 X: A. Benevette „Krąg interesów"; 13 XI: Hennequin i Weber „Pani prezesowa"; 29 XI: Zapolska „Ich czworo"; 21 XII: Priestley „Pan inspektor przyszedł". W 1947 dano 14 premier (w tym 8 obcych autorów), 297 przedstawień. Reżys. dyr. H. Moryciński, A. Rokossowski, Z. Ślaska, J. Bielicz. Dekor. J. Feldmann i W. Romanowicz.

17 VIII 47

758. Kraków: zm. Maria Niedzielska, malarka. (DP 233).

759. Kielce: 20 walny zjazd Pol. Twa Geologicznego (do 20 VIII), 3-dniowe obrady w terenie regionu, w Chęcinach.

Oświadczono się m. in. przeciw projektowanej budowie zapory wodnej pod Czorsztynem, grożącej zniszczeniem krajobrazu oraz Parku Narodowego Pienińskiego. (Chrońmy Przyrodę Ojcz. 10).

760. Olsztyn: na Zamku wystawa plastyków (88 prac) członków ZZPAP, Okr. Gdańsk (do 22 IX).

761. Paryż: zamknięcie Międzynarod. Wystawy Urbanistyki i Mieszkalnictwa.

Udział 12 państw, m. in. Polski, której przyznano za całokształt pokazu najwyższe odznaczenie.

18 VIII 47

762. Szklarska Poręba: (D. Śląsk): konferencja w sprawie rozwoju ochotniczego ruchu muzycznego w Polsce, zorg. przez Centr. Instytut Kultury (do 25 VIII).

Wygłoszono 10 referatów: dyr. A. Jabłoński: Cele i zadania upowszechnienia muzyki z punktu widzenia CIK; J. Swatoń: Stan upowszech. muzyki w Polsce; B. Rutkowski: Trudności w upowszechnieniu kultury muzycznej; Z. Lissa: Upowszechnienie muzyki w ZSRR; M. B. Rudnicka: Płytomontaże — operomontaże; H. Kowalewska i J. Miketta: Szkolnictwo umuzykalniające; Jadwiga i Marian Sobiescy: Zbieranie i wartościowanie folkloru muzycznego; T. Ochlewski: Wydawnictwa muz. i kolportaż; J. Lasocki: Szkolenie instruktorów ruchu niezawodowego; H. Gołębiowski: Zagadnienie muzyki niezawodowej. (Ruch Muz. 19).

21 VIII 47

763. Kraków: dyrektorem Biblioteki Jagiellońskiej mianowany został prof. Aleksander Birkenmajer, ostatnio dyr. Bib. Uniw. w Poznaniu.

22 VIII 47

764. Kraków: występy zespołu 15 artystów radzieckich, laureatów międzynarod. konkursu w Pradze (muzyka, śpiew, taniec).

Również 2 występy w Łodzi (DP 230, 231).

24 VIII 47

765. Kielce: otwarcie Świętokrzyskich Dni Kultury przez min. S. Dybowskiego (do 29 VIII).

W czasie tym otwarto: Muzeum Świętokrzyskie (ze zbiorów podworskich), wystawę fotografii: Skarby architektury Ziemi Kieleckiej, wystawę sztuki ludowej, Bibliotekę wojewódzką (40.000 tomów). Koncert kapeli świętokrzyskiej, dyr. F. Surma. 25 VIII: otwarcie wystawy ogólnopolskiej: Piękno krajobrazu; Wystawa partyzancka (dokumenty, tajne gazetki, grafika). Poranek pisarzy Ziemi Kiel.: J. Bińczak, S. Czernik, J. M. Gisges, W. Jażdżyński, J. A. Król, J. Morton, K. Oleksik, J. Ozga-Michalski, A. Sowiński, P. Szumilas. Koncert wojew. orkiestry symf., dyr. M. Stroiński. Teatr: „Sen nocy letniej". 26 VIII: odczyt: J. E. Płomieński: Problematyka ludowa w twórczości Dygasińskiego. Koncert ork. symf. z Częstochowy, dyr. S. Jarzębski. Teatr: „Zemsta". 27 VIII: Odczyt: M. Tyrowicz: Ks. P. Ściegienny. Koncert. Zbiorowe wycieczki. Zapoczątkowano publikację: Biblioteka Świętokrzyska, w której ukazały się: „Pamiętnik kielecki", monografia zbiorowa pod red. J. Nowaka-Dłużewskiego; tegoż: „Udział regionu kieleckiego w kulturze narodu; J. M. Gisges: „Antologia współczesnej liryki świętokrzyskiej". Drogą zakupów zaczęto tworzyć Galerię sztuki współczesnej w Muzeum Świętokrzyskim.

25 VIII 47

766. Warszawa: zm. Janina Broniewska, rzeźbiarka, l. 61. W 1937 za pracę „Słowianka" otrzymała w Paryżu złoty medal. (Data zgonu niepewna).

767. Święty Krzyż: ogólnopol. konferencja turystyczna w ramach świętokrzyskiego zjazdu turystycznego (24-26 VIII) w sprawie turystyki i ruchu letniskowego w górach Świętokrzyskich.

768. Saint-Moritz (Szwajcaria): 7. międzynarod. zjazd urologów. Delegat pol. W. Lilpop. (PTL 42).

29 VIII 47

769. Kraków: zm. Leonia z Borkowskich Rusińska, aktorka.

31 VIII 47

770. Kraków: w Twie Sztuk Pięknych wystawy zbiorowe: Stan. Dąbrowskiego, ilustracyj Jana Marcina Szancera, obrazów T. Waśkowskiego, oraz rysunków dzieci. (DP 237).

VIII 47

771. Kraków: bawiła grupa intelektualistów z USA z prez. zw. profesorów Jerome Davis na czele. (DP 226).

1 IX 47

772. Warszawa: przybył z Moskwy zespół taneczny Igora Moisiejewa, 130 osób, i dał w ramach wymiany kulturalnej szereg widowisk (również w in. miastach).

773. Wrocław: otwarcie prowizorycznej czytelni Biblioteki Ossolineum (ul. Szewska 37), z udziałem dyr. Nacz. Dyrekcji Bibliotek J. Grycza. Udostępniono 55000 pol. książek. (Sobótka 2).

2 IX 47

774. Poznań: utworzono Instytut Naukowy Leczniczych Surowców Roślinnych, podległy Min. Zdrowia.

Zadania: (m. in.) aklimatyzacja, selekcja i uszlachetnianie roślin leczniczych, badanie farmakognostyczne i in. (Dz. U. 59).

775. Poznań: Teatr Polski (dyr. W. Stoma): J. Bliziński „Rozbitki", reż. E. Chaberski, dek. S. Jarocki, grano 33 razy.

Nast. premiery: 3 X: Molier „Świętoszek", tł. Boy, 60 razy; 15 XI: K. Simonow „Zagadnienie rosyjskie", tł. A. Baliński, 29 razy; 13 XII: Janusz Dybowski „Słońce w nocy", prapremiera, 53 razy. Wszystko reż. Chaberski, dek. Jarocki. W ciągu 1947: 8 premier, w tym 4 obce, przeszło 370 przedstawień.

776. Bruksela: 3. kongres Tow. Filozoficznych Języka Francuskiego (Congrès des Sociétés de Philosophie de Langue Française) na temat: wartości.

Polska udziału nie brała, jedynie prof. R. Ingarden przesłał ref.: Uwagi o względności wartości (druk. Przegl. Fil. 1948).

3 IX 47

777. Milanówek: zm. Zofia Rabcewiczowa pianistka, ur. 1870 w Wilnie. (Ruch Muz. 19).

4 IX 47

778. Katowice: dyr. Teatru Państw. im. Wyspiańskiego mianowano Wład. Krasnowieckiego. Kier. lit.: A. Polewka. (Odr. 38).

5 IX 47

779. Warszawa: istniejący przy Twie Nauk Warsz. Instytut Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego został upaństwowiony i poddany nadzorowi Min. Oświaty. (Dz. U. 60).

Zadania: prowadzenie badań nauk. w zakresie nauk biologicznych i pokrewnych oraz współpraca z in. tego rodz. instytucjami w kraju i zagranicą.

780. Warszawa: Min. Rol. wydało rozporządzenie o ochronie ryb i raków na wodach otwartych. (Dz. U. 64).

6 IX 47

781. Zmarł Władysław Czajkowski, wicemin. ZO, ur. 6 XI 1905 w Kinieszkowie nad Wołgą. (Prz. Zach. 10).

782. Osieczna, pod Lesznem: z inicjatywy Instytutu Zachodniego konferencja w sprawie pol.-czeskiej współpracy naukowej i kulturalnej (kilkunastu uczonych i literatów czeskich i pol.). (Prz. Zach. 10).

7 IX 47

783. Szczecin: 3. Zjazd Przemysłowy ZO (do 9 IX), poświęcony zagad. portu szczecińskiego, handlu morskiego i Pomorza Zach., połączony z imprezami o charakterze kulturalnym, wystawą prasy i wydawnictw o ZO i gospodarczych w Muzeum Morskim.

Udział wzięli m. in. przedstawiciele Rządu z prem. Cyrankiewiczem, w-prem. Gomułką, min. żeglugi Rapackim, którzy przemawiali.

784. Kielce: w Muzeum Świętokrzyskim otwarcie objazdowej wystawy obrazów Matejki: Dzieje cywilizacji pol.

785. Białystok: Teatr miejski: Fredro: „Zemsta", reż. R. Wasilewski, dek. W. Makojnik, grano 24 razy.

Nast. premiery: 3 X: Prus „Placówka", 25 razy; 12 XI: Ferdinand „Szczeniaki", tł. J. Wrzos, 18 razy; 6 XII: Pepłowski „Wyrok", 23 razy; 15 XII: S. Majkowski „Porachunki osobiste", 19 razy. W 1947 dano 11 premier (w tym 4 obce), 250 przedstawień

10 IX 47

786. Szczecin: konferencja naukowo-gospodarcza Inst. Bałtyckiego: stan i potrzeby Pomorza Zach. (Jantar 3).

787. Wiedeń: otwarcie wystawy: Warszawa oskarża.

11 IX 47

788. Cieplice, D. Śląsk: ogólnopol. zjazd przeciwgośćowy zwołany przez Państw. Radę Zdrowia. Udział 400 lekarzy z min. zdrowia Michejdą.

789. Kłodzk: zorganizowanie oddziału Inst. Śląskiego. Kier. T. Ladenberger. Oddział uruchomiono 15 XI.

14 IX 47

790. Bydgoszcz: 1. po wojnie zebranie zarządu Inst. Bałtyckiego (prez. S. Srokowski, dyr. J. Borowik). (Jantar 3).

791. Opole: ogólnopol. uroczystości dożynkowe z udziałem prez. Bieruta, który przemawiał, oraz członków Rządu. Szereg imprez kulturalnych.

792. Leszno: uroczystości ku czci J. A. Komenskiego z udziałem m. in. ambasadora czes.-słow. Józefa Hejreta, kilkunastu uczonych i literatów czes. i słow.

Urządzono wystawy: pamiątek po Komenskim, panoramy Psiego Pola, pamiątek Powstania wielkopol. 1918/19, akademię i koncert. (Prz. Zach. 10).

793. Wiedeń: w 264 rocznicę zwycięstwa Sobieskiego odbyło się na Kahlenbergu odsłonięcie odnowionej tablicy pamiątkowej rozbitej przez hitlerowców.

15 IX 47

794. Paryż: międzynar. kongres filmologiczny.

Prof. R. Ingarden przesłał ref.: Sur la structure de l'oeuvre filmique.

16 IX 47

795. Warszawa: przybył do Polski z USA publicysta Walter Lipman na 10-dniowy pobyt.

796. Lublin: Teatr Miejski, inaug. sezonu: J. Szaniawski „Dwa teatry"; dyr. M. Chmielarczyk-Cybulski, kier. lit. M. Bechczyc Rudnicka, reż. Cz. Strzelecki, dek. J. Torończyk, zespół: 26 art. dram.

Nast. premiery: 14 X: Shaw „Pigmalion" (z A. Żeliską); 11 XI: W. Eftimiu „Człowiek, który szukał śmierci"; 2 XII: Molier „Świętoszek"; 31 XII: Bałucki „Klub kawalerów" (z O. Obarską). Widzów ogółem: 67.000.

17 IX 47

797. Warszawa: w Klubie Inteligencji Pracującej odbywały się co tydzień środy literackie: K. Czachowski: Literatura a zapotrzebowanie społeczne.

24 IX: J. E. Płomieński: Upiory kretschmeryzmu straszą; 1 X: wieczór autorski Al. Rymkiewicza. (Warsz. 12).

798. Lublin: Teatr Muzyczny Domu im. Żołnierza Pol.: inauguracja sezonu: Gozdawa i Stępień „Kokosowy interes".

19 IX 47

799. Warszawa: członkowie Oddziału Warsz. ZZLP wzięli udział w odgruzowaniu Rynku Starego Miasta. (DP 258).

800. Łódź: zm. Wiktor Sommer, chemik, adiunkt Polit. Łódzkiej, ur. 29 XI 1886 w Sokołowie. (Roczniki Chemii t. 21).

801. Katowice: inauguracja sezonu Filharmonii koncertem symf., dyr. W. Krzemieński.

12 X: koncert symf. muzyki ros., z okazji miesiąca wymiany kulturalnej. Filharmonia katowicka daje koncerty w Gliwicach i Zabrzu.

802. Bydgoszcz: Teatr Miejski: Molier „Szelmostwa Skapena", tł. Boy, reż. T. Muskat, dek. T. Kalinowski, muzyka F. Dąbrowski, grano 25 razy.

Nast. premiery: 5 X: „Moralność p. Dulskiej", reż. S. Drewicz, 13 razy; 21 X: Morstin „Obrona Ksantypy", reż. G. Błońska, 28 razy; 10 XII: Cwojdziński „Temperamenty", 20 razy. Teatr pod dyr. W. Horzycy dał od 1 IX—31 XII 47: 4 premiery, 99 przedstawień, przy frekwencji 31.346 widzów (w tym 13 przedstawień w Toruniu „Obrony Ksantypy").

803. Gniezno: Teatr Miejski: J. Korzeniowski „Stary mąż", reż. J. Andrzejewski.

Nast. premiery: 12 X: W. Kryłow „Nie kochajcie mnie"; 15 XI: Fredro „Damy i huzary"; 14 XII: W. Bus-Fekete „Jan". W 1947 teatr dał 183 przedstawienia (w tym 92 w 32 okolicznych miejscowościach).

20 IX 47

804. Warszawa: w Muzeum Narod. otwarcie wystawy: 800-lecie Moskwy (fotografie).

805. Rzeszów: wystawa pośmiertna obrazów Ant. Józefa Kamińskiego.

806. Kraków: Teatr Powszechny TUR: „Śluby panieńskie" z J. Leszczyńskim.

Poprzednio: 2 IX: M. Szczepkowska „Rodzina Rakuskich".

21 IX 47

808. Lublin: otwarcie „Tygodnia Majdanka", z udziałem min. Dybowskiego, oraz poświęcenie w Majdanku kopca usypanego z popiołów zamordowanych przez Niemców ok. 2 milionów ludzi. (DP 161).

809. Radom: Tow. Przyjaciół Sztuk Pięknych urządziło zbiorową wystawę 127 obrazów Wład. Mikosa. (DJ 45).

Poprzednio: 23 III wystawa zbior. obrazów Haliny Kowalskiej-Krysińskiej.

810. Kraków: 21. zjazd Pol. Twa Botanicznego oraz odsłonięcie w Ogrodzie Bot. pomnika M. Raciborskiego, zm.

1917, i wystawy pamiątek po nim. (DP 260).

811. Kraków: na Wawelu konkurs 7 zespołów orkiestr dętych. 1. nagroda: orkiestra PKP.

812. Poznań: Wielkopol. Zw. Śpiewaczy obchodził 55 rocz. istnienia: akademia, koncert, zawody chórów. (Ruch Muz. 21).
Zw. skupia ok. 300 chórów.

22 IX 47

813. Katowice: w Instytucie Śląskim Komisja Literacka: M. Pazdrowa: Twórczość J. N. Jaronia.
Nast. 24 XI: T. Mikulski: Dzieje i prace Twa Literacko-Słowiańskiego we Wrocławiu.

23 IX 47

814. Warszawa: Przyjazd angielskiego baletu reprezentacyjnego Sandersa Wellsa (65 osób).

815. Katowice: 1. rerezentacyjny koncert Orkiestry Symf. Pol. Radia pod dyr. G. Fitelberga.

816. Bielsko: Teatr Polski: Żeromski „Sułkowski", reż. S. Kwaskowski, 29 razy.
Nast. premiery: 11 X: „Moralność p. Dulskiej", reż. S. Dębicz, 21 razy; 25 X: K. Barnaś „Trasa", reż. Kwaskowski, 18 razy; 18 XI: K. Gołba „Dziki książę", prapremiera, reż Kwaskowski, 16 razy; 28 XI: „Wieczór ku czci Wyspiańskiego; 7 XII: Bałucki „Grube ryby", jubileusz dyr. Kwaskowskiego: 30 lat na scenie, grano 30 razy. Wszystkie dekoracje F. Krassowskiego. W 1947: 16 premier (w tym 7 obcych), 289 przedstawień, które odbywały się również w Cieszynie.

817. Wrocław: 8. polski zjazd przeciwgruźliczy, z inicjatywy Pol. Twa Badań Naukowych nad Gruźlicą (360 lekarzy).

25 IX 47

818. Kraków: T. Mańkowski przedstawił PAU komunikat: O pochodzeniu architekta Bernarda Meretyma. - Ks. T. Kruszyński: Pierwsze prace witrażowe Wyspiańskiego i Mehoffera w koś. Mariackim. (Spraw. PAU 7).

26 IX 47

819. Kraków: W. Borowy przedstawił PAU pracę: J. Conrad sędzią polskiego przekładu swojej noweli „Il Conte". (Spraw. PAU 7).

820. Wrocław: 14. zjazd Tow. Internistów Pol. otwarty przez prez. W. Filińskiego.

27 IX 47

821. Kraków: Teatr Słowackiego: inauguracja sezonu pod dyr. Bron. Dąbrowskiego: Szekspir „Wieczór Trzech Króli".

822. Kraków: inauguracja miesiąca wymiany kulturalnej z ZSRR: akademia, na której przemawiali: prez. Wolas, konsul Roman Owsiejenko i in. (DP 266).

823. Katowice: wieczór dyskusyjny zorganizowany przez Woj. Radę Kultury na temat współpracy w działaniach kulturalnych.
Zagaił J. Ligęza. Nast. zebranie: 26 XI: R. Lutman i F. Petruczynik: Po miesiącu wymiany kulturalnej pol.-radzieckiej.

824. Oslo: prof. J. Kostrzewski wziął udział w konferencji stałego Komitetu Kongresów Prehistorycznych. Kongres odbędzie się w Budapeszcie w 1949.
Prof. Kostrzewski wygłosił wykłady o Biskupinie w Sztokholmie, Lundzie i Kopenhadze.

825. Genewa: 3. Międzynarod. Konkurs Muzyczny.
Z Polski 3 osoby: J. S. Adamczewski, baryton opery katowickiej, otrzymał: 2. nagrodę; J. Krysińska, sopran: medal; C. Izygrym-Wróblewska, kontralt: dyplom (Ruch Muz. 21, 22).

826. Zagórz, k. Warszawy: 2. ogólnopol. Zjazd Higieny Psychicznej, zorg. przez Państw. Instytut Higieny Psych. (do 30 IX).
Uchwały (m. in.): 1. w celu zapobieżenia wyczerpaniu się układu nerwowego i nerwicom u uczących się i u nauczających, zjazd uważa za konieczne rozłożenie materiału naukowego, egzaminów i przerw wakacyjnych zgodnie z krzywą nasileń wydajności pracy umysłowej w okresie roku; 2. konieczność wprowadzenia wykładów higieny psych. w uniwersytetach i in. wyższych uczelniach; 3. wprowadzenie do progr. wszystkich szkół nauki o alkoholizmie oraz organizowanie dla rodziców konferencji w sprawie napojów alkohol. Referaty: A. Dryjski, K. Dąbrowski, S. Szuman, J. Hurynowicz i in. (Wychowanie Fizyczne 2; PTL 42).

827. Kraków: wystawa objazdowa: C. Norwid w 125 roczn. urodzin (książki i grafika).
Tow. Lit. im. Mickiewicza urządziło w związku z wystawą cykl odczytów: 2 X: W. Borowy: Motywy liryki Norwida; 11 X: K. Wyka: Norwid jako poeta kultury; 18 X: H. Malewska: Jak powstała powieść o Norwidzie; 25 X: M. Morstin-Górska: Norwid a romantyzm; 4 XI: wieczór recytacji w Teatrze Rapsodycznym. Wstęp T. Kudliński.

828. Przemyśl: otwarcie wystawy prac plastycznych młodzieży szkolnej łącznie z pracami artystów zawodowych, staraniem Oddz. ZPAP i Ref. Kultury i Sztuki.

829. Katowice: 1. zebranie plastyków-amatorów z przedstawicielami ZZPAP, zorg. przez Woj. Radę Kultury.
Referaty: J. Baurski, K. Knothe. Nast. 1 XII: J. Matuszczak: Zarys hist. malarstwa pol.

29 IX 47

830. Kraków: W. Konopczyński przedstawił PAU pracę: Przyczynowość w historii (rozdział książki pt. Historyka).

831. Szczecin: wystawa: Książka jako pomoc naukowa, staraniem inst. wyd. Polskie Pismo i Książka.

Oprócz 2-tyg. „Szczecin", wydano 5 prac regionalnych: T. Jakubowicz: Polska Odrodzona na Pomorzu Zach.; Piękno i bogactwo Pomorza Zach., Cz. Piskorski: Zabytki piastowskie Szczecina, wyd. 2.; W. Lachnitt: Pod znakiem Gryfa; T. Karpowicz: Legendy pomorskie.

832. Szczecin: 2. walny zjazd Delegatów Rzemiosła woj. szczec., oraz zjazdy przedstawicieli Izb Rzemieślniczych RP i Naukowych Instytutów Rzemieślniczych (do 1 X).

30 IX 47

833. Kraków: M. Rzeuska przedstawiła PAU pracę: „Chłopi" Reymonta. (Spraw. PAU 7).

834. Lozanna: 5. międzynarod. kongres nauki zwołany przez Międzynar. Akademię i Międzynar. Unię Historii Nauki.

Udział: ok. 40 osób z 15 krajów. Oficjalnego delegata Polski nie było. Prof. W. Szumowski przesłał ref.: Filozofia medycyny, jej historia i określenie. Z Polaków udział wziął M. Choynowski. (ŻN 23/24).

IX 47

835. Warszawa: Muzeum Narod. otrzymało w darze od Jadwigi Toeplitz-Mrozowskiej zbiór dzieł (200) sztuki Dalekiego Wschodu.

836. Warszawa: wystawa grafiki czechosłowackiej. 300 prac 69 artystów. (Odr. 38; Prz. Zach. 12).

837. Warszawa: w Politechnice wystawa plastyki: 1. salon Pol. Artystów Niezależnych (200 prac 53 plastyków).

838. Praga: Międzynarodowe Targi: 15 państw m. in. Polska. (DP 255).

839. Brno (Czechosłow.): Teatr Svobodne Divadlo wystawił Szaniawskiego „Dwa teatry". (Dz. Lit. 28).

1 X 47

840. Kraków: Z. Stieber przedstawił PAU pracę: Nazwy miejscowe Łemkowszczyzny. - W. Taszycki: Dwa rozdziały z historycznej dialektologii polskiej. (Spraw. PAU 8).

841. Poznań: otwarcie Państw. Wyższej Szkoły Operowej, dyr. Z. Latoszewski.

842. Wrocław: w Bibliotece Uniw. (ul. Szajnochy 10) otwarcie wystawy: Literatura polska w autografach Biblioteki Zakł. Narod. im. Ossolińskich.

W 3 salach: 137 rękopisów 66 autorów od 1627 do współcz. Katalog oprac. T. Mikulski. s. 58, tabl. 32. Wystawa zawierała m. in. rękopisy: Mickiewicza „Pan Tadeusz", Słowackiego „Król Duch", Norwida, Sienkiewicza, Kasprowicza „Księga ubogich", Reymonta „Chłopi" i in.

843. Wenecja: na Biennale koncert muzyki pol., dyr. M. Gliński.

2 X 47

844. Białowieża: 21. zjazd Państw. Rady Ochrony Przyrody pod przew. min. S. Skrzeszewskiego i prof. W. Szafera (do 5 X).

Udział ok. 300 osób. Referaty w „Pamiętniku XXI Zjazdu".

3 X 47

845. Kraków: otwarcie sezonu Filharmonii, dyr. W. Bierdiajew (Karłowicz, Kassern, Bacewiczówna, Spisak, Lutosławski).

17 X: koncert Sztompki; 24 i 25 X: występy Filharm. Praskiej, dyr. R. Kubelik (120 osób). Zespół ten dał koncerty: Warszawa, Katowice, Poznań.

4 X 47

846. Toruń: Teatr Ziemi Pomorskiej: Calderon „Życie snem", tł. E. Boyé, insc. Horzyca, dek. L. Torwirt, 22 razy.

Nast. premiery: 29 X: Rittner „Wilki w nocy", 18 razy; reż. i dek. j. w. W teatrze odbyło się prócz tego kilkanaście innych imprez, np. koncerty Orkiestry symf. z Bydgoszczy, „Straszny dwór" Opery Poznańskiej, wieczory baletowe i in.

847. Olsztyn: Teatr im. Jaracza: Słowacki „Fantazy", reż. J. Strachocki, dek. K. Pręczkowski, 17 razy.

Nast. premiery: 15 X: Companeez i Noël „Przyjaciel przyjdzie wieczorem", reż. H. Małkowska, 27 razy; 14 XI: Shaw „Żołnierz i bohater", reż. Strachocki, 27 razy; 16 XII: A. C. Puget „Szczenięce lata", reż. Małkowska, 21 razy.

5 X 47

848. Łódź: inauguracja 2. roku jedynej w Polsce Państw. Wyższej Szkoły Teatralnej (ul. Teatralna 2), dyr. L. Schiller.

Prowadzi Wydziały: Aktorski (kier. H. Szletyński), Reżyserski (L. Schiller), Dramatyczny (B. Korzeniewski); Kursy: dla Scenografów (kier. Otto Axer), Operowy (Z. Górzyński), dla Instruktorów Scen Niezawodowych (J. Siekierska). Słuchaczy 170.

849. Krosno: 5. wystawa obrazów ZPAP Oddz. w Krośnie (70 dzieł). (Prz. Art. 1948, 1).

6 X 47

850. Kraków: 1. po wojnie międzynar. zjazd specjalistów promieni kosmicznych (Komisja Badań Promieni Kosmicznych międzynarod. Unii Fizyki czystej i stosowanej) (do 12 X).

Przybyło 25 uczonych obcych, m. in. z USA: J. A. Wheeler i D. J. X. Montgomerry, z Anglii: C. F. Powell, z Francji: P. Auger, z in. C. Clay, N. Arley, P. Blackett, W. Heitler. Polskich uczonych ponad 50, przewod. kom. org. Jan Weyssenhoff, człon. H. Niewodniczański i M. Mięsowicz. Wygłoszono 19 ref. Zwiedzono Wieliczkę: aparaty do badań promieni kosmicznych na dużych głębokościach. (ZN 21).

851. Kraków: W. Klinger przedstawił PAU pracę: „Słowiańskie rusałki, wiły, samodziwy itd. a tradycja grecko-rzymska. (Spraw PAU 8).

851a. Kraków: utworzenie w UJ Studium Nauki o Polsce i Świecie współcz. Kierownik: Józef Sieradzki.

7 X 47

852. Warszawa: rozstrzygnięcie konkursu Domu Wojska Pol. i red. Polski Zbrojnej na piosenkę żołnierską.

Jury: płk. P. Borowy, płk. A. Korta, A. Maliszewski, P. Perkowski, płk. H. Werner. 1. nagrody nie przyznano; 2. nagroda (po 20.000): St. R. Dobrowolski, Jan Rojewski, S. Wygodzki; 3. nagroda (10.000): śp. T. Gajcy-Topornicki, T. Kubiak, R. Stiller, Zb. Stolarek (DJ 43).

853. Kraków: walne zebranie Oddz. Pol. Twa Historycznego.

Nowy zarząd: prez. W. Konopczyński, w-prez. R. Grodecki i L. Piotrowicz, sekr. B. Leśnodorski. W 1947 zebrania naukowe: 9 I: B. Leśnodorski: Prawno-państwowy stosunek biskupstwa warmińskiego do Korony; 28 II: Konopczyński: Sprawozdanie z wycieczki do Szwecji; L. Ehrlich: Geneza teorii Monteskiusza o podziale władz; 2 IV: Konopczyński: Stan. Dunin-Karwicki, pierwszy republikanin polski; 13 V: Konopczyński: Kiedy urodził się K. Pułaski; H. Mościcki: Czy Kościuszko był masonem?; B. Leśnodorski: Czy Bartosz Głowacki był nobilitowany; 4 VI: A. Vetulani: Jeden czy dwa teksty uniwersału połanieckiego Kościuszki. 7 X: Konopczyński: Polska i Szwecja, analogie ustrojowe z przeszłości; 22 X: A. Krzyżanowski: Polityka zagraniczna Polski 1918—39; 30 XI: H. Mościcki: Geneza powst. listopad. w świetle historiografii.

854. Kraków: S. Hammer przedstawił PAU pracę prof. W. Hahna: Projekt krytycznego wydania zbiorowego łacińskich poematów Sz. Szymonowicza. — M. Brożek: Granica międzywierszowa w trymetrach dialogu tragedii greckiej. (Spraw. PAU 8).

855. Poznań: Komisja Historyczna Pozn. Twa Przyj. Nauk: J. Baumgart: Niemiecka Publikationsstelle i jej prace. (Druk: Prz. Zach. 11-12).

12 XI: M. Sczaniecki: Dzieje ludności pol. na ziemi lubuskiej.

8 X 47

856. Kraków: Tow. Lekarskie: M. Bornsztajn: O schizofrenizacji psychiki ludzi współczesnych.

857. Wrocław: Oddział Wrocł. Instytutu Śląskiego objął prof. Seweryn Wysłouch.

9 X 47

858. Kraków: walne zgromadzenie Oddz. ZZLP.

Zarząd: prez. S. Otwinowski, w-prez. T. Kudliński i T. Hołuj, sekr. T. Kwiatkowski. Dn. 27 X: gościła wycieczka pisarzy i plastyków jugosłowiańskich; 30 X: pisarzy radzieckich. Odczyty: 15 X: Jerzy Toeplitz: O współpracy literatów z filmem; 13 XI: G. Groeger: Norwid-Miriam a prawa autorskie.

859. Toruń: czwartek literacki ZZLP: J. Iwaszkiewicz: O K. Szymanowskim. Nast. referaty: Konrad Górski: O sztuce prozy; H. Malewska: wieczór autorski; A. G. Siedlecki: o Tetmajerze; T. Makowiecki: o „Weselu" Wyspiańskiego; G. Morcinek: wieczór autorski.

10 X 47

860. Warszawa: pierwszy po 9 latach inauguracyjny koncert Państw. Filharmonii Warsz., dyr. M. Mierzejewski, sol. H. Sztompka (Paderewski, Z. Noskowski, P. Perkowski, L. Różycki).

Nast.: dyr. Mierzejewski i Wilczak, soliści: Ekier i Koczalski z okazji 98 rocz. śmierci Chopina; piąty koncert poświęcony muzyce ros., sol. Klein (fortepian).

861. Katowice: Komisja Etnograf. Inst. Śląskiego: K. Adamski: Pomoc sąsiedzka i współpraca gospodarska.

862. Kraków: J. Spytkowski przedstawił PAU pracę: O zasadniczej idei Kordiana. (Spraw. PAU 8).

863. Bytom: zebranie Śląsko-Dąbrowskiego Twa Przyj. Nauk (zespół w Bytomiu): W. Baliński: Wrażenia z międzynarod. kongresu naukowej organizacji w Sztokholmie.

Następnie: 31 X: J. Zieliński: Energia jądra atom. w medycynie i biologii; 15 XI: J. Fusiecki: Rozważania o exlibrisach w Polsce; 22 XI: zebranie w sprawie utworzenia Muzeum Bezpieczeństwa i Higieny Pracy; 11 XII: T. Kotarbiński: Walory techniczne działania.

864. Paryż: w Bibliothèque Nationale wystawa exlibrisów polskich 1939-47 (do 31 X), zorg. przez Twa Bibliofilów Pol. z Paryża, Warszawy i Krakowa.

Objęła 152 exlibrisy 33 grafików, wydano katalog, zbiór ofiarowano Bib. Nationale. Komisarzem wystawy był S. Koczorowski.

11 X 47

865. Łódź: Łódzkie Two Naukowe: Wydział I.: S. Skwarczyńska: Systematyka głównych kierunków w badaniach literackich. - J. Trzynadlowski: O tzw. wielowarstwowości w dziele sztuki.

Nast. zebrania: 31 X: H. Ułaszyn: Pochodzenie pol. języka piśmienniczego; Z. Stieber: Dwa nieznane typy nazw miejscowych;

22 XI: A. Dryjski: Psychologia ekstazy religijnej; 29 XI: B. Kielski: Próba rozwiązania niektórych kwestii z zakresu gramatyki francuskiej; Składnia a stylistyka; 6 XII: S. Hessen: Zagadnienie różnicy prawa i moralności w filozofii starożytnej.

866. Kalisz: min. Dybowski dokonał otwarcia wystawy jesiennej kaliskiej grupy (6) plastyków.

867. Poznań: ogólnopolska wystawa rolniczo-ogrodnicza.

12 X 47

868. Warszawa: 1. zjazd otolaryngologów pol. (do 14 X).

869. Lublin: Teatr Miejski: Puszkin „Mozart i Salieri" tł. S. Pollak (w ramach miesiąca wymiany kult. z ZSRR).

870. Szczecin: zjazd śpiewaczy Pomorza Zach. 14 chórów: 1. miejsce zajął Szczecin: „Lutnia", dyr. Hrynkiewicz, i „Echo", dyr. Garyantes.

13 X 47

871. Warszawa: Muzeum Narodowe: wystawa: Urbanistyka i architektura szwajcarska (do 2 XI).

15 X: odczyt: M. Kopp: Architektura szwajcarska.

872. Kraków: M. Zajączkowski przedstawił PAU pracę: Ze studiów nad sosną pospolitą w Tatrach i Pieninach. - L. Garbowski: Rozszczepienie się pszenicy „Trotzkopf" Bensinga. - D. Szymkiewicz: O endemicznych gatunkach roślin naczyniowych. - A. Pigoń: Niektóre właściwości fizyko-chem. wodniczek w makrofagach żaby wodnej. - Z. Grodziński: Rozwój naczyń krwionośnych w mózgu pstrąga tęczowego. (Spraw. PAU 8).

14 X 47

873. Szczecin: teatr Komedia Muzyczna zmienił nazwę na Teatr Polski, dyr. S. Czosnowski.

W 1947 wystawiono: Fredro „Zemsta", Pagnol „Mariusz", Zapolska „P. Maliczewska", Milier „Mąż pognębiony", Deval „Subretka", Bus-Fekete „Jan", Herczeg „Niebieski lis", Gozdawa i Stępień „Moja żona Penelopa", Szaniawski „Dwa teatry", Shaw „Milionerka", 20 IX: Zawieyski „Rozdroże miłości", 4 X: Zapolska „Moralność p. Dulskiej", 50-lecie pracy scen. Gustawa Rasińskiego, Niccodemi „Cień" (z Malicką), Gogol „Ożenek", Montgomery „Dzień bez kłamstwa", Rittner „Głupi Jakub". Premier 16 (9 obcych). Gościnne występy: Bogda i Brodzisz w „Kochanek to ja", Operetka Poznańska, Sawan i Wysocka, oraz Malicka.

15 X 47

873a. Warszawa: Instytut Kulturalno-Oświatowy „Czytelnika" rozpoczął akcję pn.: „Autorzy wśród swoich czytelników".

Akcja polegała na wysyłaniu autorów do mniejszych ośrodków z odczytami celem upowszechnienia czytelnictwa. W 1947 odbyło się 65 wieczorów autorskich w 56 miejscowościach w 9 województwach. Udział brało 13 autorów: W. Bąk, W. Broniewski, J. Dobraczyński, M. Dąbrowska, K. Gałczyński, A. Gołubiew, J. Iwaszkiewicz, J. Kurek, H. Malewska, J. Meissner, G. Morcinek, M. Rusinek. Równocześnie trwała przez cały rok akcja Zespołów Żywego Słowa „Czytelnika": w 1947 ponad 400 słuchowisk inscenizujących fragmenty beletrystyki we wsiach, osadach i małych miasteczkach wojew. warsz., lubelskiego i śląskiego.

874. Poznań: otwarcie, po naprawie zniszczeń wojennych, Biblioteki Tow. Przyjaciół Nauk (w 90-lecie założenia).

Liczyła w 1939: 141343 t. druków i 1913 rękop., straty woj. 40%. Przemawiał J. Baumgart. (Kron. m. Poznania 4).

875. Gdynia: otwarcie Teatru Kameralnego „Wybrzeże", (tymczas. w Domu Marynarza, Kościuszki 12, stała siedziba Sopot, Rokossowskiego 39, dyr. I Gall): premiera: M. Szczepkowska „Genewa, Paquis 10", reż. H. Gallowa, grano 32 razy.

Nast. 13 XII: A. Cwojdziński „Temperamenty", 19 razy. Teatr dał też szereg przedstawień w 4 miastach woj. gdańsk.

876. Rzym: w Galleria San Bernardo wystawa rzeźb śp. Jadwigi Bohdanowicz; zm. 1943. (Dz. Lit. 3).

16 X 47

877. Kraków: F. Czubalski przedstawił PAU pracę śp. K. Mayera: O utajonym ciśnieniu krwi. (Spraw. PAU 8).

17 X 47

878. Warszawa: zm. ks. Jan Szmigielski, prof. Sem. Duch., l. 68. (TW 44).

879. Kraków: zm. Henryk Hoyer, hon. prof. anatomii porówn. UJ, czł PAU.

880. Kraków: Polskie Wyd. Muzyczne udzieliło 6 nagród po zł 15000 wykonawcom pol. muzyki współcz. w 1946/47.

Otrzymali: dyr. G. Fitelberg, Kwartet Krakowski, dyr. Żb. Soja, pianista Z. Drzewiecki, skrzyp. E. Umińska, śpiew. M. Drewniakówna.

18 X 47

881. Warszawa: uroczyste złożenie zwłok Aleks. Janowskiego (zm. 9 X 45 w Komorowie) w kwaterze zasłużonych.

Był prez. hon. Pol. Twa Krajoznawczego i jednym z założycieli Pańsw. Rady Ochrony Przyrody. (Chrońmy Przyr. Ojcz. 11/12).

882. Łódź: Teatr Powszechny: premiera: Zabłocki „Fircyk w zalotach".

883. Kraków: Tow. Filozoficzne: Z. Zawirski: Materializm dialektyczny a logika matematyczna.

Nast. zebrania: 25 X: R. Ingarden: Uwagi o względności wartości; 8 XI: A. Grzegor-

czyk: O pojęciu punktu; 13 XII: Weyssenhoff: Dwie fazy indeterminizmu w fizyce współcz.; R. Ingarden: O prawach przyczynowych i statycznych.

884. Poznań: Komisja Filolog. Pozn. Twa Przyj. Nauk: L. Zabrocki: Uwagi o rozwoju wygłosu w gockim i nordyjskim. - S. Landówna: Legenda o Byronie w Polsce.

29 XI: W. Kubacki: Spór o Zimę miejską Mickiewicza; W. Hahn: Józef Iłowiecki, zapomniany poeta wielkopolski, 1852—1902. (Spraw. PTPN 2).

885. Gdańsk: otwarcie Archiwum Państwowego (50% przedwojennego stanu zbiorów.) (Jantar 4).

886. Szczecin: Teatr Mały: Korzeniowski „Panna mężatka", kier. art. N. Młodziejowska.

W 1947 wystawiono 8 sztuk, m. in. Rojewski „Produkcja p. Brandta", Winawer „R. H. inżynier", Fredro „Śluby panieńskie", Fodor „Matura", Eftimiu „Człowiek, który szukał śmierci".

19 X 47

887. Toruń: w Domu Pląsyków (ul. Chełmińska) wystawa reprodukcji malarstwa franc.: od Watteau do Picassa.

7 XI: Wyst. zbiorowa obrazów Jan Cybisa.

20 X 47

888. Warszawa: walny zjazd kompozytorów pol., prezes: P. Perkowski.

889. Kraków: J. Janów przedstawił PAU prace: Problem klasyfikacji ewangeliarzy „uczytelnych" (kaznodziejskich); Tłumaczenia i przeróbki z Postylli Reja w pouczeniach ruskich.

W. Krzyżanowski przedstawił PAU pracę: Teoria produkcji usług. (Spraw. PAU 8).

21 X 47

890. Warszawa: zm. Józef Wasowski, publicysta, prezes Zw. Zaw. Dziennikarzy, ur. 14 IV 1885 w Płocku. (Prasa Pol. 6).

891. Warszawa: 1. posiedzenie Warsz. Twa Teologicznego z udz. arcbp. A. Szlagowskiego. (TW 45).

892. Kraków: konferencja 2-dniowa przedstawicieli Zw. kulturalnych z min. kultury S. Dybowskim i w.-min. L. Kruczkowskim.

Obrady tyczyły: ochrony zabytków, muzealnictwa, muzyki, teatru i literatury. M. in. T. Kudliński mówił o położeniu i roli pisarza w środowisku krakowskim.

893. Toruń: Tow. Filozoficzne: A. Lewicki: Wpływ czynnika społecznego na kształtowanie się psychiki.

Nast. zebrania: 18 XI: H. Elzenberg: Ideał zbawienia na gruncie etyki czystej; 9 XII: S. Wołoszyn: O uzasadnieniu norm pedagogicznych.

894. Szczecin: otwarcie Klubu Inteligencji: referat: woj. Borkowicz: IV Rzesza (z dyskusją).

Nast. zebrania: 5 XII: w-min. Krassowska: Podstawy ideowe polityki oświatowej; 12 XII: Koźniewski: Człowiek ziemi nowej; 13 XII: wieczór autorski K. Gałczyńskiego.

895. Paryż: narada ekspertów Unesco w sprawie wolności prasy i informacji.

Delegat Polski J. Borejsza zgłosił wniosek stwierdzający zło kampanii oszczerstw i podżegania do wojny, który przyjęto. (Prasa Pol. 6).

22 X 47

896. Warszawa: utworzenie Akademii Sztabu Generalnego jako państwowej szkoły akademickiej. (Dz. U. 65).

Absolwenci ASG uzyskują stopień naukowy: oficer dyplomowany, równy niższemu stopniowi naukowemu szkół akademickich. Wyższym naukowym stopniem wojskowym jest stopień: doktor nauk wojskowych.

897. Warszawa: Two Miłośników Historii: R. Gerber: Polonica w archiwach i bibliotekach radzieckich.

25 XI: J. Sawicki: Jan Biskupiec, bp chełmski; 18 XII: B. Leśnodorski: Hierarchia norm i porządek społeczny ustroju 3 Maja.

23 X 47

898. Busk, woj. Kielce: zm. Walerian Batko, kompozytor, ur. 14 IV 1906. (Ruch Muz. 24).

24 X 47

899. Łódź: Teatr WP: premiera: K. Simonow „Zagadnienie rosyjskie".

900. Lublin: otwarcie wystawy objazdowej ZPAP Okręgu Lubelskiego (do 10 XII).

82 prace, 16 plastyków. Trasa wystawy: Chełm, Krasnystaw, Zamość, Biłgoraj, Kraśnik, Puławy, Siedlce.

901. Katowice: Komisja Etnograficzna Inst. Śląskiego: sprawozdania z badań terenowych złożyli: M. Gładysz, M. Suboczowa, J. Zywirska.

25 X 47

902. Kraków: M. Stopa przedstawił PAU pracę: Adolf Aleksandrowicz, doc. UJ i naczelnik m. Krakowa w r. 1863. (Spraw. PAU 8).

903. Katowice: odczyty o wychowaniu estetycznym zorg. przez Woj. Radę Kultury: S. Szuman: Z zagadnień teorii i praktyki wychowania estetycznego.

10 XI: S. Szuman: Architektoniczne i muzyczne aspekty kompozycji obrazu; 22 XI: S. Teisseyre: Współczesne kierunki malarstwa.

904. Poznań: Muzeum Wielkopolskie: otwarcie: wystawy dokumentarnej Zw. b. Więźniów Politycznych.

26 X 47

905. Kraków: w PAU konferencja (50) instytucyj i towarzystw naukowych uprawiających badania historyczne.
Referowali: sprawy archiwów: W. Suchodolski i A. Rybarski; bibliotek: M. Łodyński i A. Lewak; tworzenia zbiorów rękopiśmiennych: A. Wojtkowski i W. Konopczyński; wydania źródeł: S. Bodniak, Z. Budkowa, J. Karwasińska, K. Piwarski; wyd. czasopism: J. Rutkowski; bibliografii: J. Baumgart i M. Tyrowicz. Przyjęto m. in. zgłoszoną przez K. Lepszego rezolucję wzywającą PAU do utworzenia Komitetu Porozumiewawczego celem opracowania planu wydawniczego źródeł do historii pol. od czasów najdawniejszych. (ŻN 23).

906. Kraków: w Muzeum Narod. wystawa gobelinów H. i S. Gałkowskich, produkcji Państw. Zakładów Włókienniczych „Wanda" w Krakowie (do 2 XI).
Gobeliny wystawione były: III 47 w Miejskiej Galerii Sztuki w Łodzi. (Prz.-Art. 4, 9).

907. Kraków: 45-lecie pracy Krakowskiego Zakładu Witrażów S. G. Żeleńskiego.
Pokaz witraża proj. Juliana Pietrzyka dla kościoła w Chmielowie k. Tarnobrzegu. Zakład wykonał witraże wg projektów 92 artystów.

908. Radom: wystawa jesienna 138 prac plastyków radomskich.

27 X 47

909. Warszawa: w ramach miesiąca wymiany kulturalnej przybyła wycieczka literatów radzieckich: I. Erenburg, Piotr Browko, Al. Twardowski i Paweł Tyczyna.
Zwiedzili: większe miasta i muzeum w Oświęcimiu. 30 X: Erenburg wygłosił odczyt: W obronie kultury; 3 XI: wieczór autorski wszystkich w Muzeum Narod.

910. Kraków: S. Skwarczyńska przedstawiła PAU pracę: Systematyka głównych kierunków w badaniach literackich. - R. Skulski: J. S. Kaulfuss w dziejach nauczania języka polskiego. (Spraw. PAU 8).

28 X 47

911. Warszawa: Rada Ministrów wydała dekret o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego. (Dz. U. 66).
„Badania naukowe są wolne. Twórcza praca pozostaje pod szczególną opieką Państwa", Minister oświaty jest władzą naczelną w sprawach organizacji nauki, szkół wyższych i placówek naukowo-badawczych, a wykonywa swe zadania przy współudziale Rady Głównej do spraw nauki i szkolnictwa wyższego złożonej z 15 członków powołanych na przeciąg 3 lat spośród czynnych pracowników naukowych (co najmniej ¾). Dekret zmienia organizację szkół wyższych. Rektora powołuje Prezydent RP na wniosek Min. Oświaty, po zasięgnięciu opinii Rady Gł., spośród 3 kandydatów wybranych przez zebranie wyborcze szkoły spomiędzy jej profesorów zwycz. i nadzwyczajnych.

912. Poznań: zm. Władysław Bratkiewicz, aktor.

913. Kołobrzeg: dekretem Rady Ministrów utworzono Morski Instytut Rybacki, podległy bezpośrednio ministrowi żeglugi (Dz. U. 66).
Zadania: popieranie rozwoju rybołówstwa morskiego, a w szczególności: prowadzenia prac naukowo badawczych, współdziałania w akcji osiedleńczej rybaków i in.

29 X 47

914. Monachium: otwarcie wystawy: Praca polska na obczyźnie (do 21 XI).

915. Kraków: T. Grabowski przedstawił PAU pracę: Cechy charakterystyczne literatury łacińsko-francuskiej w epoce tzw. drugiego renesansu. (Spraw. PAU 8).

30 X 47

916. Kraków: J. Dutkiewicz przedstawił PAU pracę: Małopolska rzeźba średniowieczna (Spraw. PAU 8).

917. Kraków: Stary Teatr: prapremiera J. Zawieyskiego „Ocalenie Jakuba", reż. R. Zawistowski, dek. J. Kosiński.

31 X 47

918. Warszawa: zm. Jan Mazurkiewicz, prof. psychiatrii UW, ur. 12 VII 1871 w Czerwonym Dworze, pow. Brześć. (PTL 50).

919. Kraków: 2. powojenny zjazd Zw. Kół Polonistycznych PMA. Temat zjazdu: B. Prus i pozytywizm. (Kuź. 50, Now. Lit. 39).

920. Kraków: w Pałacu Sztuki zbiorowa wystawa (27) obrazów T. Cybulskiego (do 4 XI). (Prz. Art. 9).

X 47

921. Warszawa: Teatr Mały: J. P. Sartre „Drzwi zamknięte", tł. J. Kott, reż. J. Kreczmar, dek. Z. Strzelecki.

922. Wrocław: utworzenie Ogniska Kultury Plastycznej przy ZPAP, z inicjatywy prof. L. Dołżyckiego. Od 1 I 48 Ognisko przejęło Państwo.

923. Bydgoszcz: w Pomorskim Domu Sztuki wystawa objazdowa warsz. Muzeum Narod.: Matejko: Dzieje cywilizacji w Polsce. (W ciągu 2 tyg. widziało ją 15000 osób).
Inne wystawy: IX: akwarele Jana Cybisa i prace czł. warsz. ZPAP; XI: prace krak. ZPAP; XII: Doroczna wystawa Okręgu Pomorskiego ZPAP, 32 artystów.

924. Bydgoszcz: zm. Eugeniusz Gros, malarz, organizator życia art. na Pomorzu.

1 XI 47

925. Szczecin: otwarcie ochotniczego teatru ZZK: Zbierzchowski „Małżeństwo Loli", kier. Urban.

2 XI 47

926. Warszawa: po 3 tyg. pobycie opuściła Polskę wycieczka publicystów i plastyków jugosłowiańskich.

Bawili: uczeni: I. Samokovlia i B. Koneski, lit.: V. Kaleb i poetka D. Maksimović, plastycy: D. Teodorović i D. Klementić. Następnie udała się do Belgradu wycieczka literatów pol.: T. Borowski, J. Morton, S. Piętak, A. Rudnicki i A. Ważyk, na 3 tyg.

927. Kraków: w 11 rocz. śmierci Ign. Daszyńskiego uroczystości z udz. premiera J. Cyrankiewicza, który wygłosił przemówienie. Odsłonięcie przez min. K. Rusinka pomnika-grobowca Daszyńskiego na cmentarzu Rakowickim (Naprzód 300, 301).

3 XI 47

928. Warszawa: odsłonięcie tablicy w szpitalu na Czystem z napisem: „Zakład Ginekologiczno-położniczy wyposażony został przez m. Sztokholm za prezydentury Alberta Andersona". Prez. Anderson przybył na tę uroczystość.

929. Sosnowiec: zm. Władysław Powiadowski, kompozytor, ur. 23 IV 1865 w Niedorzwicy (Lubelskie).

4 XI 47

930. Warszawa: zjazd przedstawicieli wszystkich zw. i stow. artystycznych celem powołania do życia Rady Zw. Artystycznych przy KCZZ.

Po ref. W. Sokorskiego przyjęto rezolucję: Celem Rady jest: 1. zespolenie artystycznych organizacji zawodowych KCZZ i zorganizowanie ich współpracy przy odbudowie i pogłębieniu polskiej kultury artyst., 2. obrona interesów zawodow. artyst. jako całości, 3. kultywowanie pol. sztuki i opieka nad jej poziomem artystycznym, oraz rozpowszechnianie twórczości pol. w kraju i za granicą, i in. Udział w obradach: min. Dybowski, w-min. Widy-Wirski.

931. Kraków: M. Plezia przedstawił PAU pracę: De commentatoris isagogicis, cz. 2. (Spraw. PAU 9).

932. Kraków: Teatr Powszechny TUR: Olga Scheinpflugowa-Czapkowa „Wyspa diabelska".

12 XII: Scribe „Szklanka wody", reż. A. Rodziewicz, z J. Żakilicką.

933. Praga: w Operze gościnny występ Państwowego Teatru Wojska Pol. z Łodzi: Bogusławski „Krakowiacy i Górale".

Pobyt Teatru WP (132 osoby) trwał 19 dni. Dano 17 przedstawień w 14 miastach. Była to wymienna impreza po 10-dniowym pobycie Orkiestry Filharmonii Praskiej w Polsce. (Łódź Teatralna 4).

5 XI 47

934. Sopot: konferencja sprawozdawczo-programowa Centr. Urzędu Planowania z udz. prez. CUP min. Bobrowskiego. (Jantar 4).

935. Praga: recital chopinowski H. Sztompki.

Pianista grał jeszcze 14 i 16 XI.

6 XI 47

936. Warszawa: w ramach wymiany kulturalnej wyjechała na 2 tyg. do Moskwy wycieczka literatów pol.

Wyjechali: St. R. Dobrowolski, J. Kott, L. Kruczkowski, Z. Nałkowska, K. Kuryluk, Sew. Pollak i W. Żukrowski. Pisarze wzięli udział w uroczystościach rocznicy Rewolucji Paźdz. w Moskwie i Leningradzie.

937. Szczecin: wystawa książki radzieckiej staraniem Tow. Przyjaźni Pol. Radz.

7 XI 47

938. Warszawa: w Muzeum Narod. wystawa: 30-lecie Zw. Radzieckiego (do 7 XII), eksponaty fotograf.

939. Łódź: Łódzkie Two Nauk. Wydz. 3: F. J. Wiśniewski: O przekroju czynnym cząstki ciężkiej; L. Kołodziejczyk: Przejście fali elektromagnetycznej przez jonosferę; H. Sandner: Przyczynek do znajomości robaków pasożytniczych płazów z okolicy Warszawy.

8 XI 47

940. Warszawa: Radiowy Festival Muzyki Słowiańskiej (do 16 XI odbyło się 17 koncertów).

Inauguracja w Teatrze Polskim z udz. prez. Bieruta, przemawiał min. S. Dybowski, dyr. G. Fitelberg; muzyka polska. Wszystkie kraje słow. wysłały solistów i zespoły: Państwowy Chór (120 osób) z Moskwy, dyr. Al. Swiesznikow, soliści: śpiew. Natalia Szpiller, pianista L. Oborin, dyr. K. Iwanow; z Czechosłow.: Nonet czeski i transmisja „Rusałki" Dworzaka z Pragi; z Jugosławii: dyr. M. Horvat (koncert symf. muz. jugosłow.), śpiew. Anita Meze; z Bułgarii zespół instrumentalno-wokalny, dyr. S. Popow i in. (Ruch Muz. 23).

941. Kraków: Komisja Prehistoryczna PAU: S. Nowak: Stosunki Prasłowiańszczyzny z Italią i krajami alpejskimi; Grób kultury amfor kulistych w Stoku; Cmentarzysko złockiej grupy kultury ceramiki sznurowej w Kamieniu pod Sandomierzem; Ciekawa figurka zwierzęca kultury czasz lejowatych z Krężnicy Jarej w pow. Lubelskim. (Spraw. PAU 9).

9 XI 47

942. Rzeszów: w Tow. Przyjaciół Nauki i Sztuki odczyt: K. Mirski: Chopin i jego epigoni.

Nast.: 30 XI: W. Dubas: Wpływ kultury helleńskiej na kulturę Europy.

943. Olsztyn: w Muzeum Mazurskim wystawa plastyki 79 współcz. artystów olsztyńskich i toruńskich. Dokonano zakupów na ok. zł 600000 przez Min. KS i in.

10 XI 47

944. Warszawa: w Muzeum Narod. wystawa współczesnej grafiki angielskiej (do 8 XII).

945. Kraków: A. Krokiewicz przedstawił PAU pracę: Geneza atomizmu. (Spraw. PAU 9).

Na wydz. Mat.-przyr. PAU przedstawili prace: B. Zapiór, K. Gumiński, H. Szarski, A. Bursa, H. Wojtusiakowa, R. J. Wojtusiak, S. Koniorowa, G. Górkiewiczowa, A. Mikaszewski. (Spraw. PAU 9).

946. Poznań: Komisja Filozoficzna Pozn. Tow. Przyj. Nauk: S. Romahnowa: Ideał metodologiczny 17 w. more geometrico.

Nast. 22 XI: R. Suszko: O zdaniach tautologicznych; 5 XII: M. Kokoszyńska: Od składni do semantyki; 6 XII: R. Suszko: Z teorii definicji; 13 XII: M. Lubieniecka: Analogie pomiędzy światem fizycznym a psychicznym.

948. Poznań: 1. koncert Filharmonii Poznańskiej, dyr. S. Wisłocki, solista: R. Koczalski.

949. Szczecin: Referat Oświatowy „Czytelnika" zorganizował cykl odczytów: „Spotkania autorów z czytelnikami": A. Gołubiew (nast. W. Broniewski).

Poprzednie odczyty, m. in.: Cz. Piskorski: Budowali Piastowie; R. Łyczywek: Szczecin w systemie gospodarczym Polski; J. Modrzejewski: Zagadka Winety rozwiązana.

12 XI 47

950. Kielce: odczyt J. Zawieyskiego: Humanizm chrześcijański.

Zespół uczniów liceum ś. St. Kostki odegrał 13 XI dramat Zawieyskiego „Mąż doskonały".

951. Kraków: W. Kuraszkiewicz i A. Wolff przedstawili PAU pracę Zapiski i roty polskie w księgach sądowych warsz. 15-16 w. (Spraw. PAU 9).

13 XI 47

952. Warszawa: Teatr Polski: J. B. Priestley „Pan inspektor przyszedł", tł. J. Brodzki, reż. A. Zelwerowicz, dek. Nalewajski, grano 31 razy.

W 1947 dano 4 premiery (wszystkie obcych autorów), nadto powtarzano 5 sztuk pol. i 1. obcą wystawionych w 1946; ogółem 374 przedstawień, 347.917 widzów (miejsc na widowni 986). Dyr. Teatru: Arnold Szyfman.

15 XI 47

953. Kraków: zm. Maksymilian Rutkowski, em. prof. chirurgii UJ, czł. PAU.

954. Kraków: S. Pigoń przedstawił PAU pracę: Z dziejów misterium częstochowskiego pt. Historia o chwalebnym Zmartwychwstaniu Pańskim. (Spraw. PAU 9).

16 XI 47

955. Warszawa: w Politechnice otwarcie Instytutu Elektrotechnicznego Min. Przem. i Handlu.

Jedyna placówka w Polsce, zatrudnia 83 osoby. (KC 313).

956. Wrocław: otwarcie Radiostacji w obecności prez. Bieruta, który wygłosił przemówienie o upowszechnieniu kultury.

Nast. prez. Bierut udekorował dyrygenta G. Fitelberga najwyższym odznaczeniem Polski krzyżem komandorskim z gwiazdą ord. Odrodzenia Polski, oraz dyryg. orkiestry katowickiej W. Kałkę-Rowickiego orderem Odr. Pol. Wieczorem koncert Orkiestry Symf. z udz. E. Umińskiej (II symf. Woytowicza).

957. Sopot: zjazd doroczny delegatów oddziałów Pol. Tow. Ekonomicznego.

Prez. Rady Naukowej: Adam Krzyżanowski, prez. Twa: E. Lipiński, zarząd gł. Warszawa, al. Jerozol. 93, 46.

958. Włocławek: otwarcie wystawy objazdowej Muzeum Narod.: Matejko: Dzieje cywilizacji w Polsce.

Wystawę przewieziono 7 XII do Olsztyna na okres zimowy.

959. Szczecin: 11. walny zjazd Zw. Zaw. Dziennikarzy RP. (Prasa Pol. 6).

960. Drezno: wystawa współcz. grafiki pol. (149 prac), przeniesiona z Berlina.

17 XI 47

961. Wrocław: 3. ogólnopol. zjazd Zw. Zaw. Literatów Pol. (do 19 XI). Przemówienie wygłosił m. in. min. S. Dybowski.

Z. Hierowski: Problemy kultury ZO; sprawozdanie złożył sekr. gen. J. Żuławski. (TW 49). Wybrano nowy Zarząd Główny ZZLP w składzie: J. Iwaszkiewicz (prezes), S. Żółkiewski, J. Zawieyski (wiceprezesi), K. Rusinek (skarbnik), J. Żuławski (sekretarz); W. Szewczyk, K. Wyka (członkowie zarządu). W ciągu trwania kadencji funkcję sekretarza objął L. Lewin.

962. Praga: otwarcie Tygodnia Polskiego: m. in. polskie przedstawienie „Krakowiaków i Górali", 2 koncerty H. Sztompki i in.

18 XI 47

963. Warszawa: Komisja Mieszana Pol.-Jugosłowiańska zatwierdziła plan współpracy kulturalnej pomiędzy obu kraja-

mi na r. 1948; wymiana wystaw, koncertów i wizyt literatów i plastyków.

19 XI 47

964. Warszawa: zm. Stanisław Ostoja-Chrostowski, grafik, rektor Akad. Sztuk Piękn., ur. 14 XII 1897 w Warszawie.

965. Warszawa: w radio koncert chopinowski pianistki franc. Monique de la Bruchollerie. Dała szereg recitali w 5 miastach pol.

966. Warszawa: przybyła do Polski malarka duńska Kirsten Kjaer, jako gość Asty Gąsiorowskiej, wdowy po literacie Wacławie Gąsiorowskim, Dunki.

967. Kraków: M. Malkiewicz-Strzałkowa przedstawiła PAU pracę: Dramat Lope de Vegi o Warneńczyku. (Spraw. PAU 9).

20 XI 47

968. Poznań: zm. Ludwik Sitowski, prof. zoologii i entomologii UP, czł. PTPN, ur. 1880 w St. Sączu; ogłosił 36 prac. (Spraw. PTPN 2).

969. Warszawa: jubileusz 40-lecia pracy Wacł. Brzezińskiego, art. opery i prof. śpiewu.

21 XI 47

970. Warszawa: Rada Ministrów wydała rozporządzenie o utworzeniu Białowieskiego Parku Narodowego.

Lasy, gleba, wody oraz rośliny i zwierzęta na obszarze Parku podlegają ścisłej ochronie. Ustanowiono Radę Naukową jako organ doradczy i opiniodawczy dyr. Parku. (Dz. U. 31).

971. Warszawa: 1. konferencja dyrektorów liceów sztuk plastycznych i technik plastycznych zorganizowana przez Dep. Plastyki w celu omówienia prac programowych i in.

972. Kraków: K. Lepszy przedstawił PAU pracę: Opozycja stanów Prus Książęcych przeciw Hohenzollernowi u schyłku 16 w. — J. Pazdura: Dzieje dwu sejmików 1661 i 1666. (Spraw. PAU 9).

973. Kraków: Stary Teatr: prapremiera R. Brandstaetter „Powrót syna marnotrawnego"; dek. K. Frycz.

Równocześnie: Musset „Kaprysy Marianny", z J. Kurnakowiczem; reż. W. Krzemiński.

974. Kraków: w Filharmonii muzyka ang., dyr. Allan Bush.

22 XI 47

975. Warszawa: Prezydium Wydziału Wykonawczego Zw. Zaw. Dziennikarzy RP: prezes H. Lukrec, w-prez. Józef Kowalczyk, Rafał Praga i Mieczysław Krzepkowski, sekr. gen. Edw. Jan Strzelecki. (KC 320).

976. Kielce: wojew. Orkiestra Symf. rozpoczęła cykl koncertów moniuszkowskich z prelekcjami pod dyr. Stroińskiego.

23 XI 47

977. Warszawa: posiedzenie doroczne Tow. Nauk. Warsz. w 40-lecie założenia.

Przemawiali: prez. W. Sierpiński, min. M. Kaczorowski, w-min. E. Krassowska, prez. miasta S. Tołwiński. Sprawozdanie złożył sekr. gen. Julian Krzyżanowski: TNW liczy 297 członków (w tym 194 zwycz.), w 1947 odbyto 43 posiedzeń naukowych z 68 referatami. Przyznano 4 nagrody po zł 100.000: Z. Szweykowskiemu za pracę „Twórczość B. Prusa", S. Kętrzyńskiemu za całokształt pracy naukowej, W. Świętosławskiemu za pracę „Ebulliometric Measurements" i Microcalorimetry", W. Szaferowi za pracę „Flora plioceńska z Krościenka", wydano 8 prac, wybrano 15 człon. zwycz. Po posiedzeniu odbyło się poświęcenie własnej Drukarni Naukowej, dokonane przez ks. arcybp. A. Szlagowskiego.

978. Warszawa: w Teatrze Pol. akademia żałobna ku czci J. Osterwy pod protekt. marsz. W. Kowalskiego i min. Dybowskiego. Przemawiali prez. ZASP Damięcki i J. Zawieyski.

979. Radom: wystawa jesienna plastyki urządzona przez Tow. Sztuk Pięknych.

980. Kielce: 1. zjazd dyrektorów szkół muzycznych woj. kielec.: referat dyr. Dep. Muzyki Min. KS W. Rudzińskiego: O umuzykalnieniu.

25 XI 47

981. Kraków: wręczenie przez prez. Dobrowolskiego nagród m. Krakowa: J. Maklakiewiczowi, muzycznej, Zygm. Radnickiemu, plastycznej. (Prz. Art. 9).

26 XI 47

982. Wrocław: w instytucie Śląskim posiedzenie Sekcji Badań Historycznych: R. Jamka: Plany w sprawie robót wykopaliskowych w Opolu w 1848 r.

27 XI 47

983. Warszawa: Rada Szkół Wyższych zwołała 2. ogólnopol. konferencję rektorów i profesorów wyższych uczelni (do 29 XI).

Przemawiali: min. Skrzeszewski, przew. Rady Szkół Wyż. Sokorski: Istota reformy ustrojowej, wyż. szkolnictwa, M. Jaroszyński: Ogólne wytyczne programów, E. Krassowska: Planowanie w nauce, W. Świętosławski: Planowanie w nauce, S. Kulczyński: O organizacji twórczości nauk., J. Drewnowski: Nauka a Państwo. (Stenogramy przemówień: Myśl Współcz. 1948, 1). Powzięto m. in. rezolucję, że „czołowym zadaniem nauki pol. jest nadal praca na rzecz idei pokoju i sprawiedliwości społecznej, oraz wielkiej idei twórczej wolności człowieka". (ZN 23).

984. Warszawa: w gmachu Ymca otwarcie Centrum Medycyny Sportowej, dyr. dr Z. Zajączkowski.

985. Warszawa: po 7 letnim pobycie za granicą powróciła do Polski poetka K. Iłłakowiczówna.

986. Kraków: ks. T. Kruszyński przedstawił PAU komunikat: Szkicownik J. Mehoffera i jego pierwsze witrażyki w koś. Mariackim. — T. Dobrowolski: Ze studiów nad portretem pol. w epoce sarmatyzmu. (Spraw. PAU 9).

987. Kraków: w Muzeum Przemysłowym inauguracyjne zebranie pierwszej w Polsce sekcji Tow. Pol.-Szwajcarskiego z udziałem posła Szwajc. w Polsce A. R. Ganza.

Otwarcia dokonał prezes T-wa S. Flukowski, odczyt: rektor W. Goetel (Naprzód 326).

28 XI 47

988. Kraków: 40 lecie zgonu S. Wyspiańskiego: nabożeństwo żałobne, złożenie wieńców na sarkofagu, odsłonięcie tablicy pam. przy pl. Mariackim na domu, gdzie mieszkał, w Teatrze Słowackiego: „Klątwa" i „Warszawianka" z Solskim, poprzedzone przemówieniem A. Polewki. Tow. Przyj. Sztuk Pięknych oraz Tow. Miłośników Książki urządziło wystawę obrazów i grafiki Wyspiańskiego.

989. Nowy Sącz: wystawa obrazów i tkanin człon. Oddz. ZPAP.

29 XI 47

990. Kraków: na Komisji Nauk Farmaceut. PAU M. Gatty-Kostyál przedstawił pracę wykonaną z L. Krowczyńskim: Wartość lecznicza ważniejszych tojadów krajowych.

991. Kraków: powstał Międzyzwiązkowy Teatr Zespołów Świetlicowych „Studio" (ul. Skarbowa 2):

Premiera: widowisko śpiewno-muz. F. Bieńka i A. Kardasza „Marysine szczęście".

30 XI 47

992. Warszawa: 25-lecie pracy artyst. tenora Kaz. Dembowskiego. (KC 327).

993. Warszawa: w Klubie Młodych Artystów i Naukowców 1. Wystawa obrazów grupy malarzy awangardowych.

Min. KS zakupiło prace: T. Brzozowskiego, M. Jaremianki, K. R. Witkowskiego, M. Włodarskiego.

994. Łódź: Teatr Kameralny: J. Giraudoux „Amfitrion 38"; tł. B. Korzeniewski; reż. E. Axer.

995. Poznań: koncert inaugurac. Państwowej Filharmonii Robotniczej, dyr. S. Wisłocki.

996. Gdańsk: w „Polonii" wystawa plastyki ZPAP Oddz. Gdańsk. Zakupiono 27 obrazów do świetlic robotniczych. (Prz. Art. 1948,1).

997. Olecko: odsłonięto pierwszy na Mazurach pomnik z napisem:

„Ku wiecznej pamięci wyzwolenia Olecka z niewoli germańskiej 21 I 1945 r. Obywatele miasta i powiatu".

1 XII 47

998. Warszawa: zjazd delegatów Związków Zaw. Pol. Artystów Plastyków (do 4 XII).

Zjazd przyjął i ogłosił deklarację (m. in.): „Wskazując na konieczność uzgodnienia rytmu twórczości z rytmem narastającej aktywności mas ludowych, zdajemy sobie jednocześnie sprawę z tego, że sztuka nie może kształtować się metodą zakreślonego z góry postępowania twórczego, że wspólna wszystkim artystom pozytywna postawa w stosunku do życia winna załamywać się nieskrępowanie w każdej indywidualności, że różność widzenia i interpretowania świata daje podstawę do dyskusji artystycznej stanowiącej nieodzowny postulat rozwoju sztuki".

999. Warszawa: Tow. Nauk. Warsz.: J. Krzyżanowski przedstawił pracę Zygm. Wasilewskiego: Jadwiga Marcinowska.

15 XII: Doroszewski: Kryteria normatywne oceny języka.

1000. Warszawa: Spółdz. wydaw. „Czytelnik" uruchomiła 1. w Polsce klub książki pn. Klub Literacki Odrodzenia, w celu dostarczania dobrej i taniej beletrystyki. (Odr. 47).

Równocześnie powstał Klub Dobrej Książki zorg. przez Tyg. „Przekrój", mający te same cele.

1001. Kraków: na Wydziale matemat.-przyrod. PAU przedstawili swe prace: J. Tokarski, M. Turnau-Morawska, F. Gorski, B. Ferens, E. Kurzmann, M. Paschina, J. Rymar, L. Sikorowa, K. Miętkiewski, R. Drężepolski, W. Folejewski. (Spraw. PAU 10).

1002. Zakopane: z inicjatywy Referatu Sztuki Ludowej Min. Kultury i Sztuki przeprowadził Instytut Przemysłu Ludowego 2. kurs techniki malowania na szkle wśród Górali podhalańskich z udziałem prof. Ant. Buszka (do 16 XII).

Ponadto Referat Sztuki Lud. przeprowadził badania w Rawsko-Opoczyńskim w celu zorganizowania wytwórczości przemysłu lud. na tym terenie. (Biuletyn Informac. MKS).

1003. Fryburg (Szwajcaria): Zofia Kossak wygłosiła 1. z cyklu 20 odczytów o Polsce, które miała w miastach szwajc.

2 XII 47

1004. Warszawa: w Muzeum Narod. konferencja Ogniska Metodycznego Rysun-

ków: Hanna Buterlewicz: Problem teatru, Jan Golus: Oprawa sceniczna.

1005. Częstochowa: Teatr Miejski: prapremiera: J. T. Dybowski „I ty poznasz Marylę" (sztuka o Mickiewiczu).

1006. Kraków: zm. Stanisław Łempicki, prof. hist. literatury pol. UJ, historyk kultury, ur. 25 V 1886 w Kamionce Strumiłowej. (J. Kleiner, Twórczość, 1948, 3).

1007. Katowice: doroczne posiedzenie Wojew. Rady Kultury z udz. woj. Zawadzkiego.

R. Lutman: Charakterystyka prac w 1947, J. Ligęza: Polityka kulturalna WRK i wytyczne programowe na 1948.

3 XII 47

1008. Warszawa: przybył do Polski poeta franc. Paul Eluard i wygłosił odczyt: Intelektualny ruch oporu we Francji. (Powtórzony w Krakowie).

Równocześnie przybył poeta i publicysta Jean Marcenac, który miał też odczyt o ruchu oporu. Zwiedzili Polskę. (Odr. 49).

4 XII 47

1009. Warszawa: 2. konferencja organizacyjna delegatów zaw. zw. artystycznych z udz. min. Dybowskiego, w-min. Widy-Wirskiego i dyrektorów Departamentów Min. K. S.

Referaty: W. Sokorski, zaproponował utworzenie Rady Artystycznej przy KCZZ; K. Winkler: projekt Ludowego Mecenatu Sztuki (tekst projektu: Prz. Art. 1948, 1; Naprzód 333).

1010. Łódź: Łódzkie Tow. Nauk.: K. Jeżdżewski: Atlas do pradziejów Słowiańszczyzny.

Nast. II XII: A. Rynkowska: Działalność gospod. Rządu Królestwa Pol. na terenie Łodzi przemysłowej w l. 1821—31.

5 XII 47

1011. Rzeszów: otwarcie Galerii Malarstwa Pol., jako działu Muzeum m. Rzeszowa, staraniem kust. F. Kotuli i E. Bieleckiego.

1012. Kraków: obrady Sekcji Szkół Umuzykalniających Komisji Programowej Szkolnictwa Muzycznego: ustalono program przedmiotów w tych szkołach.

21 i 22 XII w Poznaniu obrady tej Komisji celem ustalenia jednolitej terminologii muzycznej.

7 XII 47

1013. Radom: wystawa zbiorowa obrazów Wac. Dobrowolskiego.

1014. Kielce: Wystawa gwiazdkowa plastyków kieleckich.

8 XII 47

1015. Warszawa: w Muzeum Narod. otwarcie działu sztuki średniowiecznej. Opracowano katalog naukowy obrazów i rzeźb pochodzących z ZO. W 1947 Muzeum Narod. zwiedziło 401.222 osoby; wystawy objazdowe na prowincji: 125.140 osób.

9 XII 47

1016. Kraków: M. Rudnicki przedstawił PAU pracę: Zagadnienie tzw. wieneckie (wetyjskie).

Na wydz. Lek. PAU R. Weigl przedstawił 5 prac dokonanych w Instytucie Badań nad Tyfusem Plamistym: S. Kryński, S. Wojciechowska, J. Starzyk, F. Westrych. (Spraw. PAU 10).

1017. Katowice: występ czecho-słow. Chóru dziecięcego Jana Kuhna.

Chór bawił w Polsce do 17 XII i dał koncerty w Krakowie, Łodzi, Warszawie i Poznaniu.

1018. Kraków: W. Madyda przedstawił PAU pracę: Ps. Longina traktat o wzniosłości na tle rzymskiej teorii retoryczno-filozoficznej. — J. Figna: Fragment tragedii H. Kleista „Robert Guiskard". (Spraw. PAU 10).

1019. Poznań: zm. Władysław Marcinkowski, rzeźbiarz, lat 90, twórca m. in. jedynego w Polsce pomnika Słowackiego, 1899, w Miłosławiu. (Kronika m. Pozn. 1948, 1).

11 XII 47

1020. Kraków: Komisja Historii Sztuki PAU: S. Swiszczowski: Brama na Gródku i reszty murów miejskich pomiędzy Gródkiem a Wawelem.

Kom. Orientalistyczna PAU: A. Klawek: Etymologia imienia Marii. — T. Lewicki: Ze studiów nad toponomastyką Rusi w dziele geografa arab. al-Idrisiego. (Spraw. PAU 10).

12 XII 47

1021. Zamość: 1. objazdowe przedstawienie lubelskiego Teatru Miejskiego: Eftimiu „Człowiek, który szukał śmierci". (Nast. Biłgoraj).

13 XII 47

1022. Łódź: Teatr WP: premiera: A. Salacrou „Noce gniewu".

14 XII 47

1023. Kraków: w Pałacu Sztuki zbiorowa wystawa obrazów Fryderyka Pautscha w 70 rocz. urodzin.

1024. Poznań: doroczna wystawa 74 prac ZZPAP Okr. Pozn.

Min. KS zakupiło na sumę 150.000 zł prace S. Szczepańskiego, E. Wasilkowskiego, H. Polańskiego, J. Wronieckiego i Z. Kępińskiego. Prócz tego zakupiono prace 7 artystów za 100.000 zł.

1025. Sopot: wystawa zbiorowa obrazów (59) Jana Cybisa. (Prz. Art. 1948,2).

15 XII 47

1026. Warszawa: w Muzeum Narod. wystawa przemysłu artystycznego: eksponaty wzorcowni Biura Nadzoru Estetyki Produkcji oraz Państw. Zakładów Włókienniczych „Wanda" (Kraków), tkaniny Gałkowskich, Spółdz. „Ład" i „Arkady", Spółdz. Samopomocy Chłop. Zakopane.
Pokazano 891 modeli. Wzorcownia liczyła 22 XII 47 wzorów i modeli: 6677. (Prz. Art. 1948, 2).

1027. Warszawa: w Bibliotece Narodowej objął stanowisko p. o. dyr. Ksawery Świerkowski.
Dotychczasowy dyr. prof. S. Wierczyński objął dyr. Bib. Uniw. Poznańskiego.

1028. Białystok: zamknięcie 2 mies. objazdowej wystawy malarstwa urządz. przez ZPAP, Oddz. Białostocki.

1029. Kraków: S. Stomma przedstawił PAU pracę: Ocena socjologiczna niektórych pojęć nauki prawa karnego. Spraw. PAU 10).

1030. Poznań: 90-lecie istnienia Pozn. Twa Przyj. Nauk; prez. prof. Z. Lisowski.
Otwarcie Biblioteki PTPN (ul. S. Mielżyńskiego 26/27), oraz wystawy druków i publikacji Twa: przemawiał kier. bib. J. Baumgart. Zebranie publiczne w auli UP: przemawiali: prez. Lisowski, w-min. E. Krassowska, prez. PAU K. Nitsch, sprawozdanie sekr. gen. Z. Wojciechowski. Odczyt K. Smulikowski: Zadania pol. nauki o ziemi. PTPN uchwaliło 2 XII nowy statut nadający mu charakter akademicki i weszło w skład Kom. Porozumiewawczego Tow. Naukowych Akademickich, do których należą: PAU, Pol. Akademia Nauk Technicznych, Tow. Nauk. Warsz., Wrocławskie Tow. Naukowe. W 1947 PTPN ogłosiło 12 tomów rozpraw i czasopism. (Spraw. PTPN 2).

16 XII 47

1031. Warszawa: 1. po wojnie walne zebranie Pol. PEN Clubu.
Nowy zarząd: prez. J. Parandowski, w-prez. M. Dąbrowska i Z. Nałkowska, sekr. M. Rusinek, skarb. T. Breza, czł. zarz. M. Bechczyc-Rudnicka, J. Iwaszkiewicz, I. Krzywicka, J. N. Miller, G. Morcinek, A. Wat, J. Zawieyski.

17 XII 47

1032. Warszawa: w Bib. Publ. kustosz Jean Prinet wygłosił odczyt o paryskiej Bibliothèque Nationale.

19 XII 47

1033. Kraków: zm. Rajmund Buławski, doc. UP, dyr. Biura Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych Min. ZO. (DP 348).

1034. Kraków: L. Płoszewski przedstawił PAU pracę: O listach Wyspiańskiego. (Spraw. PAU 10).
Komisja Hist. Lit. Pol. PAU uczciła pamięć zm. prof. St. Łempickiego, przemawiali S. Pigoń i R. Skulski.

20 XII 47

1035. Kraków: 1. po wojnie, a 12. z kolei, zjazd Pol. Tow. Językoznawczego.
Wygłoszono 11 ref., m. in. K. Nitsch: Co to jest dialektologia historyczna, Stieber: W sprawie sprecyzowania pojęcia stylu, Doroszewski: Historia języka w świetle faktów mowy jednostkowej. Zarząd: prez. J. Kuryłowicz, w-prez. W. Doroszewski, sekr. Z. Klemensiewicz. (Biuletyn Pol. Tow. Językoznawczego. 1948, ZN 27).

1036. Kraków: Z. Czerny przedstawił PAU pracę: Zakres historii literatury francuskiej. (Spraw. PAU 10).
Na Komisji Socjolog. PAU: S. Orsini-Rosenberg: Socjologia prasy. (Spraw. PAU 10).

21 XII 47

1037. Nagłowice: symboliczne otwarcie przez min. kultury S. Dybowskiego w tow. w-min. oświaty W. Garncarczyka i woj. kielec. E. Wiślicza-Iwańczyka 236 bibliotek gminnych na terenie woj. kieleckiego.

1038. Łowicz: wystawa wycinanek ludowych nadesłanych na konkurs zorg. z inicjatywy Spółdz. Przemysłu Ludowego w Łodzi przy poparciu Min. KS.
250 prac z całego regionu łow., 44 uczest. od 11 do 67 lat; 27 nagród za 113 prac na sumę 50.000, 1. nagr.: Marianna Pietrzak z Błędowa. (Sztuka Lud. 1948, 3).

1039. Lublin: wystawa prac 14 malarzy lubelskich (zakupiono 6 obrazów).

1040. Kraków: Stary Teatr: Fredro „Mąż i żona", z tekstami międzyaktów A. Polewki, reż. W. Krzemiński, dek. A. Stopka.

1041. Bydgoszcz: otwarcie Biblioteki Lekarskiej na Starym Rynku. (Bibliotekarz 1948, 1).

22 XII 47

1042. Poznań: Muzeum Wielkopolskie: otwarcie wystawy: Portret polski 17 i 18 w. oraz Portret pol. w grafice 16-18 w.
W 1947 Muzeum Wkp. zwiedziło 72.504 osoby; dyr. G. Chmarzyński.

27 XII 47

1043. Rzeszów: otwarcie teatru kukiełek „Bajka": premiera „Szklana góra".

1044. Poznań: uroczystość zawieszenia i odsłonięcia Orła Polskiego (uratowanego z pożogi wojennej) na nowej konstrukcji żelaznej wieży ratuszowej.
Przemawiali min. kultury Dybowski i prez. m. S. Sroka. (Kronika m. Poznania 1948, 1).

31 XII 47

1045. Warszawa: zakończenie działalności Rady Szkół Wyższych po 16 miesią-

cach pracy nad problemami ustrojowymi nauki i szkolnictwa wyż.

Przewod. Rady był poseł Włodzimierz Sokorski, zast. prof. M. Jaroszyński; 7 członków prof. wyższych uczelni. Odbyto 10 posiedzeń plenarnych i 53 konferencyj sekcyjnych. Rada przygotowała projekt dekretu o organizacji nauki i szkolnictwa wyż., uchwalony 27 X przez Radę Ministrów jako dekret z mocą ustawy, zatwierdzony 28 X 47 przez Radę Państwa. (Sprawozdanie Rady Szkół Wyż. Warszawa 1948, s. 360).

1046. Warszawa: M. Rusinek ustąpił ze stanowiska dyr. Dep. Teatru Min. KS. Stanowisko to objął St. R. Dobrowolski.

XII 47

1047. Garwolin: zm. (w końcu XII) dr Feliks Malinowski, dermatolog, b. prof.

1048. Warszawa: zaczął wychodzić miesięcznik Polska Sztuka Ludowa, wyd. przez Inst. Sztuki Lud. pod red. J. Grabowskiego.

1049. Wilanów: w pałacu Branickich wystawa: Portret polski.

1050. Kraków: 10-dniowy zjazd nauczycieli interesujących się zagadnieniami estetycznymi, zorg. przez ZNP, pod kierown. prof. S. Szumana.

1051. Warszawa: powstał Instytut Teatrologiczny, zależny od Min. KS; dyr. M. Rulikowski, kustosz St. Dąbrowski. Cel: zbieranie materiałów z przeszłości i współczesnego teatru dla użytku nauki.

SKOROWIDZ DIARIUSZA

Abraham 388
Adamczewski J. S. 825
Adamowski M. 300
Adamski K. 861
Adwentowicz K. 177, 714, 733
Ajdukiewicz K. 38, 131, 141, 617
Ajschylos 283
Akademia Górnicza 110
Akademia Lekarska, Gdańsk 267, 445
Akademia Nauk Polit. 42
Akademia Sztabu Gen. 896
Aleksandrowicz A. 902
Anderson A. 928
Andrzejewski Jerzy 218, 344
Andrzejewski Józef 72, 803
Anicolli A. 707
Anouilh J. 384
Araszkiewicz F. 647
Archiwa pomorskie 169
Archiwum, Gdańsk 885
Archiwum, Pelplin 17
Archiwum Wileńskie 393
Arley N. 850
Artyści Niezależni 837
Arystoteles 139
Atlas etnograficzny 291
Auger P. 850
Austria 787, 793
Autori F. 78, 321
Autorzy wśród czytelników 873a
Axer O. 848, 994

Bacewiczówna G. 37, 456, 465, 541, 895
Bach J. S. 546
Badecki K. 243
Bader K. 49
Bailly R. 701
Balet ang. 814
Balet polski 9
Balet ros. 772
Baley S. 277, 531, 562
Balicki S. W. 733
Baliński A. 775
Baliński W. 863
Bałucki M. 122, 140, 796, 816
Bandrowska E. 238, 351, 754
Bandura J. 415
Bańkowski P. 575
Baranowicz J. 77, 179
Baranowski B. 202
Bardet R. 242
Barnaś K. 8, 695, 708, 816
Barszczewska E. 733
Bartoszewicz W. 143
Barwiński E. 509
Barwiński H. 245
Barycz H. 526
Batko W. 898
Batory S. 468
Baudouin de Courtenay J. 409
Baumgardten A. 360
Baumgart J. 855, 874, 905, 1030
Baumritter J. 665
Bazylow L. 459, 468
Baurski J. 829
Bąk S. 73
Bąk W. 873a
Bąkowski S. 254
Bednorz Z. 77
Beethoven 241, 311, 321, 368, 744
Begović M. 125
Belgia 49, 776
Belina dr 570
Benedetti A. 8, 389, 757
Berger A. 576
Białaczewski 67
Białek 178
Białkowski T. 489
Biblia Gutenberga 17
Bibliofilstwo 224, 260
Bibliologia 108
Biblioteka, Cieplice 596
Biblioteka, Dzików 435
Biblioteka, Gdańsk 21, 169, 432, 753
Biblioteka GUS 59
Biblioteka Instytutu Historycznego 87
Biblioteka Jagiellońska 575
Biblioteka, Kielce 765
Biblioteka Lekarska 1041
Biblioteka Miejska, Poznań 429, 436
Biblioteka Narodowa 430, 637, 1027
Biblioteka, Opole 54
Biblioteka Ossolineum 261, 313, 773, 842
Biblioteka, Pelplin 17
Biblioteka Polska, Paryż 701
Biblioteka Poznańskiego Twa Przyj. Nauk 874, 1030
Biblioteka Publiczna W. 637
Biblioteka TUR 47
Biblioteka Uniwersytetu MCS 637
Biblioteka Uniw. Poznań 1027
Biblioteka Uniw. Toruń 472
Biblioteka Uniw. Wrocław 842
Biblioteka Załuskich 575
Biblioteki, egzemplarz obowiązkowy 637
Biblioteki gminne woj. kiel. 1037
Biblioteki pomorskie 169
Bibliothéque Nationale, Paris 242, 864, 1032
Bielecki E. 1011
Bielicki M. 460, 511
Bielicz J. 757
Bielski K. 49
Bieniek F. 991
Bierdiajew W. 845
Biernat A. 675
Bierut Bolesław 11, 27, 114, 523, 534, 617, 640, 685, 791, 940, 956
Bilikiewicz T. 198, 683
Biłgorajska J. 596
Bińczak J. 765
Birkenmajer A. 530, 763
Biskupin 413
Bittnerówna B. 412
Biuro Nadzoru Estetyki Produkcji 1026
Blackett P. 850
Blaton 466
Bliziński J. 129, 245, 397, 775
Bliziński W. ks. 687
Błachowski S. 64, 650
Błok A. 22
Błońska G. 802
Bobrowski min. 11, 934
Bochnak A. 526
Bodniak S. 905
Bochwic F. 401
Bodnicki W. 176, 398
Bogusławski W. 222, 933
Bohdanowicz J. 876
Bohdanowicz K. 585
Bolesław Chrobry 80
Bończa-Tomaszewski K. 171
Boniecka M. 22, 478
Borkowicz woj. 894
Borowik J. 790
Borejdo I. 322
Borejsza J. 895
Bornstein B. 289
Bornsztajn M. 531, 856
Borowski K. 199, 255, 522, 645
Borowski T. 926
Borowski W. 283
Borowy P. 852
Borowy W. 158, 819, 827
Boudet B. 404
Boy-Żeleński T. 175, 236, 384, 775, 802
Boyé E. 846
Bractwo Literackie 12
Brahmer M. 543
Brandhuber A. 219
Brandstaetter R. 973
Bratkiewicz W. 912
Braun J. 452
Breza T. 218, 1031
Brinken J. 389
Brodniewicz A. 612
Brodowska H. 682
Brodzki J. 952
Broniewska J. 766
Broniewska M. 609, 696
Broniewski W. 13, 22, 873a, 949
Browko P. 909
Brown I. 707
Brożek M. 854
Brtan R. 494
Brucholerie M. 965
Brudziński J. 683
Brydziński W. 733
Brzechwa J. 579
Brzezicki E. 76, 531
Brzeziński E. 76, 531
Brzeziński W. 969
Brzozowski T. 993
Bubiec R. 675
Buczkowski L. 717
Budkowa Z. 905
Bujański J. R. 81
Bukowski J. 416
Bulanda E. 139, 193
Buławski R. 658, 1033
Bułgaria 296, 691, 563, 940, 728
Bunczak P. 494
Bunsch K. 77
Burek W. 595
Burhardt S. 169, 472
Bursa A. 945
Bursa S. D. 548
Bus-Fekete W. 803, 873
Bush A. 974
Buszek A. 1002
Buszyński G. 733
Buterlewicz H. 1004
Butkiewicz S. 733
Bykowski L. J. 278, 577

Bylica H. 357
Byron 884
Cabaj R. 179
Calderon 846
Calogero G. 588
Cassan L. 707
Centralny Instytut Kultury 63, 157, 339, 449, 762
Centralny Urząd Planowania 2, 11, 257, 305, 934
Centrum Medycyny Sportowej 984
Cervantes 49
Chaberski E. 775
Chesterton 170
Chiarelli I. 656
Chlamtacz M. 132
Chłapowski F. 683
Chmarzyński G. 418, 1092
Chmielarczyk M. 796
Chmielewski J. 673
Chmielewski T. 122
Chojnacki P. 139
Chomiński L. 449
Chopin F. 23, 324, 523, 734, 860, 942
Choynowski M. 834
Chór Toruń 303
Chrostowski S. O. 946
Chrzanowski I. 617
Chybiński A. 230
Chyła T. 643
Ciałowicz płk. 22
Ciechanowska Z. 243
Cieślikowski J. 179
Ciołek G. 149, 449, 673
Clay C. 850
Companeez J. 142, 255, 847
Conners B. 349, 757
Conrad J. 819
Csorba T. 39, 684
Cusinier L. 575
Cwojdziński 802, 875
Cybis J. 262, 887, 923, 1025
Cybulski T. 920
Cyrankiewicz J. 248, 418, 783, 927
Czabanowski J. 463
Czachowski K. 797
Czajkowski J. 735
Czajkowski W. w-min. 781
Czapczyński T. 66 468
Czarniecki S. 227
Czarnocki S. 14
Czechow A. P. 119
Czechówna H. 357
Czechosłowacja 26, 82, 94, 248, 268, 376, 377, 413, 459, 464, 494, 519, 540, 561, 563, 568, 569, 578, 589, 590, 599, 661, 664, 719, 723, 782, 792, 836, 838, 839, 845, 933, 940, 947, 962, 1017
Czekalski A. 536
Czekanowski J. 202, 658
Czernik S. 765
Czerny Adolf 664
Czerny Z. 379, 1036
Czerwiński J. W. 732
Czeżowski T. 118, 131, 141
Czosnowski S. 873
Czubalski F. 617, 877
Czugała L. 643
Czuła M. 427, 682
„Czytelnik" 234, 439, 709, 873a, 949, 1000
Czytelnictwo 195, 346
Czyż H. 493
Ćwikliński T. 697

Daczyński S. 669
Dalbor W. 449, 666
Damrot 33
Damięcki D. 175, 347, 978
Dankowska A. 612
Dańda J. 102
Daszewski W. 532, 730, 733
Daszyński I. 927
Davis J. 771
Dąbrowska M. 66, 108, 158, 543, 717, 873a, 1031
Dąbrowska W. 75
Dąbrowski B. 733, 738, 821
Dąbrowski F. 802
Dąbrowski Jan 184, 621
Dąbrowski K. 826
Dąbrowski Stan. 770
Dąbrowski Stefan 301
Dąbrowski W. 701
Dąmbska I. 141
Debussy 328
Dederko B. 149
Dejna K. 606
Dembińska A. 168
Dembowski K. 992
Depierre A. 404
Deval J. 873
Dębicz S. 816
Dębno, zamek 315
Diariusz kultury śląskiej 33
Długopolski E. 138
Dłuska M. 448
Dni Gniezna 397
Dni Karkonoszy 754
Dni Krakowa 592, 667
Dni Kultury, Śląsk 630
Dni Torunia 651
Dobraczyński J. 77, 873a
Dobrowolski prez. 981
Dobrowolski S. R. 852, 873a, 936, 1040
Dobrowolski T. 986
Dobrowolski W. 659
Dobrowolski Wacław 1013
Dobrzańska A. 415
Dobrzański 8
Dobrzański J. 421, 555
Dobrzycki J. 184, 663
Domosławski B. 658
Dożycki L. 922
Doroszewski W. 36, 75, 617, 999, 1035
Dożynki, Opole 791
Dracsaneanu J. 457
Dragan M. 753
Drapella H. 179
Dreszcz W. 531
Dretler-Flin S. 415
Drewicz S. 802
Drewniakówna M. 880
Drewnowski J. 983
Drężepolski R. 1001
Drużbacka 434
Dryjski A. 826, 865
Drzewiecki Z. 755, 880
Dubas W. 942
Dubiska I. 37, 241, 253, 268
Dulęba M. 592
Dumas A. 175
Dumitrescu V. 457
Dunand M. 242
Dutkiewicz J. 916
Dvorzak A. 940
Dybowski J. T. 775, 1005,
Dybowski Stefan min. 118, 157, 196, 258, 347, 391, 582, 682, 721, 765, 808, 866, 892, 930, 940, 961, 978, 1009, 1037, 1044
Dygas I. 374, 505
Dygasiński A. 765
Dylik J. 698
Dynowski W. 139
Dzięgielewicz J. 626
Dziedzic W. 6
Dziegiecka Z. 544
Dzień lasu 559
Dziennikarze 975
Ebner-Eschenbach M. 544

Eftimiu W. 796, 886, 1021
Ehrlich L. 617, 853
Ekier J. 37, 860
Elektorowicz W. 215
Eluard P. 1008
Elzenberg H. 501, 893
Eminowicz L. 4
Erenberg K. 85
Erenburg I. 909
Erwan I. 175
Esman T. 169
Esperanto 365
Estreicher K. 208
Ettinger M. 556

Falski M. 551
Feldman J. 57, 555, 757
Ferdinand 785
Ferens B. 1001
Fertner A. 236
Festiwal filmowy 587
Festiwal Młodzieży 719
Festiwal muzyki 550
Fidiasz 193
Figna J. 1018
Filharmonia, Katowice 801
Filharmonia, Kraków 26, 845, 974
Filharmonia, Lublin 37
Filharmonia, Łódź 420
Filharmonia Robotnicza, Poznań 335, 948
Filharmonia Warsz. 19, 92, 321, 860
Filharmonia, Wrocław 65, 241, 304, 385
Filiński W. 820
Filipiak W. 643
Film 20, 167, 180, 513, 587, 697, 858
Fitelberg G. 237, 744, 815, 880, 940, 956
Fizjografia 45, 288, 529
Fleck L. 166
Flukowski S. 71, 212, 236, 703, 987
Fodor W. 72, 836
Fojcik J. 627
Folejewski W. 1001
Foscolo U. 544
Francastel P. 615
France A. 384
Francja 85, 159, 165, 404, 503, 513, 528, 590, 615, 701, 703, 726, 727, 730, 761, 794, 887, 1008
Frankowski 449
Frantz K. M. 323, 666
Fredro A. 8, 72, 177, 349, 383, 397, 463, 716, 765, 785, 803, 806, 873, 886, 1040
Fredro A. M. 526
Frenkel R. 496
Friedberg M. 617
Friedrich H. 36
Frycz K. 398, 712, 733, 973
Fumet S. 404
Furmanik S. 258
Fusiecki J. 863

Gaberle E. 243
Gajcy T. 852
Gajek J. 449, 658
Gall I. 123, 489, 695, 733, 875
Gallowa H. 875
Galos A. 225
Gałczyński K. I. 49, 113, 873a, 894
Gałkowscy H. i S. 906, 1026
Ganszyniec R. 256, 309
Ganz, A. R. 987
Garbacik J. 161
Garbowski L. 872
Gardowska B. 415
Garncarczyk W. 1037
Garyantes 870
Gatty-Kostyal M. 608, 990
Gawecki B. 141, 399
Gąsiorowski W. 966
Gdańsk, 950-lecie 753
Gebethner J. 259
Geologia 107, 173
Geppert E. 419
Gerber R. 897
Gębala S. 427, 675
Gęstość zaludnienia 668
Gierczyński Z. 89
Gierowski J. 380
Gieysztor A. 139
Girard 413
Giraudoux J. 592, 659, 994
Gisges J. M. 143, 765
Glasberg ks. 404
Gliński M. 843
Gładysz M. 901
Głowacki B. 853
Głowacki W. 178
Gniatkowski 46, 175
Gniezno, nadanie krzyża Grunwaldu 397, 534
Godlewski M. 495
Godycki M. 670
Gody Wiosenne 646
Godziszewski T. 373
Goetel W. 673, 987
Gogol M. 119, 124, 199, 757, 873
Golechowski S. 339
Golus J. 1004
Gołba K. 77, 816
Gołębiowski E. 647
Gołębiowski H. 762

Gołubiew A. 717, 873a, 949
Gomulicki J. W. 56, 532
Gomułka W. 783
Gorczyńska M. 533
Gosieniecka A. 323
Gottlieb H. 226
Gottwald C. 248
Goya 270
Gozdawa Z. 558, 798, 873
Goździkiewicz T. 675
Górkiewiczowa G. 945
Górnicki B. 608
Górski F. 1001
Górski Karol 139, 169
Górski Konrad 52, 156, 254, 501, 617, 859
Górski M. 670
Górzyński W. 74, 460
Górzyński Z. 37, 268
Grabda E. 310
Grabowski Józef 1048
Grabowski T. 276, 915
Grabowski T. S. 664
Grabski W. J. 77
Gremillon J. 513
Grodecki R. 853
Grodzicki A. 665
Grodziński Z. 872
Grolicki S. 99
Groeger G. 858
Groniewska 7, 359
Gronkowski W. 202
Gros E. 924
Grot Z. 168
Grott T. 299
Grycz J. 773
Grygier T. 265
Grzegorczyk A. 883
Grzybowska K. 152
Gumiński K. 945
Gumowski M. 168
Guzowska 584
Guthrie W. T. 707
Guttner J. 330

Habdas 373
Hadwiger H. 55
Hahn W. 854, 884
Halas F. 494
Hale L. R. 770
Hammer S. 854
Hamsun K. 41
Hanin R. 733
Hańcza W 398
Harasiewicz A. 625
Harassek S. 166
Hartleb K. 693
Heitler W. 850
Hejret J. 792
Helsztyński S. 77
Henequin M. 384, 757
Henner 449
Heraklit 468
Herbst S. 149, 602
Herczeg 873
Hessen D. 22
Hessen S. 865
Hierowski Z. 33, 125, 214, 699, 961
Higiena psychiczna 826
Hlond A. kard. 417
Hofman V. 754
Hołuj T. 13, 858
Homer 476
Hopwood 757
Horst A. 670
Horvat M. 940
Horzyca W. 56, 170, 345, 493, 609, 632, 733, 802, 846
Hoyer H. 879
Hrabec S. 156
Hryniewiecki J. 673
Hrynkiewicz 870
Huberman B. 633
Huebner A. 460
Hulka-Laskowski F. 88
Hupertowa J. 37
Hurynowicz J. 310, 826
Hutniczy Instytut Badawczy 443

Iłłakowicz K. 985
Iłowiecki J. 884
Ingarden R. 120, 131, 167, 230, 279,, 487, 776, 833, 794
Instytut Badania Starożytności Słowiańskich 413
Instytut Bałtycki 786, 790
Instytut Biologii 779
Instytut Elektrotechniczny 855
Instytut Geologiczny 173, 274
Instytut Francuski 615
Instytut Historyczny UW 87
Instytut im. Curie-Skłodowskiej 126
Instytut Leczniczych Surowców Roślinnych 774
Instytut Mazurski 95
Instytut Prasowy 665
Instytut Radowy 570, 690
Instytut Rzemieślniczy 832
Instytut Spraw Międzynarodowych 574
Instytut Śląski 7, 33, 163, 322, 265, 381, 450, 467, 488, 499, 500, 568, 576, 610, 678, 789, 813, 857, 861, 901, 982
Instytut Teatralny 730
Instytut Węgierski 684
Instytut Zachodni 178, 288, 327
Inżynier, stopień naukowy 174
Ippold J. 48
Iwanow K. 940
Iwaszkiewicz J. 52, 83, 158, 295, 326, 543, 579, 609, 712, 717, 859, 873a, 961, 1031
Izygrym-Wróblewska C. 825

Jabłonkówna M. 273, 396
Jabłoński A. 157, 449, 762
Jabłoński H. 665
Jachimecka Z. 656
Jachimecki Z. 617
Jackson Robert 521
Jahoda R. 201
Jahnke Z. 37, 335
Jakimowicz R. 287, 693
Jakubowicz T. 831
Jakubowski J. Z. 187
Jamka R. 287, 381, 982
Jan III Sobieski 310, 666, 793
Janikowski S. 405
Jankowski B. 736
Janowski A. 881
Janów J. 889
Janusz S. 221
Janusz W. 293
Januszewska H. 562
Jaremianka M. 993
Jarkowski S. 604
Jarocki S. 122, 255, 695, 775
Jaroń J. N. 813
Jarosławiecka M. 400
Jarosz S. 203
Jaroszyński M. 682, 983, 1045
Jarzębski S. 765
Jasicki B. 278
Jasnorzewska M. 458
Jaśkowski S. 118
Jastrun M. 13
Jastrzębiec Kozłowski 522, 714
Jastrzębski D. 668
Jaworski K. A. 49
Jażdżewski K. 447
Jedlicki M. Z. 64
Jelito J. 202
Jeszke W. 608
Jeżdżewski K. 1010
Jeżdżyński W. 765
Jędrzejowski A. 171
Joliot-Curie 27
Joxe min. 615
Jugosławia 125, 221, 238, 285, 376, 581, 590, 858, 904, 926, 963
Jurgielewiczowa J 75

Kaczmarczyk Z. 327
Kaczorowski M. 355, 977
Kaleb V. 926
Kalinowicz Z. 350
Kalinowski T. 802
Kallimach 161
Kałka-Rowicki W. 956
Kamieniecka H. 70
Kamieńska A. 675
Kamieński B. 617
Kamieński M. K. 473
Kamiński A. J. 805
Kamocki S. 93
Kanafojski Cz. 658
Kapłańska J. 683
Kapuściński J. 427
Karbowski J. 316, 603, 706
Kardasz A. 991
Karłowicz 845
Karol V 468
Karpowicz T. 179, 831
Karwasińska J. 905
Karwicki S. D. 853
Kasprowicz J. 605, 832
Kasprowiczowa M. 111
Kaszczu T. 438, 895
Kasztelowicz S. 153
Kaszubski T. 472
Kawaler, drukarz 224
Kawyn S. 647
Keller T. 333
Kędra W. 37, 106
Kędzierski Cz. 41
Kępiński Z. 412, 1024
Kęstowicz Z. 680
Kętrzyński S. 80, 977
Kiedrzyński S. 349
Kielarski M. 724
Kielski B. 865
Kiełczewska 536
Kierst J. 70
Kiesewetter T. 532
Kinastowski Z. 143
Kipa E. 139
Kjaer K. 966
Klafkowski A. 178
Klawek A. 202, 1020
Kleczkowski A. 617
Klein 860
Kleiner J. 49, 643, 647, 1006
Kleist H. 1018
Klemensiewicz Z. 492, 606, 1034,
Klementić D. 926
Klimaszewska J. 492
Klinger W. 851
Klub Dobrej Książki 1000
Klub literacki „Odrodzenia" 1000
Klub Polsko Radziecki 634
Kluby Inteligencji 797, 894
Kłapkowski T. 683
Kłosowski J. N. 643
Knaster B. 58
Kniaźnin 434,
Knot A. 136, 206, 225
Knothe K. 829
Knotowa H. 415
Kobendza R. 392
Kobyliński Z. 403
Kochanowski J. 89
Koczalski R. 860, 948
Koczko W. 278
Koczorowski S. P. 260, 701, 864
Kokoszyńska M. 153, 946
Kolankowski L. 617
Kolasiński J. 643
Kolbuszewski S. 179
Kołodziejczyk L. 939
Koło Naukoznawcze, Poznań 64
Komenski J. A. 792
Komitet Fizjograficzny 41
Komitet Słowiański 646
Konarz S. 560
Konatkowska G. 242
Koneski B. 926
Kondracki 237
Koniorowa S. 945
Konkurs chórów 387, 613, 653, 655
Konkurs muzyków 553, 811, 825, 625
Konkurs „Odrodzenia 218
Konkurs na rzeźbę 373
Konkurs świetlic Zw. Zaw. 408
Konkurs szekspirowski 384, 493, 495, 706, 707, 733
Konkurs zespołów świetlicowych 91, 269, 433, 715
Konkursy literackie 440, 675, 852
Konopczyński W. 90, 90, 830, 853, 905
Konstytucja 172

Kopaczewski W. 701
Kopernicki I. 670
Kopp M. 871
Kopyciński A. 736
Korcelli K. 557
Korczak J. 364
Korn 33, 204, 450
Korolewicz-Wajdowa J. 356
Korowicz M. 568
Korta A. 852
Korzeniewski B. 384, 848, 994
Korzeniowski J. 803, 886
Koseła R. 595
Kosiński J. 706, 917
Kosmulski L. 415
Kossak Zofia 1003
Kossowski A. 555
Kostrzewski J. 246, 287, 290, 824
Kościuszko 517, 853
Kotarbiński T. 90, 131, 167, 230, 279, 409, 863
Kotlarczyk M. 306
Kotula F. 300, 1011
Kott J. 66, 921, 936
Kowalczyk J. 975
Kowalewska H. 762
Kowalska A. 77, 717
Kowalska H. 809
Kowalski H. 137
Kowalski T. 202, 617
Kowalski W. 157, 369, 978
Kownacka M. 414
Koźniewski 894
Krajowa Reprezentacja Pracowników Kół Wyższych i Instytucji Naukowych 598
Krakowski S. 366
Krasowski 733
Krassowska E. w-min. 277, 894, 977, 983, 1030
Krassowski F. 85, 177, 389, 816
Krassowski J. 98
Krasnowski W. 778
Kraszewski R. 357
Kreczmar J. 921
Kremer T. 275
Kretschmer 83, 167, 797
Kreysa M. 658
Krokiewicz A. 108, 945
Krökowski J. 483
Król J. A. 765
Kruczkowski L. 258, 485, 717, 892, 936
Kruk-Olpiński W. 379
Krukierek B. 125
Krumłowski K. 8
Kruszyński T. 184, 526, 818, 986
Krygowski 536
Krygowski K. 608
Krygowski Zb. 626, 718
Krygowski Zdz. 626
Kryłow W. 803
Kryński S. 1016
Krysińska J. 825
Krzekołowski L. 22
Krzemiński W. 130, 384, 557, 973, 1040
Krzemieński Witold 51, 304, 385, 801
Krzepkowski M. 975
Krzymuska Z. 323
Krzywicka I. 1031
Krzyżanowska I. 497
Krzyżanowski A. 612, 853, 957
Krzyżanowski Julian 56, 497, 977, 999
Krzyżanowski W. 889
Kubacki 52, 83, 167, 412, 717, 889
Kubelik R. 26, 845
Kubiak T. 852
Kucharski J. 213
Kuener A. 380
Kuczewski W. 322
Kuczyński S. 125, 317, 468
Kudliński T. 858, 892
KUL 49
Kula W. 80
Kulczycki F. 428
Kulczyński S. 322, 983
Kulisiewicz T. 270
Kultura ludowa 449
Kułakowski S. 409
Kumaniecki K. 108
Kumor L. 67
Kupczyński B. 154
Kuraszkiewicz 477, 951
Kuratowski K. 86
Kurek J. 39, 873a
Kurkowska H. 36
Kurnakowicz J. 733, 973
Kuryluk K. 717, 936
Kuryłowicz J. 24, 598, 1035
Kutew Ch. B. 728
Kurzmann E. 1001
Kwaskowski S. 85, 354, 733, 816
Kwaskowski W. 695
Kwiatkowski T. 34, 858
Kwiatkowski W. 72
Kwieciński A. 149
Kydryński J. 659

Labuda G. 169
Lachnitt W. 680, 831
Ladenberger T. 789
Laforgue 409
Lam W. 515
Landecki T. 366
Landówna S. 884
Lange W. 171
Lapierczyk J. 666
Laskownicki B. 371
Lasocki J. 762
Laszczka B. 491
Latoszewski L. 78, 335, 412, 841
Lednicki Z. 37
Lefeld 253
Leguèbe J. 242, 503
Lehr-Spławiński T. 77, 327, 617, 664
Lelewel 617
Leliwa J. 635
Lenartowicz J. 617
Lenica A. 262
Lepszy K. 905, 972
Leśniewski Cz. 188
Leśnodorski B. 366, 650, 853, 897
Leszczycki S. 451
Leszczyński J. 806
Lewak A. 905
Lewandowski B. 692
Lewański J. 33
Lewicki A. 893
Lewicki T. 1020
Lewin L. 961
Lewińska I. 37, 304, 335
Lewiński W. 507
Librowski S. 169
Licea sztuk plast. 971
Lichański S. 66
Lichtenstein L. 406
Liedtke A. 17, 169
Liga Walki z Rasizmem 364
Ligęza J. 154; 823, 1007
Ligier S. 404
Liguda A. 21
Lilpop W. 768
Limanowski M. 536
Lipiński E. 957
Lipman W. 795
Lisków 687
Lisowski 1030
Lissa Z. 756, 762
Literatura ludowa 66
Lisicki Z. 460
Lisiewicz 460
Lochman S. 527
Lompa J. 627, 644, 678
Lope de Vega 967
Lorentz S. 196, 543
Lubieniecka M. 946
Lubieniecki J. H. 676
Ludowy Instytut Muzyczny 339, 655
Lukrec H. 975
Lutman R. 90, 154, 322, 499, 823, 1007
Lutosławski Witold 845

Łada J. 331
Łada O. 37
Łastowski W. 288
Łaszczyńska O. 168
Łazarek A. 675
Łazowski K. F. 232
Łempicki S. 89, 617, 1006, 1034
Łobaczewska 464
Łodyński M. 905
Łopatyńska L. 66, 409
Łopuszyński Z. 133, 360
Łukaszewicz J. 692
Łukaszewicz W. 232
Łyczywek R. 949

Maciejewski 438
Mach I. 581
Mackiewicz K. 415
Madyda W. 1018
Mágr A. St. 377
Majakowski W. W. 22
Majchrzycki Z. 213
Majdanek 752, 808
Majewski K. 468
Majkowski S. 785
Maklakiewicz 40, 464, 438, 981
Makojnik W. 199, 785
Makowiecki T. 56, 859
Maksimović D. 926
Malatyński S. 177
Malewska K. 304
Malawski A. 304
Maleczyńska E. 459, 488
Maleczyński K. 57, 225 488
Malewska H. 229, 717, 827, 859, 873a
Malicka M. 873
Malik 63
Malinowski F. 1047
Maliszewski A. 852
Malkiewicz M. 967
Małachowski S. J. 415
Małkowska H. 847
Małowist M. 80
Maniak S. 143
Manteuffel T. 87
Mańkowski T. 818
Marcenac J. 1008
Marcinkowski W. 1019
Marcinowska J. 999
Marczewski E. 55
Markiewicz S. 310
Markiewiczówna W. 306
Markowski J. 547
Markowski M. 163
Marszak S. 240
Marx K. 612
Masaryk J. 248
Maślankiewicz K. 473
Massalska Z. 37
Massalski E. 67
Massey B. 21
Matejko Jan 649, 734, 923, 958
Matejko T. 6
Matuszczak J. 829
Matuszewski J. 168
Mauriac F. 83
Mayer K. 423, 877
Maver G. 593
Mazaraki J. 18
Mazur S. 617
Mazurkiewicz J. 918
Mazurkiewicz T. 320
Mączkowski S. 91
Mączyński F. 422
Mecenat 21
Mecenat ludowy 1009
Mehlberg H. 141
Mehoffer J. 818, 986
Meissner J. 873a
Melcer W. 662
Meze A. 940
Michalski J. 289
Michalski K. 750
Michalski S. F. 202
Michał Korybut 666
Michałowski, amb. 284
Michałowski K. 543
Michałowski P. 323
Mickiewicz A. 156, 276, 412, 599, 842, 1005
Michejda min. 690, 788
Mierzejewski M. 860
Miesiąc oświaty robot. 425
Mięsowicz 466, 850
Miętkiewski K. 1001
Miketta J. 762
Mikłaszewski A. 945
Mikos W. 809
Mikucka A. 75
Mikucki S. 271, 617
Mikulski A. 510
Mikulski T. 33, 77, 204, 254, 379, 450, 813, 842
Mikuszewski S. 37
Milewski T. 49
Milier 873
Miller J. N. 1031
Milski S. 46, 175, 533
Miłkowski J. 77
Ministerstwo Informacji 375
Ministerstwo Kultury i Sztuki 35, 101, 188, 258, 329, 343, 373, 427,

428, 457, 485, 493, 624, 660, 672, 731, 733, 743, 943, 993, 1002, 1009, 1024, 1026, 1038
Ministerstwo Oświaty 194, 390, 672
Ministerstwo Sprawiedliwości 631
Ministerstwo Spraw Zagranicznych 574, 641
Minkiewicz W. 343
Mirski K. 942
Missiuro W. 661
Miśkowiak J. 21
Mitkowski J. 168, 487
Młodziałowski A. 415
Młodziejowska N. 886
Moczarski Z. 617
Modrzejewski J. 949
Modzelewski Jan 308
Modzelewski Z. 248
Moisiejew I. 772
Molé V. 617
Molière J. B. 81, 236, 398, 695, 775, 796, 802
Moniuszko S. 64, 237, 335, 460, 564, 580, 584, 586, 651, 692, 712, 736, 846, 976
Montaigne 89
Montgomerry D. J. X. 850, 873
Morasu N. 457
Morcinek G. 214, 644, 859, 873a, 1031
Morelowski M. 49
Morski E. 230, 254
Morski Instytut Rybacki 913
Morstin-Górska 827
Morstin L. H. 39, 77, 802
Morton J. 765, 926
Moryciński H. 8, 757
Moskwa F. 626
Moszczeńska W. 309
Moszyński K. 90, 291, 348, 658
Mościcki H. 517, 853
Moulin P. 468
Mrozowska J. 835
Muskat T. 802
Musset 130, 973
Muzealnictwo 572
Muzeum Bezpieczeństwa i Higieny Pracy 863
Muzeum Fizjograficzne 529
Muzeum, Gdańsk 196
Muzeum Historyczne 663
Muzeum w Majdanku 752
Muzeum Mazurskie 943
Muzeum Morskie 677, 783
Muzeum Narod. Kr. 592, 622, 745
Muzeum Narod. W. 259, 479, 746, 835, 1014
Muzeum w Nysie 134
Muzeum Oświęcim 208, 619, 752
Muzeum Przemysłu 25, 63
Muzeum Regionalne Ziemi Kujawskiej 97
Muzeum Rzeszowa 1011
Muzeum Szczecin 679
Muzeum Śląskie 7, 739
Muzeum Świętokrzyskie 67, 765
Muzeum Wałbrzych 688
Muzeum Wielkopolskie 418, 539, 904, 1042
Muzeum WP 60, 362, 446
Muzeum Ziemi Bytomskiej 103
Muzeum Ziemi Tarnowskiej 340
Muzyka niezawodowa 6, 762
Muzyka pol. za granicą 233, 237, 238, 351, 361, 368, 438, 456, 464, 465, 484, 541, 546, 584, 611, 620, 719, 723, 734, 843
Mycielski Z. 229
Mydlarski J. 737

Naczelna Rada Odbudowy W. 694
Nagroda „Odrodzenia" 717
Nagroda „Odry" 77
Nagrody literackie 146, 218, 229, 412, 427, 613, 717, 755, 852
Nagrody muzyczne 229, 412, 627, 755, 825, 880, 981
Nagrody naukowe 86, 214, 412, 617, 627, 737, 977
Nagrody plastyczne 229, 280, 412, 480, 755, 981, 1038
Nagrody rzemieślnicze 628
Nalewajski 952
Nałkowska Z. 158, 936
Napoleon 517
Natanson-Leski J. 169
Natanson W. 34, 659, 703
Nedbal O. 252
Neuman S. 701
Niccodemi D. 72, 873
Niedziałkowski M. 639
Niemcy 87, 128, 178, 219, 298, 512, 519, 752, 808
Niedzielska M. 758
Niemcewicz J. U. 544
Niemojewski L. 147
Niewiarowicz R. 655
Niewodniczański H. 617, 850
Niezabitowski E. 577
Niklewski E. 617
Nikliborc J. 249
Nikliborc W. 55
Nitsch K. 617, 623, 1030, 1035
Noakowski S. 325
Nor A. C. 494
Norwid C. 56, 475, 600, 827, 858, 892
Nosarzewska M. 227
Nosek S. 612
Noskowski Z. 734, 860
Nowak S. 941
Nowak-Dłużewski J. 765
Nowakowski W. 236
Nowakowski Z. 104
Nowicki J. 384
„Nowiny Literackie" 295
Nowiński S. 704

Obarska O. 796
Oberc A. 608
Oborin L. 940
Obrębska A. 36
Obrębski J. 64
Ochrona pracy 127, 863
Ochrona przyrody 64, 67, 194, 203, 390, 392, 453, 471, 559, 673, 759, 780, 844, 970
Ochrona zabytków 892
Ochlewski T. 391, 762
Oczkowski L., 387
Odbudowa gospodarcza 1, 11, 15, 305
Ognisko Kultury Plastycznej 922
Ograniczenie papieru 551
Ogrodziński W. 77
Ogród Botaniczny, Łódź 431
Olechnowicz M. 658
Oleksik K. 765
Olszewicz B. 468
Olszewska H. 36
ONZ 231, 638
Opatrny J. W. 225, 463
Opera leśna 692
Opera, Poznań 40, 252, 651
Opera Śląska 620
Opera, Warszawa 61, 320, 580
Opera, Wrocław 9, 171
Opieka społeczna 5
Orfinow 584
Orkiestra Kameralna, W. 235
Orkiestra Pol. Radia 744
Orkiestra symf. Kielce 151
Orłowicz M. 203
Orsini-Rosenberg S. 1036
Orynżyna J. 449
Orzeszkowa E. 289
Osmańczyk E. 77
Osóbka-Morawski E. 196
Ossowska E. 643
Ossowski L. 424
Ossowski S. 90, 277
Osterwa J. 469, 978
Ostromęcki B. 70
Ostrowski A. 175, 522
Ostrowski S. K. 504
Ostoja S. 255
Oświęcim 208, 619, 752
Otrębski J. 21
Otwinowski S. 227, 344, 358
Owsiejenko R. 822
Ozga-Michalski J. 765

Pacewicz H. 175
Paderewski I. 438, 860
Pagnol 266, 873
Pajączkowski F. 53, 313
Pajewski J. 168, 178
Palester R. 237, 438, 667
Palikier J. 500
Pancewicz L. 733
Pankiewicz M. 150
Panufnik A. 92, 368
Państwowa Rada Zdrowia 788
Państwowy Instytut Wydawniczy 672
Papliński A. 736
Papuga J. 22
Parandowska I. 476
Parandowski 158, 244, 511, 717, 1031
Parki narodowe 759, 970
Paschina M. 1001
Pasenkiewicz K. 227
Paszkowski J. 384, 603, 706
Patkowski A. 595
Patkowski Z. 9, 337
PAU 24, 32, 76, 89, 100 147, 156, 161, 190, 198, 276, 278, 279, 287, 291, 310, 315, 348, 393, 400, 423, 426, 432, 434, 443, 487, 510, 517, 526, 544, 606, 608, 612, 617, 618, 666, 683, 818, 830, 833, 840, 851, 854, 862, 872, 877, 889, 902, 905, 910, 915, 916, 931, 941, 946, 951, 954, 972, 986, 990, 1001, 1016, 1018, 1020, 1029, 1034, 1036
Pautsch F. 1023
Pawłowa 13
Pazdrowa M. 813
Pazdur J. 67
Pazdura J. 972
Peiper T. 733
Pelc J. 108
Pelczar M. 169
Peletier 503
Pelszyk J. 266
Pen-Club 158, 244, 573, 1031
Pepłowski 785
Peretiatkowicz A. 167
Perkowski P. 756, 852, 860, 888
Perov G. 648
Perzyński W. 177, 312
Petruczynik F. 823
Pęczalski T. 105
Piasecka W. 23
Piasecki E. 711
Picasso 887
Pieńkowski I. 755
Pierzchała J. 179
Pieter J. 153
Pietraszkiewicz L. 733
Pietrzak M. 1038
Pietrzyk J. 907
Piętak S. 926
Pigoń A. 872
Pigoń S. 492, 954, 1034
Pillement G. 726
Pinkara I. 581
Piotrowicz L. 44, 853
Pirandello 609, 632
Piskorska B. 21
Piskorska H. 169
Piskorski Cz. 831, 949
Pisarze Chłopscy 427
Piszczkowski M. 434
Piwarski K. 77, 905

Piwocki Ks. 449
Placidi F. 666
Plan 3-letni gospodarczy 1, 15, 31
Planowanie kulturalne 1, 2
Plastycy amatorzy 629, 828, 829
Platon 606
Plezia M. 606, 931
Płomieński J. E. 52, 167, 765, 797
Płoszewski L. 156, 1034
Pobożniak T. 202
Pociecha W. 468
Pogonowski J. 125
Pokorzyński L. 104
Polański H. 1024
Polewka A. 592, 778, 988, 1040
Politechnika Warsz. 955
Pollak R. 21
Pollak S. 869, 936
Polonica w ZSRR 897
„Polska Sztuka Ludowa", czasop. 1048
Półluszyński G. 473
Pomnik Grunwaldzki 353
Pomnik wyzwolenia 997
Pomnik Męczeństwa 752
Popiel J. 171
Popiołek K. 627
Popławski M. 483
Popow S. 940
Popularyzacja wiedzy 75
„Poradnik Muzyczny" 339
Porębski M. 481
Pospieszalski K. M. 178
Potocki W. 587
Powiadowski W. 929
Powell C. F. 850
Powidzki J. 323
Powstanie warsz. 22
Poznań, Ratusz 1044
Praga R. 975
Prapremiery 609, 775, 816, 917, 1005
„Prasa Polska" 665
Prasa tajna 674, 765
Prehistoria 3
Pręczkowski K. 847
Priestley J. B. 757
Prinet 242, 1032
„Próg", grupa poetów 70
Pronaszko A. 51, 130, 733
Proust M. 426, 606
Prus Bolesław 36, 53, 66, 785, 919, 977
Prutkowski J. 360
Pruszyński Ks. 717
Przeczek G. 675
Przedwojewski W. 722
Przelaskowski R. 115, 309
Przemysł ludowy 1038
Przemysł muzyczny 731
Przesmycki Miriam 858
Przewalski S. 468
Przyboś J. 230, 254, 727
Przybylski H. 224
Przybyłowski K. 617
Przybyszewski B. 666
Przybyszewski S. 254
Przychocki G. 112, 483
Przychocki M. 683
Przystawski T. 133, 360
Puccini G. 171
Puget A. C. 396, 897
Pujmanowa M. 494
Pułaski F. 617
Pułaski K. 216, 853
Puszkin 22, 869
Putowski S. 472
Putrament J. 470, 727
Pyzmarówna D. 357
Rabcewiczowa Z. 777
Rachoń S. 37
Raciborski M. 810
Raczkiewicz W. 591
Raczkowski K. 714
Rada Artystyczna 930, 1009
Rada Komunikacyjna 257
Rada Książki 43
Rada Kultury, Gdańsk 196
Rada Kultury, Katowice 154, 213, 467, 627, 629, 823, 829, 904, 1007
Rada Kultury, Kraków 109, 227
Rada Miernicza 286
Rada Naukowa dla Z. O. 392, 658
Rada Rektorów 197
Rada Szkół Wyższych 355, 607, 983, 1045
Radio 74, 183, 460, 484, 537, 541, 564, 584, 680, 744, 815, 940, 956, 965
Radiowy Festiwal Muzyki Słow. 940
Radlińska H. 232, 535, 562
Radnicki Z. 981
Radziejowski J. 426
Radziwiłł A. St. 250
Rajewski L. 208
Rakowski J. 335
Ranoszek R. 36
Rapacki min. 783
Rasiński G. 873
Rasiowa H. 55
Reforma szkolnictwa 1
Reforma szkół wyższych 355, 911
Regamey K. 667
Regionalizm 67
Rej M. 889
Rejestracja dzieł sztuki 35
Rejment A. 178
Resler E. 311
Rewindykacja dzieł sztuki 128
Reyman T. 287
Reymont W. 833, 842
Riabis N. 484
Rieger R. 542
Rittner T. 177, 846, 873
Rodziewicz A. 932
Rogala W. 442
Rogalski A. 178, 254
Roguski J. 64
Rohlow J. 675
Rojas F. 532
Rojewski J. 852, 886
Rokossowski A. 757
Rokoszowa M. 6
Romahnowa S. 946
Romaniuk K. 658
Romankówna M. 289
Romanowicz W. 757
Romer E. 411, 536, 658
Rose W. J. 200
Rosppnd 379, 468, 502
Rossini 252
Rostworowski K. H. 316
Rozwadowski E. 395
Różycki A. 486
Różycki F. 698
Różycki L. 438, 860
Różycki S. Z. 55
Rubinowicz W 55, 617
Rubinstein A 361
Rubiński M. 326
Rudnicka M. Bechczyc 647, 762, 1031
Rudnicki A. 926
Rudnicki M. 1016
Rudnicki W. J. 579
Rudziński W. 420, 428, 464, 980
Rudzka-Cybisowa H. 229
Rulikowski M. 733
Rumunia 297, 457
Rusinek M. 158, 347, 573, 733, 873a, 1031, 1046
Rusinek K. 927, 961
Rusińska L. 769
Russo 593
Rutkowski B. 762
Rutkowski J. 64, 905
Rutkowski M. 953
Ruxer M. 323
Ruzamski M. 435
Rybarski A. 905
Rydel L. 506
Rybicki P. 90, 154, 243, 610
Rybiński M. 468
Rybkowski J. 669
Rymer J. 1001
Rymkiewicz A. 797
Rynkowska A. 1010
Rzepiński Cz. 299
Rzeuska M. 833
Rzezacz W. 494

Sadowski R. 70, 116
Sadoul G. 513
Safarewicz J. 198
Salacrou A. 1022
Samokovlia I. 926
Samokształcenie 75
Sandner H. 939
Sandomierz 595
Sapieha kard. 417
Sardou W. 85
Sarnowska W. 149
Sartre J. P. 921
Sawan Z. 490, 873
Sawicki J. 139, 897
Scheinpflugowa O. 932
Schiller L. 532, 714, 730, 733, 848
Schulz A. 323
Scribe 932
Sczaniecki M. 855
Ściegienny P. 765
Sembrat K. 392, 473
Semkowicz A. 156, 393
Seweryn T. 449, 492
Shakespeare 8, 71, 389, 489, 490, 493, 495. 603, 645, 706, 707, 712, 714, 733, 821
Shaw B. 130, 170, 175, 461, 476, 669, 729, 796, 873
Siedlecki A. G. 119, 123, 402, 407, 716, 859
Siekierska J. 848
Siemaszkowa W. 751
Siengalewicz S. 617
Sienkiewicz 7, 56
Sienkiewicz H. 842
Sierakowski S. 323
Sierpiński W. 55, 86, 282, 528, 742, 977
Sikorowa L. 1001
Sikorski R. 55
Simon-Pietkiewiczowa J. 29
Simonow K. 775, 899
Sinko T. 482
Sitowski L. 577, 968
Siwert T. 66
Skałkowski A. 338, 366
Skorupka S. 36
Skorupka Z. 21
Skowronkówna I. 562
Skrowaczewski S. 65, 241
Skrzeszewski S. min. 145, 355, 425, 453, 554, 637, 651, 844, 983
Skwarczyńska S. 62 865, 910
Skwarczyński Z. 66, 682
Skwarecka H. 518
Skulski R. 910, 1034
Sławska A. 323
Słobodnik W. 13
Słonimski A. 642
Słowacki J. 46, 140, 306, 476, 608, 664, 695, 842, 847, 862, 1019
Smetana F. 252, 569
Smolik P. 155
Smolka F. 455
Smólski K. 701
Smulikowski K. 55, 1030
Sobieniowski F. 669
Sobieska J. 762
Sobieski M. 762
Sobieszczański kpt. 22
Socjologia 610, 1036
Soja Z. 880
Sokołowski F. 309
Sokołowski J. 643
Sokorski W. 485, 930, 983, 1009, 1045
Solski L. 152, 316, 988
Sołtan 466
Sommer W. 800
Sondel J. 288
Sorel J. 167
Sosnowski K. 327
Sowiński A. 765
Spiessowa M. 612
Spisak M. 550, 845
Spytkowski J. 862
Srebrny S. 254, 283
Srocki B. 178
Sroka S. 336, 412, 1044,
Srokowski S. 77, 545, 790
Stach J. 529
Staff L. 66, 125
Staniewicz S. 37
Starost M. 401
Starzyk J. 1016
Starzyński J. 733
Staszic 67, 188
Stawowczyk A. 608
Steffen W. 21
Steinhaus 86
Stępień W. 558, 798
Stieber Z. 289, 840, 865, 1035
Stiller R. 852

Stojanowski K. 278, 601
Stolarek Z. 852
Stoma W. 122, 255, 775
Stomma S. 1029
Stopa M. 902
Stopczyk P. 427
Stopka A. 1040
Strachocki J. 847
Straszewicz S. 355
Straty kulturalne 300
Stroiński M. 151, 765, 976
Stronczyński K. 310
Strug A. 595
Studium Stomatolog. 272
Sturm de Sztrem R. 616
Strzelecki E. J. 975
Strzelecki W. 483
Strzelecki Z. 921
Suboczowa M. 901
Sucharda E. 307, 725
Suchodolski B. 56
Suchodolski W. 905
Surma F. 765
Surzyński W. 533
Suszko R. 946
Swatoń J. 762
Swiesznikow A. 940
Syryłło S. 65, 337
Syska H. 682
Szafer W. 100, 392, 453, 673, 844, 977
Szancer J. M. 770
Szaniawski J. 28, 34, 51, 123, 146, 175, 255, 273, 317, 476, 486, 796, 839, 873
Szarski H. 945
Szczeniowski S. 64, 466
Szczepański J. A. 229
Szczepański S. 262, 412, 1024
Szczepański Z. 37
Szczepkowska M. 8, 875
Szczepkowski J. 157, 449
Szczotka S. 617
Szczurkiewiczowa N. 397
Szczyrek J. 234
Szelburg-Zarembina E. 22, 530
Szeligowski T. 49, 283
Szewczyk W. 77, 162, 179, 214, 627, 961
Szkoła Dziennikarska 42
Szkoła operowa 841
Szkoły muzyczne 624, 1012
Szkoły wyższe 911
Szlagowski A. arcbp. 977
Szletyński H. 848
Szleyen Z. 240
Szlezyngierówna J. 710
Szmigielski J. 878
Szmydtowa Z. 108
Szopka krak. 63
Szostakowicz 744
Szpiller N. 940
Szpinalski S. 233, 294, 335, 351
Szretter 67
Sztompka H. 78, 845, 860, 935, 962
Sztuka ludowa 421, 449, 749, 1002, 1038
Sztuka polska za granicą 284, 540, 761, 876, 914, 960
Sztuka średniow. 1015
Szuman S. 562, 826, 903
Szumilas P. 765
Szumowski W. 612, 834
Szwajcaria 590, 727, 871, 987
Szwecja 64, 79, 80, 590, 853, 928
Szweykowski Z. 53, 254, 977
Szychulski B. 288
Szyfman A. 283, 712, 733, 952
Szyjkowski M. 108, 599, 608
Szymanowski K. 40, 230, 237, 326, 328, 361, 438, 460, 744, 859
Szymonowicz Sz. 854
Szymański E. 363
Szymkiewicz D. 608, 872
Szymonowicz Z. 37
Szypulski W. 46, 175
Szyr w-min. 296
Szyszko-Bohusz A. 229

Ślaska Z. 757
Śląski Tydzień Kultury 627
Śledziński S. 692
Śniadecki J. 166, 310, 808
Śniegocki W. 153
„Śpiewak", czasop. 144
Świątkowski 634
Świerczewski K. 722
Świerkowski Ks. 1027
Świętokrzyskie Dni Kultury 143, 765
Świętosławski W. 977, 983
Święto Oświaty 346
Świeży J. 421
Świrszczyńska A. 632
Świszczowski S. 315, 1020

Tagarov P. 296
Tańce ludowe 516, 566
Targi Poznańskie 418
Taszycki W. 198, 217, 448, 890
Tatarkiewicz W. 597
Taubenschlag R. 686
Teatr Akademicki 117, 729, 736
Teatr, Białystok 46, 175, 785
Teatr, Bielsko 85, 177, 384, 816
Teatr Bydgoszcz 527, 802
Teatr Comoedia 506
Teatr czeski 569, 589, 839
Teatr, Gniezno 72, 245, 349, 397, 803
Teatr Kameralny, Łódź 994
Teatr Kameralny, Kr. 81, 129
Teatr, Katowice 51, 130, 199, 557, 778
Teatr, Kielce 8, 757
Teatr Komedia Muzyczna, W-a 160
Teatr, Lublin 140, 462, 476, 533, 708, 796, 798, 869, 1021
Teatr ludowy 6, 403, 675
Teatr Mały W. 490, 921
Teatr marionetek 370, 414, 681, 1043
Teatr na Wiśle 736
Teatr Noa-Noa 71
Teatr ochotniczy 6, 188, 403, 525, 595, 675, 848, 925
Teatr, Olsztyn 220, 847
Teatr Polski, Poznań 122, 255, 775
Teatr Polski, W. 283, 522, 952
Teatr polski za granicą 933
Teatr Popularny, Wrocław 407
Teatr Powszechny, Łódź 119, 312, 669, 882
Teatr Powszechny, W. 142, 461
Teatr Rapsodyczny 70, 306
Teatr Rewii, W. 186
Teatr Robotniczy, Łódź 228
Teatr Słowackiego, Kr. 236, 316, 738, 821, 988
Teatr, Sosnowiec 133, 266, 360
Teatr Stary, Kraków 152, 212, 281, 398, 454, 458, 656, 706, 917, 973, 1040
Teatr „Studio" 991
Teatr, Szczecin 463, 558, 716, 873, 886
Teatr, Toruń 170, 345, 493, 846, 609
Teatr TUR Kr. 592, 806, 932
Teatr Wesołego Autoramentu 350
Teatr WP 222, 240, 383, 532, 714, 899, 1022
Teatr „Wybrzeże" 123, 489, 695, 875
Teatr, Wrocław 273, 386, 388, 396, 495
Teisseyre S. 101, 903
Telakowska W. 101
Telatyński L. 328
Telega S. 22
Tempka T. 423
Teodorescu G. 457
Teodorović D. 926
Tetmajer K. 859
Thugutt St. J. 55, 617
Tichonowa 13
Timofiejew G. 22
Toeplitz J. 858
Tokarski J. 608, 1001
Tolpa M. 310
Tołwiński S. 634, 977
Tomkiewicz W. 139, 621
Torończyk M. 796
Torwirt L. 170, 493, 609, 846
Two Bibliofilów 260
Two Botaniczne 810
Two Chemiczne 249, 307
Two Eugeniczne 668
Two Filologiczne 483
Two Filozoficzne 38, 118, 120, 141, 166, 401, 588, 883, 893, 946
Two Geograficzne 135, 389
Two Historyczne 366, 488 555, 621, 853
Two Krajoznawcze 749
Two Lekarskie, Wrocław 164
Two Literackie im. Mickiewicza 66, 108, 136, 211, 250, 399, 501
Two Ludoznawcze 264
Two Matematyczne 58, 86, 185, 406
Two Miłośników Historii, Kr. 121, 184
Two Miłośników Historii, W. 80, 309, 897
Two Miłośników Historii, Wrocław 204, 206, 225, 459
Two Miłośników Języka Pol. 73, 217, 477
Two Miłośninków Poznania 336
Two Miłośników Sztuki, Szamotuły 224
Twa Naukowe Akademickie 1030
Two Nauk. KUL 210
Two Nauk. Łódź 62, 187, 232, 289, 409, 865, 698, 939, 1010
Two Nauk. Toruń 169
Two Nauk. Warsz. 36, 55, 108, 139, 149, 602, 779, 977
Two Nauk. Wrocław 256, 380, 468, 502
Two Pol.-Szwajcarskie 987
Two Pol.-Węgierskie 30, 263
Two Pol.-Włoskie 593
Two Prehistoryczne 447, 693
Two Przyjaciół Języka i Lit. Pol., 53
Two Przyjaciół Nauki, Gdańsk 338, 753
Two Przyjaciół Nauk. Lublin 421
Two Przyjaciół Nauk, Nysa 214
Tow. Przyj. Nauk, Poznań 21, 45, 104, 131, 168, 323, 334, 577, 670, 855, 884, 946, 1030
Two Przyjaciół Nauki, Rzeszów 300, 942
Two Przyjaciół Nauk, Śląsk 90, 153, 644, 863
Two Przyjaciół Warmii 69
Two Przyjaźni Pol.-Amerykańskiej 150
Two Przyjaźni Pol.-Bułgarskiej 223, 296
Two Przyjaźni Pol.-Francuskiej 50, 242, 503
Two Przyjaźni Pol.-Jugosłowiańskiej 221

Two Przyjaźni Pol.-i Radzieckiej 277 756
Two Przyjaźni Pol.-Rumuńskiej 297
Two Przyjaźni Pol.-Włoskiej 543
Two Przyrodników 473
Two Psychiatryczne 293
Two Teatru i Muzyki Lud. 302, 403
Two Teologiczne 891
Two Współpracy Kulturalnej 83, 167, 230, 554
Two Współpracy z Zagranicą 207
Towiański A. 310
Töpfer S. 415
Truchim S. 232
Trzciński T. 733
Trzynadlowski J. 865
Tuhan-Taurogiński B. 169
TUR 47, 425, 554, 592, 806, 932
Turczyński J. 324
Turek F. 700
Turkowski T. 69
Turnau M. 1001
Turniej szachowy 376
Turowicz J. 229, 703
Tuwim J. 13, 160, 183, 199, 640
Twain M. 384
Twardowski A. 909
Twardowski K. 141
Tyczyna P. 909
Tylewski 753
Tyrowicz M. 765, 905
Tyszkiewicz S. 260

Ulewicz T. 544
Ulrych J. 645
Ułaszyn H. 409, 865
Umińska E. 335, 546, 880, 956
Umuzykalnienie 980, 1012
Unesco 341a, 413, 638, 642, 895, 730
Uniwersytet Jagielloński 565
Uniwersytet ludowy 538
Uniwersytet lwowski 683
Uniwersytet Regionalny, Kielce 67
Uniwersytet Robotniczy, zob. TUR
Uniwersytet, Wrocław 272, 657
Upowszechnienie czytelnictwa 873a
Upowszechnienie muzyki 762
Urbanowicz B. 208, 660
Urbański J. 196
UNRRA 570, 690
USA 21, 49, 231, 504, 521, 563, 690, 691, 771, 795, 850
Użycka H. 357

Verdi 252
Vetulani A. 227, 853
Vodiczka J. 648

Wacław z Szamotuł 224, 705
Wachholz-Kowalska J. 606
Walden J. 124
Walicki M. 259
Wanke A. 278
Warsztynowicz F. 626
Wartołowska Z. 149
Wasilewska W. 685
Wasilewski R. 785
Wasilewski Z. 999
Wasilkowski E. 1024
Wasowski J. 890
Waszak S. 178
Waszkiewicz L. 366
Waśkowski T. 770
Wat A. 573, 1031
Ważewski T. 55
Ważyk A. 926
Wczasy 491
Weigl R. 1016
Weiss W. 299
Wejman M. 415
Wędkiewicz S. 108
Węgierkowa Z. 522
Węgry 30, 39, 263, 684
Werfel R. 665
Werner H. 852
Wernic 668
Westrych F. 1016
Weyssenhoff Jan 850, 883
Wheeler J. A. 850
Wicherkiewicz M. 254
Widera A. 179
Widy-Wirski 930, 1009
Wiegner A. 131
Wielhorski A. 49
Wielka Brytania 21, 284, 405, 491, 563, 579, 814, 850, 944, 974
Wielopolski A. 366
Wielowieyska H. 77
Wieniawski A. 480, 498, 734
Wierciński E. 51
Wierczyński S. 108, 1027
„Wieś", tyg. 675
Wiladen J. 373
Wiland M. 220
Wilczak T. 37, 860
Wiliński S. 323
Willman-Grabowska H. 190, 202
Wiłkomirska M. 37
Wiłkomirski K. 692
Winawer 886
Winkler K. 1009
Wisłocki S. 335, 948
Wiślicz-Iwańczyk E. 67, 682, 1037
Wiśniewski F. J. 939
Witkiewicz S. 187
Witkowski J. 617
Witkowski K. R. 993
Witraże 907, 986
Witwicki W. 658
Włodarski M. 993
Włochy 543, 563, 593, 611, 941
Wodziczko A. 64, 392, 577
Wodziczko B. 692
Wodzyński M. 72
Wojciech św. 417, 452
Wojciechowska S. 1016
Wojciechowski K. 75
Wojciechowski Z. 178, 327, 412, 519, 1030
Wojewódzka Rada Kultury zob. Rada Kultury
Wolff A. 951
Wolfke M. 437
Wojno T. 473
Wojtaszewska T. 37
Wojtkowski A. 555, 905
Wojtusiak R. J. 945
Wojtusiakowa H. 945
Wokroj F. 618
Wołas S. 822
Wolibner M. 406
Wolski w-min. 658
Wolski S. 49
Wołoszyn S. 893
Woytowicz B. 723, 956
Woznieseńskij A. 648, 659
Woźnik W. 736
Woźniak W. 736
Wrona dr 227
Wroniecki J. 1024
Wroński W. 756
Wrzos J. 785
Wrzosek A. 618
Wróblewska K. 415
Wróblewski B. 487
Współpraca kulturalna pol.-bułgarska 671
Współpraca kulturalna pol. - czechosłowacka 26, 82, 94, 268, 377, 494, 519, 540, 561, 588, 569, 589, 599, 608, 620, 782, 792, 836, 845, 933, 940, 947, 962, 1017
Współpraca kulturalna pol.-francuska 159, 165, 253, 404, 701
Współpraca kulturalna pol. - jugosłow. 285, 581, 926, 963
Współpraca kulturalna pol.-radziecka 13, 180, 181, 277, 654, 734, 756, 822, 823, 869, 909, 936, 940
Współpraca kulturalna pol. rumuńska 457
Współpraca kulturalna pol.-włoska 593, 611
Wybicki J. 338, 366
Wycech Cz. 75
Wydawnictwo Muzyczne 391, 667
Wygodzki S. 852
Wyka K. 52, 56, 77, 83, 211, 755, 827, 961
Wyleżyński A. 37
Wyrobek P. 427
Wyrzykowski M. 733
Wysłouch S. 857
Wysocki L. 357
Wyspiański 254, 345, 816, 818, 859, 988, 1034
Wystawa bibliofilska 25
Wystawa: Czechosłowacja 82, 94, 377
Wystawa exlibrisów 864
Wystawa: Film franc. 513
Wystawa fotografiki 102, 539
Wystawa gobelinów 329, 906, 1026
Wystawa grafiki czechosłow. 947
Wystawa grafiki ang. 944
Wystawa ilustracji 660
Wystawa: Kraków dawny 663
Wystawa książki radzieckiej 740, 937
Wystawa leśnictwa 559
Wystawa: Ochrona przyrody i ZO 471
Wystawa partyzancka 765
Wystawa: Portret polski 340, 1042, 1049
Wystawa prac młodzieży 828
Wystawa prehistoryczna 739
Wystawa przekładów na jęz. ros. 740
Wystawa przemysłu artyst. 1026
Wystawa: Przemysł Z. O. 474, 702
Wystawa reprodukcji 887
Wystawa rolniczo-ogrod. 867
Wystawa rys. dzieci 770
Wystawa rzemiosła 567
Wystawa rzeźby średniowiecznej 622
Wystawa szkolnictwa zaw. 525
Wystawy sztuki ludowej 765
Wystawa sztuki religijnej 746
Wystawa: 30-lecie Zw. Radzieckiego 938
Wystawa urbanistyki 761, 871
Wystawa: Walka podziemna 446
Wystawa: Warszawa w wojnie i pokoju 284
Wystawa witraży 765
Wystawa wycinanek 1038
Wystawa: Zbrodnie niemieckie 298
Wystawa Zw. b. Więźniów Pol. 904
Wystawy gospodarcze 15, 31
Wystawy książek 3, 67, 95, 378, 429, 430, 432, 436, 439, 441, 444, 467, 563, 652, 660, 691, 709, 713, 831, 937, 1030
Wystawy objazdowe 475, 552, 600, 699, 784, 787, 827, 900, 923, 958, 1028
Wystawy plastyki 10, 29, 68, 93, 134, 148, 156a, 182, 219, 226, 248, 262, 270, 280, 292, 314, 325, 340, 341a, 369, 410, 415, 435, 514, 515, 540, 560, 561, 583, 592, 616, 622,

626, 629, 630, 649, 660, 679, 718, 728, 745, 746, 747, 760, 765, 770, 809, 836, 837, 849, 866, 920, 923, 943, 947, 960, 979, 988, 989, 993, 996, 1013, 1014, 1023, 1024, 1039
Wyższa Szkoła Handlowa Morska 394
Wyższa Szkoła Inżynierska 332
Wyższa Szkoła Teatralna 848

Zabłocki 882
Zabrocki L. 884
Zagórski C. 683
Zagórski J. 39
Zajączkowski A. 202
Zajączkowski M. 872
Zajączkowski Z. 984
Zaklicka J. 932
Zakład Chemii UJ 565
Zakrzewski M. 178
Zakrzewski W. 299, 314
Zaleski Z. L. 341
Zalewska L. 75
Zalewski K. 349
Zalewski L. 421, 643
Zambrzycka 253
Zamecznik 30
Zamenhof 365
Zapiór B. 945
Zapolska G. 133, 281, 757, 802, 816, 873
Zarankiewicz K. 55
Zaremba F. 67
Zaremba J. 536
Zaremba J. A. 67
Zaremba P. 242
Zaremba S. 549
ZASP 16, 347
Zawadzki A. gen. 154, 213, 1007
Zawadzki J. 617
Zawieyski J. 22, 158, 454, 873, 917, 950, 961, 978, 1031
Zawirski Z. 90, 883
Zawistowski R. 281, 917
Zawody chórów 812
Zbierzchowski H. 925
Zborowski J. 203
Zbrodnie niemieckie 87, 128, 219, 298, 512, 752, 808
Zegadłowicz E. 209
Zelwerowicz A. 733, 952
Zieliński J. 67, 863
Ziembicki S. 70
Ziembicki W. 310, 617
Ziembiński W. 458
Ziemie Odzyskane 1, 11, 367, 392, 471, 500, 552, 572, 658, 783, 1015
Zierhoffer A. 334
Zjazd archiwistów 472
Zjazd bibliotekarzy 472, 520
Zjazd botaników 810
Zjazd dziennikarzy 578, 959
Zjazd ekonomistów 957
Zjazd elektryków 590
Zjazd filmologiczny 697, 794
Zjazd filozofów 597, 776
Zjazd fizjografów 100
Zjazd fizyków 466, 850
Zjazd geografów 536, 545
Zjazd geologów 759
Zjazd higieny psych. 826
Zjazd historyków 169, 905
Zjazd historyków nauki 834
Zjazd internistów 820
Zjazd inżynierów 382
Zjazd językoznawców 1035
Zjazd kompozytorów 464, 578, 888
Zjazd kół nauk. rol. 508
Zjazd krajoznawczy 583
Zjazd lekarzy 239, 788
Zjazd matematyków 549
Zjazd mikrobiologów 720
Zjazd młodzieży 719
Zjazd muzyczny 571
Zjazd nauczycieli historii 366
Zjazd nauczycieli muzyki 980
Zjazd naukowo-gosp. 614
Zjazd niemcoznawczy 178
Zjazd orientalistów 202
Zjazd otolaryngologów 868
Zjazd pedagogów 251
Zjazd pisarzy 562, 579, 682, 689, 961
Zjazd plastyków 998
Zjazd polonistów 492, 919
Zjazd poradnictwa zawod. 650
Zjazd pracowników społecznych 535
Zjazd prehistoryków 246, 824
Zjazd profesorów szkół wyż. 983
Zjazd przeciwgruźliczy 817
Zjazd przemysłowy Z. O. 783
Zjazd przyrodników 473
Zjazd psychiatrów 531
Zjazd rentgenologów 524
Zjazd rzemiosła 832
Zjazd stud. med. 145
Zjazd śpiewaczy 812, 870
Zjazd turystyczny 203, 767
Zjazd Twa Krajoznawczego 451
Zjazd Twa Teatru i Muzyki Lud. 403
Zjazd urologów 768
Zjazd w sprawie wolności prasy 895
Zjazd wychowania fiz. 661
Zjazd zespołów świetlicowych 566
Zjazd Związków artyst. 485, 930
Zjazd Zw. Muzeów 572
Znamierowski Cz. 49
ZSSR 13, 180, 277, 376, 460, 590, 623, 634, 563, 584, 654, 734, 740, 741, 756, 762, 764, 772, 775, 804, 822, 858, 860, 869, 897, 909, 937, 940
Zw. Bibliotekarzy i Archiwistów 115, 520
Zw. Krótkofalowców 342
Zw. Pol. Artystów Plastyków 101, 998
Zw. Pracow. Prasy Podziemnej 674
Zw. Zachodni 367
Zw. Zaw. Księgarzy 467
Zwoliński P. 24
Zywirska J. 901
ZZLP. 49, 176, 258, 344, 372, 617, 799, 858

Żeleński S. G. 907
Żeleński W. 734
Żeligowski L. 699
Żeliska A. 796
Żerański T. 319
Żeromski 254 592, 816
Żółkiewski S. 485, 636, 682, 961
Żuławski J. 961
Żuławski M. 515
Żukrowski W. 77, 218, 372, 936
Życie literackie 12, 22, 33, 34, 39, 52, 53, 70, 83, 111, 125, 162, 179, 191, 214, 230, 254, 317, 372, 379, 476, 478, 496, 659, 797, 813, 859, 873a, 949, 961
Żygulski Z. 409
Żywow M. 13

KORESPONDENCJA

DO REDAKTORA „TWÓRCZOŚCI"

Pragnę dorzucić do artykułu Stefana Jarocińskiego pt. *Życie i dzieło Johana Huizingi* (*Twórczość*, 1948, nr 11, str. 81—88) dwa szczegóły: jeden do wstępu, drugi do końcowej notatki bibliograficznej. Napisano w artykule tym zaraz na początku, że „w prasie naszej nie ukazał się dotąd ani jeden artykuł poświęcony pamięci tego wybitnego humanisty...". Nie zgadza się to z prawdą, mam bowiem pod ręką dwa takie artykuły: pierwszy wyszedł spod pióra Czesława Leśniewskiego (*Biuletyn Historii Sztuki i Kultury*, 1946, nr 3—4, str. 254—256), drugi zaś napisał Józef Garbacik (*Kwartalnik Historyczny*, 1948, nr 1—2, str. 258—259). Obydwa artykuły wymieniają m. i. ważniejsze prace Huizingi, dając pełniejszą jego bibliografię od podanej przez Jarocińskiego. — Końcową notatkę bibliograficzną należy uzupełnić jedną ważniejszą, przeoczoną przez S. Jarocińskiego pozycją. Chodzi o książkę Huizingi *Erasmus* (Haarlem, 1924), którą K. Górski w monografii Erazma z Rotterdamu (*Wiedza Powszechna*, 1948) nazywa „podstawową monografią współczesną", a Cz. Leśniewski „wzorem biografiki do naśladowania". *Erasmus* wyszedł w tłumaczeniu angielskim i niemieckim. Przekład niemiecki, dokonany przez szwajcarskiego przyjaciela Huizingi Wernera Kaegi, wyszedł *in folio*, ozdobiony rycinami Hansa Holbeina mł. (Basel, 1928, Benno Schwalbe & Co.).

Ludwik Brożek

KOMUNIKAT

Dnia 1 listopada 1948 r. został urzędowo zatwierdzony, otrzymał możność zawierania umów i podejmowania prac Instytut Badań Literackich.

I. B. L. prowadzi: Zakład historii literatury polskiej, Zakład teorii literatury i metodologii badań literackich, Zakład bibliografii i Pracownię podręcznika szkolnego historii literatury polskiej.

Lokal I. B. L. mieści się w Warszawie, przy ul. Krakowskie Przedmieście 17, pok. 208, tel. 89960 (wewn. 28). Kancelaria czynna codziennie. Dyrektor I. B. L. przyjmuje w czwartki od 12—13.

WYKAZ TREŚCI

Str.

FRANTIŠEK HALAS: Staruszki 5
JERZY ZAGÓRSKI: Pióropusz 10
HENRYK BATOWSKI: Z nieznanych wypowiedzi i listów Mickiewicza 15
WACŁAW KUBACKI: Etyka i poetyka 25
WACŁAW BOROWY: Poeta przeobrażeń 40
HELENA BLUMÓWNA: Twórczość Zbigniewa Pronaszki 56
PIOTR GRZEGORCZYK: Diariusz kultury polskiej 1947 77
„ „ Skorowidz Diariusza 130
KORESPONDENCJA 139

SPIS TREŚCI

MIESIĘCZNIKA „TWÓRCZOŚĆ" ZA IV KWARTAŁ 1948

(PAŹDZIERNIK—GRUDZIEŃ)

(cyfry rzymskie oznaczają zeszyt, cyfry arabskie stronice)

DIARIUSZ KULTURY POLSKIEJ 1947 (zestawił i uwagami wstępnymi zaopatrzył Piotr Grzegorczyk) . . . . . XII, 77

REZOLUCJA ŚWIATOWEGO KONGRESU INTELEKTUALISTÓW W OBRONIE POKOJU . . . . . X, 5

PROZA

TEODOR BALK: Podróż przez tereny przyszłej wojny . . . . . XI, 63

POEZJA

FLUKOWSKI STEFAN: Xawery Dunikowski (fragmenty poematu) . . . . XI, 18

GRIBACZOW MIKOŁAJ: Kołchoz „Bolszewik" (fragmenty) . . . . . XI, 5

HALAS FRANTIŠEK: Staruszki . . . . . XII, 5

ZAGÓRSKI JERZY: Pióropusz . . . . . XII, 10

ROZPRAWY

BATOWSKI HENRYK: Z nieznanych wypowiedzi i listów Mickiewicza . . . XII, 15

BIAŁOSTOCKI JAN: „Kinomalarstwo" i film o sztuce . . . . . XI, 102

BLUMÓWNA HELENA: Twórczość Zbigniewa Pronaszki . . . . . XII, 56

BOROWY WACŁAW: Poeta przeobrażeń . . . . . XII, 40

JAROCIŃSKI STEFAN: Życie i dzieło Johana Huizingi . . . . . XI, 81

KUBACKI WACŁAW: Etyka i poetyka . . . . . XII, 25

MORAWSKI STEFAN: O dialektyce przeżycia estetycznego . . . . . X, 116

PIECHAL MARIAN: Pół wieku realizacji snów o potędze . . . . . XI, 89

SIERADZKI JÓZEF: Lenin w Polsce . . . . . X, 21

WYKA KAZIMIERZ: Kolumna, globus i Odra . . . . . X, 7

„ „ W lesie rzeźb . . . . . XI, 28

SPRAWOZDANIA, ARTYKUŁY, NOTY, LISTY

BARNAŚ KAZIMIERZ: Kultura i sztuka na Wybrzeżu . . . . . X, 95

BECHCZYC-RUDNICKA MARIA: Dorobek kulturalny Lublina . . . . X, 104

BROŻEK LUDWIK: Do redaktora „Twórczości" . . . . . XII, 139

BUDRECKI LECH: Mała Apokalipsa („Pożegnanie z Marią" T. Borowskiego) X, 113

DREWNOWSKI TADEUSZ — JANION MARIA: Sprostowania o fikcjach . . X, 128

GISGES JAN MARIA: Sezon 1947/48 w regionie Świętokrzyskim . . . . X, 100
HAUBENSTOCK ROMAN: Sezon koncertowy Filharmonii Krakowskiej . . X, 54
HIEROWSKI ZDZISŁAW: Na linii Dąbrowa Górnicza — Katowice — Opole X, 66
KARCZEWSKA WANDA: List z Poznania . . . . . X, 57
KORPAŁA JÓZEF: Narada w sprawie upowszechnienia czytelnictwa . . . X, 110
KORZENIEWSKA EWA: Podstawowe założenia poetyki marksistowskiej („*Woprosy marksistskoj poetiki*" I. Winogradowa) . . . . . X, 122
KOZIKOWSKI EDWARD: Dolny Śląsk a zagadnienie kultury . . . . X, 81
LICHNIAK ZYGMUNT: Znakiem tego niczegowata muza... (S. Wiechecki-Wiech) XI, 121
LUTOGNIEWSKI TADEUSZ: Życie kulturalne Wrocławia . . . . . X, 75
PORĘBSKI MIECZYSŁAW: Sprawy plastyki w Krakowie . . . . . X, 50
SWINARSKA L.: Do redaktora „Twórczości" . . . . . X, 130
SZCZEPAŃSKI JAN ALFRED: Teatry krakowskie . . . . . X, 47
SZELIGOWSKA STANISŁAWA: Poznańskie życie muzyczne . . . . . X, 65
TEISSEYRE STANISŁAW: Plastyka w Poznaniu . . . . . X, 63
TURWID MARIAN: Pomorze lądowe . . . . . X, 86
WASILEWSKI ANDRZEJ: Laboratorium nowej treści („Samson" K. Brandysa) X, 117
WOŁOSZYNOWSKI JULIAN: Melpomena warszawska 1947-48 . . . . . X, 42
WYKA KAZIMIERZ: Geografia kulturalna roku 1947/48 . . . . . X, 35

Wydawca: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik", Warszawa—Łódź—Kraków.
Redaktor naczelny: Kazimierz Wyka
Sekretarz odpowiedzialny: Jan Alfred Szczepański.
Adres redakcji: Kraków, Basztowa 15, m. 8. Administracji: Wielopole 1.
Cena zeszytu 115 zł + 5 zł (cegiełka na „Dom Słowa Polskiego")
Prenumerata za III kwartał 1948 r. 200 zł (2 zeszyty), za IV kwartał 300 zł (3 zeszyty), za II półrocze 500 zł.
Rękopisów niezamówionych redakcja nie zwraca

Pozostałe w ograniczonej ilości

KOMPLETY MIESIĘCZNIKA »TWÓRCZOŚĆ«

za rok 1945, 1946 i 1947

mogą nabywać

BIBLIOTEKI
ŚWIETLICE
CZYTELNICY

Komplet za rok 1945 składa się z 5 zeszytów, łącznie stron 932, cena 140 zł, poprzednio 200 zł.

Komplet za rok 1946 składa się z 11 zeszytów (jeden numer podwójny), łącznie stron 2112, cena 490 zł, poprzednio 700 zł.

Komplet za rok 1947 składa się z 11 zeszytów (jeden numer podwójny), łącznie stron 1565, cena 800 zł, poprzednio 1440 zł.

Zamówienia należy kierować na adres Prenumeraty Wydawnictw „Czytelnika", Kraków, Wielopole 1, wpłacając jednocześnie należność na konto P. K. O. IV 1632.